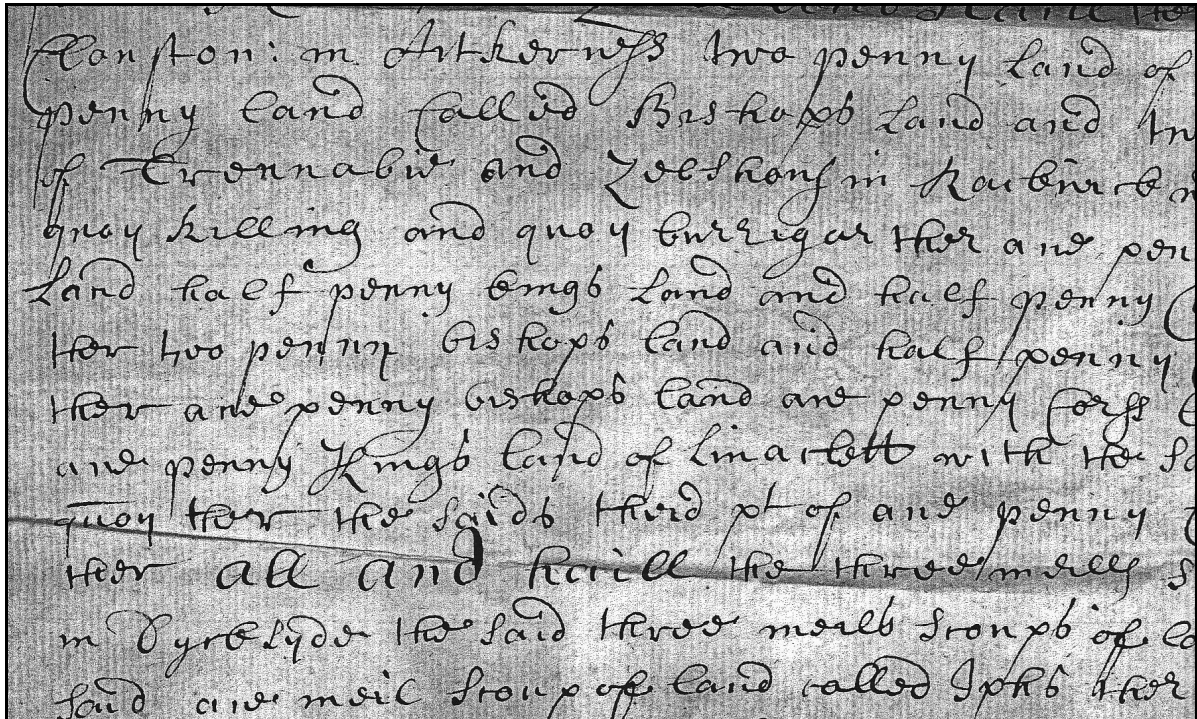

Del 2

Appendiks

Fra 'Færevåg' til 'Pier of Wall'? Eldre bebyggelsesnavn på Westray, Orknøyene.

Thomas Marcus Huser

Masteroppgave i nordisk, særlig norsk, språkvitenskap
Institutt for lingvistiske og nordiske studier

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2008

Innhold

Appendiks 1: Kart..... 5

<i>Illus. 1.1</i>	<i>Kart over sognene på Orknøyene.....</i>	<i>5</i>
<i>Illus. 1.2</i>	<i>Kart over de nåværende distriktene på Westray.....</i>	<i>6</i>
<i>Illus. 1.3</i>	<i>Aikerness, Ordnance Survey, Explorer-serien, nr. 646 (2003 K), 1:25 000. ....</i>	<i>7</i>
<i>Illus. 1.4</i>	<i>Rackwick „.....</i>	<i>7</i>
<i>Illus. 1.5</i>	<i>Rackwick (S), Pierowall, The Links, Broughton, Braehead „.....</i>	<i>8</i>
<i>Illus. 1.6</i>	<i>Dykeside, The Links „.....</i>	<i>9</i>
<i>Illus. 1.7</i>	<i>Noup „.....</i>	<i>10</i>
<i>Illus. 1.8</i>	<i>Dykeside og Westside (V) „.....</i>	<i>11</i>
<i>Illus. 1.9</i>	<i>Westside (S) med Skea Skerries „.....</i>	<i>12</i>
<i>Illus. 1.10</i>	<i>Westside (NØ), Cleaton (V), Broughton (S) „.....</i>	<i>13</i>
<i>Illus. 1.11</i>	<i>Cleaton (Ø), og Skelwick/Skello „.....</i>	<i>14</i>
<i>Illus. 1.12</i>	<i>Rapness (ØSØ) „.....</i>	<i>15</i>
<i>Illus. 1.13</i>	<i>Rapness (VSV) med Rusk Holm „.....</i>	<i>16</i>
<i>Illus. 1.14</i>	<i>Westray & Papa Westray (1750 K).....</i>	<i>17</i>
<i>Illus. 1.15</i>	<i>Tuquoy – rekonstruert kart over tunship og pennylandverdi .....</i>	<i>18</i>
<i>Illus. 1.16</i>	<i>Tuquoy – en rekonstruksjon av en hovedgård i vikingtiden? .....</i>	<i>18</i>
<i>Illus. 1.17</i>	<i>Westray, Cross parish, gårdsnavn assosiert med kapell-/kirkesteder.....</i>	<i>19</i>
<i>Illus. 1.18</i>	<i>Rapness – rekonstruert kart over “bordland” .....</i>	<i>20</i>
<i>Illus. 1.19</i>	<i>Westray – rekonstruert kart over eldre tunship .....</i>	<i>21</i>

Appendiks 2: Supplerende opplysninger til enkeltnavn..... 22

2.1	ARTIKLER FOR HOVEDLEDD OG ENKELTNAVNER.....	23
	<i>air, ayre (sk.), eyrr, øyrr f, aurr m (norr.) .....</i>	<i>23</i>
	<i>bakk, back (subst., adv.), bakr n, bakr m, bakki m (norr.).....</i>	<i>23</i>
	<i>bigging, biggin (sk.), bygð f, bygging f (norr.).....</i>	<i>24</i>
	<i>bólstaðr, bústaðr m (norr.).....</i>	<i>24</i>
	<i>boo, bow, bull (sk.), bú n, ból n (norr.).....</i>	<i>27</i>
	<i>breck, brekk, brek (sk), bræc (geng.), brecks (sk), brekka f (norr.).....</i>	<i>28</i>
	<i>broch, brough (sk.), borg f (norr.).....</i>	<i>30</i>
	<i>burn (sk.) .....</i>	<i>31</i>
	<i>bær, býr m (norr.).....</i>	<i>31</i>
	<i>cleat, cleit, clait, clett, clet, clett (sk., gæl.), klettr m (norr.).....</i>	<i>34</i>
	<i>cot, cott (sk.), kot n, (norr.) .....</i>	<i>35</i>
	<i>dale (sk.), dalr m (norr.) .....</i>	<i>36</i>
	<i>deil, deld (sk.), deild f, deill m (norr.).....</i>	<i>36</i>
	<i>ey, øy f (norr.).....</i>	<i>37</i>
	<i>fiold, fell (sk.), fjall, fell n (norr.) .....</i>	<i>38</i>
	<i>fist † (eng.), *fístr m, vist f (norr.).....</i>	<i>39</i>
	<i>gair, geyr(o), ger (sk.), geiri m (norr.).....</i>	<i>40</i>
	<i>gart (norn), garth (eng.), garðr m (norr.).....</i>	<i>40</i>
	<i>gil, gill (sk.), gil f, geil f, geila f (norr.).....</i>	<i>43</i>
	<i>glen (eng.), glenna f (norr.).....</i>	<i>43</i>
	<i>grit (sk.), grjót n (norr.) .....</i>	<i>44</i>
	<i>hammer, hammers pl (sk.), hamarr m (norr.) .....</i>	<i>44</i>

<i>ho, house, hoose (sk.), hús n (norr.)</i>	44
<i>how, howe (sk.), haugr m (norr.)</i>	46
<i>høfn f (norr.)</i>	46
<i>jørð f (norr.)</i>	47
<i>kirk (sk.), kirkja f (norr.)</i>	47
<i>kluster (sk.), cloister (eng.), klaustr n (norr.)</i>	47
<i>køstr m (norr.)</i>	48
<i>land (sk., eng.), land n (norr.)</i>	48
<i>lee, li † (sk.), hlíð f (norr.)</i>	53
<i>loan, loaning, lone (sk.), lón n (norr.)</i>	54
<i>manse, mansion (sk.)</i>	54
<i>mill, miln (sk.), mylna f (norr.)</i>	54
<i>mol, moll (mill) (sk.), melr m (norr.)</i>	55
<i>moor, mor, muir (eng.), mór m (norr.)</i>	55
<i>nes, ness (sk.), næss (geng.), nes n (norr.)</i>	56
<i>noust (sk.), naust n (norr.)</i>	59
<i>nup, niep, noop, noup (sk.), gnúpr m, gnípa f (norr.)</i>	59
<i>pier (eng.)</i>	60
<i>poll, pow, pool (sk.), pōl, pull (geng.), pollr m (norr.)</i>	60
<i>quoy (sk.), kví f (norr.)</i>	61
<i>ring (sk.), (h)ringr m (norr.)</i>	69
<i>sand(s) (sk.), sandr m, sandar m pl (norr.)</i>	69
<i>side (eng.), síða f (norr.)</i>	69
<i>skáli m (norr.)</i>	70
<i>stank † (eng.), stunk † (sk.)</i>	72
<i>taft, toft (sk.), topt m, tupt f (norr.)</i>	72
<i>tun, town (eng.), tūn (geng.), toune (meng.), tún n (norr.)</i>	73
<i>ups, ufs f (norr.)</i>	75
<i>vatn n (norr.)</i>	75
<i>vo, voe (sk.), vágr sg, vágar pl m (norr.)</i>	75
<i>vøllr, vøllr m sg, vellir m pl (norr.)</i>	78
<i>wick (sk.), vík f (norr.)</i>	79
<i>work (eng.), virki n (norr.)</i>	81
<i>áf (norr.)</i>	81
2.2 ARTIKLER FOR ENKELTNAVN: OPPKALLINGSNAVN	82

Appendiks 3: Registre for materialanalysen..... 85

3.1 WESTRAY: LOKALITETSANGIVENDE HOVEDLEDD	85
3.2 WEST MAINLAND: LOKALITETSANGIVENDE HOVEDLEDD	88
3.3 WESTRAY: 1. BELEGG, NAVNEDANNING OG LEDDINDELING	90
3.3 (FORTSETTELSE)	91
3.3 (FORTSETTELSE)	92
3.3 (FORTSETTELSE)	93
3.4 WEST MAINLAND: 1. BELEGG, NAVNEDANNING OG LEDDINDELING	94
3.4 (FORTSETTELSE)	95
3.4 (FORTSETTELSE)	96
3.5 WESTRAY: PERSON- OG SLEKTSNAVN SOM UTMERKINGSLEDD	97
3.6 WESTRAY: MULIGE NAVNEPARALLELLER TIL NORGE	98
3.6 (FORTSETTELSE)	99

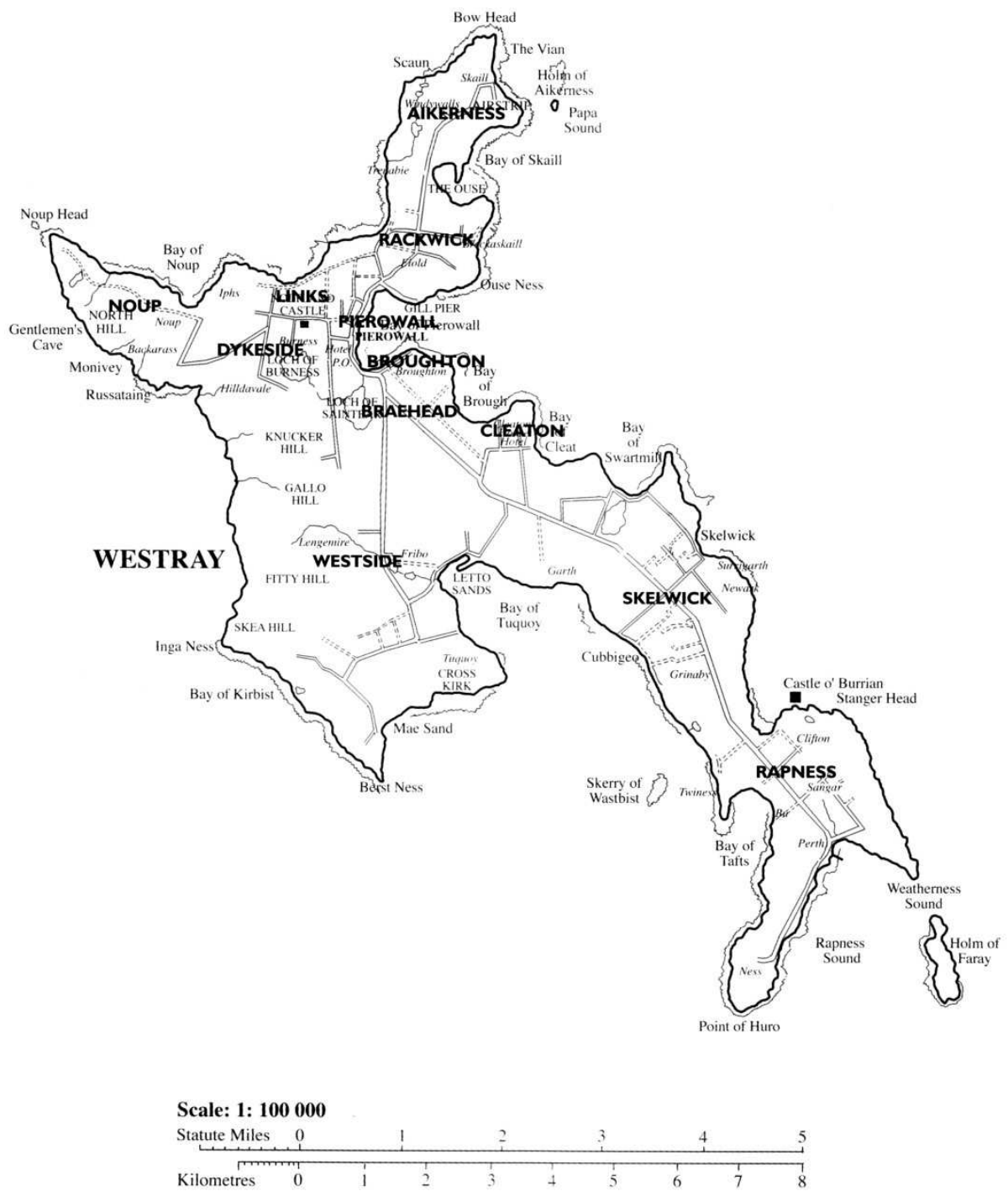
3.6 (FORTSETTELSE).....	100
Appendiks 4: Mål, vekt, mynt, verdiforhold og landskyldenheter	101
Appendiks 5: Tabeller over landskyld (1492 R)	103
TABELL 1: SMØRSKATT	103
TABELL 2: MALTSKATT OG FARARKAUP.....	104
TABELL 3: LEIE	106
TABELL 4: REDUKSJON I MALTSKATT OG FARARKAUP.....	108
TABELL 5: REDUKSJON I TRADISJONELL LEIE.....	108
TABELL 6: JARL WILLIAM SINCLAIRS FORLENTE EIENDOM.....	109
Appendix 6: Summary	110
Appendiks 7: Navneindeks	117

Appendiks 1: Kart

Illus. 1.1 Kart over sognene på Orknøyene¹

¹ Kilde: Thomson, W.P.L., 2001, *The new history of Orkney*, Mercat Press, Edinburgh.

Illus. 1.2 Kart over de nåværende distriktene på Westray.²

² Kilde: WBPT, 2003, *Fae quoy tae castle: The buildings of Westray: An Orkney island's snapshot in time*, Highland Printers, Inverness.

53

52

51

Illus. 1.3 Aikerness, Ordnance Survey, Explorer-serien, nr. 646 (2003 K), 1:25 000.

50

49

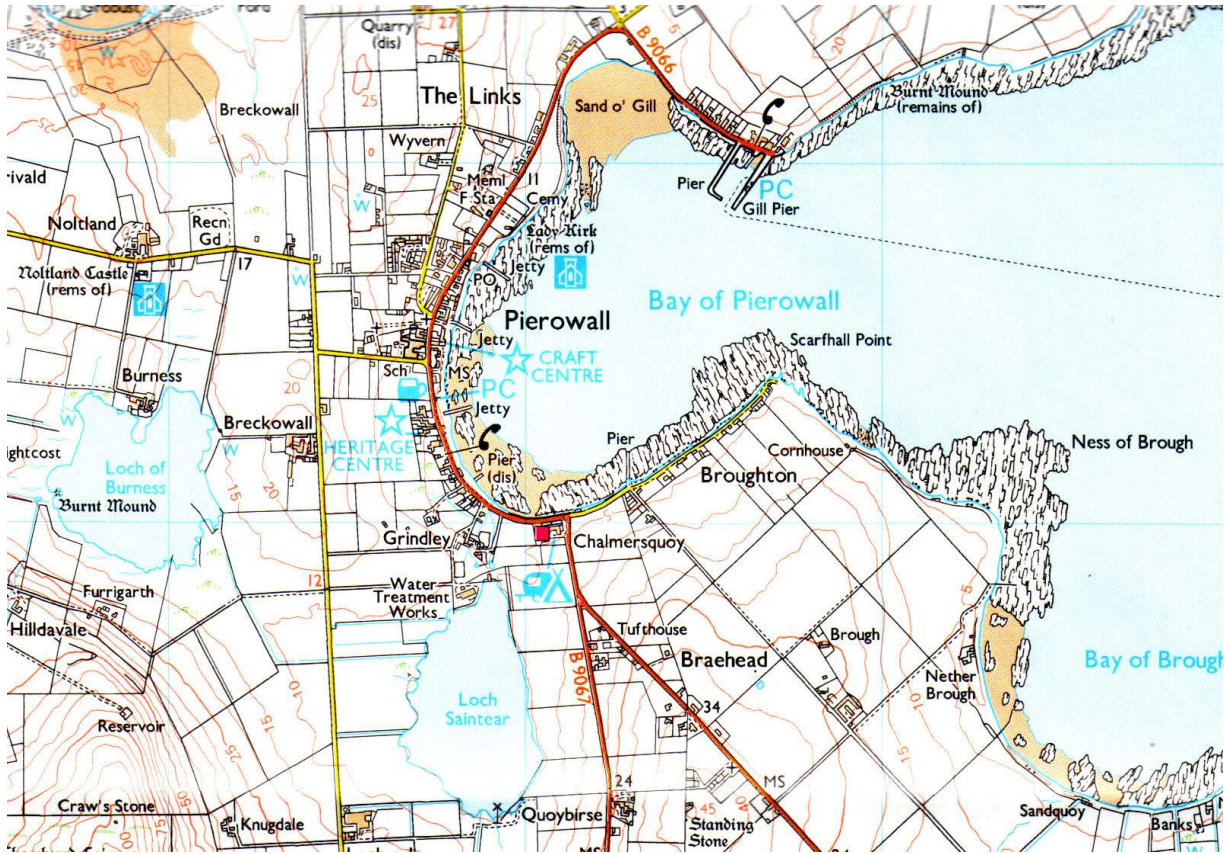
Illus. 1.4 Rackwick ,,

43

44

45

46

49

48

47

Illus. 1.5 Rackwick (S), Pierowall, The Links, Broughton, Braehead ,,

50

49

48

Illus. 1.6 Dykeside, The Links ,,

Illus. 1.7 Noup ,,

47

46

45

44

Illus. 1.8 Dykeside og Westside (V) ,,

42

43

44

45

46

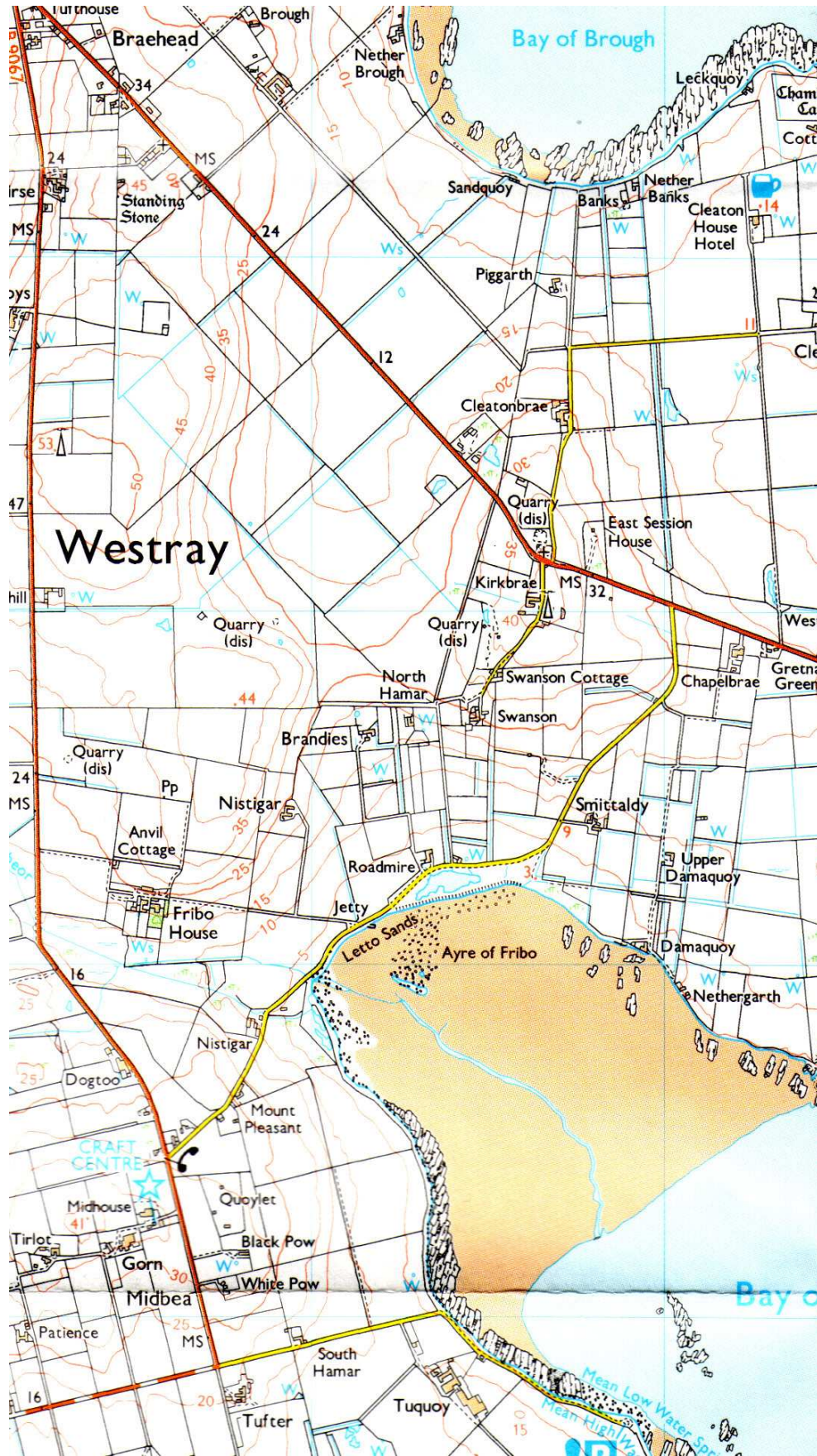
43

42

41

40

Illus. 1.9 Westside (S) med Skea Skerries ,,

47

46

45

44

Illus. 1.10 Westside (NØ), Cleaton (V), Broughton (S) ,,

47

46

45

44

43

Illus. 1.11 Cleaton (Ø), og Skelwick/Skello ,,

43

42

41

40

Illus. 1.12 Rapress (ØSØ) ,,

40

39

38

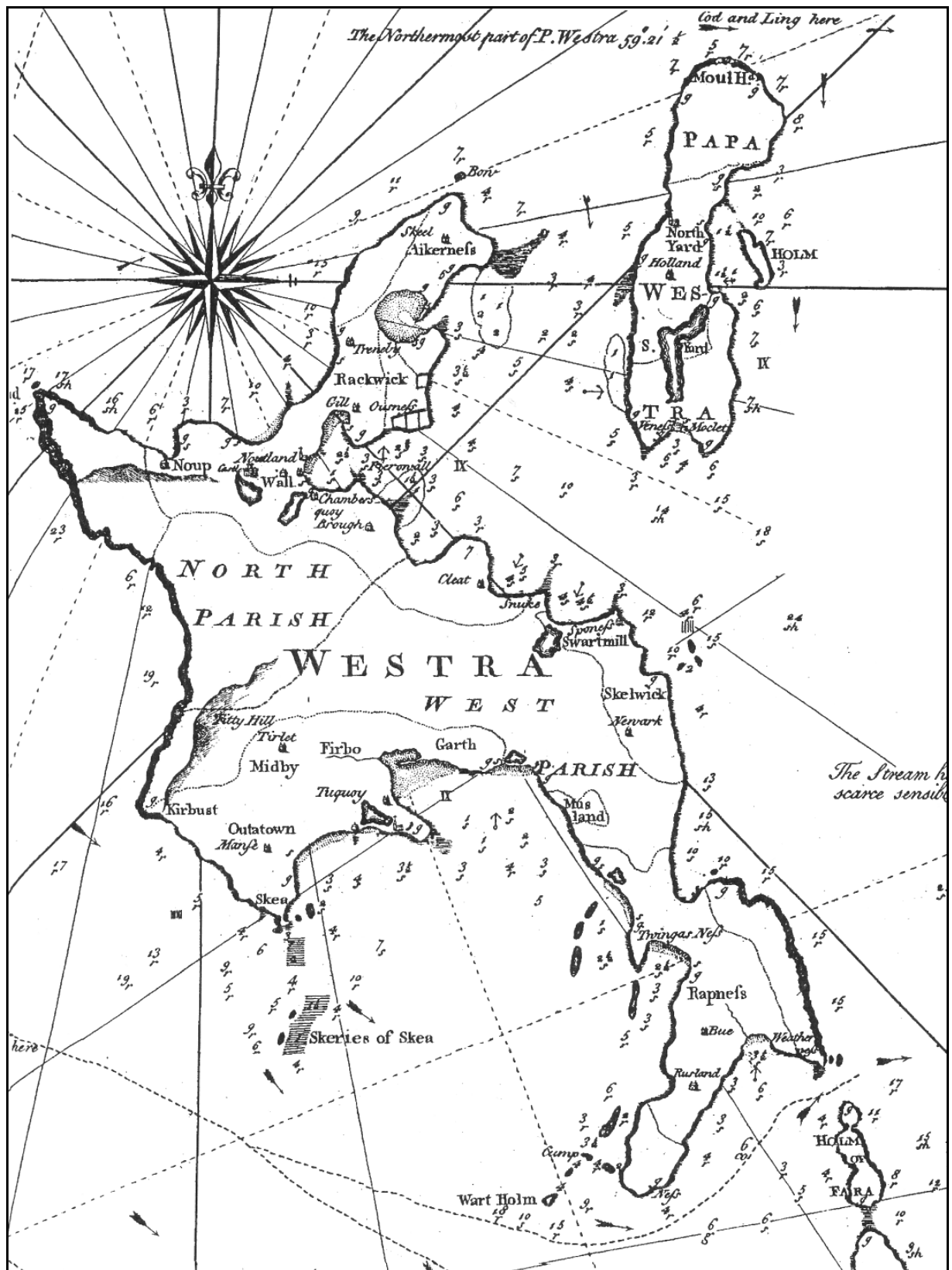
37

36

35

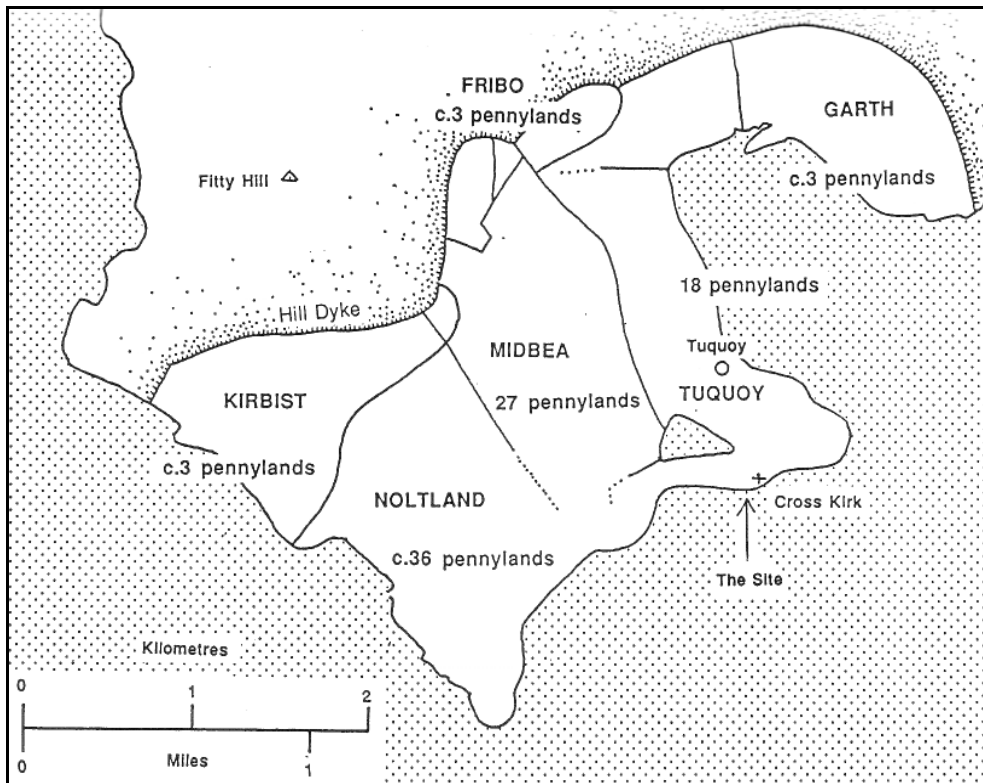
Illus. 1.13 Rapness (VSV) med Rusk Holm ,,

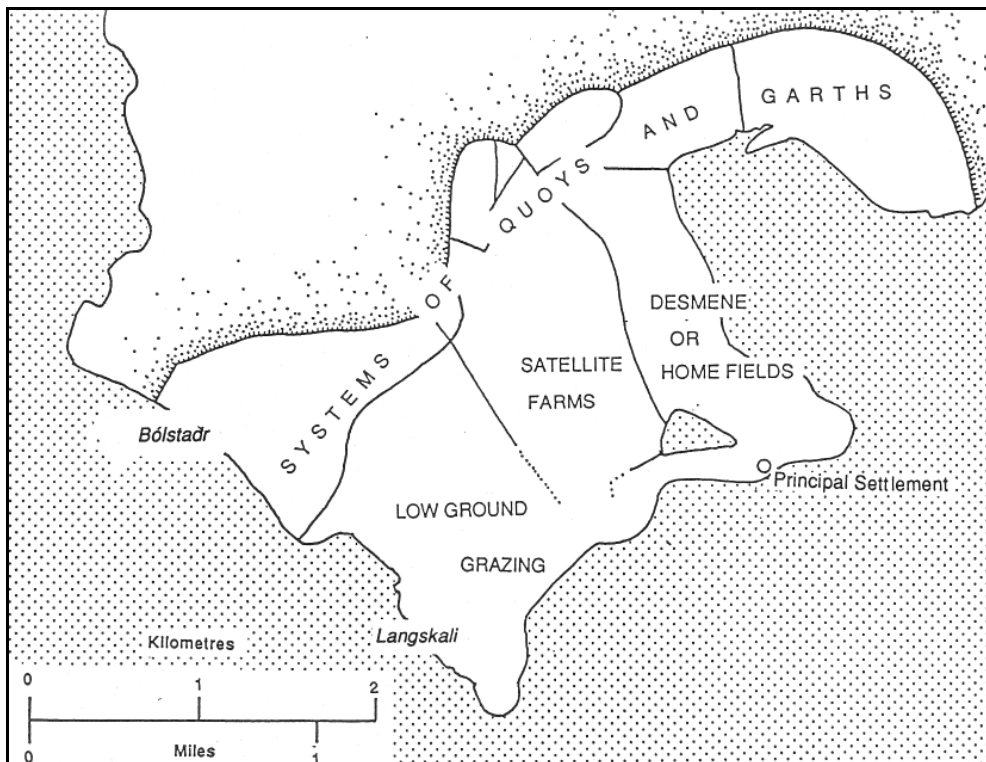

Illus. 1.14 Westray & Papa Westray (1750 K)³

³ Kart etter Murdoch Mackenzie (1712–97) fra 1750 (Thomson, 1996 [1492 R], s. 59).

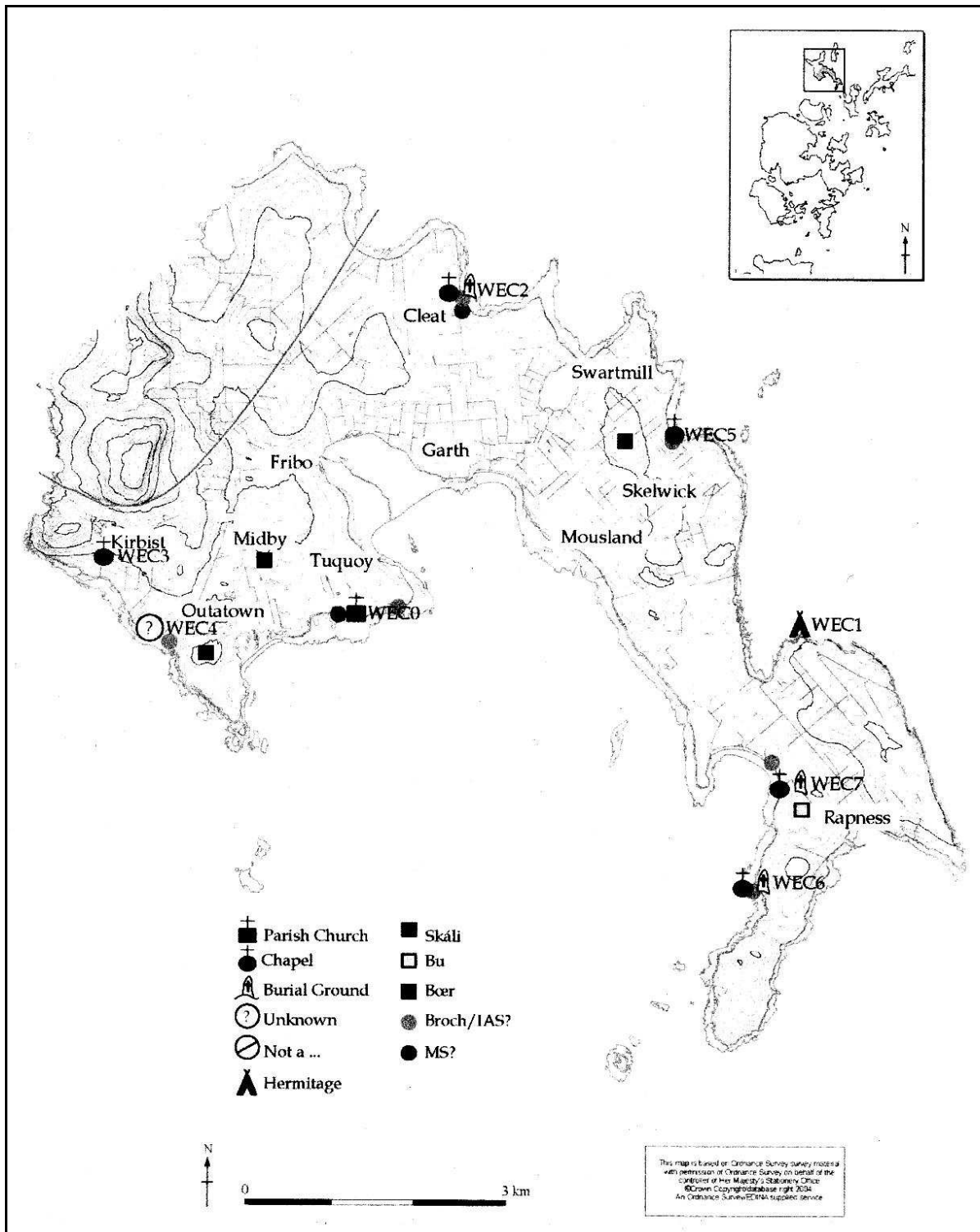
Illus. 1.15 Tuquoy – rekonstruert kart over tunship og pennylandverdi⁴

Illus. 1.16 Tuquoy – en rekonstruksjon av en hovedgård i vikingtiden?⁵

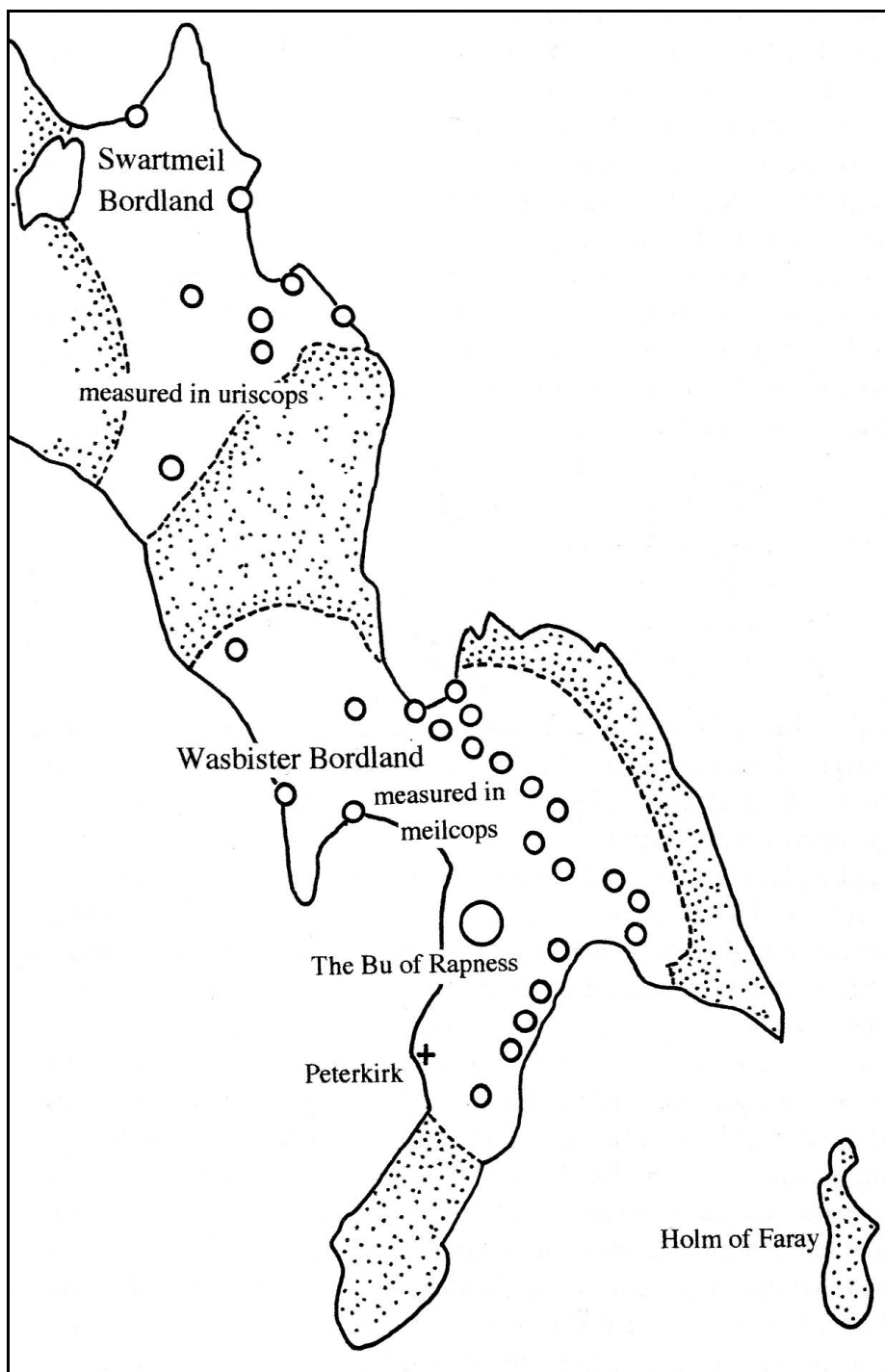
⁴ Tuquoy var selv på 1 urisland (ounceland) 'øresland' el. 18 pennyland, Midbea var 1½ urisland el. 27 pennyland og det fremkommer at →Noltland opprinnelig har vært 2 urisland el. 36 pennyland, kjent som hhv. →Overtoun † og →Outertoun † (Thomson, 1990, s. 38, 39 Fig. 2)

⁵ Thomson, 1990, s. 45 Fig 3

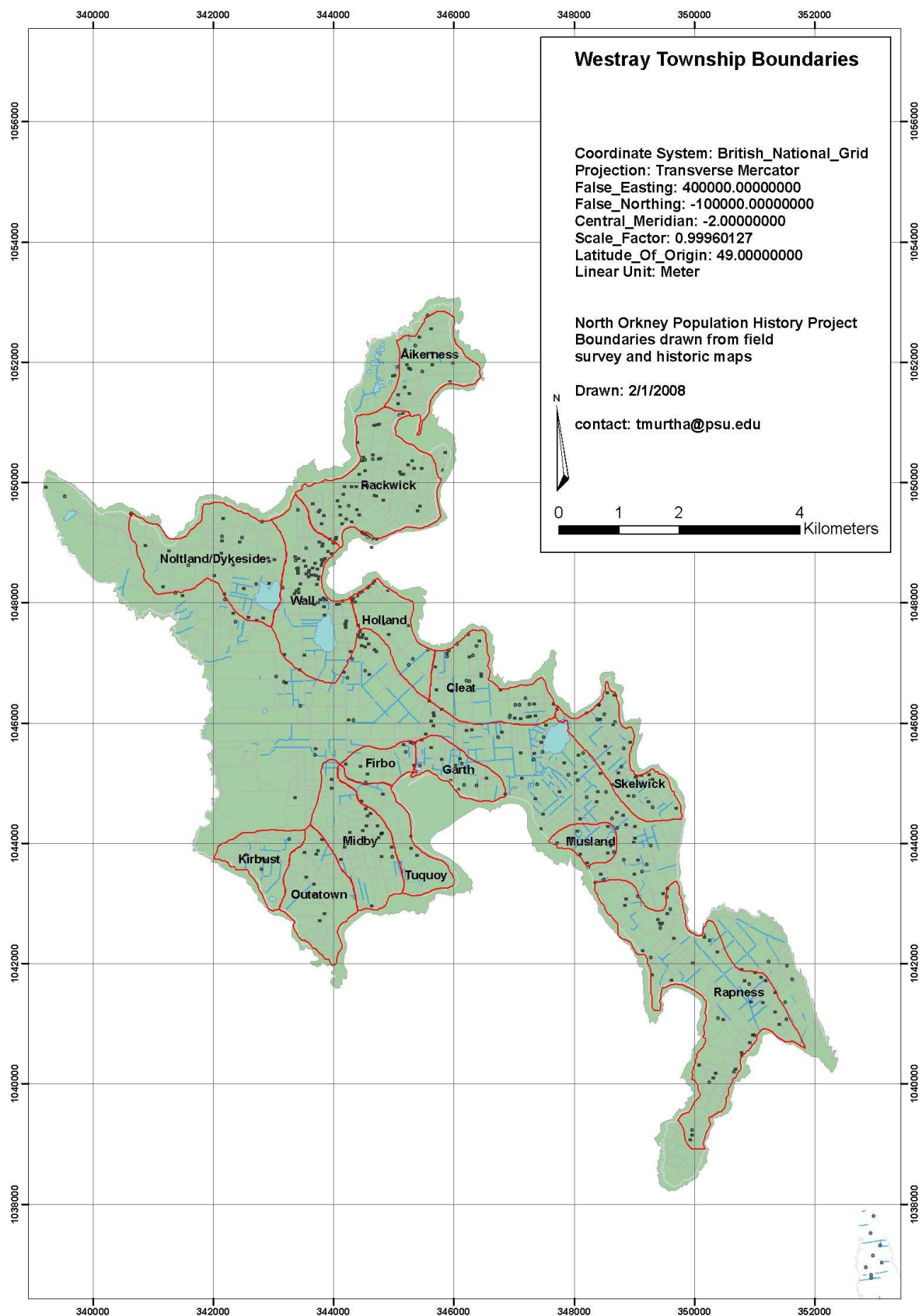
Illus. 1.17 Westray, Cross parish, gårdsnavn assosiert med kapell-/kirkesteder⁶

⁶ Gibbon, 2007, s. 242 Illus. 18

Illus. 1.18 Rapness – rekonstruert kart over “bordland”⁷

⁷ Lenge før dateringen av den eldste rentalen i 1492 R, hadde langt på nær det meste av innmarken (the home fields) blitt leid ut til små bruk. The Bu of Rapness var omgitt av 22 lavstatus satelitter (“quynsetts”, “umbesetts”, “unsets” andre plasser) kjent som the Wasbister bordland. Ytterligere 8 gårder lå i the Swartmeil Bordland og var også veldig små, men nok større enn de som lå nærmere the Bu, noe som tyder på større selvstendighet. De to “bordland”-ene skilte seg fra hverandre i forhold til status — lavstatus satelitter nær hovedgården, og heller mer selvstendige og uavhengige plasser, dog små, i større avstand fra sentrum. Dette mønsteret finnes det gjentatte eksempler på ellers på Orknøyene, og det kan trolig reflektere det som en gang var forskjeller mellom frie og slavebosetning. “Meilcops” og “uriscop” var leieskatten som utgjorde en sjettedel av et pennyland (Thomson, 1990, s. 36–7; 2001, s. 231 fig. 47 med tekst til illus.; 1996 [1492 R], s. 61n, 73). Gibbon (2006; 2007, s. 235–50) har pekt på at den egentlige plassen der Bu trolig lå, var ved dagens Rapness cemetery (kirkegården) ved The Bay of Tafts (jf. Illus. 1.12 og 1.17).

Illus. 1.19 Westray – rekonstruert kart over eldre tunship⁸

⁸ “Holland” (Broughton) ble eiet av de Traills of Holland, en storgård på Papay. “Outatown” eller “Nouteland be West-Hay” besto av hhv. “the Ovir Towne” og “the Utter Town” el. “the Uttir Towne” i 1492 R (s. 60).

Appendiks 2: Supplerende opplysninger til enkeltnavn

Til tross for at bebyggelsesnavn også inbefatter navn på større områder, hører sognenavn ikke med til denne gruppen (jf. Termer og ordforklaringer, 2.2.4, Del 1). I eldre tider, slik de eldste rentals beskriver, (jf. 1492 R, 1500 R), var the Parish of Westray (& Papa Westray) tidligere delt inn i to sogn, med navn etter hver deres sognekirke ('Mariakirken'⁹ og 'Korskirken'¹⁰), selv om også disse navnene ikke har vært de eneste i tiden (jf. Illus. 1.14):

St. Mary's parish (Parochia Sanctae Mariae)			Cross parish (Parochia Sancti Crucis)		
Aikerness	25	pennyland	Fribo	6	pennyland
Brough	11	pennyland	Garth	3	pennyland
Bu of Noltland	12	pennyland	Kirbist	6	pennyland
Dykeside	3	pennyland	Midby	27	pennyland
Noup	3	pennyland	Noltland Bewest	36	pennyland
Rackwick	36	pennyland	Tuquoy & Are	18	pennyland
Wall	36	pennyland	Cleat	6	pennyland
			Bu	27	pennyland
Totalt:	126	pennyland		126–135	pennyland
eller	7	eyrisland		7–7½	eyrisland

Clouston, Marwick, Thomson og andre har forsøkt å regne ut verdier og landskyld på Westray og kommet til svært ulike resultater, som vi ser ovf. og under hvert navn ndf. Eldre rentals er mangelfulle, da det var kun eiendommer som skattet til jarlen/kongen, som stod oppført, og kirkens eiendom kommer med etter reformasjonen (1560–5). For å regne ut den totale verdien av hvert tunship og sogn må man legge sammen pennylandverdier fra senere kilder, som oppviser store forskjeller og endringer.

⁹ Lady Kirk †; Pierowall; HY 436 488; *Lady Kirk of Noltland, our Lady Kirk of Noltland* 1500 R, *Our Lady* 1693 K; *North Kirk* 1701 Brand (s. 59); *Ladykirk (or Northkirk)* 1868 TNG; = 1983 (RCAHMS, nr. 150). — L K var sognekirken i Høfn (torpet el. gården til storbonden Helgi), i Lady Parish. Kirken er katolsk og dedikert til 'Our Lady' (Jomfru Maria); også kjent som 'Mary Kirk', velkjent fra middelalderen som *Máriu-kirkja* f "n. *Mary-church*" (Cleasby&Vigfusson, s. 418). Den eldste delen av kirken kan dateres til midten av 1100-tallet. Et større tilbygg ble oppført under restaureringen på 1700-tallet. Kirken ligger på en stor hedensk gravplass, den største hedenske vikinggravplass i Storbritannia, daterbar til 800/850-tallet (Links of Trenabie/— Pierowall).

¹⁰ Cross Kirk †; Westside; HY 455 431; *Croskirk* 1693 K; *West Kirk* 1701 Brand (s. 59); = 1897 OSNB. — Ruinene av Cross Kirk el. "the Westside church" som den var kjent som, står på den sørlige kysten og rett ved havkanten, beskyttet av en moderne sjøvegg. Den var langt større enn en gjennomsnittelig distriktskirke, og den eldste delen av den dateres tilbake til det 11. århundre. Selv om den ved ett tidspunkt var en sognekirke for hele den søndre og vestre delen av øya, ligger den på en veldig usentral og ubeleilig plass i forhold til sognet. Erosjon har foregått på en usedvanlig stor skala langs kysten, og ett av resultatene har vært å synliggjøre byggverk umiddelbart vest for kirkegården med undersøkelser som har avdekket en yngre norrøn storgård el. hovedgård (hall), etterfulgt av andre yngre norrøne og middelalderske bygninger. Med kirke og hovedgård i nærheten av hverandre, må vi anta, slik tilfellet så ofte er på Orknøyene, at et kapell i tilknytning til hovedbølet var utpekt som sognekirke på en tid da sognesystemet ble etablert (Thomson, 1990, s. 35). Denne kirken, fra 1100-tallet, er ett av de usedvanlig få synlige funnene fra middelalderen siden den ble forlatt pga. den kraftige erosjonen i strandkanten. Kirker av denne typen var "opprinnelige privatkirker, såkalte høgindiskirkjur" (Olsen, 1932, s. 17). De ble bygget for de velstående bøndene. Trolig har denne tilhørt Torkjell Flette og de upopulære sønnene hans, kjent i *Orkneyinga saga* (Thomson, 2001, s. 187; Lamb 1981, 1983; Owen 1993).

2.1 Artikler for hovedledd og enkeltnavn

I likhet med f.eks. Jakob Jakobsen (1901, s. 71–176 “II. Stednavndannende ord”) har jeg forsøkt å ordne hvert enkelt appellativ som danner *proprier* inn alfabetisk etter hovedledd. Listen inneholder alle topografiske (lokalitetsbeskrivende) navn. I tillegg finner vi fire ikke-identifiserte navn med elementer som ikke ser ut til å denotere lokaliteten. Disse navnene er ordnet under “2.2 Eldre bebyggelsesnavn (før 1800): oppkallingsnavn». Se for øvrig “Litteratur, kilder og forkortelser” i Del 1.

air, ayre (sk.), eyrr, øyrr f, aurr m (norr.)

Sk. *air*, *aire*, *ayre* ‘grusstrand, -banke, ør, øyr’ (SLD). App. *aire* er første gang belagt i skotsk i 1774 (Low 1879; DSL). Jf. norr. *eyrr* el. *øyrr* f ‘ør, banke av grus og sand (aurr), opplagt av vann, særlig av elver, som er dannet på samme måte’ (NGIndl., s. 88); ‘øre, flad av sand og grus (aurr) bestående odde eller banke, som stikker ut i vannet, især ved utløpet av en å’ (Fritzner); norr. *aurr* m “Grus, med Sten blandet Sand” (Fritzner). Muligens i 1 navn:

N **Are** † /ðə 'eər, a:r/; Westside; (HY 45 45); *Tukquy et Are* 1492 R (s. 58); *Tuquoy and Air* (s. 79), *Tuquy t Air* 1500 R (s. 80); † 1595 R; *Air* 1632 RMS (VIII, nr. 1894). — I dag er navnet borte og mangler selv i rentalen av 1595. I de to foregående rentals var navnet satt i forbindelse med Tuquoy (OFN, s. 31). Tuquoy og Are † utgjorde til sammen 1 øresland el. 18 pennyland. Trolig < norr. *eyrr* *eyrr* el. *øyrr* f ‘ør, banke av grus og sand (aurr), opplagt av vann, særlig av elver, som er dannet på samme måte’ (NGIndl., s. 88), (→Tuquoy). Jf. Ør (Øsf): “Aurr m., Navn overført fra den her liggende Ørsjø, der opr. har hedetsaa, [...]” (NG I, s. 206). Marwick (OFN, s. 31) opplyser at på Orknøyene blir betegnelsen brukt spesielt om en liten strandstripe, sammensatt av singel og annen småstein som er kastet opp av sjøen. Den siste tolkningen passer best reallt, siden det innerst i Bay of Tuquoy ligger en smal stripe land av denne typen, *Ayre of Fribo* (HY 454 450): “a long stony beach at the head of the bay of Tuquoy” (OSNB, s. 191).

bakk, back (subst., adv.), bakr n, bakr m, bakki m (norr.)

De ovennevnte app. har delvis overlappende betydning, og det er svært vanskelig i en del tilfeller å fastslå hvilket som forekommer i orknøyske stedsnavn, siden moderne angliserte former gjerne kamuflerer eldre navnedanning. Jf. norr. *brekka* f ndf.

“b a k k, s., i betydn. *bakke*, *skrænt*, falder sammen med da. *bakke*. Ellers *b r e k k* = no. *brekka*, medens *b a k k* oftere betegner *brink*, *kant*, *bred*, (*brat*) *kyst*.” (ShetN, s. XLV).

bak n, *bakr* m—norr. ‘rygg, (i stedsnavn) jordrygg, høyderyg’ (Jakobsen, 1901, s. 74).

bakk—shet.n. subst. ‘bakke, skrent’, ‘kant, bredd, avsats, (som stedsnavn alminnelig i betydningen) *kyst*, *bratt kyst*’ (ShetN, s. 23).

bakki m—norr. ‘bakke, hall’, ‘mark’, ‘rygg’ (NorrO, s. 43).

bakki m—norr. ‘kant, bredd, høyere liggende landstrekning, som på den ene side begrenses av en *fordypning*’ (ShetN, s. 23). I 1 navn:

N **Bakka** † /'ba:ka/; Westside; (HY 452 432); = 1565 RMS (IV, nr. 1668); = 1588–9 RMS (V, nr. 1612); *Backa* 1600 RMS (VI, nr. 1038); *Backa* 1605 RMS (VI, nr. 1553); *Backa* 1664 Ch; = 1740 R (OFN, s. 34–5); [avtegnet med et hus] 1750 K; = 1794 R (OFN, s. 34–5). — Et tidl. stort kirkegods på hele 9 pennyland ved overdragelsen av bispestolen i forleningsbrevet fra biskop Adam Bothwell til Gilbert Balfour og hans kone Margaret Bothwell i 1565 (1565 RMS IV, nr. 1668, s. 401–2), men senere redusert til en kve i tunshipet Midbea (OFN, s. 34–5). Marwick undersøkte ikke RMS, men ved å anslå den totale pennylandverdien for det tidl. tunshipet Midbea til 27 pennylands, kom han frem til 9 pennyland. Ukjent i dag. Huset som engang fantes på denne plassen, må, slik William Thomson (1990, s. 44) nevner, ha vært et viktig sjømerke, siden det forekommer så sent som i Murdo MacKenzies oversiktskart fra 1750 K (jf. Illus. 1.14), mens i 1769 K, er huset ikke med (se kartutsnitt under →Tuquoy). I dag finnes rester av navnet i Bakie og The Flag of Bakie og utenfor land i Bakie Skerry, noe som

indikerer at gården lå på østsiden av Mae Sand, og at det er all mulig grunn til å tro at stedet var utsatt for erosjon el. sandflukt. Navnet er dannet etter naturnavnet Bakie: “a sandy breck intermixed with flat rocks”, som ligger “south of the farm of Tuquoy and immediately west of the Ting” (OSNB, s. 242), (se Illus. 1.9).

Navnet er usms; *Bakka m bf dat, *Bakka m sg gen el. *á Bakka, ‘høyde, høydedrag’, “(ligg på høgdedraget)” (Hovda, 1961, s. 51), jf. gårdsnavnet *Bakka* (Tel) i Norge (NG VII, s. 241, 280, 293, 374). Riktignok har Stewart (1987, s. 41) tolket opphavet til “Bacca” og “Backa” på Shetland som dannet av norr. *bakki* m; *Á Bakka, se ndf., (→ Noltland Bewest †).

bigging, biggin (sk.), bygð f, bygging f (norr.)

Shet.n. *biggin* ‘gruppe el. klynge av hus’ (Jakobsen, 1901, s. 38); sk. “BIGGING, BYGGING, BYGGINGE, s. A building ; a house, properly of a larger size, as opposed to a cottage” (JSD I, s. 185); *biggin(g)*, *byggyn* “[...] [ME. *bigging*, *biging* (c 1250), *byggynge*, etc., (= ON. *bygging*), f. Big v.] 1. A building, edifice.” (DSL *biggin*); “BIGGIN(G), Biggen’, Biggan, n.² 1. A building, a cottage. Gen.Sc. [...] *Sh. 1908 Jak. (1928); *Sh.⁴ 1934: *Biggin*, collection or cluster of houses, a b[iggin] o’ hooses” (DSL). Elementet *biggin* fins belagt tidlig i skotske stedsnavn: *Newbigginghe* (1153), *Niwebigginghe* (1165), *Shirrefbygging* (1374) (DSL). Jf. norr. *bygging* f “bygging, bygnad” (NorrO, s. 69) og norr. *bygð* f ‘grend, (liten) landsby’ (Stewart, 1987, s. 66). I 1 navn:

S **Newbigging** ‡ /'nju:bigɪŋ/; The Links; (HY 437 492); *Midhouse & Newbigging* 1696–7 (Irvine); = 1882 K; = 1897 OSNB. — En tidl. gård i det tidl. tunshipet Wall † (Irvine, 2003, s. 96).

bólstaðr, bústaðr m (norr.)

Norr. *bólstaðr* m ‘bosted, gård’ (NorrO, s. 58, jf. NGIndl, s. 44); jf. no. “Bolstad (*oo*), m. Bosted, Gaard. I endeel sammensatte Stedsnavne er Ordet fordunklet ved en Forkortning til Bost (*o*’), som: *Myklebost*, *Øvrebost*, *Helgebost* (*Hellbost*), og fl.” (Aasen, 2003, s. 82).¹¹ *Bólstaðr* m er sms av norr. *ból* n “1. bol, legestad, leie. 2. bustad, gard. 3. jordpart, gardpart” (NorrO, s. 57) og *staðr* m “bustad, tilhaldsstad” (NorrO, s. 406) (se også drøfting i Fenton, 1998, s. 26–7; Sandnes 2003). *Bólstaðr*-navnene kan lett forveksles med *bústaðr* m (NGIndl., s. 46) i betydningen “bustad” (NorrO, s. 69).

Bólstaðr-navnene (Jakobsen, 1993, s. 26–7) plasserer Marwick (OFN, s. 231–4) i en sekundær bosetningsperiode i likhet med gårdsnavn på *-land*, *-staðir* og *-garðr*. Navneleddet *-bólstaðr* forekommer i vel 100 norske gårdsnavn. Det er svært vanlig i norrøne nybyggerstrøk – Shetland, Orknøyene, Hebridene, Nord-Skottland. Betydningen er ‘boplass, gård’. Navnene i Norge kan tidfestes til 650–1000 e.Kr. (Inge Særheim i Haugen, 2005, s. 300). I nåværende skotsk område regner Peder Gammeltoft (2001) med 240 *bólstaðr*-navn.¹² Navneleddet synes her “kun at have været anvendt i en rent nordisk sammenheng” (*ibid.*, s. 319). På Shetland, Orknøyene og Hebridene skal de eldste *bólstaðr*-navnene være fra “slutningen af det 9. århundrede”, og “i Caithness og Sutherland fra det 10. århundrede” (*ibid.*, s. 319, 162–3). App. var produktivt i dette området til midten av det 13. århundret. 236 eksempler i Skottland bare 108 i Norge viser tydelig at den må ha vært svært populært (Gammeltoft). *Bólstaðr*-navnene er langt mer utbredt på Vesterhavsøyene og viser dessuten langt større variasjon i utm.l. enn tilfellet er i Norge. I Norge består utm.l. nesten utelukkende av enten *helgi-* el. *mykli-*. Hov.l. er gjerne redusert til *-bust*, *-st* (NGIndl., s. 44). Nicolaisen (f.eks. 1969, s. 14) i likhet med Gammeltoft (2000, s. 77–94; 2001) regner *-bólstaðr*/*-bústaðr*-navnene for sikre markører for den norrøne bosetningen i Nord-Atlanteren. W.P.L. Thomson hevder at *bólstaðr* var et produktivt navneledd gjennom hele middelalderen, og dens utbredelse var “halted only by the late Medieval climatic deterioration combined with more difficult economic and political conditions for townshipsplitting which generated many of the *bólstaðr*-names.” (Thomson, 1995, s. 90).

Det finnes et par andre antatte sammensatte *bólstaðr*-navn på Westray (naturnavnene *Grobust* og *Point of Geldibist*, se 2003 K), men siden de mangler belegg før 1800, er de ikke med i materialet her. I tillegg forekommer *Clerbust* (usikker lokalisering, muligens i Skelwick) på Blaeus kart av 1654 K,

¹¹ Gjennomgangen av *bólstaðr*-navnene er hovedsaklig basert på Peder Gammeltoft (2000, s. 77–94; 2001).

¹² Se for øvrig Åse Kari Hansen (Wagner, 2003, s. 113–9), Tom Schmidt (2002, s. 60–2; 2003b, s. 270–3) og Inge Særheim (2001c, s. 172–5) sine anmeldelser av Gammeltofts (2001) publiserte doktoravhandling.

ved siden av *Cler* (se forsiden til Del 1). Til tross for at karttegningen på langt nær stemmer over ens med dagens nøyaktige kartmålinger, skulle likevel beliggenheten i forhold til andre kjente navn rett ved, et sted mellom *Mo* og *Clet* 1654 K (→Clead), indikere at *Clerbustar* representerer →Kirkhouse, som må hatt en kirke (*Cler* på kartet) i nærheten. Derimot har Peder Gammeltoft kommet til samme konklusjon som meg og meddelt at han regner *Clerbuster* for å være en feilskrivning av *Kir(k)*. Det finnes av og til rett så grove stavefeil i Blaeu, og enkelte ganger dubletter av ett og samme navn. Av den grunn regner han navnet som en feilskrivning av →Kirbist, som betegnes med den arkaiske formen *Kirkbustad* på det samme kartet (mail datert 6.8.2007).

De 4 bolstadene på Westray er etter den geografiske fordelingen å dømme, fire gamle hovedbøler. Teorien Marwick og Gammeltoft holder fast ved om at *bólstaðr*-navnene er gitt om sekundære bosetninger, møter på flere problemer. Det er slettes ikke sikkert i en del tilfeller at navnene ble gitt i forbindelse med oppføringen av gårdene. *Bólstaðr*-gårdene forekommer gjerne innenfor eldre bosetningsområder, hvor navnebyttet kan ha forekommet, slik Særheim (2001c) påpeker.

Navneleddet *bólstaðr* finnes i totalt 4 navn:

Kirbist, *Wasbust*, *Brabustar* og *Grambust* må høre til den første norske navngivningen på øya. De representerer — henholdsvis som *Kirkebostad*, *Vestbostad*, *Breibostad* og *Grimbostad* — etter all sannsynlighet et oprinnelig bolstad eller tre bolstader med de respektive tilnavn. (Brøgger, 1930, s. 171–2)

N Brebuster † /ˈbreːbustər/; Rapness; (HY 51 41); *Brabustir* 1492 R (s. 61); *Brabustar* 1500 R (s. 83); *Brabustar* 1595 R (s. 72); *Brabuster* 1610 RMS (VII, nr. 343); *Brabuster* 1664 Ch; *Brebuster* 1776 K; *Drebist* 1850 K — (*Upper + Lower*) (OFN, s. 31). Tidl. gammel navnegård i Rapness på 3 m cop el. ½ pennyland i det tidl. the Wasbuster Bordland (OFN, s. 31).

Navnet indikerer trolig at gården har utgjort en større enhet < norr. *breiði* + *bólstaðr*, ‘breibostad’ (Brøgger, 1930, s. 171); “broad-bister or farm” (OFN, s. 31). Norr. [-ei-] har i Westray og Orknøydialekten for øvrig > [-e-] (Jakobsen, 1928, s. L, Marwick, 1947, s. 33 og Gammeltoft, 2001, s. 103–4). Det finnes ingen spor av den opprinnelige [-ð-], som vanligvis utelates (Jakobsen, 1928, s. LII; Marwick, 1947, s. 34–5; Gammeltoft, 2001, s. 104). Det trykklette bøyningssuffikset har også blitt utelatt (OFN, s. 31).

N Grimbust /ˈgrɪmˌbust, ˈgrɪmˌbest/; Rapness; HY 514 410; *Grannabustir* 1492 R (s. 61); *Grambustar* 1500 R (s. 83); *Grenebustar* 1595 R (s. 72); *Grenebuster* 1610 RMS (VII, nr. 343); *Greenbustar* 1654 K (s. 133–4); *Grimbuster* 1664 Ch; *Grimbuster* 1683 (Clouston); = 1841 C; = 1882 K; = 1897 OSNB; = 2003 (WBPT, s. 153). — En gammel navnegård på 5 meils coppis el. 5/6 pennyland. “Although Grimbust is still a large farm it is mostly made up of ‘hill’ most of which would at one time been outside the ‘hill-dyke’” (1994 T).

Utm.l. er usikkert; 1) < mannsnavnet Grímr (M.) (jf. Rygh, 1901, s. 94); ‘Grimbostad’ (Brøgger, 1930, s. 171); 2) < norr. *grænni* adj. ‘grønn’ (Jf. OFN, s. 32); *Græni + *bólstaðr* ‘grønnbostad’. Utifra de tidligst belagte formene ser heller; 3) gen. sg. av < norr. *grandi* m “Sandbanke, Grusbanke, helst ved eller i Vand” (NGIndl., s. 51–2) å være mer sannsynlig. På nedsiden av bakketoppen gården ligger, finnes en kort sandstrand ved en ellers steinete breidd(?). 4) Navnet kan også kamouflere < norr. *grunnr* adj. ‘grunn’, siktende til tynt jordlag.

Hvordan utviklingen fra *Grandi*- til *Grim*- har funnet sted, er heller uklart. Det ser ut til at norr. [-nd-] har blitt assimilert til [-nn-] (Gammeltoft, 2001, s. 117–8; Seip, 1955, s. 167), som i sin tur har blitt endret til [-m-], siden den er etterfulgt av en labio-labial konsonant (Marwick, 1947, s. 36). Bøyningssuffikset har blitt redusert til /-ə-/ (skrevet [-e-]) og senere falt bort pga. trykklett posisjon. Stammevokalen, norr. /-a-/, har trolig blitt /-i-/ el. /-e-/, jf. Blaeu 1654 K; “Overgangen *nb* > *mb* er regelrett [...], utviklingen av vokalen mer problematisk, [...]” (jf. *Grimbister* i Firth, Sandnes, 2003, s. 162–3; OrknN, s. lxvi; Gammeltoft, 2001, s. 118).

N Kirbist* † /ˈkərbust/; Westside; (HY 428 437); *Kirkbustir* 1492 R (s. 66); *Kirkbister-bewest* 1565 RMS (IV, nr. 1668); *Kirkbister-bewest* 1588–9 RMS (V, nr. 1612); *Kirbustar* 1595 R (s. 73); *Kirbuster-bewest* 1600 RMS (VI, nr. 1038); *Korbister-bewest* 1605 RMS (VI, nr. 1553); *Kirbuster-bewest* 1606 RMS (VI, nr. 1766); *Korbister-bewest* 1650 RMS (VI, nr. 1553); *Kirkbustad* 1654 K (1662 Blaeu, s. 133–4); *Kirbuster* 1664 Ch; *Kirbuster* 1696–7 (Irvine); *Kirbust* 1769 K; *Kirbuster* 1683 (Clouston); *Kirkbust* 1769 K; West—, Mid—, East— Kirbist

1882 K, [*Kirbest*] 1897 OSNB; *East* — og *West Kirbest* 2003 K. — En gammel navnegård, oppført som et 4½ pennyland i 1492 R, som utgjorde hovedgården i det tidl. tunshippet Kirbesttown †.

Det lå ifølge Marwick. (OFN, s. 32) et gammelt kapell i dette tidl. tunshippet, rester av det i strandkanten (jf. Illus. 1.17 [WEC3]). Marwick (OFN, s. 32) tolker utm.l i Kirbist som < norr. *kirkja* f ‘kirke’, trolig opprinnelig i gen. (Jakobsen, 1901, s. 80; Jakobsen 1993, s. 27; OFN, s. 2, 25, 32, 56, 72, 78, 105, 136, 163, 182; Stewart, 1987, s. 54–9; Lamb, 1992, s. 36; Gammeltoft, 2001, s. 129–33); *Kirkju (gen.) + *bólstaðr*, ‘kirkebostad’ (Brøgger, 1930, s. 171). Gammeltoft (2001, s. 132n) har blitt meddelt av W.P.L. Thomson at også Sanday innehar et *Kirbist*-navn som ikke er tatt med i OFN.

Gammeltoft (2001, s. 132) finner det oppsiktsvekkende at [k] i fremlyd ikke har blitt palatalisert i noen av de tolv orknøyske eksemplene, slik det gjerne inntreffer med [k] foran en fremre vokal på Orknøyene (OrknN, s. xlvi; Marwick, 1947, s. 35–6). Bøyningsendelsen har blitt sløyfet tidlig, noe som har medført at konsonantsambandet [-rkb-] har kommet under trykk og har måttet avgi den midtre konsonanten (jf. prinsippet i Seip, 1955, s. 155).

Tolkningen av det første leddet er omstridt; det er ikke klart om navnet skal tolkes som ‘gårdeiendom med kirke på’ el. ‘gårdeiendom tilhørende en kirke’; jf. *kirkland* “Land belonging to the church” (JSD III, s. 40); kirkegods, bispegods. Derimot har arkeologer jeg har vært i kontakt med, undret seg over at det ikke finnes rester av flere kirker på lokalitetene med *Kir*- som utm.l. Det siste har fått enkelte til å ‘feiltolke’ utm.l. som < norr. *kýr* f “ku” (NorrO, s. 256); *Kýr + *bólstaðr* (Thomson, 1990, s. 44). Vi vet derimot fra eldre rentals og charters at en del områder tidl. var i kirkens eie¹³, (→Noltland Bewest †, →Overtoun †, →Outertoun †).

N **Wasbist*** ‡ /ˈweːstˌbɪst/; Rapness; (HY 488 430); *Wasbuster* 1492 R (s. 61); *Wasbuftar* (s. 82), *le bordland of Wasbufter* 1500 R (s. 84); *Wosbustar* 1595 R (s. 72; Gammeltoft, 2001, s. 160–1; OFN, s. 38); *Westbuster* 1610 RMS (VII, nr. 343); *Wasbuster* 1664 Ch; *Wasbutter* 1689 K; *Westbest* 1841 C; *Wesbist* 1851 C; *Wastbust* 1882 K; *Wastbust* 1897 OSNB; = /ˈwazbæst/ 1952 Mawick (OFN, s. 38); *Wasbist* 2003 (WBPT, s. 137, nr. 364). — En tidl. gammel navnegård på 6 meils coppis [6 uris scoppis 1595 R] el. 1 pennyland (skattlagt sammen med *The Skeries* [→Skerry of Wastbist] 1595 R) som gav navn til ett av de to bordlandene, →*Wasbuster* Bordland (og *The Swartmeil* Bordland), senere “a farm dwelling house & steading in the district of Rapness” (OSNB, s. 259), i dag kun navn på et skur som tilhører Twiness.

Utm.l. er usikkert, muligens; 1) genitivsformen *vatz* < norr. *vatn* n “(Gen. *vatns*, *vatz*, Dat. *vatni*, Fl.t. *vatnar*), Vand. I Navne oftest brugt med Hensyn til Indsøer, [...] Som 1ste Led gjerne i Genitivsform, nu *Vass*” (NGIndl., s. 84–5); ‘vassbostad’ (OFN, s. 38, 66, 157; Gammeltoft, 2001, s. 160–1); 2) < norr. *vestr* adv. “vest, mot vest, vestetter; i vest; (prep.)” (NorrO, s. 495), jf. *Wester** ‡ (*Wesbuster* 1546 og *Wasbister* 1538) to plasser i Caithness (Waugh, 1985, s. 229; Gammeltoft, 2001, s. 160–1); ‘vestbostad’ ifølge Brøgger (1930, s. 171–2), jf. norr. *vestri* adj. “komp. (sup. *vestastr*) vestre, vestlegare” (NorrO, s. 495).

De tidligste formene av navnet ser mer sannsynlig ut til å inneholde norr. *vatz* enn norr. *vestr*. Gammeltoft (2001, s. 161), med henvisning til Seip (1955, s. 166), tenker seg at utm.l. har gjennomgått den følgende utviklingen: -t- i konsonantsambandet -tzb- har blitt sløyfet. Dette bortfallet er typisk for kombinasjonen -ts + konsonant og vil antageligvis også være tilfellet her. Dagens uttale av eksemplene fra Caithness ovf. skyldes en forvirring av sk. *waster/wester*, komp. adj. ‘beliggende mot vest’.

Området på Westray er myrlendt og med et par pøler el. pytter. Mht. til tolkning 2, ville →*Kirbist* † være den vestligste av *bólstaðr*-navnene og tolkning nr. 1 ser derfor mest plausibel ut. Bosetningen som *Wasbist** ‡ denoterer er borte, men Sam Marcus påpeker at den opprinnelige gården trolig lå nærmere vannkanten ved Taftend, der restene av en mur fremdeles er synlig (WBPT, 2003, s. 137, nr. 364). Navnet finnes i dag bare som teignavn (i samme område og i sammensetningen *Skerry of Wastbist* og det tidl. *The Wasbist* Bordland:

¹³ 1565 Ch = “Ditto by the Prebend of St. Katherine Stuck to Archibald Balfour son of the above Gilbert Balfour of Westray of lands in Tuckuoy and Northoun in Westray [...]” (OA D8/14, s. 119).

THE WASBUSTER BORDLAND (MEILCOPS)			LE BORDLAND OF WASBUSTER	
Lord Henry Sinclair's Rental of Orkney 1492 (Thomson, 1996, s. 61, 97)			Lord Sinclair's Rental-book of Orkney, 1497–1503 (Peterkin, 1820, s. 79–82)	
Wasbuster	1,00	pennyland	Walbuftar	
Towzeis	0,50	pennyland	Cunyenes	
Tofta	0,67	pennyland	Cofta	
Rawkwic, Rakwic	0,50	pennyland	Rekink	
Neagarth	0,17	pennyland	Negarth	
Garth	0,33	pennyland	Garth	
Wattyn	0,08	pennyland	Wattin	
Mylgarth	0,17	pennyland	Milgarth	
			Cot	0,17 pennyland
Nethir Sandgarth	0,50	pennyland	Nether Sandgarth	
Ovirgarth	0,50	pennyland	Over Sandgarth	
Brabustir, Brabister	0,50	pennyland	Brabuftar	
Burrogarth	0,50	pennyland	Burogait	
How le Bull	0,17	pennyland	How [...] cum le bull	
Grannabustir	0,83	pennyland	Grambuftar	
Weddernes	0,33	pennyland	Weddernes	
Burrowstoun	0,67	pennyland	Burrowftoun	
Owe	0,33	pennyland	Ow	
Pretty	0,33	pennyland	Precti	
Suyirland	0,50	pennyland	Sutherland	
The Bull of Rapness	9,00	pennyland	The Bull of Ropnes	
Quhiteclet	0,33	pennyland	Quhytclet	
Mow	0,33	pennyland	Mow	
Mow &c.	1,38	pennyland		
Naist(e)/Nouste	0,33	pennyland	Nonft	

boo, bow, bull (sk.), bú n, ból n (norr.)

Sk. *bu '2) dels bo, gård, dels gårds kvegbesetning' (ShetN, s. 79); "BOO, BOW, s. A term sometimes used to denote a farm-house or village, in conjunction with the proper name" (JSD I, s. 247); "BULL, s. Properly the chief house on an estate ; now generally applied to the principal farmhouse, Orkney" (JSD I, s. 327); *bow* "In Orkney : a homestead or farm" (DSL), jf. shet.n. "A dry sheltered place" (*ibid.*); BOO, Bu, Bow "Stock of cattle on a farm (Sh. 1908 Jak. (1928) s.v. bu. [bu:])" (DSL *boo*); "A large undivided farm, a farm not broken up among portioners but retaining its integrity, and not worked in runrig" (Ork. 1929 Marw.)" (DSL *bow*);

"The spelling *boll* is due to a false analogy with such words as pou, pull, fou, full. More common as a place-name (Marw.)" (DSL *bow*); norr. *ból* n "resting-place (of animals)" (Jakobsen, 1993, s. 26), jf. shet.n. *bol, bul, buli, bøl* (*ibid.*), (→ "bólstaðr, búlstaðr m (norr.)" ovf.).

Jf. geng. *bú* "dwelling" og norr. "*Bú n., Gaard, beboet Jordbrug" (NGIndl., s. 46). "Naar Navnet ikke forekommer i gamle Skriftformer, er det forøvrigt vanskeligt at adskille fra búð f., Bod" (jf. NGIndl., s. 94). "Dog har dette sidste Ord som Stedsnavn i Regelen Flertals Form" (NGIndl., s. 46); < norr. *bú* n "bu, bustad, gard (på landet)" (NorrO, s. 67).

Bú-gårdene regner Marwick (OFN, s. 234–51) blant de primære bosetningsnavnene i likhet med navn på *bær/býr* og *skáli*. *Bu* forekommer fremdeles i Westray-dial. både blant yngre og eldre språkbrukere (ifølge Killick, 1985).¹⁴ *Bow* † "1. "The cultivated ground of an old tunship dyke" (Ork. 1929 Marw.). 2. "The dyke enclosing the arable ground; an apparent truncation of the full term – 'bow-dyke'" (*ib.*). Hence *Auld Bow*, the original arable land, or the original enclosing dyke. *ib.*: Another term freq. found [in Clouston's *Ork. Townships in Sc. Hist. Rev.* 1919 (Oct.) 25] – "Auld Bow" – can only been applied [...] where there had been an expansion of the original arable, and

¹⁴ De eldste gårder med grunnordet *bú* er høystatusgårder på Orknøyene, og har vært bostedet for jarlene, jf. *The Bu of Wyre* (Wyre), *The Bu* (Paplay), *The Bu of Orphir* (Orphir), *Bu of Cairston* (Stromness), (*The*) *Bu* (Burray), *Bu* (South Ronaldsay), *Bu of Hoy* (Hoy), *Bu* (Graemsay), *Bu of Aith* (Walls) (jf. Clouston, 1927a, s. 41–9).

consequent shifting out of the enclosing dyke. [Origin obscure, but see Marw. In meaning it approximates to Bow, n.², 3.]” (DSL *bow* †). I 2 navn:

S **Bull of Noltland** † /¹bu: əv ˌnɔʊtlend/; The Links; (HY 428 488); = 1560 Ch; *Bow de Notland* 1565 RMS (IV, nr. 1668); *Bow de Noltland* 1588–9 RMS (V, nr. 1612); *Bow de Noltland* 1600 RMS (VI, nr. 1038); *Bow-of-Noltland* 1605 RMS (VI, nr. 1553); = 1606 RMS (VI, nr. 1766); *the Castle of Noutland* 1701 Brand (s. 57)¹⁵; *Noltland Castle* 1897 OSNB; *Noltland Castle* 2003 (WBPT, s. 37, nr. 85). — Eldre tunship på 18 pennyland sammen med Dykeside i 1565 RMS (IV, nr. 1668, s. 402), →Noltland fungerer som utmerking.

S **Bu, The/Bu of Rapness, The** /ðə ˈbu:, ðə ˈbu: əv ˌrɑːpnes/; Rapness; HY 505 410; *Bull of Rapness* 1492 R (s. 61); *the bull of ropnes* (s. 83), *the bull of Ropnes* 1500 R (s. 84); *the bull of Ropnes, The Bull of Rapness* 1595 R (s. 73); *Bullam de Ropnes* 1610 RMS (VII, nr. 343); *Bow* 1654 K; *Bue* 1750 K; *Bow* 1769 K; *Bull* 1841 C; *Bowl Rapness* 1851 C; *Boo* 1891 C; *Bu* [Bull] 1897 OSNB; *The Bu of Rapness* /bu:/ 1952 (OFN, s. 31); = 2003 (WBPT, s. 153, nr. 409). — Gammel stor sentral bordland-navnegård på ½ urisland el. 18 pennyland, også en storgård i dag.

Dette er det antatte hovedbølet til storbonden, “Kúgi [...] í Hreppisnesi” (*OrknS*, kap. 56). Det er svært sannsynlig at det viktigste huset i Rapness engang hadde et privat kapell innenfor veggene. Flere arkeologiske undersøkelser refererer til det, sist i Gibbon (2006) sin doktoravhandling, der det antas at den egentlige plassen der Bu lå, var ved dagens Rapness cemetery (kirkegården) ved The Bay of Tafts (se Illus. 1.12). De eldre skriftformene av navnet kan også tyde på at navnet går tilbake på norr. *ból* n “bol, leje, (liggeplads). — Shetl. *bol*, *bul*, *buli*, *bøl* i stednavne, alm. betegnende liggeplads for dyr” (Jakobsen, 1901, s. 79), (jf. “bólstaðr, bólstaðr m (norr.)” ovf.). →Rapness, navnet på distriktet, fungerer som utmerking.

breck, brekk, brek (sk), bræc (geng.), brecks (sk), brekka f (norr.)

De ovennevnte app. har delvis overlappende betydning, og det er svært vanskelig i en del tilfeller å fastslå hvilket som forekommer i orknøyske stedsnavn, siden moderne anglifiserte former gjerne kamuflerer eldre navnedanning. Jf. norr. *bakki* m ovf.

Sk. *breck(s)* ‘liten bakke, jordrygg, langaktig forhøyning i jordsmonnet’ (ShetN, s. 68); “rarely used in sing.—poor, thin, shallow soil—hardly worth cultivation ; applied generally to shallow, infertile ground which is not under cultivation [...] in Shetl. where Jak. defines it as ‘common, piece of uncultivated ground used as pasture’.” (OrkN, s. 20); *breck* “BRECK, BREK(K), Brecks, Brecks, Braiks, Brack, n. 1. “Hillock; ridge; elongated mound. *De brek ... o’ de hill*, used of the upper-most edge or part of a slope” (Sh. 1908 Jak. (1928)). 2. “Rarely used in sing. — poor, thin, shallow soil — hardly worth cultivation” (Ork. 1929 Marw.); “a common or pasture-ground” (Sh. 1866 Edm. *Gl.*, *braiks*); “a tract of barren ground in or adjoining a township” (Cai. 1905 *E.D.D. Suppl.*, *brack*); “a stripe of uncultivated ground between two *shots* or plots of land” (Rxb. 1825 Jam.², *brack*), given as obs. by Watson in *W.-B.* (1923). *Sh. 1908 Jak. (1928): In n.Unst *brekk* and pl. *brecks* is [*sic*] found in sense of a common, a plot of uncultivated or fallow land, used as pasture, between two farms or parts of a village. [...] [O.N. *brekka*, a slope, Mod.Eng. *brink*, Icel. *brekka*, slope or crest of a hill. Sense 2 is an extension of sense 1. Cf. O.E. *-bræc* in place-names (in charters, etc.), which seems to mean uncultivated land amid ploughed fields.]” (DSL). Jf. “shallow clay ground with stunted heather” (Firth, 1922, s. 149); “[OE *bræc*]: uncultivated land” (Field, 1973, s. 268). I forleningsbrev (charters) blir *breck(s)* beskrevet som ‘land left uncultivated among ploughed fields’ (*ibid.*). Jf. norr. *brekka* f “brekke, stor bakke” (NorrO, s. 62); “brat Bakke” (Fritzner).

¹⁵ “En anden og ikke mindre mærkelig Alderdomslevning paa Vestrey er det prægtige, men aldrig fuldendte Notland castle, der er opført ved en liden Indsø, ej langt fra Pier o’ Wall. En Afbildning deraf findes hos Barry, S. 63; man sees deraf dets rektangulære Form, med to massive Taarne og en buet Indgang. Murene ere overvættets tykke og forsynede med Skydehuller; Indgangsportalens Bue er prydet med udhugne Forsiringer; indvendig fører en prægtig Vindeltrappe op til de øvre Rum.² Det ligger nu tildeels, forsaavidt den stærke Bygningsmaade ej har kunnet gjøre modstand, i Ruiner, og at det aldrig har været færdigbygget, sees av de mange Bygningsmaterialier, som endnu findes stablede omkring Allerede Jo. Ben, der i 1529 beskrev Orknøerne, siger herom: „est excellentissima arx sive castellum, sed nondum tamen adhuc completa.” (Munch, 1853, s. 96; SAS 1842, s. 123–4).

Sk. *brecks*, *brecks* pl ‘fællad, stykke udyrket el. brakk jord, benyttet til gressgang, i mellom to gårder el. deler av en bygd’ (ShetN, s. 68); “*brecks* betegner udyrket land mellom tunshipene, dvs. lyng eller myr, [...]” (jf. *Brecks of Scarataing*, Sandnes, 2003, s. 127). Trolig i 8 navn:

- N** **Breck** /bre:k, 'bre:k əv ,e:kərnəs/; 1. Aikerness; HY 455 525; *Brek* 1596–7 (RMS VI, nr. 546); *Breck* 1664 Ch; *Breeck* 1665 K; = 1683 (Clouston); *Brack* 1693 K; *Breck Aikerness*, *Breck* og *Nether Breck* 1841 C; *Brake* 1850 K; *Breck of Aikerness* 1851 C; = 1897 OSNB. — En gammel gård på 3 pennyland. *Breck of Aikerness* blir brukt for å skille dette navnet fra kortformen “Breck”» [Breckowall] i Pierowall, (→Breckowall, →West Breck).
- U** **Breckowall** /'bre:kəwəl, 'bre:kəwəl/; Pierowall; (HY 433 492); *Breck in Waal* 1664 Ch; *Breck* 1740 R; = 1841 C; = 1851 C; = 1882 K; = 1897 OSNB; = 2003 (WBPT: 28, nr. 65). — Dette sms navnet denoterer gården *Breck* i det tidl. tunshipet *Wall* †, dagens Pierowall, som i 1664 Ch var på 6¼ pennyland. Ifølge Sam Marcus benevnes ikke lokaliteten med annet enn *Breck*. “The medial ‘o’ may be either Scots *o* = ‘of’, or O.N. *á*, ‘in’ or ‘on’ or ‘at’” (OFN, s. 38); < norr. *Brekka á Vágr [?] ‘gården Brekka i/på/ved bukten’, (→“vo, voe (sk.), vágr m (norr.)” ndf.).
- N** **Brecks** ‡ /bre:ks, bre:ks/; 2. Westside; (HY 448 447); *Brek* 1592 RMS (V, nr. 2076); *Brek* 1596–7 RMS (VI, nr. 546); *Brek* 1600 RMS (VI, nr. 1038); *Breck* 1654 K; *Brecks* 1740 R (OFN, s. 34, 38). — Navn på en tidl. enhet (innenfor et ‘runrig’-system; teigblanding, med sameie og mulig rotasjon) på 4 pennyland i det tidl. tunshipet →Noltland Bewest † (OFN, s. 34, 38).
- Navnet eksisterer ikke lenger i dag, men dette var (sogne)prestens kirkegods el. prestegårdsjord (OFN, s. 38). Marwick (OFN, s. 38) tolker navnet som < norr. *Brekur ‘bakker’, og det sk. app. *brecks* ‘udyrket mark’, passer ikke siden gården har ligget på dyrket jord, på innsiden av gårdsvolden.¹⁶ Eng. pl. suff. -s ser ut til å være dannet i analogi etter mønsteret i yngre navn.
- U** **Habreck** ‡ /'ha:brek/; 1. Rackwick; (÷); *Habreck* 1664 Ch. — Et tidl. 2 pennyland i tunshipet Rackwick ifølge Marwick (OFN, s. 40 *Haabreck*), mens i 1664 Ch er 1 pennyland krongods oppført. Av det eldste belegget i tilsvarende navn ndf., fremgår det at utm.l. er *Hal-*, noe som gir en god indikasjon på en lydutvikling av sk. *hall* > *ha'*, *haa*, *haw*, i betydningen “1. The manor-house, S.; synon. with *Ha'-house*” (JSD II, s. 488); “2. The farmer’s house, as contrasted with those of the *cottars*” (JSD II, s. 488, 512); shet.n. “*HĀĀ*, *n.* a high house; a superior house; a manor house” (Angus, 1914, s. 56); *Ha(II)*Hqll f* + *breck/*brekka f*, i betydn. ‘den store bakken med hovedbygning(en) el. herregård(en)’.
- U** **Halbreck** † /'ha:brek/; 2. Pierowall; (HY 436 480); *Halbreck & Kirkhouse* 1665 Ch; OFN: 40 (2) *Haabreck*); *Habreck* 1683 (Clouston); *Hawbreak*, *Habreck* 1841 C; *Haabreck* 1882 K; *Hawbreck* 1897 OSNB; *Haabreck* 1952 (OFN, s. 40). — *Halbreck* † (3 pennyland) og *Kirkhouse* † (2 pennyland) utgjorde i 1664 Ch til sammen 5 pennyland i det tidl. tunshipet *Wa* † (OFN, s. 40), av det som senere var “a collection of farm houses” (OSNB, s. 130); i dag i ruiner (WBPT, s. 85), (→*Kirkhouse* †). Marwick er sikker på at hov.l. < norr. *brekka f* ‘brekke, stor bakke’, men at utm.l. er usikkert; *Haga ? + *brekka* (OFN, s. 40), ‘beite- el. engbakke’ < norr. *hagi f* ‘jordstykke som er utlagt el. bestemt til havnegang el. gressgang for feet’ (Fritzner). Uten det eldste belegget kunne utm.l. også være sk. *haw* “[OE *haga*]: a hedge; piece of land enclosed by a hedge” (Field, 1973, s. 270), noe som igjen gjør språket for dannelsen vanskelig å avgjøre.
- S** **Peybreck** ‡ /'peibre:k/; Broughton; (HY 443 481); = 1696–7 (Irvine); *Payhouse* 1841 C; *Payhouse* 1882 K; *Payhouse* 1897 OSNB; *Payhouse* 2003 (WBPT, s. 55, nr. 122). — Det er usikkert om *Peybreck* representerer det som (senere) ble kalt *Payhouse* i det tidl. tunshipet *Wall* † (Irvine, 2003, s. 96). Det kan se ut til at det har foregått en navneendring på bruket siden slutten av 1600-tallet. Sam Marcus har notert ned teignavet *Pious* 1994 T i Cleaton, uten at dette klargjør etymologien hvis navnet er usms, jf. eng. *pious* adj. ‘from, gudfryktig’, ‘religiøs’, ‘(nedsttende) skinnhellig’ el. ‘prisverdig, rosverdig’.

¹⁶ Jf. f.eks. sognet *Harry* på Mainland: “*Brecks*, udyrka områder mellom den gamle dyrkamarka i tunshipene.” (Sandnes, 1999, s. 59 Fig. 4).

Utm.l. er usikkert, trolig et slektsnavn som engang har vært brukt som tilnavn etter et fuglenemne; 1) kortform av det eng. fuglenemne *magpie* > *pie*, *pye* 'skjære' (Whaley, 2006, s. 270 *Pye Howe*); 2) 'påfugl' (ONC, s. 481). Begge slektsnavn har en rekke forskjellige varianter.

N **Valdabreck** † /'valdi,brek/; Pierowall; (÷); *Valdabreck* 1664 Ch; *Valdibreck* 1740 R. — En tidl. kve i det tidl. tunshippet Waal † i 1664 Ch. Utm.l. *Valda-* er usikkert; 1) norr. *vøllr* m 'vold, gressmark, eng' 'valde(r)brekk'; 2) *vaðill* m (NGIndl., s. 84); 3) mannsnavnet *Valdi* (M.) kjæleform av *Þórvaldr* (M.) (Rygh, 1901, s. 274; Cleasby&Vigfusson, s. XXXIV).

U **West Breck** /'we:st ,brek/; Aikerness; HY 454 524; *Vest Brek* 1664 Ch (OA D38/1682 (b)); *Westbreck* 1664 Ch, *West Brack* 1664 Ch; = 1841 C; = 1897 OSNB. — En gammel gård på 2 el. 3 pennyland. "a small farm house situated one quarter of a mile northwest of Skail" (OSNB, s. 6), (→Breck/Breck o' Aikerness ovf.).

broch, brough (sk.), borg f (norr.)

Sk. *broch* (jf. *borg el. *borri) 'alm. hentydende til gamle piktiske borger, som har stått på vedkommende steder' (ShetN, s. 63); jf. *tumuli, Pict's house, burrian*; norr. *borg* f '1) borg, festning 2) festningsvoll, borgmur; mur 4) høyde, bakke, som ligner en borg' (NorrO, s. 59); "befæstet, med Mure omgivet Sted, befæstet Høide [...] "Bygdeborge», befæstede Tilflugssteder, som var indrettede af den omgivende Bygds Befolkning" (NGIndl., s. 44); "2) Vold, Mur hvormed man søger at gjøre det inden- eller bagenfor liggende Land utilgjængeligt (jvf garðr). [...] 3) Sted som er befæstet ved omgivende Vold eller Mur; [...] 4) befæstet Stad, By som er omgivet af Befæstninger, Volde eller Mure" (Fritzner). Jf. eng. *borough* el. *burgh* 'by, bydel' og *bury*. "53. A borough. "A royal brugh;" "A brugh of barony," as distinguished from the other" (JSD I, s. 314 *BRUGH*).

"PICT'S HOUSES, s. The name given to those mounds which contained cellular inclosures under ground. V. *BRUGH*." (JSD III, s. 486).

"Broch"-ene er unike for Skottland og forekommer hovedsakelig på den nordre enden av det skotske fastlandet og nordøyene med også en liten andel, lokalisert på vestkysten av Skottland og Vesterøyene. Totalt kjenner man til i hvertfall 700 brocher som har eksistert rundt omkring i Skottland, konstruert og utviklet over tidsrommet 600 f.Kr. og 100 e.Kr. Flesteparten av Orknøyenes brocher ble bygd langs kysten, noe som har fått flere til å tro at de ble bygd mot en havbåren fare, bestående av (festnings)voller og gjerder ("dykes"), noe som skulle verifisere at brochene ble bygd med forsvar in mente. Likevel finnes det ikke noe bevis for at det har foregått en form for brutal ødeleggelse av brochene. Dette har ført til ideen om at broch-beboerne levde i et samfunn hvor feiden over landeiendom og status var utbredt. Vikingene tok over brochene, og i norr. har man et lignende app. (< norr. *borg* f). Spørsmålet mange forskere har stilt, er—var de kun statussymbol eller ble de bygget som forsvar? I 2 navn:

U **Brough** /brø:ɣ/; Cleat; HY 448 478; *Burgh* 1492 R¹⁷; *Brugh* 1500 R (s. 84); *South Burgh* 1565 RMS (IV, nr. 1668)¹⁸; *Northbruche* 1587 (REO, s. 310–1)¹⁹; *South-Burgh* 1588–9 RMS (V, nr. 1612); *Burgh* 1592 RMS (V, nr. 2076); *Brught* 1595 R (s. 74, 76); *Burgh* 1596–7 (RMS VI, nr. 546); *Burgh* og *South Burg* 1600 RMS (VI, nr. 1038); *South Burgh* 1605 RMS (VI, nr. 1553); *Burgh* 1610 RMS (VII, nr. 343); *Burgh* ca. 1653 R; *Brugh* 1654 K; = 1696–7 (Irvine); = 1750 K; *Burgh* (Peterkin, 1820, App. No. XXII, s. 130); *Brugh* 1841 C; *Brough Bothy*, *Brough Steading* og *Brough Dairy House* 1871 C; = 1882 K; = 1897 OSNB; *Brough House* 2003 (WBPT, s. 101, nr. 248). — Gammel stor navnegård på 9 pennyland el. ½ urisland (OFN, s.

¹⁷ Jf. *j Borgh [í Borg]* (OFN, s. 170 *Brough*, South Ronaldsay) 1329 (DN II, s. 402), (Lamb, 2006, s. 80).

¹⁸ I forleningsbrevet av bispegodset fra biskop Adam Bothwell til Gilbert Balfour og hans kone Margaret Bothwell i 1565 tilhørte 9 pennyland bispestolen: "South Burgh (ad 9 den.)" og ytterligere 3 pennyland i tilgrensende Cleat: "Clett (ad 3 den.)" (1565 RMS IV, nr. 1668, s. 401–2), (→Cleat).

¹⁹ "together with his claim to the sum of 300 merks Scots which the said Malcum has lying on wadset upon the lands of Northbruche in Westray pertaining to Olifer Sinclair of Ropnes, and the yearly profits of these wadset lands. If these present deeds of excambion be not sufficient security, the two parties agree to reform and renew them 'be the sight of men of law als oft as neid beis.' [...]" (REO, s. 310–1 "Excambion, Earl Robert and Malcolm Groat of Tankerness, of various lands. Original in possession of Colonel W.E.L. Balfour of Balfour and Trenaby. *June 28th, 1587. Kirkwall.*").

31): “9 magnas *lie flawis* terrarum in villa de Burgh” (1596–7 RMS VI, nr. 546, s. 182); “South Burg (ad 9 den.)” (1600 RMS VI, nr. 1038, s. 349); “9 great Flaws of land in the Town of Brugh” (1592 Ch, s. 121); “a large and substantial mansion house and steading. (farm)” (OSNB, s. 148), i dag den aller størst gården på øya (WBPT, s. 149).

Navnet er trolig dannet etter en gammel “broch”-struktur som i dag er forsvunnet, men rester av denne broch-ruinen el. pikter-borgen ble funnet ifølge Marwick (*ibid.*) på et jorde på nordsiden av gården, og ser ut til å ha gitt tunshipet →Broughton sitt navn, (→Nether Brough † ndf.).

S **Nether Brough** † /¹neðer ˌbrɔːɣ/; Cleaton; HY 452 475; *South Burgh* 1565 RMS (IV, nr. 1668); *South Burgh* 1600 RMS (VI, nr. 1038); *South Burgh* 1605 RMS (VI, nr. 1553); *Nether Brugh* 1841 C; = 1882 K; = 1897 OSNB; = 2003 (WBPT, s. 101, nr. 250). — Ruiner av “a neat little dwelling house.” (OSNB, s. 149). Den tidl. gamle storgården *South Burgh* på 9 pennyland? “South Burgh (ad 9 den.)” (1565 RMS IV, nr. 1668). Hypotetisk kunne navnet være norr., utm.l. *neðri* adj. “komp. (sup. *neztr*; jfr. *niðr*) nedre (nedst); ofte brukt om det som høyrer til «nedre heimen», [...]” (NorrO, s. 312), ‘nedre borg’, (→Brough).

burn (sk.)

Sk. *burn* ‘bekk, vannled’; “1. a brook or stream” (DSL); jf. “In Galloway: a. A swampy piece of ground, a marshy meadow. b. A (slow-moving) stream draining such ground.” (ADDS). Jf. geng. “[OE *burna*]: a spring; a stream” (Field, 1973, s. 268, jf. Ross, 2001, s. 37). I 1 navn:

S **Millburn** † /¹milbʌrn/; Braehead; (÷); = 1665 Ch; *Milne Burn [Robt Kingsquoy]* 1696–7 (Irvine). — “the Cotts of the Millburn” (1665 Ch, s. 113, OA D8/14). Utm.l. *mill*, *miln* er sk. ‘mølle, kvern’, ‘møllebekk’ el. ‘kvernbekk’.

bœr, býr m (norr.)

Shet.n. **bø*² /bø/ ‘1) gård, hus, 2) en gårds hjemmemark, innmark (brukes av fiskerne som tabunavn til sjøs i enkelte tilfeller som betegnelse for visse til landmerke tjenende gårder el. innmarker, halvt som stedsnavn) — norr. “bœr (býr), m., gård; fær. bœur, m., hjemmemark, indmark; no. bø, m., a) gård, b) = fær. bœur” (ShetN, s. 86; Jakobsen, 1901, s. 85). Sk. app. † < norr. *bær* [vest-norsk] el. *býr* [øst-norsk] m “1. hus til å bu i; gard; bø, innjord; by, kjøpstad, bygd” (NorrO, s. 70–1), jf. norr. *bú* n “Gaard, beboet Jordbrug” (NGIndl., s. 46; se også KLNII, sp. 387–9 *-by* (*-bær/-býr*); Schmidt, 1985, s. 317–45; 1994, s. 89–112; [Del 1] 2000, s. 94–5). Trolig i 4 navn:

N **Fribo** /¹fri:bu, ¹fribo/; Westside; (HY 445 452); *Furbou* el. *Furbon* [?] 1492 R (s. 66)²⁰; *Forbo-bewest* 1565 RMS (IV, nr. 1668); *Forbo-bewest* 1588–9 RMS (V, nr. 1612); *Forbo-bewest* 1600 RMS (VI, nr. 1038); *Forbo-bewest* 1605 RMS (VI, nr. 1553); = 1665 Ch; *Firbo* 1750 K; *Quoys of Firbo* 1740 R; *Firbo* 1769 K; *Quoys of Firbo* 1794 R; *Frebbay* 1842 SAS (s. 120); *Fribo House* 1897 OSNB; = 2003 (WBPT, s. 106, nr. 263); *Fribo House* 2003 K. — Den gamle navnegården og godset står oppført som 6 pennyland i 1492 R, men i 1565-diplomet til Gilbert Balfour er bare 3 pennyland oppgitt. Når den dukker opp igjen i det 18. århundres rentals, er den ikke noen betydelig gård, men bare et halvt dusin ‘quoys of Firbo’ (OFN, s. 32).

Både hov.l. og utm.l. er svært usikkert. Slik Marwick påpeker, ville etymologien av hov.l. som *bú* n ‘bo, bosted, gård (på landet)’ (NorrO, s. 67) være en unik forekomst på Orknøyene, som sms med forledd og utm.l. like obskurt, noe som kunne representere flere norr. ord, jf. f.eks. 1) *Friðr adj. ‘vakker’ + *bú* ‘fredbo’ osv. (jf. norr. *fagr* adj.). Dessuten mangler gården også flere andre viktige orknøyske *Bow/Bú/Bu/Bull*-karakteristika ved at den ligger relativt perifert, et godt stykke fra vannkanten, i et kupert og ikke særlig godt egnet jordsbruksområde i tillegg til at den har forholdsvis lav pennylandverdi.

²⁰ Den siste bokstaven er utydelig i manuskriptet, og selv om Marwick foreslår *Furbou* ?, ser han ikke bort fra at bokstaven kan være <u>, <w> el. <n> (OFN, s. 32). Sistnevnte er Thomson (1990, s. 48n; 1996, s. 66n) sin tyding.

Thomson (1990, s. 48n) tolker utm.l. som 2) < norr. *fyrir* prep. “(1) foran (mods. á bak)” (Fritzner); *Fyrir + *bær* i betyd. ‘ute foran boet’ (Thomson, 1990, s. 48n) el. *Fyrir + *bærinn* bf. Med gårdens beliggenhet og eldre stavemåter åpner det seg minst to forskjellige tolkninger; 3) cas. obl. *í eller *á* *Fer* + *bær* i betyd. ‘gården ved faret’, utm.l. dannet av norr. *far* n ‘(her:) befordring over en elv, ferdsselsvei, overfartssted eller vadested’ (jf. en del gårdsnavn på *Far*- og *Fer*- i NG). Gården ligger ved *Burn o’ Cheor*, som renner ned fjellsiden fra *Cuppin o’ Cheor* mellom *Fitty Hill* og *Gallo Hill*, forbi *Lengemire* (gård), før den munner ut ved *Ayre of Fribo* (se Illus. 1.8 og 1.10); 5) *Forbord* (jf. *Forberg*), hvilket forekommer to plasser i STR og NTR (NG XIV, s. 356; XV, s. 25); < norr. *Forborði m og pl *Forborðar; “Det maa forklares af borð n., i Betydningen Kant, Rand, altsaa: et Sted, som ligger som en Kant, Bord foran noget, navnlig foran et høiere Fjeld. Dette passer paa Gaardene efter deres tidligere Beliggenhed (de er i nyere Tid flyttede ned paa Sletten). Jfr. Navnet Forberg, et lavere Berg foran høiere Fjeld” (*ibid.*).

I 1665 Ch var det seks kveer under Fribo (se ovf.), mens i det 18. århundre var det ifølge Thomson (1990, s. 44, 46) minst 9 kvegårder (*quoy*-farms) ved Fribo, *Quoys of Fribo* 1696–7 (Irvine):

FURBOU el. FURBON [?] 6 PENNYLAND (1492 R)

Brabners[quoy]	1769 K
Cocklefist	1726–46 [OA Map E29 and lists of ‘rests’ (Thomson, 1990, s. 46, 49n)]
Gossaquoy	1726–46 [.,.]
Goward	1726–46 [.,.]
Millhouse	1726–46 [.,.]
Nistigar	1726–46 [.,.]
Skeldiger[quoy]	1769 K
Simblesettersquoy	1740 R (Marwicks notatbok OA D29/6/11); Syblesterquoy 1769 K
Westmill	1726–46 [OA Map E29 and lists of ‘rests’ (Thomson, 1990, s. 46, 49n)]

Enkelte av disse navnene bekrefter at innhegning-systemet sannsynligvis kunne dateres langt inn i den norrøne navnegivingsperioden (Thomson, 1990, s. 46; OFN, s. 32), (se “quoy (sk.), kví f (norr.)” ndf.).

U **Midbea** /¹medbi/; 1. Westside; HY 445 440; *Mydbe-bewest* 1565 RMS (IV, nr. 1668); *Midbe-bewest* 1588–9 RMS (V, nr. 1612); *Midbie-bewest* 1600 RMS (VI, nr. 1038); *Midbie-bewest* 1605 RMS (VI, nr. 1553); *Midbie* 1664 Ch; *Middbie* 1696–7 (Irvine); = 1727 R (OFN, s. 34); = 1740 R; *Midby* 1750 K; = 1794 R (OFN, s. 34); *Midbay* 1842 SAS (s. 120); = 1882 K; = 1897 OSNB; = 1952 (OFN, s. 34, 40); = 2003 K. — Navn på et tidl. tunship og distrikt, i dag en del av Westside. Tunshipet Midbea og →Noltland Bewest † utgjorde hver for seg i rentals fra 1740 R og 1794 R, 27 pennyland. Midbea er ikke nevnt i eldre rentals, og Marwick regner det som sikkert at tunshipet har blitt bispegods. Utm.l. < norr. retningsadv., enten < *mið* el. *meðal* + *bær* m ‘midtre gård, gård i midten, midtbø’, < *Mið el. *Meðal + *bær* (jf. Schmidt, 2000, s. 421, 540–3). I NG står 14 gårder med navnet *Midbø* oppført.

MYDBE-BEWEST	27	PENNYLAND (1565 RMS)
Bakka	9	pennyland (1565 RMS), senere en uskattet kve
Cott	3	pennyland (1740 R; OFN, s. 34)
Crowall	3	pennyland (1664 Ch), Crowland (1794 R)
Gorn	5	pennyland (1664 Ch), gammelt krongods
Midbie	1½	pennyland (1664 Ch; 1740 R; OFN, s. 34)
Midhouse	4½	pennyland (1664 Ch)
Pou	3	pennyland (1664 Ch)
Queena	1	pennyland (1740 R, OA D29/6/11; OFN, s. 34, 41 <i>Quina</i>)
Quinagrina	1	pennyland (1664 Ch)
Tirlett	3	pennyland (1664 Ch)
Vailzie	5	pennyland (1664 Ch)
Quoy of Bane		kve under Vailzie (1664 Ch)

N **Midbea** † /'mɪdbi/; 2. Westside; (HY 445 445); Midbie 1664 Ch; = 1740 R; = 1794 R; *Midby* 1861 C; = 1882 K; = 1891 C; = 1897 OSNB; = 1901 C; = 2003 (WBPT, s. 108, nr. 270). — Tidl. “a farm dwelling house and steading” (OSNB, s. 187) på 1½ pennyland i tunshipet Midbea (OFN, s. 34, 40); “When the new school and school house were built next door, in 1878 this house became known as “the Old School”. It was named Midbea about the middle of the 20th century” (WBPT, 2003, s. 108). Gården har for lengst forsvunnet og lå antagelig i nærheten av →Tirlet, (se 1769 K under →Tuquoy).

N **Trenabie** ‡ /'trenaby, 'trenəbi/; Rackwick; HY 446 509; *Trennabie and Zelshous* 1664 Ch (se forside til Del 2)²¹; *Treneby* 1750 K; *Treneby* 1769 K; *Trenaby* (Peterkin, 1820, App. No. XXII, s. 130); *Trenaby* 1841 C²²; *Trenaby* 1842 SAS (s. 123); *Trenaby* 1861 C; = 1882 K; = 1897 OSNB; *Trenaby* /'trenəbi/ (OFN, s. 43–4). — “a large and substantial farm house and steading” (OSNB, s. 22). I 1664 Ch ble Trenabie og →Yellshouse beskattet som 6 pennyland (1664 Ch); hhv. 4 pennyland bispegods og 2 pennyland krongods. Hovedgården i tunshipet Rackwick, i dag navn på et bolighus, plassen der the Balfours of Trenaby tok tittelen sin fra (OFN, s. 43).²³ Huset sies å være bygd på omtrent samme sted som der “the Laird’s mansion” brant ned til grunnen i 1746 (WBPT, 2003, s. 7, nr. 7) som ledd i avstraffingen av jakobittersympatisørene. Plassen ligger nær en stor ‘oyce’ [innelukket saltvannsvik, grunn bukt, The Ouse (→Ouseness)], der Marwick (OFN, s. 43) tenker seg at de gamle nordboerne la opp skipene sine for vinteren. Dette er et *bær*-navn, men utm.l. er usikkert.

1) Muligens et personnavn. O. Rygh (1901, s. 264–5) har kunnet påvise personnavnforleddet *Próndr* (M.) og *Prándr* (M.) i en rekke norske gårdsnavn; gen. *Próndar /*Práandar + *bær/býr*, ‘Tronds gård’ el. ‘- bosetning’.²⁴ Marwick (OFN, s. 43) tenker seg videre at dette dreier seg om et av de større landnåmene av nordmenn, som trolig omfattet tunshipet Aikerness i NØ og i tillegg Rackwick—et stort område på til sammen 3½ urisland el. øresland (= 63 pennyland)—med modergården Trenaby i midten, og med en trygg havn for skip på nedsiden. Og hvis *Próndr* (M.) el. *Prándr* (M.) var høvdingen som foretok det formodentlige landnåmet, ville han være den eneste av de hypotetiske landnåmsmennene som har fått navnet sitt overlevert til oss, *bær*-navn med personnavnforledd som ikke er kjent fra noen annen plass på Orknøyene.

2) Marwick (*ibid.*) foreslår sågar at forleddet kan representere < norr. *þrændir* el. *þrændr* ‘trønder’, et inkolentnavn som denoterer en bosetter fra Trøndelag.

3) Jf. f.eks. *Trones* (VAg og Rog) der utm.l. er et element som går igjen i høydenavn el. fjellnavn < norr. “det fra Snorra-Edda kjendte þróndr, Galt” (NG IX; NorrO, s. 456) som sikter

²¹ Gården er oppført med tre forskjellige skriftformer: *Trenibie*, *Trennibie*, *Trenabie*, *Trennabie and Yellhouse*, *Yelshouse*, *Zelshous* 1664 Ch; “z representerer det gamle sk. grafemet ʒ for /j/ og markerer palatal uttale” (Sandnes, 2003, s. 219–20 *Enyas Hill*).

²² Quoygrew † /'kwai,grɔ:/; Rackwick; (HY 444 506); *Lower Trenaby* 1841 C; *West Nether Trenaby*, *North Nether Trenaby*, *South Trenaby* 1861 C; *Nether Trenabie* 1871 C; *Nether Trenabie* 1881 C; *Quegeo* 1891 C; *Nether Trenabie* 1897 OSNB; *Quoygrene* 1901 C; = 2003 K. — Navn på en tidl. liten gård. James Barret har ledet utgravningene ved Quoygrew og har avdekket bosetningsmønstrer på denne plassen. Omkring begynnelsen av 900-tallet grunnla en gruppe andregenerasjons vikinger en helt ny bosetning ved Quoygrew. Utgravninger har avdekket en historie med jordbruk og fiske fra vikingtiden til slutten av middelalderen omkring 1500. Selv om artefakter indikerer kontinuitet gjennom hele denne perioden, finnes det bevis for at viktige økonomiske endringer fant sted—endringer som Barret hevder reflekterer den generelle utviklingen i Nord-Europa i middelalderen, (→Trenabie ‡). Invertert leddstilling: utm.l. er usikkert, muligens; 1) < norr. *grjót* n; 2) < norr. *gróf* f “1. gróf, bekk. 2. grop, hole” (NorrO, s. 157), som forekommer på Shetland i f.eks. *Gru* på Fetlar (Sigmundsson, 2005, s. 210). *Grue* /gru:/ som gjerne forekommer i orknøyske stedsnavn; 3) < norr. *gróf* f “(grafar; grafir el. grafar) 1. grøv, grøft, hole. [...]” (NorrO, s. 158) i svært mange norske gårdsnavn (f.eks. *Grov*, *Grovu*, *Grue* osv.) ‘grav, hulning, fordypning’, Shetland også *gref*, *grev*, *grav* i stedsnavn (Jakobsen, 1901, s. 47/101).

²³ Balfourene av Trenaby: William B 4th (1781–1846) —, John B 3rd (1750–1842) —, William B 2nd (1719–86) —, John B 1st († 1742) of Trenaby.

²⁴ Se også “Þróndr og nokre andre dyrenemne i fjellnamn”, i *Namn och Bygd* 1966, s. 121–6; Hoff et al. 1978, s. 139–44. Trenabie på Westray er derimot ikke inkludert i doktoravhandlingen *Norske gårdsnavn på -by og -bø med personnavnforledd* (Schmidt 2000).

til runde formasjoner; “Føreledet er truleg avlydsform til nyno. *trinn* adj. ‘lubben, rund’, jf. mlt. *trunt* ‘rund’, med bakgrunn i forma til denne høgda” (Særheim, 2007, s. 238–9, se også Tronvik *ibid.*). Den reale bakgrunnen her kan være gårdens beliggenhet i halvsirkelen av et lite dalsøkk ned mot den også runde The Ouse (Illus. 1.3). Gamle orknøyske gårdsnavn med personnavnforledd er svært vanskelig å påvise, da navnene ofte ikke en gang forekommer i OrknS, og app. er derfor vel så sannsynlig i dette tilfellet; *Próndar + *bær/býr* ‘galteby’ el. ‘trinnby’. Denne tolkningen i form av et sammenlignende utm.l. synes å være den mest plausible, siden den passer realt.

cleat, cleit, clait, clett, clet, clett (sk., gæl.), klettr m (norr.)

Sk. “[KLETT, s. A lofty cliff, Shet. V. CLET, CLETT.]” (JSD III, s. 50); *clet, clett, klett* “A detached rock, gen. in the sea, but occasionally applied also to isolated rocks on the land (as distinct from those showing on the face of the hill) (Sh., Ork. 1866 Edm. *Gl.*, *clet, klett*; Ork. 1929 Marw.; Cai. 1825 Jam.2 *clet*, Cai 1825 Jam.2, *clet*, Cai.7 1937). In *pl.*: “lowlying rocks on the coast” (Sh. 1908 Jak. (1928)), “so clotted and cloven that it is difficult to walk over them” (Sh. 1914 Angus *Gl.*, *klett s* [klet])” (DSL *clet*). Jf. norr. *klettr* m “fritstaaende, enestaaende Klippe, Klint. [...] = hamarr [...] = kollr [...] om Klippe, der stikker op af, hæver sig over den omgivende Vandflade” (Fritzner); “klett, bergknatt, koll” (NorrO, s. 241); jf. fær. *klettur* “klets -ar *m fast klippe, klippegrund; lodret (ikke høy) klippe, (bjerg)-hammer; strandklippe*” (Jacobsen & Matras, 1961, s. 218), jf. formene *klatt(e), klett* m på Sør-Vestlandet (Særheim, 2007, s. 127); “Jfr. da. *klit* ”de sammenknogne sandbanker langs vesterhavskysten” (Feilberg, 183).” (Hovda, 1961, s. 82n); “Jfr. elles *klettaflesja* f. ”flad Klippe, der fra Stranden rager ud i Havet”” (*ibid.*, s. 83).

Vi ser av referansene i leksika, at den app. betydningen ikke passer proprialt. I Norge er app. som oftest inkorporert i høydenavn, men der betydningen er uklar, kan også leddet inngå i médnavn, men i hvilke médlinjer de skulle inngå i de nedenstående eksemplene, forblir uklart. Selv om diskrepansen mellom den app. betydningen av norr. *klettr* m og den proprialle denotasjonen i orknøysk navnemateriale aldri har vært kommentert eksplisitt, viser likevel tidl. definisjoner at enkelte har vært klar over den, jf. “Klett, low rock; -*clett*.” (Gunn, 1909, s. 439; jf. Lamb, 2004, s. 169–173), jf. Shetland: “*Klett* (O.N. *klett-r*) denotes a (piece of) rock and is also applied collectively to the shore rocks, a stretch of low rocky shore.” (Jacobsen, 1897, s. 88). *Cleat/clet(t)/clat(t)* denoterer flate store klippepartier i høyde med vannet, som strekker seg ut horisontalt (ikke vertikalt i tillegg) i sjøen, jf. *ness*.²⁵ Trolig i 3 navn:

U **Cleat** /klet, klit/; Cleaton; (HY 465 468); *Clait* (s. 58), *Clait* 1492 R (s. 66)²⁶; *Clait* 1500 R (s. 79); *Clett* 1565 RMS (IV, nr. 1668)²⁷; *Clett* 1588–9 RMS (V, nr. 1612); *Clett* 1595 R (s. 71);

²⁵ Sk. *cleit* “Also *clait*, and deriv. *cleytan* [...] A small dry-stone structure used for drying peats and as a storehouse for food on St Kilda.” (DSL); eng. *cleit* “local. [...] A small shelter, often used for storing peat, birds’ eggs, etc.” (OED). App. er et opprinnelig norr. lånord fra norr. til gælisk, og har fått en endret betydning på Vesterhavsoyene. *Cleitean* (gæl. pl.) er kjent fra arkiplet St. Kilda, (den ytterste øya av) Ytre Hebridene, som består av de vulkanske øyene Hirta/Hiort (St. Kilda), Dun, Soay/Soaigh og Boreray/Boraraigh. På den største av dem – Hirta – finner man et utall små bygninger av steingjerdevegger kalt *cleitean* pl. av *cleit* i sk.gæl. og *cleits* på eng. (< norr. *klettr* m), anvendt til skur el. hytter for oppbevaring av alt mulig – helt til 1930 da de siste gjenværende øyboerne dro til det skotske fastlandet. St Kilda står i dag på UNESCOs liste over verdens kultur- og naturarv. Elementet (*cleit, cleitean*) forekommer i en rekke stedsnavn på OS-kart (jf. NF 095 995) som f.eks. *Cleit, Cleits, Na Cleitean, Cùl Cleite, Cleitean MacPhàidein*. Ifølge eksisterende litteratur ble *cleitean* brukt til oppbevaring og konservering av en rekke (landbruks)varer: torv (Mackenzie, 1904, s. 397–402; Lassure, 2007) [Enkelte familier hadde så mange som opptil 20 “cleitean” fylt med torv, og på 1830-tallet fantes det hele 400 “cleitean” for kun dette formålet.], fiskeutstyr, klatretau, hvete, bygg og havre, saltede fugleskrotter, saltet lammekjøtt, røyket fisk, egg, begravd i torvaske, fuglefjær, gjødsel (i hvertfall i oppbevaringshyttene innenfor den oppdyrkede grenda), høy og poteter (i det 19. århundre). Det er mulig at vikingene enten tok over allerede eksisterende “cleitean” eller at de lærte seg å anvende dem av folk på Westray.

²⁶ Jf. *j Klæte* DN II, s. 146 (1329); *i Kletti (dat.) på South Ronaldsay (OFN, s. 170 *Cleat*; Lamb, 2006, s. 88 *Cleat*).

Clett 1600 RMS (VI, nr. 1038); *Cleit* 1605 RMS (VI, nr. 1553); *Clett* 1610 RMS (VII, nr. 343); *Clett* ca. 1653 R; *Clet* 1654 K; *Clet* 1662; *Clet* 1689 K; *Clet* 1693 K; *Cleat* 1750; = 1769 K; = 1841 C; = 1842 SAS (s. 120); = 1897 OSNB; *Cleat Farm* 2003 (WBPT, s. 99, nr. 240). — Fra gammelt av en navnegård på 6 pennyland (OFN, s. 32), som har gitt navn til *Cleaton* (tunship). Det tidl. huset og gården ble brent ned til grunnen av Moodies tropper som ledd i avstraffingen av jakobittersympatisørene etter opprøret i 1746. Gjenoppbygd, “a handsome dwelling house and steading” (OSNB, s. 169) i 1897 og i dag. Bygninger som ser ut til å denotere dette (gæl. *cleit*) i dag, er Storehouse of Cleat †.

U **Linaclett/Linaclett** ‡ /linə,klit/; Rackwick; (÷); = 1664 Ch (se forside til Del 2); *Corsland & Linaclet* 1696–7 (Irvine). — Var et tidl. navn på 1 pennyland av kongsjord i dette tunshipet (1664 Ch). Utm.l. er usikkert, muligens: 1) < m.eng. *linne*, *lhin*, *lin*, sk.gæl. *linne*, ir.gæl. *linn* ‘pøl, pytt, innsjø’ (DSL *lin*); 2) < norr. (*h*)*lein* f ‘skråning, hall’, *(*H*)*leinar* + *kletrr*; 3) < norr. *lyng* n ‘lyng’; < 4) *lín* n plantenemne; 5) < norr. *hlíð* f ‘li, fjellside’; 6) Utm.l. er vel neppe det kvinnelige personnavnet *Lina* (Kv.) (NorrO, s. 272). Jf. utm.l. i *Linklet* på North Ronaldsay (Marwick, 1923a, s. 57; 1952 [OFN], s. 2), *Linkletter* i Sandwick (OFN, s. 153) og South Ronaldsay (OFN, s. 172; Lamb, 2006, s. 123 *Linklater*), *Linnabreck* på Stronsay (Marwick, 1995b, s. 124; 1952 [OFN], s. 30) og i Birsay (Marwick, 1952 [OFN], s. 140; 1970, s. 75, 85), *Linney* på North Ronaldsay (Marwick, 1923a, s. 62, nr. 215; 1952 [OFN], s. 3) og *Linnieth* i Harray (OFN, s. 145; Sandnes, 1996, s. 76) + hov.l. *klett(a)r* m.

U **Whitelet** /ˈmaɪt,[k]lɛt/; Rapness; HY 506 403; *Quhiteclet* 1492 R (s. 61); *Quhytlet* (s. 83), *Quhitclet* 1500 R (s. 84); *Quhitclet* 1595 R; *Whitlet* 1841 C; *Whitelet* 1897 OSNB; *Whiteclett* 1952 (OFN, s. 38); = [*Whitecleat*] 2003 (WBPT, s. 155, nr. 414); = 2003 K. — En gammel navnegård på 2 meils coppis el. 1/6 pennyland satelitt til →Bu of Rapness, The (OFN, s. 38) i The Wasbuster Bordland ‡, også “a farm dwelling house & steading” (OSNB, s. 286) i dag. I tillegg til →Mo og →Noust betalte den ikke skatt i 1492 R (Thomson, 1996, s. 61). Marwick tolker ikke utm.l., men i Birsay forekommer *Whiteclet* /ˈmiðəkletθ/ < norr. “*hvíði-kletrr*, ‘white clett or rock’” (Marwick, 1970, s. 70). *Hvíta + *kletrr* (utm.l. < norr. *hvítr* adj.) ‘hvitklett’. De eldste beleggene indikerer norr. *hv-* > *qu-* i sk. De nyere navneformene har muligens oppstått en gang som følge av forvekslingen av geng. *flēot*, norr. *fljót* ‘munning, utløp, vik’ el. norr. *leiti* n ‘leite, høyde el. bakke i landskapet som stenger for utsikten el. gir utsikt’ (NorrO, s. 267). *Cleat*-navn kan svært ofte knyttes til kirker, kapeller eller bedehus (jf. 5.2.8, Del 1). Jf. *Whitecleat* i St. Andrews (Orknøyene) og generelt *Whitechurch* og *Whitechapel*, jf. *Candida Casa* ‘hvitt hus’ (etter St. Ninian 360–432 sine misjonsreiser, jf. Illus. 0.2 note 6), jf. norr. *hvítakristr* m (tilnavn) ‘den hvite Kristus’ (NorrO, s. 214; jf. Lamb, 2004, s. 173).

cot, cott (sk.), kot n, (norr.)

Shet.n. *kot* “n. a little yard, a crib, a small enclosure” (Angus, 1914, s. 77); *cot*, *cott* “A cot; a small house; a sheep-house” (DSL). Jf. norr. *kot* n “kott, ringt lite hus, hytte” (NorrO, s. 248). Jf. “Kot n., Hytte, lidet Hus (med ett Værelse). Forekommer ofte i Stedsnavne, baade usms. (Kot, Kottan, Kaater, Kaade) og sms.” (NG XIV, s. 227). I 3 navn:

U **Coatt** ‡ /kot/; Westside; (÷); = 1696–7 (Irvine). — *Coatt* i det tidl. tunshipet Noltland Bewest † skal i 1696–7 ha ligget *ley*, dvs. udyrkbare (Irvine); ‘lite hus’.

U **Cot** † /kot/; 1. Rapness; (HY 50 42); = 1500 R (s. 82); *Cott* 1664 Ch; *Cott* 1683 (Clouston). — En gammel 1 meils cop el. 1/6 pennyland. Marwick (OFN, s. 32) antar at den tidl. *Cot* † i dag representeres av *Cotorochan*. Dette avvises av Sam Marcus, som har funnet belegg for at den eldre *Cot* † lå ved Clifton. Marwick regner med at det også finnes to el. tre andre *Cotts* på øya (OFN, s. 32); ‘lite hus’.

U **Cott** /kɒt/; 3. Westside; HY 437 443; = 1740 R (OFN: 34); 1794 R (OFN, s. 34); = 1882 K; = 1889 OSNB; = 2003 K. — “A Barn partly in ruins 1/2 mile south of the farm of Gosaquoy and

²⁷ I forleningsbrevet av bispegodset fra biskop Adam Bothwell til Gilbert Balfour og hans kone Margaret Bothwell i 1565 tilhørte 3 pennyland bispestolen: “Clett (ad 3 den.)” og ytterligere 9 pennyland i tilgrensende S Brough: “South Burgh (ad 9 den.)” (1565 RMS, bd. IV, nr. 1668, s. 401–2), (→Brough).

1/8th of a mile north of Midbea” (OSNB, s. 186). 3 pennyland i det tidl. tunshippet →Midbea †, (→Noltland Bewest †); ‘lite hus’.

dale (sk.), dalr m (norr.)

Sk. *dal* ‘1*) dal, dalstrøk, senkning i landskapet 4) sund, fjord, innløp’ el. i betydning. ‘strimmel jevnt land, flatt og fruktbart stykke åkerland’, *dal* fra kelt. (gæl.) *dail* ‘stykke mark’, som utm.l. i sk. stedsnavn betegnende ‘mark, flatt land’ (ShetN, s. 90); jf. eng. “(1) [OE *dæl*] a hollow, a valley; (2) [ON *deill*] share of the common field” (Field, 1973, s. 269); jf. norr. *dalr* m “dal; [...] hole, grop” (NorrO, s. 73); jf. sk. *dail* “† (1) A portion or piece of land; a field (Fif. 1825 Jam.², *dail*); “formerly in general use to denote the portions into which the common arable lands were periodically subdivided. By the end of the 18th cent., such sub-division had mostly fallen into disuse and the word had become obs. or else had come to be used loosely” (Abd.¹⁶)” (DSL). “*Dale* < norr. *dalr* m ‘dal’ er ikke oppført som appellativ i CSD eller ON, men dette navnet viser at leddet må ha vært produktivt i navnedannelse på Orknøyene i sk.språklig tid, se 8.4.3.” (Sandnes, 2003, s. 164). Gregor Lamb påpeker at orknøyske stedsnavn med ‘dale’ har en rekke forskjellige betydninger, f.eks. sk. *dale* “a piece of land” (Lamb, 2006, s. 92). I 2 navn:

U **Berriedale** † /'beri,dil/; Rackwick; HY 454 495; *Birradail*, *Barradail* 1664 Ch; *Berriedal* 1683 (Clouston); *Berridail* 1696–7 (Irvine); *Old Berriedale* 1882 K; *Berriedale* og *Old Berriedale* 1897 OSNB; *Old Berriedale* 2003 (WBPT: 11, nr. 17). — Navn på en ruin av et tidl. “farm dwelling house steading” (OSNB, s. 104 og 105). Marwick (1952 [OFN], s. 38; 1970, s. 84) antar at navnet *Berriedale* er relativt moderne, siden det reelt verken byr på berg el. dal i området som kan indikere norrønt opphav. Navnet er kjent fra Caithness (Highland) og kan derfor være overført; *Orkneyinga saga* sin *Berudal* ca. 1225 < *Berg/*Borgar + *dalr* ‘bergdal’ el. ‘borgdal’ (Ross, 2001, s. 28). Den nærmeste “broch”-ruinen for Westrays *Berriedale* ligger lenger mot nord ved gården Ousenness. Utm.l. er usikkert, muligens; 1) < norr. *berg* n “berg, bergrunn, stein, fjell (= *bjarg*)” (NorrO, s. 49), med sk. avl. suff. *-y/-ie-*, jf. f.eks. *The Berry* på Hoy, *Kilberry* i Kintyre etc. (*ibid.*); 2) sk. *burry* adj. betyr ‘ujevn, ujevnt bevokst’. G. Lamb tolker utm.l. i *Berriedale* i Grimness som < norr. *berr* adj. “berr, naken, snau” (NorrO, s. 49), jf. *Berriedale* på øya Hoy, (Lamb, 2006, s. 74).

N **Knugdale** /'nog ,dil/; Westside; HY 432 472; *Knokdale* 1740 R (OFN, s. 40); 1841 C; *Nigdale* 1882 K, [endret fra *Migdale*] 1897 OSNB; *Knugdale* /'nʌgdəl/ 1952 (OFN, s. 40), 2003 (WBPT, s. 27, nr. 63), 2003 K. — Ser ifølge Marwick (OFN, s. 40) ut til å ha vært en kve i det tidl. tunshippet Wa †; i dag ruiner av “a small farm house and steading” (OSNB, s. 136) ved foten av Knucker Hill—fjellet som trolig har gitt navn i utm.l.; < norr. *Knjúks + *dal*, ‘Knucker (Hill) dal’ el. ‘gården i dalen av den runde fjelltoppen’ [< norr. *knjúkr* m ‘rund fjelltopp’ (OFN, s. 40)].

deil, deld (sk.), deild f, deill m (norr.)

Sk. *deld* ‘del, part’ “A strip of grazing in the *in-by* land of a farm (Sh. 1908 Jak. (1928), Sh., Ork. 1975, in place-names). [d(j)eld] [Norw. dial., O.N. *deild*, a piece, portion, Faer. id., of a pasture.]” (DSL); “DEIL, DEILLE, DELL, s. Part” (JSD II, s. 36); norr. *deild* f “2) Skjel, Grændseskjel” (Aasen, 2003, s. 112); norr. *deill* m “Deel, Part (= *Lut*)” (Aasen, 2003, s. 111); *deild* f ‘del, lott’ el. *deili* n ‘grense, markskille’. Muligens i 1 navn:

N **Daille** † /[ðə] 'dil/; Aikerness; (÷); *Surehose & Daille* 1696–7 (Irvine); *Deal(die)* ca. 1935 Marwicks notatbok (OA D29/6/11); *North* — og *South Deal* 1994 T. — “Aikerness [...] Thomas Traill of Surehose & Daille” (Irvine, 2003, s. 96); “Deal(die): T.[toomal] Skaill Wy” (OA D29/6/11). Tidl. gård i tunshippet Aikerness, men om dette navnet er bevart teignavnet ovf., er usikkert. < *Deili n ‘grense, markskille’. Navnet kan også være < norr. *dalr* m ‘dal’, *Dali dat, siden *dalr* m proprialt gjerne staves *Dail/-dail* i eldre kilder.

ey, øy f (norr.)

Norr. *ey/øy* f “1. ‘øy, kringfløymt land’, stundom ‘halvøy’, 2. ‘øy, flatt, frodig og fuktig lende attmed vatn” (NSL, s. 507); “2. *øy*, flatt land attmed vatn el. elv” (NorrO, s. 97); *ey* f “(1) Ø, omflydt Land, [...] 2) flad Landstrækning langs ved Vand eller Elv, især saadan, som er udsat for at oversvømmes deraf [...] 3) Elv, Aa, = á? I denne Betydning kan vistnok ikke Ordets Forekomst med Sikkerhed paavises, om den end kan findes sandsynlig” (Fritzner). *Øynavn* er navn på alle “(helst større) omflødde lokaliteter” (Schmidt, 1981, s. 139). Svært mange orknøyske gårdsnavn er blitt forvansket, jf. suffikset *-ay* < norr. *haugr* m. Muligens i 2 navn:

U **Vestry(?)** /^lve:stri/; Rackwick; HY 443 498; *Weftra* 1654 K [?]; *Weftra* 1665 K [?]; = 1841 C; *Vestery* 1851 C; = 1861 C; = [3] 1871 C; *Vestary* [2] 1881 C; *Vestray* 1882 K; *Vestray* 1897 OSNB; *Vestray*, *Vestray No 2&3* 1891 C; = 2003 (WBPT, s. 21, nr. 45); = 2003 K; *The Vestray* 2006 (MacDonald, 2006, s. 33)²⁸. — “a farm dwelling house and steading” (OSNB, s. 101). Etternavnet *Westray* er belagt i kildene så tidl. som i 1391 ifølge Gregor Lamb (2003, s. 131). Robert Harcus alias *Westray* bodde på Savertoun, Wall, *Westray*, i 1615 (Lamb, 2003, s. 84), (→Saverton), det eldre navnet kommer av en tidl. gård på *Westray* som har fått navn etter *Vestrey*, men verken navnet el. gården kjennes i dag. Siden tunshipene i eldre rentals ble skattlagt under ett, forekommer kun unntaksvis navn som er blitt til etter dette. Også på eldre kart forekommer *Weftra* men da gir det indikasjon på å ha ligget i Dykeside-området el. et annet sted mellom Noup og Pierowall. Jf. f.eks. Blaeus kart (1654 K) på forsiden av Del 1. Det kan dreie seg om en dublett el. en omskriving av for vestre delen av øya. Tolkningen er i så fall gal og det moderne navnet < sk. *vestre* “Vestré, -ie, *n*. Also: *vestry*, *westrie*. [ME and e.m.E. *westre* (1388), *vestrye* (15th c.), *vestry* (1477-9), *vestrie* (1510), OF *vestiarie*, *vestiaire*.] 1. A *vestry*, the part of a church used for storing vestments, etc. and for the transaction of parish business.” (DSL *vestre*); eng. *vestry* ‘sakristi el. omstrent dss. menighetsråd’. Jf. norr. *vestri* adj. “komp. (sup. *vestastr*) *vestre*, *vestlegare*” (NorrO, s. 495).

N **Westray** /^lwe:st,ri:/; The North Isles, Orkney, Scotland; HY 461 461, Latitude 59° 17'55.69"N 59.298804° Longitude 2°56'44.22"W -2.94561°; *Vest(u)rey* ca. 1200 OrknS; *Vesturey* ca. 1350 (ca. 1640) DI (III, s. 50n); *Werteray* ca. 1400 K; *Westra*, *Westray (pro rege)* 1492 R (s. 58, 61–2); *Westra*, *Westray* (s. 85), *Westraw* (s. 87) 1500 R; = 1529 Jo. Ben; = 1545 RMS (III, nr. 3102); *Vestra* 1582 K; *Westra* 1588–9 RMS (V, nr. 1612); *Wostra* 1595 R (s. 75); = 1596–7 RMS (VI, nr. 546); *Vesterøi* ca. 1600 Claussen; = 1610 RMS (VII, nr. 343); *Vestra* 1617 Taxt Roll (1614 R, s. 152); *Pappawefstre* 1627 K²⁹; *Westr Øy* 1654 K; *Westr-Øy* (146–7), *Vestra* [11v–12r], (134–5), *Wastra* (134–7, 142–3) (Blaeu Atlas ...); *Wester Øy* 1662 K; *Westra* K; *Vesturey* ca. 1700 Torfæus; *Westra* 1684 Wallace; *Westra* 1701 Brand; *Waster* 1703 K; *Westra* 1750 K; *Westray(-a)* ca. 1800 Barry; *Westrey* 1850 Munch; = 1897 OSNB.

Westray fortjener sitt kallenavn *Queen o' the Isles*; ‘øyenes dronning’ og ‘*Queen of the North Isles*’ — ‘nordøyenes dronning’. “*Westray*, a parish containing a post office station of its own ... at the north-west extremity of the North Isles of Orkney. It comprises the islands of *Westray* and *Papa-Westray*, together with some adjacent islets of the” (OSNB, s. 1). *Westray* er den eneste øya på Orknøyene som inneholder elementer som angir himmelretningen. Utm.l. er nært beslektet i de to germanske språk; *West[e]r* [Oversettelselån] < norr. *vestr* “vest (himmelretninga)” (NorrO, s. 495); ‘vesterøy’. Selv om denne øya ikke er den vestligste i Orknøy-arkippelet, ble den trolig likevel oppfattet slik av vikingene som muligens slo seg ned

²⁸ “THE VESTRAY (tucked in behind Fiold and Aikerness) was built as both a Chapel and manse for the Congational Church who were formed in 1803. The building was completed in August 1804 and became the Baptist Chapel (known then as The Tabernacle) in 1810 when the congregation changed allegiance from the Congregationalist to Baptist tradition. Vestry remained in use as a place of worship until the dedication of the new Baptist Kirk in 1850 (see page 8) since when it has been a private house and still inhabited as such.” (MacDonald, 2006, s. 33).

²⁹ Kartet til Petrus Kerius (Peter Keer) fra 1627 er ikke en feilskrivning. Nåværende *Papa Westray* er avtegnet som “Pappa”. Dette viser hvor høy status *Papay* hadde tidligere i kirkelig målestokk.

lenger øst, på North Ronaldsay, først.³⁰ Navneformen Westray er belagt tidl. slik belegget for etternavnet tyder på:

Westray: Sir Michael Westray, 1391; from the island of Westray; Robert Marcus alias Westray lived in Savertoun, Wall (i.e. Pierowall), Westray in 1615 and Gilbert Hercas alias Westray is recorded in Poldrit, apparently a vanished Westray farm name, in 1629; the Orkney family name Westray is no longer recorded but the English family name Westray in Cumerland still exists. (Lamb, 2003, s. 84)

Den nederlandske kartsriveren Johan Blaeu må ha hatt frisisk i tankene da han kartfestet øya: “Westra, [...] a real Frisian name. [...] Many names in Friesland end in “stra” which is short for “sittera” and means “inhabitant of” (Westra, 1985, s. 65).

Navnet *Westray* i Cumberland, Lake District (Nord-England), skal opphavelig komme av < norr. *Vestr adj. + *rá*, “western boundary, in contrast to the Orkney form *vestr-ey*, west island.” (Lamb, 2003, s. 131); *rá* f “II. markskil, grensemerke, -line, i sms, *rámerki*, *markrá*.” (NorrO, s. 333). Mens etternavnet Westray på Orknøyene døde ut, har Cumberlands *Westray* fått mange navnebærere (*ibid.*).³¹

Kallenavnet på Westray—Queen o’ the Isles—betyr helt enkelt ‘øyenes dronning’, men navnesemantisk kan det virke litt gåtefullt. Navnet kan være brukt som en norr. *kenning* [poetisk omskrivning i norr. diktning, f.eks. ‘havhest’ for skip, jf. navnene “Havhingsten”, “Ormen Lange” etc.]. Rigtignok forekommer det romantisierende navnet på ferger andre steder i Storbritannia og kan ha vært oppkalt etter en ferge som hadde rute på Westray på 1800-tallet (ifølge Sam Marcus). Det var dette dampskipet, *The Queen*, P.A. Munch reiste med da han besøkte Orknøyene en gang på høsten i 1849 (Munch, 1852, s. 53). Derimot er det usikkert om det ikke også er ment som et rosende navn, for å fremheve øyas skjønnhet og ‘majestetiske’ fjelltopper(?) fremfor de andre i arkippelet. Det hører også med til historien at Westray også har vært vertskap for medlemmer av den britiske kongefamilien.³²

fiold, fell (sk.), fjall, fell n (norr.)

Sk. *fiold* “`A hill; upland pasturage” (Ork. 1887 Jam.); “used mostly in Rousay” (Ork.¹1942). Common in hill-names, as Cringlafiold, Vestrafiold (Ork.⁵ 1951). [O.N. *fjall*, a mountain. See FELL, n.]” (DSL); sk. *fiold* el. *fell* (Shetland) ‘fjell, høyde’ (ShetN, s. 151); “s. A hill ; upland pasturage ; Orkn. Originally an open down. V. FOLD. In the South of S. and North of E. called a *fell* ; M. E. *fel*. Icel. *fjall*, *fell*, a hill ; Swed. *fjäll*, Dan. *fiold*, a *fell*» (JSD Suppl, s. 114); norr. *fjall* n “Fjeld, = fell” (Fritzner); “” (NGIndl., s. 49). Jf. også geng. *fal(o)d* ‘fold’ og norr. *fold*. Muligens i 3 navn:

U **Farrivald** /¹faravəl, /¹faravöld/; Dykeside; HY 425 490; *Fervel*, *Ferval* 1740 R (OFN: 39, 62); *Tervail* [feilskrift av <T> for <F>], *Fervail* 1794 R (OFN: 39, 62); *Faravald* 1841 C; *Farrafield* 1861 C; *Farraveld* 1871 C; *Farfield* 1881 C; *Farafield* 1882 K; *Farafield* 1891 C; *Farafield* 1897 OSNB; *Faraval* /¹farəvəl/, *Farravald* 1952 (OFN: 39); = 2003 (WBPT, s. 86, nr. 38); = 2003 K. — Navn på “a farm dwelling house & steading situated 3/8th of a mile north west of Noltland and 1/2 mile south east of the Bay of Noup” ved foten av et fjell, *The Lum Head* (OSNB, s. 96).

Marwick tolker ikke hov.l., som med sine varierende skriftformer er høyst uklart. For utm.l. viser Marwick til tolkningen av *Faraclett* på Rousay og en rekke andre navn med tilsynelatende samme forledd (OFN, s. 39, 62–3); utm.l. < norr. *varði* m, *varða* f ‘varde’ el. *viti* m ‘vete’, jf.

³⁰ David Ross forklarer forleddet i Westray med at målingene i “kompassene” i vikingtiden kunne vise et avvik på opptil 45°(?) i forhold til nåtidens instrumenter (Ross, 2001, s. 222), men hvor han har hentet denne opplysningen fra, oppgir han derimot ikke.

³¹ “WESTRAY NY1530 (hab.) Embleton. [avsnitt] From 1707 (PR), 1774 (DHM), possibly = *Westwra* 1292 (p) (*PNCumb* 384). [avsnitt] ♦ If the identification with the 1292 spelling is correct, the meaning is ‘western nook’, from ON *vestr* and ON *vrá* ‘nook, secluded place’. It may be significant that the place is on W side of Embleton parish (cf. EAST HOUSE).” (Whaley, 2006, s. 363).

³² Den 12. august 1960 avla HKH Dronning Elizabeth og HKH Hertugen av Edinburgh et besøk. Den 4. juli 1988 besøkte Hertuginnen av Gloucester øya (opplysninger fra Westray Heritage Centre).

Fitty Hill *Viti + *fjall* ‘vetefjell’ (OFN, s. 62–3).³³ Marwick medgir (OFN, s. 63) at plassen der gården på Westray ligger, ikke er kjent for å ha et ‘vetefjell’ i nærheten. Det kan likevel tenkes at det fantes en varde på denne plassen. Ser man derfra ned på el. utover Pierowall (den gamle →Høfn i OrknS), ville en varde på Fitty Hill være synlig (via flere lavereliggende varder på Knucker Hill og Gallo Hill). For flere tolkningsmuligheter av utm.l. →Pierowall, (→Fere Voe). Sandnes (2003, s. 174) har tolket teignavnet *Farafield* (belegg fra 1931) i Firth som sk. *far afield* ‘langt vekk’, men synes å være en urimelig tolkning her. Gregor Lamb (2006 47) tolker *Farewell* som *Fær + *vøllr* m “voll, gressmark, eng” (NorrO, s. 507); ‘sau(e)- el. får(e)eng’.

U **Fiold** /fɛ:ld, 'fɛ:ɔld/; Rackwick; HY 447 497; *Feold* 1794 R (OFN, s. 39); *Feold* 1841 C; = /fjold/ 1952 (OFN, s. 39); = 1897 OSNB; =, *Fueld* 2003 (WBPT, s. 14, nr. 27). — “a farm dwelling house and steading” (OSNB, s. 101) nær toppen av en bakkekam i Rackwick (OFN, s. 39). I dette tilfellet, mener Marwick (OFN, s. 39), må den lokale uttalen ha fulgt den orknøyske skrivemåten av navnet, jf. Low’s stavemåte: ““Of other hills are Cringlefold, Bailiefold and other such names.”” (OFN, s. 39 med henvisning til “*Old Stat. Acct.*”). < norr. *fjall* n ‘fjell’. Det er svært vanskelig å anslå presist hvor tidlig norr. app. *fjall* (= *fell*) n ‘fjell’ ble lånt inn i skotsk, og mangelen på tidlig belegg tyder på at navnedanningen høyst sannsynlig er skotsk, (→Rackwick).

U **Hildavale** /'hɪlda.vɔl/; Dykeside; HY 426 477; *Heillefeld* 1654 K; *Holdwail, Haldwall, Heldevail* 1664 Ch; *Hildavel* 1740 R (OFN, s. 40); *Heldaveld* 1794 R (OFN, s. 40); *Hilldivel* 1841 C; = 1897 OSNB; *Hildival* /'hɪldəvɔl/ (OFN, s. 40); = 2003 (WBPT, s. 40, nr. 92); = 2003 K. — “Three meils scoups of land called Heldewall there” (1664 Ch, s. 84). En 3 meils coppis el. ½ pennyland (OFN, s. 40); “a small farmhouse and steading” (OSNB, s. 135); i fjellsiden også i dag. Marwick er sikker på at hov.l. < norr. *fjall* n ‘fjell’; men utm.l. er han usikker på. Muligens 1) < norr. *Huldu + *fjall* ‘huldrefjell’ (OFN, s. 40), norr. *huld* f “= trøllkona (Folkespr. *huld, huldr Aasen* 305 a³⁶)” (Fritzner)³⁴; 2) < norr. *holt* n “stenet bakke. — Shetl. *holt, hulter, holter* i en del stednavne, navne på stenede bakker eller høje” (Jakobsen, 1901, s. 113); *Holti + *fjall* ‘stenete fjell’; 3) *Hella + *dalr* + *fjall*, laget av norr. *hallr* adj. ‘hellende’ el. *hallr* m ‘stein’ (NG XI, s. 230 *Heldal*) ‘hellesteinfjell’.

fist † (eng.), *fístr m, vist f (norr.)

Eng. *fist*¹ “1. The hand clenched or closed tightly, with the fingers doubled into the palm” ‘knyttneve’ el. *fist*² “†1. A breaking wind, a foul smell, stink. *Obs.*” (OED) ‘fis, vind’. Jf. norr. *vist* f “1. tilhald, bustad; [...]” (NorrO, s. 504), jf. gårdnavnene *Vist* (NTr) (NG XV, s. 126, 184–5, 204). Muligens i 1 navn:

U **Cocklefist** † /'kɔkl.ɦus/; Westside; (HY 450 453); = 1726–46 K³⁵; *Cocklehous* 1841 C; *Cockle House* 1881 C. — Tidl. kvegård [1 av 9] i det tidl. tunshipet →Fribo. Det er usikkert om *Cocklehouse* † fra folketellingene representerer det eldre navnet el. den eldre gården *Cocklefist* †. Hov.l. er også usikkert, men navnet på fjellet *Fitty Hill* (< *Viti + *fjall*) ser ut til å muliggjøre en erstatning av *v-* i fremlyd til *f-* i eng. *fist* ‘knyttneve’. Utm.l. er også usikkert, muligens; 1) etter eieren el. eierens yrke. Det eng. etternavnet *Cockell, Cockle* (sln.) [*Cockill, Coquillon* fr. dim.] (ONC, s. 134) fra meng. < gfra. *cokille* ‘skjell’ (< lat. < gresk *konkhylion*, en dim. av *konkhē* ‘skalldyr’). Navnet kan være (1) et metonymisk yrkesnemne for en ‘skjellsanker/-plukker og skalldyrselger’. John Gray (55 år i 1841 C, Pierowall), født på Westray, tok med seg navnet *Cocklehouse* til Eday (1851 C). Yrket hans var fisker, derav utm.l.; 2) Eng. *cockle* ‘(lat. *Cardium edule*) hjertemusling’, et fantasirikt, rosende sammenligningsnavn etter assosiasjoner til hjertet (= kjærlighet). Jf. *Cockleha*’ (to teiger) og *Cocklepark* på Sanday, med navn etter den

³³ I den posthume publikasjonen til Marwick, har han også tolket *Farafield* i Birsay, som < norr. *Varða + *fjáll* ‘vardefjell’ (Marwick, 1970, s. 86).

³⁴ Jf. fjellet *Fitty Hill* (< *Vita + *fjall*); “*Fitta Hill* where they say the Fairies are frequently seen, it is the highest hill in all the Northern Isles of *Orkney*.” (Brand, 1883, s. 57).

³⁵ 1726–46 K [OA Map E29 and lists of ‘rests’ (Thomson, 1990, s. 46, 49n)].

store ansamlingen av skjell på jordet (Lamb, 1992, s. 22), (navnet bevart i Storehouse of Cocklehouse i dag).

Går man ut ifra at navneelementene stemmer overens med app. *cockle* og *fist*, gir navnet mening navnesemantisk. Jf. f.eks. *Fister* (tidl. hered, sogn og matrikkelgård(er)) i Rog (NG X, 309–10), som “er truleg avleidd med (*s*)*tr*-suffiks til rota i gno. *físa* vb. ‘fisa’, med grunntydninga ‘blåsa’.” (Særheim, 2007, s. 62). Den reale bakgrunnen til dette navnet kan være en større kjøkkenmødding eller en hop av oppkastet muslingskjell, noe som ligner blåsinga av mudder opp fra bunnen av hjertemuslingene.

gair, geyr(o), ger (sk.), geiri m (norr.)

Lavsk. *gair*, *gare*, orkn.n. *geyro* ‘kileformet stykke tøy, gresstrimmel m.m.’ (ShetN, s. 207); eng. *gore* “[Sc. ger;r; Ork. 'gair(o)] I. n. 1. A strip or patch of green grass, gen. on a hill-side” (DSL); norr. *geiri* m. “en Strimmel Jord” (Aasen, 2003, s. 211); shet.n. *ger* ‘1) trekantet el. kileformet stykke, lapp. 2) smal, gressvokset strimmel, land i mellom to åkerruter’ (ShetN, s. 207). I 1 navn:

U **Gairy** † /'ge:ri/; Westside; HY 438 433; = 1665 Ch; *Gerray* 1665 Ch (OFN.); *Gerey*, *Gerry* 1740 R (OFN, s. 34, 39); *Gary* 1841 C; *Garay* 1851 C; *Garie* 1861, 1871 C; *Gary* 1897 OSNB; *Gairey* 1901 C; = 2003 (WBPT, s. 114, nr. 293); *Gary* 2003 K. — “[...] All and hail Two penny land in Gairy there [Noltland bewest]” (1665 Ch, s. 110). En gård på 2 pennyland i det tidl. tunshiptet → Noltland Bewest † (OFN, s. 34; Lamb 1982); “a small farmhouse and steading” (OSNB, s. 233); og “it is a croft with around 20 acres. [...] Unoccupied since 1975” (WBPT, 2003, s. 114). Etymologien er obskur, selv om Marwick (OFN, s. 39) regner det som nesten helt sikkert < norr. *geiri* m “a gore or triangular patch of land” (OFN, s. 39); jf. f.eks. *Gyre* i Orphir (Mainland). Marwick peker vider på den nærliggende haugen *The Knowe of Gairy* og ikke særlig lenger unna det lille konvekse partiet *The Brae of Gowrie* (OFN, s. 39), jf. også *Gowrie* på naboøya Papa Westray (Marwick, 1925, s. 44, nr. 185). Trolig kan gården også fått navn etter gresset som vokser her; *gair*. En kan ikke uten videre utelukke < norr. *gerði* n “indgjerdet Jordstykke” (NGIndl., s. 51). Jf. *Garay* på South Ronaldsay (Lamb, 2003, s. 38; 2006, s. 101), jf. lånordet > gæl. *geàrraidh* ‘innhegning’ og *gàrradh* ‘gjerde; innhegning, hage’ (Cox, 1992, s. 138).

gart (norn), garth (eng.), garðr m (norr.)

Sk. *garth* “GARTH, *n.*, *v.* Also *garth e.* Obs. exc. in place-names. I. *n.* 1. An enclosure, yard; “a small patch of enclosed cultivated ground, with waste land around it” (Ork. 1805 G. Barry *Hist. Ork.* 224); “enclosed pasture, esp. for cattle” (Sh. 1908 Jak. (1928), *garth s.v. gart*); “sometimes it denotes the house and land attached to it” (Sh., Ork. 1866 Edm. *Gl.*), a homestead. Often found in the names of farms. Common in Eng. dial. [...] [O.Sc. has *garth (e)*, in sense 1. of the *n.*, from c.1470, = an enclosure for catching fish, 1609, *v.*, 1473; O.N. *garðr*, fence; enclosed space, yard; house, dwelling, cogn. with Eng. *garden*.]” (DSL); eng. *garth* “[ON *garðr*]: an enclosure” (Field, 1973, s.). Jf. norr. *garðr* m “1. gard, gjerde; [...] 4. gard, inngjerdt jordstykke, hage. 5. gard, tun; [...] 7. gard på landet. [...] 9. eighed, bu” (NorrO, s. 139); dial. *gart*, *gärt* “[g'ä'rt] s., *indgærðet udyrket stykke land (græsgang), stødende op til en bygds indmark (= gerdi)*; almdl. i plur., *garts*, *gärts*, brugt sammenfattende om de til en bygd hørende således ingærdede strækninger af udmarken, spec. kvæggærsgange. Uⁿ. Som stednavn findes *Gart*, *Gärt* [ga'rt, gä'rt, [finner ikke symbolet]ä'rt] og tild. *Garth*, *Gärth* [gä'rþ] brugt om en inhegning, en indhegnet græsgang, spec. kvæggærsgang; alm. i plur., sammenfattende. Som andet sammensætningsled i gårnavne (og bygdenavne), hvor ordet betyder *gård*, tildels også i navne på jordstykker, antager det formen *gert* [ge'rt, gä'rt], skr. „garth“. [...] On. *garðr*, m., *gærde*; *indgærðet jordstykke*; *gård*. — Jfr. *gard*, *gord* og *gerdi*, ss.” (ShetN, s. 204; Jakobsen, 1901, s. 95–6). I 13 navn:

U **Burrogarth** † /'beru,garθ, 'beri,gar/; Rapness; (HY 513 420?); = 1492 R (s. 61); *Burogait* 1500 R (s. 83); = † 1595 R. — Navn på en tidl. gammel navnegård på 3 meils coppis el. ½ pennyland i The Wasbister Bordland, som ikke eksisterer i 1595 R (OFN, s. 31). Et opplagt – *garth*-navn ifølge Marwick (OFN, s. 31). På OS-kartet 1882 K (HY 513 420) er *Burrigar*

avmerket, og beskrives i 1897 OSNB som “a hill feature” (OSNB, s. 278) utenfor og ovenfor “The Hill Dyke”. Utm.l. muligens: 1) < *Borgar < *borg* f pl, men siden ingen broch er kjent i området, er etymologien i utm.l. usikker. 2) < norr. (*borg* f el.) *borð* n og *ró/rá* f ‘krå’. Norr. *Borgar + *gerði* ‘borggjerde’ (NSL, s. 101), jf. →Quoyburrigar. 3) < sk. *burra*: “*Burra*—hard grass found in moory soil” (Firth, 1922, s. 149), noe som passer realt, slik navnet *Burrigar* indikerer. Jf. utm.l. i →Broughton. 4) < Eternavnet *Burgher* (sln.), sjelden *Burgar* (sln.), har høyest forekomst i Kirkwall og på Westray (Lamb, 2003, s. 24).

U **Garth** /ge:rt/; Skelwick; HY 465 451; = 1492 R (s. 61); = 1500 R (s. 79); = 1565 RMS (IV, nr. 1668); = 1588–9 RMS (V, nr. 1612); = (s. 71), *The Gart* 1595 R (s. 72); *Garthe* 1601 UB; *Garthe* 1600 RMS (VI, nr. 1038); = 1605 RMS (VI, nr. 1553); = 1610 RMS (VII, nr. 343); *Gairth* 1627 (Peterkin, 1820, Art. XIV, s. 65); = 1683 (Clouston); = 1750 K; = 1769 K; = og *North Garth* 1841 C; *Garth, Gard* 1851C; = 1871 C; *Gaird* 1881 C; = 1891 C; = 1897 OSNB; *Gaird* 1901 C; = 2003 (WBPT, s. 125, nr. 320). — En gammel “2 m.cop.” i 1492 R og i det tidl. →Wasbuster Bordland ‡, The., en gårds- og tunshipenhet på 3 pennyland (se Aberdeens kart, 1769 K) i 1565; “Garth (ad 3 den.)” (RMS IV, nr. 1668), fremdeles “a large farm dwelling house and steading” (OSNB, s. 201), i dag, ca. 200 acres ifølge Sam Marcus. — Navnedannelsen er usikker, selv om Marwick (OFN, s. 32) mener å påvise norr. opphav: norr./sk. *Garðr/*Garth* ‘gård’, (→Nethergarth †).

N **Gorn** /garn, gɔrn/; Westside; HY 444 442; = 1664 Ch; *Gorne* 1696–7 (Irvine); = 1740 R; = 1794 R (OFN, s. 34, 40); = (Peterkin 1820, App. No. XXII, s. 130); = 1841–91 C; = 1897 OSNB; = 1901 C; = ca. 1935 Marwicks notatbok (OA D29/6/11); = 2003 (WBPT, s. 111, nr. 285). — En gammel gård på 5 pennyland i det tidl. tunshippet →Midbea † i 1664 Ch (OFN, s. 34, 40) og “a small farm house and steading” (OSNB, s. 196) i dag. Gorn forekommer 7 steder på Orknøyene, og Marwick tolker navnet likt som *Goir* på Sanday (Marwick, 1952 [OFN], s. 8; Lamb, 1992, s. 30) < norr. *garðr* m el. dens slektninger, men historien for hvilken er svært vanskelig å fastslå (*ibid.*); [*í el. *á] *Gørðum* m pl dat. < norr. **Garð(r)inn* bf kunne også være mulig. Men *Gorn* forekommer ifølge Clouston, flere ganger som feilrestituert form av Gordon. Jf. Gordon (Mainland Scotland, Berwickshire; se også Lamb, 2003, s. 39).

U **Lamigar** ‡ /ˈla:migər/; Cleaton; (HY 470 465?); = 1683 (Clouston). — Muligens er fugen rest av norr. kasusmorfologi; *lamb* f: *Lamba + *hagir* m pl. < norr. *hagi* m ‘jordstykke som er utlagt el. bestemt til havnegang el. gressgang for feet’ (Fritzner). Jf. fær. *hagi* m ‘utmark, gressgang’ (Matras, 1933, s. 133). el. gen. gl **Lamma-* ‘lam(me)garder’, ‘-innhegninger’, ‘-hager’, ‘-folder’ el. ‘-havnegang(er)’, jf. norr. “*lambhagi, m.* Indhegning om Græsgang” (Fritzner). [jf. f.eks. teignavnene *Lamasqueen* (Evie) og *Lamaquoy* (Harray), (Sandnes, 1996, s. 70; 2003, s. 129)]. Sam Marcus har notert *Lambeger* 1994 T (HY 470 465) to plasser på kart (1882 K) i *Bay of Cleat* som kan indikere hvor gården kan ha ligget. Jf. *Lambhoga* på Fetlar, Shetland (Jakobsen, 1897, s. 108; Stewart, 1987, s. 125).

U **Milgarth** ‡ /ˈmɛl,ɡa:rθ/; Rapness; (HY 502 424); *Mylgarth* 1492 R (s. 61); *Milgarth* 1500 R (s. 82). — En gammel liten navnegård på 1 meils cop el. 1/6 pennyland. Slik utm.l. antyder lå den trolig ved den gamle mølla i Rapness (OFN, s. 33) ved Rack Wick. Selvforklarende navn ifølge Marwick (OFN, s. 33); sk. el. norr. *Mill/Miln*/*Mylnu + *garth/garðr* ‘møllegård’ el. ‘kverngård’, (→Outquoy †).

N **Neagarth** ‡ /ˈneɛ,ɡe:rθ/; Skelwick; (÷); = 1492 R (s. 61); *Negarth* 1500 R (s. 82); † 1595 R. — En tidl. liten navnegård på 1 meils cop el. 1/6 pennyland-enhet i the Wasbust bordland, beliggenheten er ukjent. Utm.l. muligens < norr. *nýr* adj ‘ny’ og hov.l. *garðr*, *Nýa + *garðr* ‘nygård’ (OFN, s. 34) i relasjon til den eldre gården →Garth, som også forekommer i eldre rentals, (jf. f.eks. *Neigar/Nidgarth*, Sandnes, 2003, s. 121), jf. →Newark.

U **Nethir Sandgarth** † se s.n. **Sangar** †

U **Nistigar** /ˈnestigər/; 2. Westside; HY 447 449; *Nistiger* 1740 R (OFN, s. 41); *Nistegar* 1841 C; = 1851 C; *Nistigarth* 1861 C; *Nistigar* 1871 C; *Nistigarth* 1881 C; = 1882 K; = 1897 OSNB; *Nistiger* 1952 (OFN, s. 41); *Nistigar Farm, Old Nistigar* 2003 (WBPT, s. 110, nr. 280); = 2003 K. — “a substantial farm house and steading” (OSNB, s. 190); “One of the Quoys of Fribo and owned by the Balfours of Trenaby until 1855, [...] The farm extends to 119 acres, including the

crofts of Millhouse, Lighthouse, Neuks, Millcroft and Bresco” (WBPT, s. 110). Navn på en tidl. kvegård [1 av 9] i →Fribo (Thomson, 1990, s. 46). I 1740 R var dette en av kveene til gården →Fribo (OFN, s. 41). Usikker navnedanning; utm.l. < norr. adj. sup. *neztr* ‘nedste’ el. ‘nederste’ av *neðri* adj., jf. shet.n. “NIEST, *adj.* nighest, nearest; *adv.* next” (Angus, 1914, s. 95); *Niest(i)/*Neðsti + garth/*garðr* ‘nedst(e)gård’ i ett el. annet tunship—muligens Fribo.

N **North Sourgarth** † se s.n. **Surrigarth**

N **Ovirgarth** † se s.n. **Sangar** †

N **Ranisgarth** ‡ /'raniz,ge:rθ/; Skelwick; (÷); *Ramnysgarth* 1492 R (s. 60); *Ranifgarth* 1500 R (s. 81)³⁶; † 1595 R. — Var navnet på en liten kve i Skelwick, i dag bortkommet (OFN, s. 36 <Ranisgarth?>). Marwick er sikker på at utm.l. er et personnavn, men av usikkerhet foreslår han ingen (*ibid.*). Utm.l. < trolig *Ranny* (M.), jf. *Rannys Howæ* på Falster i Danmark (Christensen & Sørensen, 1972, s. 196), **Rannys + garðr*, ‘Rannysgård’, el. *Rani*, **Ranis + garðr* ‘Ranisgård’ (Opp Bus Vef Aag) (NG IV₁, s. 226; IV₂, s. 78; V, s. 397; VI, s. 92; VIII, s. 179); el. norr. *rani* m “snude, tryne, spids. — *Râna* (Y^o), navn på en smal pynt” (Jakobsen, 1901, s. 140).

N **Sangar** † /'saŋgar/; Rapness; HY 508 417; = *Ovirgarth* og *Nethir Sandgarth* 1492 R (s. 61); *Nether Sandgarth* (s. 82–3), *Over Sandgarth* 1500 R (s. 83); *Nethersangar* og *Oversanger* 1595 R (s. 73); *Over Sanger* og *Nether Sanger* 1610 RMS (VII, nr. 343); *Nether Sanger* 1664 Ch; *Lower Sangar* og *Upper Sangar* 1841 C; *Sanquhar* 1882 K; *Sanquhar* 1897 OSNB; = 2003 (WBPT: 150, nr. 399). — “three meils scoups of land of Nether Sanger” (1664 Ch, s. 87). Hver av enhetene (*Over*— og *Nether*— hhv. **Øfri/Uver* (sk. se DSL) adj. ‘øvre’ og **Neðri* adj. ‘nedre’) var på 3 meils coppis el. ½ pennyland, men i dag kun ruiner av “A farm dwelling house & steading” (OSNB, s. 272), i dag “Unoccupied” (WBPT, s. 150). Skrivemåten til Ordnance Surveys kart fra 1882 K, *Sanquhar*, er, slik Marwick (OFN, s. 36) påpeker, en absurd skrivemåte etter byen med samme navn i Dumfriesshire (Skottland); “Sanquhar Dumf. *Sanchar* 1150. ‘(Place by the) old fort’. Gaelic *sean + cathair*.” (ONC, s. 1184), jf. →Perth. Trolig < norr. **Sand + garðr* ‘gård bygget på sandgrunn’ (OFN, s. 36).³⁷

N **Skagarth** † /'ske;garθ/; Skelwick; (÷); = 1595 R (s. 72); *Skagarthe* 1610 RMS (VII, nr. 343). — En tidl. kve lagt under →Glenna sammen med →Grassquoy i 1595 R (Peterkin, 1820, s. 72; OFN, s. 36); “6 *lie uriscoppis* in Glenna, cum *lie quoyis* *ibid.* vocat. *Grasquoy*, *Toftyoir* et *Skagarthe*” (1610 RMS, bd. VII, nr. 343, s. 128). Utm.l. er usikkert; muligens < norr. *skeið* n “1) Bane, Vei; Kjørevei imellem Agrene paa en Gaard” (Aasen, 2003, s. 616), (→Quoyskega).

N **Skeldiger** ‡ /'ske;l,di:gar/; Westside; (HY 44 45); *Skeldergay* 1696–7 (Irvine); *Skeldiger* 1726–46 K; *Skeldiger* [og *Brabners*] *Quoys* 1769 K; *Skeldigr* 1841 C. — “Quoys of Fribo George Brabner in Skeldergay” (Irvine, 2003, s. 96). Navn på en tidl. kvegård [1 av 9] i →Fribo (Thomson, 1990, s. 46; Irvine, 2003, s. 96). *Skeldigar* er et ganske vanlig navn på Orknøyene og Shetland, jf. *The Skeld o’ Gue* /stjeld o dju/ på North Ronaldsay (Marwick, 1923a, s. 58, nr. 58). Utm.l. er usikkert, muligens < norr. *skjoldr* m “(*skjaldar*, dat. *skildi* og *skjaldi* (Sk); pl. *skildir*, ak. *skjoldu*) 1. skjold; overf. vern; [...] 2. skjold, våpenmerke” (NorrO, s. 383) etter høyder som ligner en skjoldbule, **Skjald(ar) + garðr* ‘skjoldgård’.

N **South Sourgarth** † se s.n. **Surrigarth**

N **Surrigarth** /'se:ri,ger, 'sʌ:ri:ge:r/; Skelwick; HY 493 452; *North Sourgarth* og *South Sourgarth* 1492 R (s. 60); *Northsourgarth* og *Southsourgarth* 1500 R (s. 81); *Northserigair* og *Southsoregair* 1595 R (s. 72); *North Serogar* og *South Serogar* 1610 RMS (VII, nr. 343); *Surragar* 1841 C; *Surrigar* 1897 OSNB; = 2003 (WBPT, s. 140, nr. 371). — Opprinnelig to navnegårder; hver av dem på 4 uris coppis [meils scoppis 1595 R] el. 2/3 pennyland (OFN, s. 34), senere navn på “a farmhouse with steading attached” (OSNB, s. 224), i dag en butikk.³⁸

³⁶ Marwick har reist tvil om lesningen av manuskriptet til rentalen 1503 R; “Ran?[m]ysgarth” (OFN, s. 36).

³⁷ Navnet til John Sangar, som var fra denne gården, er belagt så tidl. som 1595 (Lamb, 2003, s. 71).

³⁸ “There has been a shop at Surrigarth for well over 100 years. In 1901 the Surrigarth area reads almost like a small village as no less than seven houses were occupied, recorded as Surrigarth, West Surrigarth 1 and 2, and East Surrigarth 1, 2, 3 and 4” (WBPT, 2003, s. 140).

Utm.l. trolig < norr. *saurr* m “1) hvad som er eller gjør urent, Dynd, Lort, Snaus, Skarn [...] af saurr i Betydningen af Jord, som indeholder meget Vand, megen Fugtighed, er dannet det hyppigen forekommende (men nu gjerne til ”Sørby” forvanskede) Stedsnavn Saurb[ø]ligr [...] 2) Excrementer, især de faste” (Fritzner), no. *saur* m “Smuds, Ureenhed” (Aasen, 2003, s. 590); *Saurr + *garðr*. App. *saurr* forekommer som element i mange norske gårdsnavn, jf. også Orkn. *Sorquoy* (Orphir, Mainland se OFN, s. 37).

gil, gill (sk.), gil f, geil f, geila f (norr.)

Shet.n. *gil*¹ ‘slugt, kløft, spes. dalkløft, smal liten dal’ (ShetN, s. 210); sk. *gill* “s. A strait small glen, Roxb. V. GIL.” (JSD II, s. 380). Sk. *gil* “(g hard), s. 1. A hole, a cavern; *gill* [...] 2. A steep narrow glen, ravine, [...] 3. The bed of a mountain torrent” (JSD II, s. 377). Jf. norr. *gil* f “Kløft, Revne, Fure i Fjeld” (NGIndl., s. 51); no. *gil* n. “Bjergkløft, Klipperevne, dyb Fure i en Fjeldside; saaledes ogsaa: en Rende som er fremkommen ved Jordskred” (Aasen, 2003, s. 212). Jf. også sk. “GILL, s. A strait small glen” (JSD II, s. 380). App. finnes også i gæl. som *gil* f (*gile* gen., *gilean* pl.) ‘ravine, vannled’.

Jf. *geil* f. “1) en Vei med Gjærde paa begge Sider (især fra Fæhusene til Udmarken); en Gyde, Fægang. Næsten alm. Nogle St. *Gil*, *Gilar*, Orkd. og fl. (Jf. *Gota*). G. N. geil. – 2) et smalt Rum imellem to Huse; et Smug” (Aasen, 2003, s. 210) el. *geila* f “en lang Fordybning i Jordan. Hall” (*ibid.*); norr. *geil* f “[...] gjel el. trong dal; trong el. inngjerd veg, geil, gutu (helst i pl.); [...]” (NorrO, s. 141).³⁹ I 1 navn:

U Gill /gel, gil/; Rackwick; (HY 444 495); = 1664 Ch; = 1683 (Clouston; OFN, s. 40); = 1696–7 (Irvine); = 1750 K; = 1841 C; = 1897 OSNB. — Navn på en gammel storgård på hele 6 pennyland i 1664 Ch, men siden tunshippet ble skattlagt under ett, forekommer den ikke i eldre rentals. Marwick (OFN, s. 40) får ikke navnet til å passe realt med den norr. etymologien og antar at navnet er overført. Likevel peker Marwick (OFN, s. 40) på at navnet *Gill kan denotere den lave landhalsen mellom Bay of Pierowall og The Bay of Rackwick. Bukten nedenfor huset ved Gill blir tørrlagt et langt stykke fra land på fjære, og etterlater seg en stor åpen sandstrekning kjent som *The Sand of Gill*. Det er bemerkelsesverdig at en sandstrand i *The Bay of Berstane* nær Kirkwall er kjent som *The Sand of Gilles*, og et hus med samme navn stod opprinnelig nærmere stranden. Men i ingen av tilfellene finnes det noen naturlig dyp ravine, omgitt av høyder slik som en vanligvis ville assosiere med ordet ‘gil’. Magnus Olsen antar en annen etymologi av dette navnet: “Gården *Gill* på Westray (*Vestrøy*) ligger ikke ved et gjel (*gil* «kløft, revne i fjell»), men ved hvad vi kan kalle en val eller vaul (*vaðill*), et lavt, ved ebbe tørrlagt eid mellom to bukter: «the *Sand of Gill*»” (Olsen, 1953, s. 110). Realt passer gæl. *Gill*, *Gile* ‘hvitthet’, ‘hvitaktig’, etter sanden.

glen (eng.), glenna f (norr.)

Sk. *glen* “Older Gael. *glenn*, later *gleann*.] A valley between hills or mountains” (DSL); eng. *glen* ‘trang dal, gjel, skard’. Jf. norr. *glenne* f ‘åpning i skog eller mellom berg’ (NGIndl., s. 51); no. *glenna* f “et Mellemrum, et bart og aabent Rum i en Skov; ogsaa: Grønning, Græsplet imellem Skov eller Klipper. [...] Isl. *glenna*: Mellemrum. Jf. Eng. *glen*: en Dal” (Aasen, 2003, s. 222). I 1 navn:

N Glenna ‡ /ˈglen:a, ˈglena/; Skelwick; (HY 493 447); *Glannay* 1492 R (s. 60); = 1500 R (s. 81); = 1595 R (s. 72); = 1610 RMS (VII, nr. 343). — En tidl. gammel navnegård på 6 uris coppis el. 1 pennyland i Skelwick/Skello. Selv om gården ikke eksisterer som en selvstendig gård i dag, indikerer Point of Glen, like sør for gården →Surrigarth, dens beliggenhet (OFN, s. 32). Det fremgår i 1595 R og 1610 RMS (VII, nr. 343) at kveene →Grassquoy †, →Skagarthe † og →Toftyoir † lå under Glenna. *Glenne* forekommer som gårdsnavn flere steder rundt Oslofjorden (NSL, s. 176). Det finnes ingen tegn på at det har vært betydelig med trær på Westray, noe som ifølge Marwick (OFN, s. 32) styrker teorien om at navnet kan ha vært

³⁹ På Orknøyene forekommer navneleddet i følgende navn: *Gill* (3), *Gill Bay*, *Gill of Garth*, *Gilliselly*, *Gillistrang*, *Orgill*, *Einnigill*, *Eooniegill*, *Skeckingill* og *Withiegill*. På Shetland: *Naaversgill* (Fair Isle), *Arnimsgill*, *Broogill*, *Ness of Gilarona*, *Gill* (2), *Gillbraes*, *Gilsa Water*, *Giltarump* (om små klipper langs kysten), *Ketteiggill*, *Littlagill*, *Mudesgill*, *Mungigill*, *Eulesgill*, *Sugill*, *Swartagill* og *Wariegill*.

overført. Ser man derimot på f.eks kartet av 2003 K (se Illus. 1.11), oppdager man at gården kan ha ligget mellom to høyder el. med utsikt mellom dem.

grit (sk.), grjót n (norr.)

Sk. *grit* “[...] usage of Eng. *grit*, gravel, to gnash, grind (the teeth): a grinding sound, a gnashing (of the teeth)” (DSL) ‘grus’; jf. norr. *grjót* n ‘grjot; sten, stenart el. samling av store steiner under el. ved vann, steinet vad’ (ShetN, s. 263). Muligens i 1 navn:

N **Grother** ‡ /ˈgrɔː,dar/; Rapness; (HY 51 41); = 1595 R (No. II, s. 73); = 1610 RMS (VII, nr. 343). — En tidl. dyrkbar enhet oppført under *Brabustar* (1595 R, s. 73; OFN, s. 32), (→Brebuster †). Navnet kjennes ikke lenger lokalt og etymologien er obskur. Muligens < norr. *Grjótar f pl til *grjót* n ‘steiner’ el. ‘steingården’, jf. f.eks. gårdsnavnene *Grøte* og *Grøtan* flere plasser i Norge.

hammer, hammers pl (sk.), hamarr m (norr.)

Sk. *hammer* ‘avsatsformet klippe parti i en fjellside, også en enkelt klippe, som stikker frem i en fjellside el. i en bakkeskrent’ alm. i pl. *hammers* ‘samling jordfaste fremspringende klippestykker’, i stedsnavn alm. i den eldre formen *hamar* dels i betydn. ovf. dels (sjeldnere) i betydn. ‘bratt klippevegg’; jf. norr. *hamarr* m ‘stein, bratt klippe, bergvegg’ (ShetN, s. 277); “[HAMMERS, s. pl. Large masses of earthfast stones on the side of a hill, Shetl.; Isl. hamar, a steep place, “a crag standing out like an anvil,” Cleasby.]” (JSD II, s. 522). Jf. norr. *hamarr* m “Hammer. I Stedsnavne ialfald oftest fra Betydningen: Sten, som antages at være den oprindelige, og som ikke sikkert kan paavises i Oldnorsk, bliver uvist” (NGIndl., s. 53); “1) Sten [...] 2) fremragende steil Klippe (hvilken Betydning ogsaa synes tilhøre Ordet steinn f” (Fritzner); “stein, hammer, fjellhammer” (NorrO, s. 168). I 1 navn:

U **Hammer** ‡ /ˈhamar/; Dykeside; (±); *Hamer, Hammer* 1664 Ch. — Et tidl. 3 meils coppis el. ½ pennyland i Dykeside; “[...] All and haill three mails scoups of land in Hammer in Dykeside” (1664 UB, s. 84). Den tidl. gården har trolig tatt navnet etter fjellformasjonen *The Hammar* (HY 405 486) ved Noup (se Fig 1.7 Noup ,). < norr. *Hamarr m ‘klippe som stikker frem i en fjellside’ (OFN, s. 40).

ho, house, hoose (sk.), hús n (norr.)

Shet.n. “HŪS, n. a house” (Angus, 1914, s. 65). Jf. norr. *hús* n “1. hus; pl *hús*, (ofte) gard” (NorrO, s. 208). På Orknøyene blir gjerne *hús/house* > *ho* og *hall* > *ha*. I 9 navn:

S **Kirkhouse** † /ˈkɛrk,hʊs/; 1. Pierowall; (±); *Halbreck & Kirkhouse* 1665 Ch; = 1696–7 (Irvine); = 1740 R (OFN, s. 42). — *Halbreck* † (3 pennyland) og *Kirkhouse* † (2 pennyland) utgjorde i 1664 Ch til sammen 5 pennyland i det tidl. tunshipet Wa † (OFN, s. 40, 42). Et tidl. 2 pennyland et el. annet sted i det tidl. tunshipet Wa † (OFN, s. 42), (→Halbreck †). Teignavnet *Lower Kirkquoy* 1994 T (HY 434 474) vest for Loch Saintear gir en indikasjon på hvor gården kan ha ligget.

U **Kirkhouse** /ˈkɛrk,hʊs/; 2. Skelwick; HY 489 448; *Ovirkirk* og *Nethir Kirk* 1492 R (s. 60); *Overkirk* og *Netherkirk* 1500 R (s. 81); *Overkirk* og *Netherkirk* 1595 R (s. 72); = 1841, 1851 C; *Kirkhous* 1861 C; = 1871–91 C; = 1897 OSNB; = 1901 C; = 2003 (WBPT, s. 142, nr. 377). — Dagens gård i Skelwick/Skello var representert med to navnegårder i gamle rentals: *Overkirk* † og *Netherkirk* †—hver på 4 uris coppis el. ⅔ pennyland). **Øfri/Uver* (sk. se DSL) adj. ‘øvre’ og *Neðri adj. ‘nedre kirke(hus)’ (OFN, s. 32), i dag “a farmhouse and steading attached” (OSNB, s. 223). Dagens “Kirkhouse was built by the family from the old Kirkhouse possibly in the 1870s” (WBPT, 2003, s. 142).

U **Longhouse** /ˈlɒŋghʊs/; Dykeside; HY 421 484; *Longhouse* 1664 Ch; = 1841 C; = 1897 OSNB; = 2003 (WBPT, s. 41, nr. 95) — En gård på 1 meil cop. el. ⅓ pennyland og “a small farm house and steading” (OSNB, s. 125) i dag. Både hov.l. og utm.l. finnes i begge kontaktspråkene, derfor er språket for navnedannelsen usikkert; norr. *Lang + *hús*, sk. *Long* + *house*, geng. *Lang + *hūs* ‘langhus’.

- U **Midhouse** † /ðə 'mɛd ˌhuːs, 'mɛd ˌhuːs/; 1. The Links; (÷); = 1683 (Clouston); *Midhouse & Newbigging* 1696–7 (Irvine). — I 1683 og 1696–7 står gården oppført i det tidl. tunshipet Wall †, men det er alle opplysningen som finnes. Dannelsespråket er usikkert, siden app. forekommer i både norr. og sk., **Mið/Mid* + **hús/house* ‘midthus (det midtre huset)’.
- U **Midhouse** † /ðə 'mɛd ˌhuːs, 'mɛd ˌhuːs/; 2. Westside; (HY 445 443); = 1664 Ch; *Pow & Midhouse* 1696–7 (Irvine); = 1740 R; = 1794 R (OFN, s. 34); = 1841–81 C; *Mid House* 1882 K; *Midd House* 1891 C; *North Midhouse* †, *Mid House* 1897 OSNB; = 2003 (WBPT, s. 111, nr. 284). — En tidl. gård på 4½ pennyland (ifølge Marwick) i det tidl. tunshipet Midbea † (→Noltland Bewest †), (OFN, s. 34); “a farm dwelling house and steading” (OSNB, s. 244); men i dag; “Midhouse is not used now, as it was replaced by Bethany” (WBPT, 2003, s. 111). I 1664 Ch opplyses det derimot at gården var på hele 6 pennyland. Norr. el. sk., **Mið/*Mid* + **hús/house* ‘midthus (det midtre huset, huset i midten)’ i relasjon til?
- U **Mill House** † se s.n. **Mill House Quoy** †
- U **Nearhouse** † /neərˌhuːs/; Cleaton; (÷); = 1601 UB. — Et tidl. 1 pennyland og odelseiendom: “Alexr. Stewart 1d. of terre with ane Towmale callit Nearhouse in Clett payis in skatt [...] The skat is blank” (1601 UB, s. 81). Utm.l. < norr *nýr* adj. ‘ny’; *Nýr + *hús* ‘nyhus’ el. ‘nytt hus’.
- U **Surehose** ‡ /sʊərˌhuːs/; Aikerness; (HY 452 512?); *Surehose & Daillie* 1696–7 (Irvine). — Navnet er ikke belagt i andre kilder enn de Irvine har ekserpert (*ibid.*). Marwick (1925, s. 44, nr. 180) har påpekt at *Shorehouse* på Papey, som er et navn, feilaktig assosiert med strand, i steden er et ekte ‘sørhus’, og etymologien kan også ligge til grunn her: norr. *Suðr + *hús(ar)*. Her trolig i betydn. ‘det sørligste huset i tunshipet (Aikerness)’, muligens representert ved *Hahouse* (*Hawuse* 1841 C) senere (se Illus. 1.3).
- U **Yell-/Yelshouse/Zelshous** ‡ /ˈjɛl[z]ˌhuːs/; Rackwick; (÷); = 1664 Ch (se forside til Del 2)⁴⁰. — Navnet forekommer ikke i OFN og ser ut til å ha gått tapt tidlig. Utm.l. er usikkert; 1) < *Giljar + *hús* “sms. af hús n. med gil, Kløft, Revne, som her har Hunkjønsform ligesom i nuv. Dialekter i dette Amt” (NG XI, s. 530) ‘gjelhus’, jf. →*Gill*, jf. parallellformen (sk/norn) *-gill/-gyell* på Foula, Shetland (Baldwin, 2005, s. 37); 2) < norr. *hjalldr* m “[...] noget fladt som ligger høit.” (NGIndl., s. 55); 3) < norr. *hjalmr* m “[...] Hjelm, Stak.” (*ibid.*); 4) < norr. *geldr* adj. ‘gold (om hunfe som ikke melker fordi det ikke har blitt drektig)’, pret. part. av *gelda* vb ‘gildet, kastret’ (Fritzner), jf. *geldingahús* n ‘hus, hvori man har, holder gildede veddere (hansauer)’ (Fritzner), jf. [*Point of*] *Geldibist* /ˈgɪldiˌbʊst, ˈgɪldiˌbɛst/ (i Rapness), ser ut til å være fonologisk og morfologisk upassende her; 5) < norr. *Gildi + *hús* n (Bus): “(af gildi n. "Gilde"), [...] [jf.] gildistofa, gildiskáli "Gildestue, Hus, hvori Medlemmer af et Gilde eller en Forening har sine Sammenkomster". Ogsaa Gildahús, [...]” (NG V, s. 310), jf. *Gelderhouse* (Sanday) med samme betydning (Marwick, 1995a, s. 62–3). Med Breckaskaill også i samme tunship virker et ‘gildehus’ lite trolig; 6) < norr. *áll* m “[...] 3) Aal, dyb Rende i Elv, Sund eller Fjord. [...] 4) dyb Dal eller Indsænkning mellem Fjelde eller Højdestrækninger. [...] = dalr. [...] 5) Fure, Stribe langs Dyrs Ryg; [...]” (Fritzner), *í Álls + *hús* gen. ‘i revne-, fure-, senknings-, stripe- eller dalshus’; 7) < norr. personnavn, jf. *Helgi* (M.), *Híðulfr* (M.), *Hildir* (M.), *Hildir* (Kv.), *Hildulfr* (M.), *Hjalmr* (M.) el. *Hjalti* (M.), *Jarl* (M.) (Rygh, 1901, s. 123–6, 130–3, 146–7); f.eks. *Helga + *hús* ‘Helges hus el. gård’.⁴¹ Trenabie-godset ble for øvrig brent til grunnen som ledd i hevnaaksjonen etter jakobitteropprøret i 1746.

⁴⁰ Navnet forekommer flere steder i charteret fra 1664 Ch med varierende skrivemåte, som hhv. *Yellhouse*, *Yelshouse* og *Zelshouf* (se forside); “z representerer det gamle sk. grafemet ʒ for /j/ og markerer palatal uttale” (Sandnes, 2003, s. 219–20 *Enyas Hill*).

⁴¹ Jf. høvdingesetet til Helge: “Helgi hét búandi skilgóðr ok ríkr, er bjó í Vestrey í þorpi því, er þar var þá.” (*OrknS*, kap. 56). Helgi sin boplass er, som nevnt i Del 1, lokalisert til torpet el. landsbyen hans i “Høfn” (‘Havn’), Wall el. nåværende Pierowall. Jf. også *Yell* på Shetland, hvor “[t]here is conflict in the sources about whether initial <i> or <j>, or <y> or <z>, is to be read in some of these mentions. [...] All four graphemes should be taken as representing the phoneme /j/.” (Coates, 2007, s. 2–3).

how, howe (sk.), haugr m (norr.)

Sk. *how* “A mound, a tumulus, a knoll, Orkn.” (JSD II, s. 625). Jf. norr. *haugr* m “Høi [...] Forhøining som hæver sig mere eller mindre over Jordfladen, = hóll” (Fritzner); “Haug. Forhøining. Bruges baade om naturlige Høider, Jordhauger og Fjeldtoppe, og om saadanne, som skylde Mennesker sin Tilblivelse, f. Ex. Gravhauger. Fra alle disse Betydninger udgaa Gaardnavne. Som 2det Led ofte udsat for stærk Afkortning” (NGIndl., s. 53). Jf. sk. “HOEG, s. A sepulchral mound, of which there are many in Shetland. Isl. *haug*” (JSD II, s. 601). Jf. “A plain, or tract of flat ground” (*ibid.*). Jf. eng. *how(e)* “[ON *haugr*]: a natural or artificial mound; a tumulus” (Field, 1973, s. 271).

Navn som ender på *-o*, kan ofte kamuflere norr. hov.l. som oftest *haugr* m ‘haug’ el. *á f* ‘å’, hvor begge med tiden kan utvikle seg til *-o* som hov.l. i navn. I 4 navn:

S **How** ‡ /həu/; Rapness; (HY 51 41?); *How le Bull* 1492 R (s.); *How [...] cum le bull* (s. 83)⁴², *how* 1500 R (s. 84). — En tidl. liten navnegård på 1 meils cop som utgjorde en såkalt “umbesettis” el. et tilknyttet bruk som tilhørte →Bu of Rapness, The (OFN, s. 32).⁴³ Det tidlige belegget gjør det usikkert om navnet går tilbake på norr. *haugr* m ‘haug’ el. om det er en skotsk dannelse. Marwick er ikke i tvil og tolker ikke overraskende navnet som en norrøn dannelse (OFN, s. 32).

N **Howan** † /'ho:ən, 'hu:ən/; Westside; (HY 437 431); *Howane [in Northetoun et Howatof]* 1632 RMS (VIII, nr. 1894); *Howan [in Northertoun et Howatof]* 1649 RMS (IX, nr. 203); = 1683 (Clouston); = 1740 R; = 1794 R (OFN, s. 34, 40); *Houan* 1841 C; *Huan* 1851, 1861 C; *Howan* 1871–91 C; *Hooan* 1882 K; = 1897 OSNB; *Huan* 1901 C; = 1952 (OFN, s. 34, 40); *Hooan* 1983 (RCAHMS, 1983, s. 30, nr. 109); *Hooan* 1994 T; *Hooan* 2003 (WBPT, s. 114, nr. 295). — En tidl. liten runrig-eiendom på 1 pennyland det tidl. tunshipet →Noltland Bewest † (OFN, s. 34, 40); “a small farm house and steading” (OSNB, s. 114); i dag “This croft of approximately 12 acres [...] belongs to Dogtoo. The remains of a grain drying kiln can be seen amongst the ruined buildings” (WBPT, 2003, s. 114); “The rounded knoll occupied by the abandoned farmstead of Hooan is locally believed to be artificial” (RCAHMS, 1983, s. 30, nr. 109), →South Howan ndf.

Navnet ser ut til å være < norr. (*af) *Haugum* m pl dat (av *haugar* m pl, *haugr* sg “haug, særleg om gravhaug” (NorrO, s. 174; NGIndl., s. 53), og sikter her trolig til en høyde, *Hooan*, like ved gården.

N **Ramsay** /'ramzi:/; Skelwick; HY 489 457; *Ramyshow* 1492 R (s. 60); *Rammishow* 1500 R (s. 81); *Ramshow* 1595 R (s. 72); *Ramschair* 1610 RMS (VII, nr. 343); *Ramsfey* 1654 K; = 1841–81 C; = 1882 K; = 1897 OSNB; = 1901 C; = 2003 (WBPT, s. 130, nr. 339). — En gammel navnegård på 6 uris coppis el. 1 pennyland i Skelwick; “a small farmhouse and steading” (OSNB, s. 221) også i dag. Marwick er temmelig sikker på tolkningen < norr. *Hramns + *haugr* ‘Hramns (Hrafns) haug’, siden *Hramn* (M.) var et ganske vanlig personnavn (OFN, s. 36). Jf. geng. *ramm* ‘hannsau’.

S **South Howan** ‡ /'su:θ ˌhu:ən/; Westside; (HY 43 43); *South howan* 1665 Ch. — Navn på en tidl. gård på 2 pennyland i det tidl. Noltland Bewest †. Utm.l. er sk. *south* retningsadv. ‘sørhaugen’.

høfn f (norr.)

Norr. *høfn* f ‘4) havn, sjøhavn 5) havnegang, gressgang’ (Fritzner). I 1 navn:

N **Høfn** † se s.n. **Pierowall**

⁴² “In the 1500 rental this place was recorded as “How cum le Bull”, i.e. the farm of How, rented along with the Bu of Rapness. The entry for the Bu shows that a number of other places were also ‘with the Bu.’” (Thomson, 1996 [1492 R], s. 61n).

⁴³ Et annet sted under Bull of Rapness i 1492 R forekommer “Quynsetts” med samme betydning (Thomson, 1996 [1492 R], s. 61).

jørð f (norr.)

Norr. *jørð* f “Jord” (NGIndl., s 59); *jörð* f “5) Jordstykke, Jordeiendom af større eller mindre Udstrækning” (Fritzner), jf. geng. *eorþ*, *erþ*, *ierþ*, *eorð*, *erð*, *ierð* f. Trolig i 2 navn:

N **Todds Zir** ‡ /ˈtɔdz ɛr/; Skelwick; (÷); =, *Todds Yir* 1492 R (s. 60, 96)⁴⁴; *Todis Yor* 1500 R (s. 81); † 1595 R (OFN, s. 37). — En liten kve et sted i Swartmeil Bordland. Navnet er gått tapt. Hov.l. *Zir* < norr. *jørð* f “Jord” (NGIndl., s. 59). O. Rygh (1901, s. 251) nevner “*Toddi* (m) og *Todda* (f)” som muligens forekommer i norske gårdsnavn, på kjæleformen av mannsnavnet *Þórðr* (M.) el. kvinnenavnet *Þorðís* (Kv.); følgelig ‘*Þórðr* (Tords) (M.), *Þorðar* (Tordis’), (Rygh, 1901, s. 251, 256), el. *Todds* (M.) jord’ + eng. genitivs-<s>, sistnevnte er et ikke uvanlig eng. etternavnet *Todd*, sk. var. *Tod* (ONC, s. 615). Innen 1500 hadde den skotske genitivs-s’en erstattet den eldre norrøne kasus, anfører Marwick (OFN, s. 37); jf. *Harmannigarth* 1503 R; *Hardmundigarth* 1595 R (OFN, s. 10). Marwick tolker navnet som *Harmundar + *garðr* ‘gård tilhørende en mann Hermundr’, men nevner samtidig at Lind har anført forekomsten av possessiv <-z> istedenfor den eldre <-ar> så tidlig som 1397 i Norge. Det er bemerkelsesverdig, mener Marwick, at den eldre rentalen har bevart den eldre formen av navnet.

N **Toftyoir** ‡ /ˈtoftɛr/; Skelwick; (÷); = 1610 (RMS VII, nr. 343). — En tidl. kve lagt under Glenna sammen med →Grassquoy og →Skagarthe; “6 *lie uriscoppis* in Glenna, cum *lie quoyis* ibid. vocat. *Grasquoy*, *Toftyoir* et *Skagarthe*” (1610 RMS, bd. VII, nr. 343, s. 128). Det eldre belegget kan likevel gi en god indikasjon på at navnet er sms < norr. *Topt + *jørð* m ‘tuftjord’, (se “taft, toft (sk.), topt m, tupt f (norr.)” ndf.).

kirk (sk.), kirkja f (norr.)

Kirk ‘kirke’ < norr. *kirkja* f; “kirk er dog snarest at betragte som en lavskotsk form” (ShetN, s. 394). Elementet er belagt i skotsk stedsnavn ca. 1120 (DSL). I 2 navn:

U **Nethir Kirk** † se s.n. **Kirkhouse (2.)**

U **Ovirkirk** † se s.n. **Kirkhouse (2.)**

kluster (sk.), cloister (eng.), klaustr n (norr.)

Geng. *cluster*, *clyster*, *clúster*, *clústor* “(clústres/-) lock, bar, barrier; enclosure, cloister, cell, prison [L claustrum]” (OEME); jf. norr. *klaustr* n “Kloster, = klaustri (lat. claustrum)” (Fritzner); jf. sk. *kluster* † “Also *kliúster*, *kloster*, *kløster*. A taboo-name for a chapel or church (Sh. 1908 Jak. (1928), 1914 Angus *Gl.*). [ˈkløstər, ˈklo-] [Norw., Du. *kloster*, from M.L. Ger. *kloster*, a cell, cloister.]” (DSL). Trolig i 1 navn:

U **Clouster** ‡ /ˈkleuːstər, ˈklaustər/; Aikerness; (÷); *Clastre* 1654 K; = 1664 Ch (se forside til Del 2). — Et tidl. bispegods på 6 pennyland i 1664 Ch. En bygning på Blaeus kart er oppført som *Clastre* 1654 K. Marwick (OFN, s. 39) tolker navnet < norr. *klaustr* n ‘kloster’; navnet impliserer ikke nødvendigvis at det fantes en el. annen religiøs bygning der, men eiendommen har trolig på et tidspunkt blitt arvet/testamentert, likevel ingen religiøse dokumenter har overlevd som kan bevitne dette (OFN, s. 39). Marwick (*ibid.*) nevner at en betydelig mengde landeiendom på Shetland f.eks. tilhørte Munkeliv kloster i Bergen, hvor også Orknøyebiskopen Bjarni arvet en del av eiendommene i Norge.⁴⁵ En annen gård med samme navn finnes i sognet

⁴⁴ “z representerer det gamle sk. grafemet ʒ for /j/ og markerer palatal uttale” (Sandnes, 2003, s. 219–20 *Enyas Hill*).

⁴⁵ Det har ikke lyktes undertegnede å ekserpere Munkeliv Klosters jordebøker for eiendommer på Orknøyene: Munkeliv klosters jordebok ca 1490 med avskrift av jordebok ca 1180. DN XII, Munkeliv klosters brevbok 1427, Munkeliv klosters jordebok 1463, Munkeliv gods jordebok 1591, Jordebok for Munkeliv kloster og St. Hans kirke gods 1591, 1645, 1646 og 1647 (“Jordeboksregister”). Peder Gammeltoft har i likhet med undertegnede ekserpert Munkeliv Klosters Brevbok uten å finne navn på orknøyske eiendommer og han finner ingen grunn til å tro at det finnes skjulte orknøyske navn utenom de trykte utgavene. Han har selv gjort meg oppmerksom på at Orknøyenes lovmann donerte eiendommer til Munkeliv Kloster (DN XII 2, 67, 68, 88), men

Stromness i dag (OFN, s. 39). Gregor Lamb (2003, s. 103) påpeker at en annen form av *Nicholas* (M.) var *Class* (M.), en parallell til ty. *Klaus* (M.), noe som gav opphavet til etternavnet *Class* (sln.) i Caithness. Etternavnet er ikke belagt på Orknøyene, men i gårdsnavnet *Classiquoy* og et tidl. hus, *Coatclaws*, på Rousay, noe som indikerer at etternavnet også eksisterte på Orknøyene også (*ibid.*). Lamb tolker gårdsnavnet *Clouster* i Stromness og på Westray og det tidl. tunshipnavnet *Clouston* i Stenness som sms av personnavnet *Klas* + *setr* m 'sete, bosted, tilholdssted', (→Skaill).⁴⁶

køstr m (norr.)

Norr. *køstr* m “(*kastar*, dat. *kesti*; pl. *kestir*, ak. *køstu*) 1. dyngje, dunge” (NorrO, s. 257); “Folkesprogets Kost m. (med aabent o), sammenkastet Hob, især af Ved, som Vidsteen opfører fra Tysnes (Flt. Koste). Efter Formen kan Navnet da ikke stamme fra oldn. Tid.” (NG XI, s. 161). Jf. sk. *cairn*. Trolig i 1 navn:

Kestro /'ke:stɹɔ/; Westside; HY 448 431; *Kestro* [<Ke> el. <Ko>] 1601 UB; = 1983 (RCAHMS, 1983, s. 31, nr. 110); = 2003 K. — Navn på en forhistorisk steinrøys⁴⁷ og et tidl. navn på en innhegning (kve) som var odelseiendom. Muligens med det orkn.n. avl. suff. *-o*, (jf. naturnavnene *Knowe of Kestro*, *Knowe of Rinkso*, *Rinkso* på 2003 K).

land (sk., eng.), land n (norr.)

Shet.n. “LAAND, *n.* land; the solid part of the earth as distinguished from the sea; country; soil; arable land” (Angus, 1914, s. 82). Jf. norr. *land* n “1. land, landjord, også strand; [...] 2. land, landskap, rike. [...] 4. landeigedom, jord” (NorrO, s. 258); “landskap, terreng, jordstykke” (NorrO, s.).⁴⁸ Det er blitt anslått at antallet gårdsnavn på *-land* med norrønt opphav på Shetland er ca. 75 og Orknøyene ca. 35 (?!), dessuten på the of Isle Man og i Skottland (særlig Caithness), dessuten noen få i Nordvest-England (NSL, s. 280). Det ser ut til å være et visst samsvar mellom land-navn på Sørlandet og Sørvestlandet og vin-navn lenger øst og nord i landet, både når det gjelder lagingsmåte og mulig opphavlig funksjon som teignavn. Bygder med mange navn av en av disse to navneklassene har gjerne få navn av den andre. I 10 navn:

Cormland(?) ‡ /'kɔ:rz_lɑnd/; Rackwick; (÷); *Cormland* 1696–7 (Irvine).⁴⁹ — Tolkningen av utm.l. er tvetydig, da Irvine (*ibid.*) kan ha misoppfattet: 1) eieren Cor(r); 2) kirkegods, jf. “[...] and one penny corss land of Habreck there [...]” (1664 UB, s. 84, →Habreck ‡). Hvis det er kirkegods det er snakk om, er dette ikke et stedsnavn.

Crowland † se s.n. **Crowald** ‡

Musland /'mɔ:z_lɑnd, 'mɑz_lɑnd/; Skelwick; HY 486 438; *Mobis-land* 1492 R (s. 60); *Mobifland* 1500 R (s. 81); *Mousland* 1595 R (s. 72); *Mosland* 1610 RMS (VII, nr. 343); = 1750 K; = 1769 K; = 1841 C; *Muslan* 1882 K; *Muslan* 1897 OSNB; = 2003 (WBPT, s. 138, nr. 366). — En gammel navnegård på 6 uris coppis el. 1 pennyland (OFN, s. 33) og “a farm dwelling house and steading” (OSNB, s. 250) i dag. Navnet forekommer to steder på Orknøyene (det andre i sognet Stromness på West Mainland). I tillegg forekommer *Mobisland* i Sandwick. Marwick (OFN, s. 33–4, 153, 164) regner med at alle tre navnene har samme utm.l.—det kvinnelige personnavnet (med referanse til Lind, 1915) *Móbil* (Kv.) el. *Mabil* (Kv.). Det synes derimot svært usannsynlig

---

at alt sammen er eiendommer i Norge, og ikke som med Munkelivs-Shetlandkontaktene, hvor det er shetlandsk eiendom som doneres (mail datert 6.8.2007).

⁴⁶ Navnet *Kloster* (NG IX, s. 292–3) forekommer kun ett sted i Norge og omstendighetene rundt navnet er uklare.

⁴⁷ “On the links below Midbea is a conical mound about 2m in height with exposures of walling and midden material; it is surrounded by a cairn. The mound is some 30m in diameter but the stumps of many erect slabs projecting from the turf indicate that the settlement covers a wider area” (RCAHMS, 1983, s. 31).

⁴⁸ Hovedtrekkene i denne gjennomgangen er basert på Inge Særheims (2001, s. 286–8, 438–42) arbeid over *land*-navnene på Nordøyene (se også Marwick, 1952 [OFN], s. 231–4).

⁴⁹ Jf. “Rackwick”; “Mitchell Rendall of Berridaill, Corsland & Quinamurbishay” og “John Burgar in Corsland & Linaclat” (*ibid.*).

at et slikt sjeldent kvinnenavn skulle forekomme hele tre ganger i gårdsnavnene på Orknøyene. Like usannsynlig ville det være at utm.l. kom ifølge Marwick (*ibid.*) av det tidlig keltiske (irske) personnavnet *Mobi*. For å forsvare personnavnhypotesen legger Marwick (*ibid.*) til at det blant mennene som ble nedskrevet i 1492 R på Westray, fantes en <Mavius (?Magnus) Maibsoun> (trolig en feilskrivning for <Moibsoun>), jf. *Mawnis Maibsoun* (?) (REO, s. 408), *Magnús* (M.), (Rygh, 1901, s. 180). Utm.l. < *mús* f ‘mus’; *Músa + *land*, jf. Musland (NG X, s. 295): “her om Markmus. Ogsaa Gaardnavn i Kvinnherred” (*ibid.*). (jf. også *Musa* i NSL, s. 319). < norr. *mosi* m ‘mose’ el. ‘myr’ **Mos(a)* + *land*, jf. *Mosland* (VAg) (NG IX, s. 91, 146): “som nu i den største Del af Landet kun bruges om Moseplanter og det deraf bestaaende Plantedække (kun i Smaalenene og Akershus Amt om Myr)” (NG IX, s. 91; NGIndl., s. 67).

U **Noltland** /^hnoutlend/; 1. The Links; HY 428 488; *Nouteland* 1492 R (s. 60); *Lady Kirk of Noltland* 1500 R (s. 79); le *Bow de Notland* 1565 RMS (IV, nr. 1668); *Bull of Noltland* 1560 Ch; *Bow de Noltland* 1588–9 RMS (V, nr. 1612); *Noltland* (s. 73) *Noltclet* 1595 R (s. 76)⁵⁰; *Bow de Noltland et Dyksyde* 1600 RMS (VI, nr. 1038); *Bow-of-Noltland* og *Noltland* 1605 RMS (VI, nr. 1553); = 1606 RMS (VI, nr. 1766); = 1664 Ch; *Noutland* 1750 K; *Noutland* 1769; *Hall Noutland, Noutland* 1841 C; = 1897 OSNB; = /^hnoutlən[d]/ 1952 (OFN, s. 34); *Noltland Farm* 2003 (WBPT, s. 36, nr. 83), →*Bull of Noltland* †.

Denne bygda el. tidl. tunshipet, der Noltland Castle står, er et gammelt 12 pennyland som sammen med det tilgrensende tunshipet →*Dykeside*, sistnevnte på 6 pennyland, utgjorde ifølge Marwick (OFN, s. 34) til sammen 1 urisland el. 18 pennyland.

Noltland er selv “a substantial farm dwelling house and steading immediately north of the ancient Castle of Noltland” (OSNB, s. 96) i dag. Marwick tolker utm.l. som < norr. *naut* n ‘naut, storfe’; **Naut(a)* + *land* ‘naut- el. kvegland’ (OFN, s. 33; Særheim, 2005, s. 220), jf. geng. *nēat*, jf. sk. “NOLT, NOWT, s. 1. Black cattle, as distinguished from horses, and sheep. It properly denotes oxen” (JSD III, s. 371) og “NOUT, s. Black cattle” (JSD III, s. 375); “Stedets Navn, der deels skrives Notland, deels Noltland, deels Noutland (efter den ovenfor paapegede Udtale), maa oprindeligt have været *Nautaland*, da *nowt* endnu i den skotske Dialekt svarer til det oldn. *naut*.” (Munch, 1853, s. 96).

“Det er neppe for dristig å anta at vi her har det rogalandske *Nodland*, som i forskjellige avvikende former, Notland, Noteland, Noddeland etc., fins på strekningen mellom Sørlandet og Hordaland” (Brøgger, 1930, s. 172; jf. *Nodland* i Egersund (NG X, s. 84)), men tolkningen av utm.l. er usikker: gen. pl. av *not* (*hnot*) f, ‘nøtt’ (etter sted bevokst med hassel?); elvenavnet *Nota el. *Notu gen.; *Nata gen. av plantenavnet ‘nesle (urtiea)’. Gregor Lamb (2004, s. 111) tolker utm.l. som no. *knolt* el. *knolte* ‘bergtopp, knoll, pynt’ (Aasen, 2003, s. 355) med naturlig <k>-bortfall foran <n> (jf. *Noltclet* i Harray, West Mainland, etter en “broch”-ruin, jf. også *Noltland* i Sanday, Lamb, 1992, s. 48).

S **Noltland Bewest** † /^hnoutlend bi: west/; 2. Westside; (HY 42 44); *Nouteland be Wast-Hay* (s. 60), *Wester-Nouteland* 1492 R (s. 66); *Noltland be Wefthay* 1500 R (s. 80); *Notland-bewest* 1565 RMS (IV, nr. 1668); *Noltland-bewest* 1588–9 RMS (V, nr. 1612); *Noltland Be-West* (s. 73), *Noltland be-west* 1595 R; *Noltland-bewest* 1600 RMS (VI, nr. 1038); *Noltland-bewest* 1605 RMS (VI, nr. 1553); *Noltland-bewest* 1610 RMS (VII, nr. 343); *Noltland bewest* 1665 Ch; = 1727 R (OFN, s. 34); *Outatown* 1750 K, 1769 K; *Noltland bewest* 1794 R (OFN, s. 34–5).⁵¹

Noltland (Bewest †) var opprinnelig 2 øyrisland (urisland el. ounceland) el. 36 pennyland, kjent hhv. som →*Overtoun* † og →*Outertoun* † (Thomson, 1990, s. 38; 1996 [1492 R], s. 60; OFN, s. 34–5), men hvilke gårder og kveer som lå i hvilke, er vanskelig å fastslå, jf. →*Wa* †. Merkelig nok er dette navnet [Noltland Bewest] glemt i dag og kjennes ikke lokalt, men tunshipet lå i den søndre bakken av Fitty Hill på vestsiden av øya, og tillegget “Bewest” ble lagt til for å skille det fra det andre Noltland-distriktet. Det interessante elementet “hay” i “West Hay, Westhay” ovf. er ifølge Marwick (OFN, s. 34) norr. *ey* f ‘øy’, noe som bekreftes med en

⁵⁰ Formen <Noltclet> må ifølge Marwick være “an obvious error” (OFN, s. 34).

⁵¹ Bygger på Hugh Marwicks (1952 [OFN], s. 34–5) og Thomsons (1990, s. 38, 42) studier av distriktet.

lignende oppføring under Graemsay hvor en bestemt enhet på 4 pennyland i 1500 R blir kalt “Outohay”, mens i 1492 R, “Oute apoune the Ile” ‘ute på øya’.⁵²

Det er ifølge Marwick (*ibid.*) omtrent umulig å avdekke hva som er fakta omkring tunshipet, fordi oppføringene i rentals er så forvirrende. I 1492-rentalen er det protokollert at eiendommen tilhørende jarledømmet utgjorde 23½ pennyland og andelen bispegods 12½ pennyland, dvs. 35¾ pennyland til sammen. Vi kan derfor trygt konkludere med, ifølge Marwick (*ibid.*), at det opprinnelig var et tunship på 2 urisland eller 36 pennyland hvorav ¼ penny (farthing = fjerding) på sett og vis ikke var å etterspore. Informasjonen vi kan samle sammen fra rentals av 1500 R og 1595 R, er til liten hjelp, men i den neste eksisterende rental—den fra 1727 R—er Noltland Bewest bare oppført som 27 pennyland, mens det tilgrensende tunship i øst—Midbea—er oppført med det samme beløpet. Midbea forekommer overhode ikke i noen av de tidlige rentals, og må utvilsomt ha blitt bispegods. I yngre rentals fra 1740 R og 1794 R har Marwick (*ibid.*) funnet lister med de forskjellige eiendommene.

NOUTELAND BE WAST-HAY 36 PENNYLAND ? (1492 R)

Brek	4	pennyland	(1592 RMS)
Coatt		“Ley Land”	(1696–7)
Gairy	2	pennyland	(1665 Ch)
Howane	4	pennyland	bispegods i Northetoun og Howatof (1632 RMS) ⁵³
Howtoft	1½	pennyland	odelsjord (1601 UB)
Langskaill	7	pennyland	(1740 R, 1794 R) ⁵⁴
Northoune	2½	pennyland?	(1600 RMS)
Pow	4	pennyland	(2 pennyland i 1665 Ch); 4 pennyland (1740 R)
Powstink	2½	pennyland	(1740 R, 1794 R)
Roveland	3	pennyland	(1696–7), skattlagt i tre porsjoner i 1740 R (1½, 1 og ½)
South howan	2	pennyland	(1665 Ch)
Treblan	3½	pennyland	(1696–7) ⁵⁵

Nå siden 1614, da utskiftingen fant sted mellom jarledømmet og bispedømmet, var all Westray-eiendom blitt ‘jarledømme’ (i den forstand at all skatt av øya var betaling til jarledømmet). Av dette vet vi at innen det 18. århundret ikke fantes noe land som betalte skatt i Noltland utover det de 27 pennylandene indikerte. Hva hadde skjedd med de 9 pennylandene?

Noe klarhet får vi fra biskop Bothwells charter av kirkegods til Gilbert Balfour i 1565 RMS.⁵⁶ Det ble bl.a. overdratt 27 pennyland i Midby-bewest, 4 pennyland i Noltland-bewest og 9 pennyland i *Bakka*. Det finnes ingen form av *Bakka* i dag, men nedenfor den dyrkede jorda i Noltland Bewest og Midbea, ligger det en bred strekning av nokså jevn, sandet, gressbevokst

⁵² Realt på deler av dette området av Westray kan det likevel passe med < norr. *heiðr* f “(gen. -ðar, dat. og ak. -ði; pl. -ðar) 1. hei, ubygd land, fjellvidde” (NorrO, s. 176).

⁵³ Trolig en del av et tidl. kirkegods som inngikk i en tidl. “runrig”-eiendom på til sammen 4 pennyland sammen med *Northetoun* og *Howatof*; “4½ den. terrarum eccles. de Towquoy, 4 den. de Howane in Northetoun et Howatof, 1½ den. *lie udall-land* in Howatof” (1632 RMS, bd. VIII, nr. 1894); “4½ den. terrarum quandam vocat. *lie Kirkland* of Dowquoy (vel Towquoy), 4 den. in Howan in Northertoun et Howatof, 1½ den. *lie udalland* in Howatof” (1649 RMS, bd. IX, nr. 2030).

⁵⁴ “Following the famine period 1739-42, the Earldom Estate factor noted that rebates in rent and skat had again to be given to Langskaill and Gerey “because of the danger of the land turning ley”⁵³, and the property of a further group of bankrupt tenants was held in tack by one of their more successful neighbour. Even when the newly formed Crofters Commission visited Westray in 1888, the rent reductions it decreed (about 50%), and the arrears it ordered to be cancelled (about 80%), were greater than anywhere else in Orkney⁵⁴.” (Thomson, 1990, s. 43, 49n; OA D38/2016/8; Mackintosh, 1889, s. vii, 170–5).

⁵⁵ “In 1754 there is mention of a two-pennyland block shared by Treblan and Howan, and two further two-pennyland blocks shared by Treblan and Roveland. Although details are lacking, this is a classic illustration of the fundamental principle of run-rig. Pennylands denoted shares rather than areas, and since no one would want his share to be situated entirely on lands liable to erosion, the outcome was a good deal of dispersal and intermingling of holdings.” (Thomson, 1990, s. 44, 49n).

⁵⁶ I forleningsbrevet av bispegodset fra biskop Adam Bothwell til Gilbert Balfour og hans kone Margaret Bothwell i 1565 tilhørte 4 pennyland bispestolen: “Noltland-bewest (ad 4 den.)” (1565 RMS, bd. IV, nr. 1668, s. 401–2).

(kyst)strekning, som strekker seg nedover omlag 800 m og derved til en av de herligste strendene på Orknøyene som fortsatt går under navnet Bakie.

Det kan trolig være tilfellet at en eller annen del av området representerer plassen til en av de gamle dyrkbare eiendommene til Bakka som grunnet sandflukt lenge har vært forlatt fordi den har vært udyrklar. Til og med i 1492-rentalen kan vi lese om Noltland Bewest: “jam thrid Part blawn till Issland [Island] and mansworne down”, en tredjepart var blåst til Island, dvs. var udyrklar og derfor ikke skattbar.

Det skal likevel bemerkes at i senere rentals blir *Bakka* bare omtalt som “quoy”, ‘en kve’, uten pennyland-verdi, og den eneste landskylden som ble betalt, var en tønne smør. Med dette tatt i betraktning hadde eiendommene en verdi som beiteland. Til tross for at den er oppført under Midbea, kan det ikke herske mye tvil om at den representerer de bortkomne 9 pennyland i Noltland Bewest.⁵⁷ Tilfeldigvis kan vi notere oss at ved å overdra 9 pennyland i *Bakka* og 4 pennyland i Noltland Bewest til Balfour, forsikret biskopen seg om at han overdro *all* Noltland-eiendommen, som 1492-rentalen estimerte, likevel bare 12½ pennyland (OFN, s. 35).

Det ser ut til at vi har med å gjøre en av de gamle opprinnelige bostningene av *bær*-typen. Etter det vi har indikasjoner på ovenfor, er de to tunshipene (Noltland Bewest og Midbea) tilgrensende, men selve navnet Midbea impliserer at det finnes et tredje tunship på dets andre side fra Noltland Bewest. Hvilket dette var, kan det herske liten tvil; det må ha vært urislandet eller øreslandet i →Tuquoy og →Are † som strekker seg fra →Midbea ned til Bay of Tuquoy, The i øst. Antagelsen om denne samhörigheten eller enheten av disse tre tunshipene, får sterk støtte av et annet interessant faktum. Det har ofte blitt påpekt at praktisk talt hvert eneste urisland på Orknøyene hadde et gammelt kapell innenfor sitt område, et gammelt kapell som tilhørte jordeieren der det stod. Videre i hvert tilfelle kan det påvises at kapellet tilhørte den ledende mannen eller høvdingen som i siste instans ble sognekirken i det området. I dag er den eneste kirken eller kapellet man kjenner til i disse tre tunshipene, den gamle Cross Parish Kirk, (→Cross Kirk).⁵⁸ Ruinene av denne finner man ved strandkanten av den østre enden av Bak(k)ie. Det faktum at den er langt fra den mest sentrale i sognet bare fastslår argumentet at dette var setet til den mektigste familien i sognet på den tiden da sognekirker ble reist. Alt peker dermed mot den konklusjon at disse tre tunshipene, som utgjorde ikke mindre enn 4½ urisland eller 81 pennyland i verdi, representerer landnåmet til en av de største tidlige norrøne bosetterne på Orknøyene. Mer attraktiv boplass ville han vanskelig kunne finne.

N **Roveland** ‡ /rɔːv,lend/; Westside; (HY 43 44); *Roveland, Trebland & Langskail* 1696–7 (Irvine); = 1740 R; = 1794 R (OFN, s. 34, 42). — En tidl. gård på 3 pennyland i det tidl. tunshiptet →Noltland Bewest † (OFN, s. 34)—beskattet i tre porsjoner i 1740 R—1½ pennyland, 1 pennyland og ½ pennyland (OFN, s. 42). I dag finnes det ikke noen gård med dette navnet, men ved det Marwick (OFN, s. 42) omtaler som “the Glebe farm in that tunship”, prestegårdsjord, finnes det fremdeles teignavn som bevitner gårdens lokalitet: *Brae of Rovi* og *Rovi*. Utm.l. < norr. *rófa* f (Vef); “Dyrehale, i Stedsnavne brukt paa samme Maade som hali m., og her formodentlig sigtende til lang og smal Form af Jordveien” (NG VI, s. 74 *Rove*; NGIncl., s. 71; Særheim, 2005, s. 220); “Ord som *rove*, *hale* er brukt i mange stadnamn og kan sikte til lang og smal jordeigedom, framskytande nes og høgdedrag” (NSL, s. 370 *Roverud*); *Rófu + *land* ‘roveland’ el. ‘haleland’.

U **Rusland** /rʌslənd/; Rapness; HY 503 401; = 1750 K; = 1795 K; = 1841 C; = 1897 OSNB; = 1952 OFN; = 2003 (WBPT, s. 156, nr. 416); = 2003 K. — “A farm dwelling house & steading” (OSNB, s. 284) i nærheten av The Ness of Rapness (OFN, s. 42); “The dwelling house is actually two houses in line. It is a relatively large farm” (WBPT, s. 156).⁵⁹ Ikke belagt i rentals og derfor tilsynelatende av senere opphav (OFN, s. 42).

⁵⁷ Marwick undersøkte tydeligvis ikke de eldste forleningsbrevene der det fremgår at →Bakka utgjorde nettopp den verdien: “Bakka (ad 9 den.)” (1565 RMS, bd. IV, nr. 1668) etc.

⁵⁸ Kirkens betydelige plass innenfor de tre tunshipene blir ytterligere bekreftet på Blaeus og Samsons kart, der hele neset går under navnet *Kirk nes* 1654 K, *Kirkness* 1665 K, et tapt tunshipnavn fra før øde-leggingen?

⁵⁹ “There is a part of a field called the Hrist o’ Blocker which would indicate that there was a farm or house nearby called Blocker (“hrist”) is an old Scottish term that means an uncultivated stony patch” (WBPT, 2003, s. 156 *Russland*).

Et vanlig navn på Orknøyene. Utm.l. muligens; 1) < shet.n. “RÛSSA, n. a stallion» (Angus, 1914, s. 112) < norr. (*h*)ross n (Akh AAg Rog MoR) “*Rossaland, af ross n., Hest. Ogsaa i Birkenes (GN. 20) og i Evje (GN. 13) og ofte i Lister og Mandals, Stavanger og S. Bergenhus Amter” (NG VIII, s. 46); “*Rossaland, af ross (hross) n., Hest. Dette Navn forekommer adskillige Gange fra Nedenes til S. Bergenhus Amt. Her i Amtet findes det ogsaa i Time (GN. 2) og i Høiland (gaaet ind under GN. 69)” (f.eks. NG X, s. 18; Særheim, 2005, s. 220)⁶⁰; *(*H*)ross(a) + land, ‘hesteland’; 2) < norr. *hreyssi* n “1. røys, ur” (NorrO, s. 200) med referanse til (grav)røysene i området; *Hreys + land ‘røysland’.⁶¹

N Sulland /ˈsʌlən, ˈsʌlənd/; Rapness; HY 509 407; *Suyirland* 1492 R (s. 61); *Sutherland* 1500 R (s. 83); *Sutherland* 1595 R (s. 73; OFN, s. 37); *Sutherland* 1610 RMS (VII, nr. 343); *Sutherland* 1664 Ch; = 1841 C; *Shoeland* 1882 K; *Shoeland* 1897 OSNB; *Sulland* 1987 K; = 2003 (WBPT, s. 154, nr. 411). — En gammel navnegård på 3 meils coppis el. ½ pennyland gård i sørlige Rapness (OFN, s. 37), og fremdeles “A farm dwelling house & steading [...] nearly ⅛ of a mile south of Perth and ⅜th of a mile south east of Bull” (OSNB, s. 275) i dag. Marwick (OFN, s. 37) tolker utm.l. som < trolig norr. adv. *Suðr + land ‘sørgård’, jf. *Sutherland*(shire) i Scotland Mainland. Gårdsnavnet *Sulland* (Bus) forekommer to plasser i Norge (NG V, s. 218, 239), men tolkningene er også der usikre: < norr. *súrr* adj “sur, beisk, ublid” (NorrO, s. 420), “av gardsn. m.a. i Modum, her skrive «Surland» i 1668 ‘sur’ (om våt jord eller surt ver?)” (NEL, s. 412), lik som i sk. “SOUR LAND, s. Land which, when left untilled, either becomes swardless from too much moisture, or produces nothing but sedge-grasses and other worthless aquatic plants, S. O.” (JSD IV, s. 346). Gården ligger på den sør-østlige delen av Rapness og de tre eldre beleggene over gjør *Suðr + land ‘sørland’ det mest sannsynlige opphavet.

S Trebland ‡ /ˈtreblənd/; Westside; (÷); *Roveland, Trebland & Langskaill* 1696–7 (Irvine); = 1740 R (OFN, s. 34, 43). — En tidl. gård på 3½ pennyland i det tidl. tunshipet →Noltland Bewest † (OFN, s. 34, 43). Marwick (OFN, s. 43) opplyser at det pleide å stå et hus i dette tunshipet, *Gairbacks*⁶², som lå like ovf. dagens Nether House (og ndf. Howa Tower). Utm.l. er usikkert:

1) Marwick (*ibid.*) finner det spesielt interessant at vi her på Westray har å gjøre med nok et tilfelle av keltisk *treb*, i tilknytning til gamle ‘gairsties’ (gardstøder) el. ‘gerbacks’ (gardbolker), jf. North Ronaldsay (Marwick, 1923b, s. 63 *Gerbo*, 64 *Trebb*; OFN, s. 3–5 *Treb*), Sanday (Lamb, 1992, s. 28 *Gaerstae*, 29 *Garbo*, i 1624 *Gairbak*, 65 (*The Treb*(b), *Trebisquoy*) og *Gesty Dishes* på Stronsay (Marwick, 1995b, s. 121).⁶³ På Aberdeens kart av 1769 K er et stykke land merket av som del av tunshipene →Kirbist †, →Outatoun † og →Tuquoy †, som samsvarer med kart av nyere dato, og kan trolig være lokaliseringen av denne gården. Betydningen ‘gjerde- el. dele- land’ kunne således passe godt.

2) Inge Særheim foreslår en alternativ tolkning av utm.l.; < sk. *threap* ‘krangel’ (Særheim, 2005, s. 222), men kan neppe tillegges stor betydning her.

⁶⁰ NG VIII, s. 46, 160, 193; IX, s. 58, 77, 128, 137; X, s. 18; XI, s. 379, 495.

⁶¹ HY 5003 3863 HY 53 NW og HY 4997 3923 HY 43 NE 1 (RCAHMS, 1983, s. 26–7, nr. 80, 89). Marwick drøfter også leddet *ros* (gæl.) i forbindelse med keltiske navneelementer: “*Ros*. Gael, and Ir. *ros*, a promontory. Roseness (roz:nez) in Holm is one of the boldest and most characteristic promontories in Orkney—running out towards the south-east and ending in some magnificent crags. I have little doubt that we have here a hybrid of synonymous names, Gael, *ros* and Norse *nes*. In Orkney we find O.N. *Tiros*, horse, frequently combined with *-ness*, but the pronunciation is always Eussness (rós:nez), while the Holm name is pronounced with a long *ō* sound. On the headland is a farm called Roy, also suspiciously Celtic in appearance.” (Marwick, 1923c, s. 263).

⁶² < norr. *garðr-bálkr* m ‘et stykke av et gjerde’ (Aasen, 2003, s. 207): “In the Northern Isles, the term commonly used for old dykes is *gersty* or *gorsty* (Old Norse *garð-staðr*, Norwegian dialectal *gardstøde*, *gardstad*). Less common and now obsolete is *gerbik* or *gorback* (Old Norse *garðr*, fence + *bálkr*, partition, Norwegian *gardbolk*, a length of dyke)” (Fenton, 1997, s. 14).

⁶³ Det blir hevdet at wal. *tref*, ‘selvstendig gårdsbruk’ og ir. *treb*, *treabh*, ‘tilholdssted’ ofte er forbundet med “Treb”-gårder, som vanligvis er svært dyrkbare, derfor fungerer de nærmest som markører for den pikitiske bosetningen (Fenton, 1997, s. 14; OFN, s. 3–5 *Treb*). Idag finner man såkalte “treb dykes” kun på to plasser lenger nord for Trebland †; ovenfor Burn of Finchaley (HY 4210 4707 til 4226 4725) og sør for Our Ness (HY 4173 4941 til 4195 4929).

3) Gregor Lamb (2003, s. 139–40) tolker utm.l. som norr. *trafn* el. *tramn* m “a beam, log” (Cleasby&Vigfusson, s. 639), pl *trafar*, brukt her i betydningen ‘barriere’(?). Siden /t/ og /d/ er veldig nær fonetisk, forekommer vekslingen mellom <t> og <d> ofte i kildene. Gregor Lamb (2003, s. 32–3, 139–40) foreslår *Trafar som en alternativ form for Trebland på Westray og for *Draver, Drever* (sln.).

4) Fenton (*ibid.*) har spekulert i om *treb* har fått en utvidet betydning < norr. *þrep* n “1. noko som skyt fram el. står ut; [...] 2. pall, opphøgt og breitt underlag (under eit gjerde t.d.)” (NorrO, s. 454) el. *þref* n ‘trev, loft’. Landskapet i området ligger i terrasser oppover fjellsiden, noe som leder assosiasjonene til trapper. Jf. *Trappene, Trapstølen* og *Trappetun* (Hrd) (NG XI, s. 2, 298, 455), der *Trappstølen* kommer “Af Tropp f., Trappe. Navnet har Hensyn til etpar Afsatser, som manhar sammenlignet med Trappetrin” (*ibid.*, s. 298). Men *treb* er et orknøysk app.: “TREB, s. A sort of rampart, Orkn” (JSD IV, s. 619); ‘(festnings)vollgården’, voll for beskyttelse og vern. Denne beskrivelsen ville passe perfekt. Ndf. *Howa Tower* (HY 435 437) ligger bakken i volder nedover fjellsiden, og kan ha fungert som vern for en “Chambered Cairn” (se Illus. 1.9). Jf. *Trevland* i Rogaland < norr. *Þref + *land*, utm.l. er (Rog); “Folkesprogets Trev n. (med Sideform Triv, jfr. skrefog skrif n.), Loft, høitliggende Gulv, ”Hjell”, være baade formelt og realtilstedelig (jfr. *Hjall-land under Sogndal GN. 52). Gaarden ligger paaen fremspringende Afsats under det Høideplateau, [...]” (NG X, s. 253); ‘trevland’.

N **Trumland** † /'trumlənd/; Rackwick; (HY 447 497); *Trumland, Trummaland* 1664 Ch; *Trumland* 1759 (Fereday 1990: 19). — I Balfour’s feu-charter fra 1664 Ch fikk han overdratt 1 pennyland bispegods og ½ pennyland krongods i Trumland i Rackwick (OFN, s. 44). Navnet er ifølge Marwick (OFN, s. 44) nesten glemt lokalt, men det har overlevd, i hvertfall inntil 1926, for et stykke land nær →Fiold. Opphavet i utm.l. er ukjent, men jf. *Trumland* på Rousay (OFN, s. 65; Marwick, 1947, s. 92)⁶⁴, som Marwick (*ibid.*) tolker < *Þrømr + *land*, < *þrømr* m “trøm, rand; kant, breidd” (NorrO, s. 457; Særheim, 2005, s. 222); ‘randsgård’, noe som trolig passer realt ved at gården kan ha ligget i utkanten av tunshipet mot grensen til →Trenabie †. En annen mulighet er inkolentnavnet < *þrymr* m “4. tromøyning, ein frå *Þruma* (som Tn og M i segn, Fl)” (NorrO, s. 456–7); ‘tromøyning, en fra *Þruma* (Tromøya utenfor Arendal)’; *Þryms + *land* ‘Tromøyningens gård’.⁶⁵ Utm.l. kan også komme av *Þrymr* (M.) selv om personnavnet ser ut til ikke å være belagt i norske stedsnavn (jf. Rygh 1901 og NG-serien).

lee, li † (sk.), hlíð f (norr.)

Shet.n. *li* /li:/ “*li, fjælds side*. Er nu for en meget stor del gledet sammen med eng. *lee*, s., og oppfattes alm. som *sted, der giver læ* (lee). Særlig på Yell har *li* dog holdt sig i sin oprdl. og rene betydn. *fjældskråning, fjælds side*. [...]” (ShetN, s. 474); shet.n. “*LI, n.* a slope in the landscape; a sloping hillside adjacent to a vo” (Angus, 1914, postscript). Jf. norr. *hlíð* f “(pl. -ir) 1. *li, fjællside*.” (NorrO, s. 191); “*Li f., gno. hlíð f., Bjergside, hældende Strækning paa Siden af et Fjæld; især om jævne Fjældsider med Skov eller Græsgange*” (Aasen). Også dette nemnet har dei flytta ut til å gjelda botnetilhøve i sjøen. [...]” (Hovda, 1961, s. 88). Jf. geng *hliþ*. I 2 navn:

N **Grindley** /'grɪnli, 'grɛnli, 'grɔnli/; Pierowall; HY 437 480; *Grindally* 1665 Ch; *Grindelay* 1740 R (OFN, s. 40); *Grindley* 1851 C; *Grindlay* 1861 C; *Grindily* 1871 C; *Grindly* 1881 C; *Grindlay* 1861 C; *Grindlay* 1882 K; *Grindley* 1891 C; *Grindlay* 1897 OSNB; *Grindally* 1952 (OFN, s. 40); *Grindlay* 1901 C; = 2003 (WBPT, s. 87, nr. 204); = 2003 K. — Et 3 pennyland i det tidl. tunshipet Wa † (OFN, s. 40), en liten gård også i dag; “a collection of dwelling houses and a corn mill” (OSNB, s. 130). Marwick peker på den samme etymologien i *Grindally* /'grɪndəli/ på Sanday (OFN, s. 9, 40; Lamb, 1992, s. 31); < *Grind + *hlíð* el. *Grindar + *hlíð* ‘grindli’; utm.l. i orknøysk terminologi i betydningen en åpning som ble stengt med en grind el.

⁶⁴ *Trumland* /'trʌmlənd/; *Trymland* 1503 R; *Trumland* 1595 R. En stor gård i dag; et gammelt 2 pennyland (OFN, s. 65).

⁶⁵ Marwick vil ikke foreslå en keltisk tolkning av utm.l., slik Jakobsen har gjort i navn som betegner klippepynter, “*trumba* (OFN, s. 158); [...] kymrisk *tru m* (val.), en landryg (gael. »druim«, i stedsnavne: *drum*” (Jakobsen, 1901, s. 252), ‘ryggland’.

port; mellom tunshipene (OFN, s. 9)⁶⁶, i så fall kunne også tolkningen *deili* n ‘grense, markskille’ passe her. Tolkningen Marwick gir av både hov.l. og utm.l. er ytterst tvilsom i tilfellet på Westray etter som gården ikke ligger i en li el. et dalføre, og det faktum at gården og kornmøllen henger nøye sammen. Jf. eng. *grind* subst. og vb. ‘maling, oppmaling’; ‘kornmalergården’. Gregor Lamb (2006, s. 31) hevder at *Grindley* /li/ (med kort/trykklett vokal) i Burwick kommer av *Grind + *hlið*, med hov.l. *hlið* n “1. led, port.” (NorrO, s. 191), etter en port bygget av trebjelker.

N **Lean** /ðə 'liən/; Dykeside; HY 421 494; *Lien, Lian* 1664 Ch; *Lian* 1740 R (OFN, s. 40); *Lian* 1794 R (OFN, s. 40); *Lian* 1841 C; *Lean* 1850 K; *Lean* 1851 C; *Liean, At Liean* 1861 C; *Loan* 1871 C; *Lean* 1881 C; *Lean* 1891 C; = 1882 K; = 1897 OSNB; *Leon* 1901 C; *Leean* /'liən/ 1952 (OFN, s. 40); *Leon/Lean* 2003 (WBPT, s. 38, nr. 88); = 2003 K. — Navn på en tidl. 3 meils coppis el. ½ pennyland av a “farm dwelling house” (OSNB, s. 98), som lå i den bratte bakken i nærheten av Farafield (OFN, s. 40). Ligger i dagens *Quality Street* (WBPT, 2003); “Leon is now a shed, but used to be two houses” (WBPT, s. 38). Marwick tolker navnet < norr. *Hliðin f bf sg ‘lien’ < norr. *hlið* f (OFN, s. 40). Jf. norr. *lein* (*hlein*) f “skråning, hall” (NorrO, s. 266), →Linaclatt/Linaclett ‡ ovf.

loan, loaning, lone (sk.), lón n (norr.)

Loan er et sk. dial. ord “meaning a grassy lane, or cattle track, often leading to a common grazing. [...] The right of passage of animals over a loan was a *loaning*” (Dorward, 2001, s. 90). Sk. *loan* “n.² A piece of soft, rough ground, common in place-names on the Ayr.-Gall. borders, e.g. the Loan of Turchloy, the Black Loan. [Gael. *lòn*, a marsh, a meadow.]” (DSL). Jf. fær. *lón* “(stedn) nor, grund vig ved klippestrand” (Jacobsen & Matras, 1974, s. 132). Norr. *lón* f “Sted i Elv eller Aa, hvor Vandet staar stille, ikke sættes i Bevægelse af nogen Strøm” (Fritzner). Norr. *lón* n “Sted, hvor Vandfladen ikke sættes i Bevægelse af Søgang, hvor der er smult Vand paa Grund af Beskyttelse mod det aabne Hav” (*ibid.*). Norr. *lón* i betyd. ‘fuktig eng’ (Lamb, 1993, s. 20). Muligens i 1 navn:

S **Howlon** ‡ /'hau,lən/; (÷); *Howlón* 1740 R Marwicks notatbok (OA D29/6/11). — Med ingen flere opplysninger, forblir tolkningen uklar. Utm.l. trolig sk. *How* + *lone* ‘haug ved sted hvor vannet renner sakte’, ‘haug ved en dyp, stillerennende bekk’ el. ‘haug med en flat engstrimmel ved vannet’? (Aasen, 2003, s. 430 *lon* n, f, m).

manse, mansion (sk.)

Sk. *manse* “The dwelling house provided for the minister of a particular church, the parsonage; sometimes the minister’s household. [...] [O.Sc. *manss*, mansion, 1490, of a priest, 1545, of a Presbyterian minister, 1562.]” (DSL); ‘prestegård [i Skottland og for frikirkeprest]’. I 1 appellativisk benevning el. 1 navn:

S **Manse** † /ˌwestsaɪd ˈmɑːnʃɪn/; Westside; (HY 437 426); = 1750 K; = 1882 K; =, *the Manse* 1883 (Tudor, 1883, s. 378); *Old Manse, Westside Manse* 2003 (WBPT, s. 116, nr. 301). — “The building was ready for inspection by Aug. 1814, [...] the last minister to occupy this manse, left it to take up residence at Cleat House (now Cleaton House) but there was no glebe land so he got his eye on old Cleat [...] Unoccupied” (WBPT, s. 116) i det tidl. tunshippet Kirbestown †.

mill, miln (sk.), mylna f (norr.)

Eng. *mill* “1. a. A building designed and fitted with machinery for the grinding of corn into flour (traditionally one worked by wind or water power).” (OED); norr. *mylna* f “2) en Mølle; især Veirmølle (Vindmylna). Jf. *Kvern*” (Aasen, 2003, s. 482); no. ‘kvern, mølle’. I 1696–7 står eierne av “The Milnes of Westray” oppført: “Robert Sinclair of Wall, William Sinclair of Fribo, Mitchell Rendall of Breck” (Irvine, 2003, s. 96). I 2 navn:

⁶⁶ “GRIND, s. A gate formed of horizontal bars, which enter at each end into hollows in two upright stakes, or in the adjoining walls, Orkn., Shetl.” (JSD II, s. 454), jf. norr. *grind* f “1. grind (stengsle, led; karm; grindgjerde); om ei stengd hamn?” (NorrO, s. 156).

S **Mill of Rapness** ‡, **The** /mil/; Rapness; (HY 502 425); = 1664 Ch; = 1841 C. — Hov.l. *mill*, *miln* er sk. ‘mølle, kvern’. →Rapness fungerer som utmerking.

S **Westmill** ‡ /'we:st,mel/; Westside; (HY 45 45); = 1626–46 K. — Navn på en tidl. kvegård [1 av 9] i →Fribo (Thomson, 1990, s. 46); *West*/*Vestr + *mill*/*miln*/*mylnu* ‘vestmølle’, el. ‘vestkvern’, vest i relasjon til møllene el. kvernene i øst, Rapness.

mol, moll (mill) (sk.), melr m (norr.)

Shet.n. *mol*, *moll* (*mill*) /mol, mæl, mAl/ “*banke af småsten, rullesten* [...] On. møl, f., *dyngje, samling, vold af smådele* (grjótmøl, sandmøl), særlig *banke af småsten, rullesten.*” (ShetN, s. 525); ‘rullesteinsbanke’. App. *mol*, *moll(e)* er belagt i meng i det 14. århundre, men *moll* forekommer ikke sk. før 1530–8 (DSL). Jf. norr. *melr* m “1) sandbanke, grusbanke, mæl” (Fritzner); *melr* m “sandbanke, lerbanke [...] gårdnavn [...] alt sammen opdyrkede stykker land med sandholdig jordbund” (Jakobsen, 1901, s. 132). App. med norr. opphav ser ut til i stor utstrekning ellers i Skottland å ha falt sammen med det sk. *mow* ‘støv, muld, slag’ (DSL). I 1 navn:

N **Swartmill** † /'swa:rt,mæl/; Skelwick; HY 482 462; *Swarthmale* 1492 R (s. 60); *Swartmeill* (s. 81); *le bordland Snarhmall* og *Snarhmall* 1500 R (s. 82); *Swartmell* 1595 R (s. 71); *Suartmyle* 1610 RMS (VII, nr. 343); = 1750 K; *Swarmill* 1841 C; [*Swartmeil* 1952 (OFN, s. 37)] = 2003 (WBPT, s. 129, nr. 335). — En gammel navnegård på 6 uris coppis el. 1 pennyland gård i det tidl. The Swartmeil Bordland, også “a large farm and dwelling houses” (OSNB, s. 177) i dag, men “Unoccupied” (WBPT, s. 129). *Svartr + *melr*, utm.l. < norr. adj. ‘svart’, ‘svart sand’ (OFN, s. 37). Gården ligger ved en sandstrand hvor sjøgress ligger og råtner (OFN, s. 37). Innsjøen, The Loch of Swartmill, er utpreget svart. Jf. f.eks. utm.l. i *Surteland* i VAg; “Surta (ogsaa Svorta) f., Sværtejord, jernholdig Sumpjord” (NG IX, s. 108).

THE SWARTMEIL BORDLAND (URISCOPS)			LE BORDLAND SNARTHMALL
Lord Henry Sinclair’s 1492 Rental of Orkney (Thomson, 1996, s. 60, 96)			Lord Sinclair’s Rental-book of Orkney, 1497–1503 (Peterkin, 1820, s. 79–82)
Swarthmale	1,00	pennyland	Swartmeill
Ramyschow	1,00	pennyland	Rammilhow
Langscale	0,67	pennyland	Langfcaile
Ovirkirk	0,67	pennyland	Overkirk
Nethir Kirk	0,67	pennyland	Netherkirk
North Sourgarth	0,67	pennyland	Northsourgarth
South Sourgarth	0,67	pennyland	Southsourgarth
Glan(n)ay	1,00	pennyland	Glenna
Quytrs	en kve		Quoy curris
Mobis(-)land	1,00	pennyland	Mobiland
Todds Zir/Todds Yir	en kve		Todis Yor
Ramnysgarth	en kve		Ranifgarth
Quyskega	en kve		Quifkega
Spanysquy	en kve		fpannis quoy

moor, mor, muir (eng.), mór m (norr.)

Geng. *mōr* og norr. *mór* m. “(G. mós, N. Pl. móar) Slette, Flade med sandig eller gruset Jordbund” (Fritzner); “gen. *mós*, dat. *mó*, pl. *móar*, [akin to Engl. *moor*; Norse *Moe*]—a *moor*, *heath*, mostly used of a *barren moorland*, grown only with ling; [...] freq. in local names, *Mór*, *Móar* (*Moe* in Norway)” (Cleasby&Vigfusson, s. 135–6). Jf. sk. *mure*, *muir*, *muire* etc. “[ME. *mor(e)*, e.m.E. *moor(e)*, OE. *mór*.] 1. Barren open country, moorland, heath. [...] b. Rough, uncultivated, heathery land considered as part of an estate. [...] 3. The tract of unenclosed common land held by a town or village; [...] 4. Peat; peaty soil; a layer of peat in peat-cutting (I.Sc. 1963). Deriv.: *muiry*, *möry*, *moorie*, *peaty*. Combs.: *muir feal*, *mör fael*, *muir flaein*, a turf removed from the surface soil to expose peat for cutting (Ork.⁵ 1963). See Fail, [...] *Ork. 1930 *Orcadian* (13 Feb.): All toon dikes were built of yarpha or moor faels. [...]” (DSL *mure*); “[Sc. mø:r, my:r, me:r, ne.Sc. mi:r; Gen.Sc. + mjur] [...] 3. A

tract of open uncultivated ground appropriated to a proprietor or a community; a common; a park. [...] [O.Sc. *mur*, moor, in place-names from 1137, as a common *n.*, 1375, *more*, peat, 1596, [...] O.E. *mōr*, a moor. The *muir* [mør] form represents the normal development from O.E. *ō* (see P.L.D. § 35.4), later unrounding in e. and wm.Sc. to give *mair* [mer] (see P.L.D. § 35), and ne.Sc. normal development *meer* [mir]. The alternative form *muir* [mjur] is explained in n.Sc. in P.L.D. §§ 142, 146, 157, but its presence as a Gen.Sc. form is irregular and is prob. due to the influence of spelling.]” (DSL *muir*); ‘ukultivert lyngstrekning’ og ‘torvmyr’.

Jf. norr. *mór* m ‘tørr, sandet flate’, ‘sand-, el. grusslette’ (NGIndl., s. 67). “Navneleddet *mo(r)* betegner imidlertid også torv- og lyngkledde områder, muligens under innflytelse av sk. *muir*” (Sandnes, 2003, s. 144 *Hammera Moa*); “*Mo* m., gno. *mór* m., ”1. Flade, Slette; især en tør og sandig Flade langs et Vanddrag; ogsaa en flad Skovmark. 2. Sandjord, fin tør Jord som ligner Støv” (Aasen). Frå nordno. opplyser J. Hveding at *mo* f. forutan tydinga ‘flata, sletta’ også kan tyda ‘større havstykke. [...]’ (Hovda, 1961, s. 89).⁶⁷ Slik Lamb (2006, s. 32) peker på, kunne norr. og orkn.n. gjerne miste <r> av *mór* i stedsnavn. I 1 navn:

N **Moa** † /mo:/; Rapness; HY 497 424; *Mow* 1492 R (s. 61); *Mow* 1500 R (s. 82); *Mo* 1595 R (s. 72); *Mo* 1610 RMS (VII, nr. 343); *Mo* 1654 K; *Mo* 1689 K; = 1841 C; = 1897 OSNB; *Mo* 1952 (OFN, s. 33). — En gammel navnegård el. enhet på ifølge Marwick 2 meils coppis el. ²/₆ pennyland (OFN: 33) [3 halfpenny terre, viz. 9 uris scoppis 1595 R] , i dag “Unoccupied” (WBPT, s. 147, nr. 391) og bare ruiner igjen av “a farm dwelling house and steading” (OSNB, s. 264). Jf. gårdsnavnet *Mo* i Norge; “*Mo*. 1467 (Hrd 342, MoR 159), [...] gno. *mór* ‘mo, tørr sandslette, flat skogsmark’; -a 206 (NTr, MoR), av gardsn. flt. eller dativ)” (NEL, s. 287–8). Norr. *mór* ‘karrig, sandet el. gruset grunn’; men på Island, nevner Marwick (OFN, s. 33), brukes app. om torvaktig myrland. Som navneledd brukes som oftest *mo* i betydningen ‘ukultivert lyngstrekning’ el. ‘torvmyr’ (Sandnes, 2003, s. 203 *Moa*). Jf. gårdsnavnet *Moa* (NTr) i Norge: “*Móar, Flt. af *mór* m., *Mo*.” (NG XV, s. 296).

nes, ness (sk.), næss (geng.), nes n (norr.)

Sk. *nes*, *ness* ‘nes, landspiss, landtunge’ (ShetN, s. 555); “NES, s. A promontory ; generally pron. *ness*” (JSD III, s. 356); sk. *ness* “*n.* Also *niss*. A promontory, headland (Sh. 1908 Jak. (1928)), as a common noun most freq. in I.Sc., but in Gen.Sc. use outside the Gaelic area as a place-name, [...] [O.Sc. *nes*, as a common *n.*, 1486, as a place-name, c.1150, O.N. *nes*, id.]” (DSL); shet.n. “NESS, *n.* a promontory, a part of the land that projects out into the sea” (Angus, 1914, s. 95); jf. geng. *naes* “a point or headland” (Dorward, 2001 [1995], s. 101 *ness*). Jf. norr. *nes* n “nes, odde; også om eit jordstykke som liknar eit nes” (NorrO, s. 313); “1) fremragende Del eller Stykke; [...] 2) Odde, Næs som fra det bagenfor liggende Land skyder eller strækker sig ud i Vandet” (Fritzner). I en del tilfeller kan det være vanskelig å skille norr. *nes* n el. sk. *ness* fra norr. *nōs* f “næse; fremstående klippespids” (Jakobsen, 1901, s. 137). I 5 navn:

N **Aikerness** /'e:kər,nes/; HY 454 521; *Akirnes* 1492 R (s. 61); *Aikarnes* 1500 R (s. 85); *Akernes* 1565 RMS (IV, nr. 1668); *Aikernes* 1588–9 RMS (V, nr. 1612); *Aikernes* (s. 74), *Akarnes* (s. 76) 1595 R; *Aikernes* 1596–7 RMS (VI, nr. 546); *Aikeris* (*Aikernes*?) 1600 RMS (VI, nr. 1038); *Aikernes* 1601 UB; *Aikenis* 1632 RMS (VIII, nr. 1894); *Aikernes* 1649 RMS (IX, nr. 203); *Akerneß* 1654 K; = 1664 Ch (se forside til Del 2); *Aikernef* 1750 K; *Aikernefs* 1769 K; *Akerness* 1834–45 SAS (s. 115); *Aiker Ness*, *Acreness*, *Akerness* 1891 C; = 1897 OSNB; = /'e:kərnes[z]/ 1952 (OFN, s. 31). — Et tunship el. “a commodious sized[?] district” (OSNB, s. 28) på 1½ urisland el. 27 pennyland tidl. der hovedgården fremdeles er →Skaill.

Med navn etter naturnavnet Aikerness; “a headland situated between the “Bay of Skail” and “the Vian”” (OSNB, s. 19). Utm. 1) < norr. *akr* m “1) Jord, Jordstykke, som Mennesker anvende til sin Nytte, som de paa en eller anden Maade gjøre sig indbringende, jvf ekra, lat. ager” (Fritzner); *akr* m “Ager [...] vanskelig at adskille fra det gamle Ord rák n, Græsgang, hvorpaa Kvæg drives, eller Kvægvei (af reka, drive)” (NGIndl., s. 41); 2) < norr. *ekra* f

⁶⁷ Med referanse til “Hveding, Ordsamling, Håløygminne 1930, 197.” (ibid.)

“oppløiet, dyrket Land (jvf akr)” (Fritzner); “Ekra, Ækra f., gjenlagt Ager” (Tel) (NG VII, s. 38 *Ekerne*), som ofte ble brukt på samme måte som *akr* (om dyrkbar jord ifølge Marwick (OFN, s. 31). Både hov.l. og utm.l. kan være sk. Jf. sk. *acre, aker, acker* “[ME. *acre, aker, etc.*, ONhb. *æccer*, pl. *ac(c)ras*, WS. *æcer*, pl. *acras*.] 1. An acre. (Freq. in singular after numbers.) Also pl. fields, arable land. (a) c 1190” (DSL); sk. **Aker + ness* el. norr. **Akra/*Ekra/*Ækra + nes* ‘åkernes, nes av dyrket mark’. ‘Åkernes’ gir en viss indikasjon på at det kunne ha vært “[...] åkrer der ved vikingenes ankomst” (Sandnes, 2003, s. 112 *Aikerness*). Havneforholdene på nordre Westray er relativt gode, og en sentral beliggende “broch”-ruin bevitner pikernes bosetning, likevel er (arkeologisk) bevis for sammenhengende bosetning frem til vikingenes landnåm til nå ikke frembrakt.

<u>AKIRNES</u>	27	PENNYLAND (1492 R)
Brek	4	pennyland (1596–7 RMS)
Clastre	6	pennyland bispegods (1654 K; <i>Cloustar</i> 1664 Ch)
Surehose & Daillie	?	? (1696–7)
Quinabreckan		en kve (1664 Ch)
Skeall	4½?	pennyland (1632 RMS)
Vest Brek	4	pennyland bispegods (1664 Ch)

Til tross for at *Aikerness* i eldre rentals ble skattlagt under ett, får vi i senere charters et visst innblikk i de ulike eiendommene (se fotnote).

U **Ouseness** /^lauznəs/; Rackwick; (HY 454 504); *Ousnefs* 1750 K; *Oussness* 1759 (Fereday, 1990, s. 19); = /^luznes/ 1952 (OFN, s. 41); = 1987 K; North—, Mid— og Nether Ouseness 2003 K. — Det finnes tre gårder i dag med samme hov.l. North—, Mid— og Nether—, og på OS-kart forekommer på et punkt ca. 1 km sør for disse gårdene. Fra deres beliggenhet riktignok, ser det sannsynlig ut at ‘neset’ det refereres til i *Ouseness*, er det som munner ut i det som i dag heter *The Point of Vere*. Dette neset danner sørsiden av ‘oset’ el. ‘utløpet av vann’ (*oyce* (*øs*)) el. grunn vik som er tørrlagt ved fjære, og som utvilsomt har gitt navnet på det tilgrensende neset (OFN, s. 41). Gårdsnavnet er en sms etter naturnavnene *The Ouse* “a small bay (dry at low water)” (OSNB, s. 26) og *Ouse Ness* “a promontory” (OSNB, s. 108). Navnedanningen er usikker; *Oyce/*Óss + ness/*nes* ‘mundingnes’ el. ‘munnes’, men på Orknøyene, slik Marwick (OFN, s. 41) påpeker, blir app. *oyce* (*øs*) ofte brukt som her i betydn. en grunn bukt el. lagune med en smal grusstripe tvers over munningen, med kun en små åpning til havet utenfor; ‘innelukket vik’, jf. *Ayre of the Ouse* “a small & narrow point point penetrating into the Ouse surrounded by a shingly beach.” (OSNB, s. 26).

N **Rapness** /^lrapnəz, ^lrepnez /; HY 51 41; *Gefsisnes* [sic], *í og á Hreppisnesi* ca. 1200 OrknS; *Bull of Rapness* 1492 R (s.); *the bull of ropnes* 1500 R (s. 83); *Rapness* 1595 R; *Ropnes* ca. 1653 R; *Eaftneß or Ropneß* 1654 K; *Ropnes* 1627 (Peterkin, 1820, Art. XIV, s. 65); *Rapnes* 1693 K; *Rapnes* 1695? K; *Rapnefs* 1750 K; *Rapnefs* 1769 K; = 1842 SAS (s. 120); = 1851 C; = 1882 K; = 1897 OSNB. — “an extensive district forming the south end of Westray and containing several large and commodious farm steadings” (OSNB, s. 276). Westray-uttalen av <a> i et ord som dette er nesten identisk med sør-engelsk <a> i *fat* etc. (OFN, s. 36). Dette er som nevnt ingen gård, men denoterer hele halvøya (bestående av mange gårder) i sørenden av øya, som utgjorde 1½ øresland el. 27 pennyland (Thomson, 2001, s. 223) og var jarlens bordlands. Det var boplassen til Kuge, en bemerkelsesverdig saga-figur i det 12. århundret, som eide en stor herregård trolig ved →Bu, *The/Bu of Rapness, The*. Det var også her Ragnvald jarl var på besøk da Jon Veng ankom da han hadde med seg Svein Åsleivarsons unge sønn Olav som han hadde kidnappet ved Eynhallow. Jon mottar et fornuftig råd om å ta ham med tilbake uten nøling hvis han ønsket å unngå straff fra Svein og Kolbein Hruga—guttens fosterfar.

Hvis denne saga-formen av navnet stemmer, må navnet ifølge Marwick (OFN, s. 36) representere norr. **Hreppis + nes*, ‘neset til en mann Hreppir’ (jf. f.eks. *Reppeskål* < **Reppis + skáli* NG VI, s. 348), jf. (*H*)*rapp*r (M.) i *Rapp(e)stad* “svag Sideform **Rappi* til *Rapp*” (NG VIII, s. 141; Særheim, 2007, s. 179–80); **Hrappisnes* i cas. obl. er trolig *a* hevet til *e* pga. *-i*, ‘neset til en mann (*H*)*rapp*r’. *Clouston* har ut ifra tredingen, som det tegnes et bilde av i OrknS, pekt på at en høvding til ved siden av Kuge (*Kúgi*) ville være en høvding for mye, og avviser

personnavntolkningen. Hvis det tilfeldigvis har seg slik at <i> er innskutt, vil navnet indikere 'bygde-nes,' < norr. *hreppr* m, en bygd som består av minst 20 gårder med et eget 'ting': (jf. eng. *Rape*⁶⁸).⁶⁹ Norr. *Hreppis vs. eng. *Rape* + *nes*, 'neset med det lille bygdelaget'.⁷⁰

N Twiness /¹twinjəz/; Rapness; HY 493 418; *Towzeis* 1492 R⁷¹; *Cunyenes* 1500 R (s. 82); *Twynzes* 1595 R (s. 72); *Twynyeais* 1610 RMS (VII, nr. 343); *Twinness* 1841 C; *Twin-ness* 1882 K: = 1897 OSNB; /¹twinjes/ 1952 (OFN, s. 37); = 2003 (WBPT, s. 150, nr. 392). — En gammel navnegård på 3 meils coppis el. ½ pennyland, fremdeles "a farm dwelling house & steading" (OSNB, s. 269) ved kysten på neset med samme navn (→Twin Ness ovf.). "There were so many people living on this farm at one time that the farm was jokingly known as "Stromness" instead of Twiness" (WBPT, s. 150). Navnet forekommer også som kystnavn (med samme uttale) på North Ronaldsay (Marwick, 1923b, s. 57, nr. 51), Shapinsay og i sognet St Andrews (OFN, s. 37). Ikke på noen av de ovennevnte stedene, skriver Marwick (OFN, s. 37), finnes det noen form for "twin-ness", 'tvines el. to nes', og Jakobsen var ikke i stand til å finne en hybrid i ordet som inneholder *-ness* med et keltisk prefiks som f.eks. wal. *twyn* 'nes, odde, pynt'. En slik antagelse ville se ut å være temmelig unødvendig, siden de tidl. formene godt kan indikere norr. *Tungu + *nes* 'tungenes', et navn som forekommer i Rog (jf. NG X, s. 206 *Tunggunes skipreida* DN IV, s. 387, 1379; Særheim, 2007, s. 240).

Jf. skriftformene av naturnavnet Twiness: *Tringneß* 1654 K; *Tringnefs* 1689 K; *Twingas Nefs* 1750 K; *Twingas Ness* 1795 K; *Twinn Ness* 1882 K; = [Twenhouse Ness] 1897 OSNB; = 2003 K — "a narrow promontory in the district of Rapness forming its west Boundary of the Bay of Tafts and ⅝ of a mile west of the farm house of Bull" (OSNB, s. 273).

Utm.l. er usikkert; 1) < norr. *tvennr* el. *tvinnr* adj "dobbel" (NorrO, s. 444); *Tvinnes, siden neset ligger parallelt med (det dog vesentlig større) *Ness*. Den eldste skriftformen av gårdsnavnet (→Twinness ndf.) gir lite mening; 2) < norr. *þrøng*, *þrøng* f "trangt sted, snevring" (NSL, s. 460 *Trangereid*); *þrøng* f (STr); "Snevring, trangt Sted, trang Passage" (NG XIV, s. 118 *Trangan*) *Þrøng + *nes* 'trangnes'. [Uakseptable konsonantsamband oppløses]; 3) Dagens skriftform ser ut til å være påvirket av sk. *tween* prep. 'mellom', dvs. mellom Rapness og Ness of Tuquoy. Ser vi derimot på skriftformene fra 1700-tallet, åpner det seg opp flere tolkningsmuligheter; 4) < norr. *þvinga* vb 'tvinge, kue, plage; speke' (NorrO, s. 459), (jf. *Tvingeli* NG VII, s. 330). Ser man på mye av de vulkanske fjellmassene i Rapness, legger en merke til hvorledes de lagdelte steinmassene har blitt tvunget, vridd og presset i ulike retninger, "some highly contorted strata near Twiness." (Leather, 2006, s. 26): 5); (STr) "þvengr m., en Rem, Folkespr. Tveng m., en Strimmel" (NG XIV, s. 174 *Tvingen*) etter fasongen på det lange neset.

U Weatherness † /¹wedərnəs/; Rapness; (HY 52 41); *Weddernes* 1492 R (s. 61); *Weddernes* 1500 R (s. 83); *Wedder neß* 1654 K; *Weather ness* 1750 K. — En gammel liten navnegård på 2 meils

⁶⁸ "One of the six administrative districts into which Sussex was divided, each comprising several hundreds. [avsnitt] **c1086** *Domesday Bk.* II. 17b, De his hiðis jacent .III. hiðæ..in Rap de Hastings. **1376** *Rolls of Parlt.* II. 348/1 En les Rapes de Cicester & Arundell. **1380** *Ibid.* III. 95/2 Le Rope d'Arundell', en quele Rope sont contenuz pluseurs Hundredes. **1495** *Ibid.* VI. 500/1 The Ferme and Issues of the Rape of Chichestre. **1588** *FRAUNCE Lawiers Log.* I. xii. 52b, Lathes, Rapes, and Wapentakes, be so called of the divisions of partes of shires. **1611** *SPEED Theat. Gt. Brit.* v. (1614) 9/2 This country is principally divided into six Rapes, containing a river, a castle, and forrest in themselves. **1717** *GAY To William Lowndes Esq.* 12 Great Lownds his praise should swell the trump of fame, And rapes and wapentakes resound his name. **1832** *Act 2 & 3 Will. IV*, c. 64 §22 Such Eastern Division shall include..the several rapes of Lewes, Hastings, and Pevensey. [...]" (OED *rape*, n.⁴ †)

⁶⁹ Se for øvrig Lárusson, M.M. 1962, "Hreppr", i KLN VII, sp. 17–22.

⁷⁰ Norr. *hreppr* el. *hrappr* m "en mindst 20 Bønder omfattende, geografisk begrænset Kommune paa Island [...] m en saadan Reppsinddelings Bestaaen i Norge se *Aasen* 598 a²³; [...] Paa lignende Maade eller i lignende Betydning forekommer Ordet Repp ogsaa i Hallingdal, ja endogsaa i Nordby Sogn paa Follo, hvor det nylig blev sagt om nogle Nabogaarde, at de udgjorde som en Repp" (Fritzner); *hreppr* m "repp, lite bygdelag" (NorrO, s. 200); "Maa være det gamle Ord repp (hreppr) m., der betyder en Grænd, en liden Bygd, endnu brugt saaledes som Fællesord i Norge og paa Island. Paa enkelte Steder har det været brugt eller bruges endnu som Egennavn paa en Grænd" (NG IX, s. 319).

⁷¹ Thomson regner dette for feilskrift, og stedet er Twiness (Thomson, 1996 [1492 R], s. 61n).

coppis el. ⅓ pennyland enhet, i dag forsvunnet. Gården lå utvilsomt i enden av Weatherness— det sydligste punktet på øya.

Jf. skriftformene av naturnavnet Twinness: *Wedder neß* 1654 K; *Neadheenes* 1695? K; *Weathernefs* 1769 K; *Weatherness* 1850 K; = 1882 K; = 1897 OSNB; = 2003 K — “a promontory forming the most south eastern point of the island of Westray” (OSNB, s. 293).

Utm.l. er usikkert; 1) < norr. *veðr* m “1. vêt, saubukk, bekre” (NorrO, s. 487) ‘vernes’; 1) < norr. *veðr* n “1. vêt, vind, uvêt; vindside, kant som vinden blæs ifrå” (NorrO, s. 487) ‘vernes’; 3) < *veðr* m “fortøiningspæl” (NEO, s. 852).

**Veðr(a) + nes* ‘vernes’ jf. *Veðranes* på Færøyene. Jf. sk. *wedder* ‘sau’ (Dorward, 2001, s. 139) el. “WADDER, *n.* wether—a male sheep” (Angus, 1914, s. 153), jf. eng. *wether* f.eks. Wetherby, sk. *wedder*; Wedderburn (nær Duns), Wedderlairs, og Wedderlie (i Lauderdale), Wedderlaw (i Dumfries) og Wether Hill (Dorward, 2001, s. 139). Således kan navnet være helt og holdent skotsk, (→Weatherness †).

noust (sk.), naust n (norr.)

Sk. “NOUST, *s.* 1. A landing-place, an inlet for admitting a boat to approach the shore, especially where the entrance is rocky ; called also *nouster*, Orkn. 2. It is also expl. “a sort of ditch in the shore, into which a boat is drawn for being moored.”” (JSD III, s. 375). Det første belegget av app. i sk. er fra Orknøyene i 1613 (DSL). Jf. norr. *naust* n “Nøst, Skur til Forvaring af Skibe og Baade” (NGIndl., s. 68); *naust* n “Nøst, Skur ved Søen eller ved Stranden som bruges til deri at indsætte Fartøi, naar det er draget op paa Land.” (Fritzner). Jf. norr. *støð* f “landingsplass for båter” (SNL, s. 433); ‘åpent, tillaget båtstø’ (OrknN, s. 123) og ikke et båtskur slik som i Norge. Naustene er et vanlig syn på Orknøyene, steinheller lagt etter fasongen av en båt nederst i vannkanten (RCAHMS, 1983, s. 9–10). I 1 navn:

N **Noust** † /naust/; 1. Rapness; (HY 508 403); *Naist*, *Nouste* 1492 R (s. 61); *Nonft* (s. 83), *nonft* 1500 R (s. 84); † 1595 R. — En tidl. gammel navnegård på 2 meils coppis (Peterkin, 1820) el. ⅓ pennyland under Bull of Rapness (Rapness), i dag kjennes verken navnet el. lokaliteten, men Marwick antar at det må være i nærheten av landsettingsstranden ved Helzie i sørenden av Rapness (OFN, s. 35); “very probably located at the “Auld Nousts” at the Helzie side of Noustataing” (1994 T). App. *noust* er produktivt i dial., slik at språket for navnedannelsen ikke kan avgjøres; ‘naust, båtstø, båttopprekk’. Stedsnavnet *Snaky Noust* (HY 502 407); utml. < norr. *snekkja* f “eit slag langskip” (NorrO, s. 397); ‘et slag rasktgående langskip, krigsskip, i vikingtiden’, antyder at gården lå omkring denne plassen, jf. *Sneckerem* på Shetland. Stedsnavn med *snekkja*-element finnes også ellers i Skandinavia og Normandie (Forte et al., 2005, s. 167). Stedsnavnene fra Nordøyene betegner båt-naust, mens i de andre forekomstene betegner det trolig en havn (*ibid.*). Jf. de norske gårdsnavnene *Naust* (STr) (NG XIV, s. 111; XV, s. 157, 203).

nup, niep, noop, noup (sk.), gnúpr m, gnípa f (norr.)

Norr. *gnúpr* m el. *gnípa* f “høit, steilt med Overdelen fremover hængende Fjeld, = gnúpr (jvf hnípa)” (Fritzner); shet.n. “NŪP or NIEP, *n.* the top of a high banghs, precipitous towards the sea and sloping towards the land” (DSL; Angus, 1914); “NOUP, NUPS, *s.* “A round headed eminence,” Shetl., Dumfr. (Fr. *u.*) V. NOOP.” (JSD III, s. 375); “[NOOP, *s.* A lofty headland, precipitous towards the sea, and sloping towards the land, Shetl. Isl. *nupr*, the top of the mountain.]” (Field, 1973, s. 372). I 1 navn:

U **Noup** /nu:p/; Noup; HY 414 488; *Nuip* ca. 1653 R; *Loup* 1654 K; = 1665 Ch; = 1683 (Clouston); = 1740 R (OFN, s. 41); = 1841 C; = 1897 OSNB; = /nup/ 1952 (OFN, s. 41); *Noup Farm* 2003; = (WBPT, s. 43, nr. 101). — Navn på “a large farm house and steading” (OSNB, s. 88) som var på 3 pennyland i 1665 Ch og 1740 R (OFN, s. 41). En avsidesliggende gård i en dyp dal nær Noup Head. Gården har tilhørt bispestolen siden den forekommer i forleningsbrevet fra 1665 Ch. Navnet har den etter Noup Head, “a bold headland & the most western point of

Westray” (OSNB, s. 79)⁷²; < Norr. *Gnúpr m el. *Gnípa f ‘høyt, steilt med overdelen fremover hengende fjell; høy bergtopp med steil forside (fær. *nípa*, *núpur*, no. *nipa*, *nup*)’ (Jakobsen, 1901, s. 99).

pier (eng.)

Eng. *pier* ‘pir, kai, utstikkerbrygge, molo, havnedemning’. Muligens i 1 navn:

S Pierowall se under “vo, voe (sk.), vágr sg, vágur pl m (norr.)” ndf.

poll, pow, pool (sk.), pōl, pull (geng.), pollr m (norr.)

Sk. “Poll, Pow, *n.*¹ Also: ? Powll. [Cf. Sc. and Ir. Gael. *poll* pit, hole, mire, pond, pool, gulf, inlet of the sea, and Welsh *pwll*, Cornish *pol*, Breton *poull* pool. Common in place-names, esp. in eastern, central and west-central Scotland: see G.W.S. Barrow *Robert Bruce* (1965) 302, and W.J. Watson *Celtic Place Names* (1926) 204. Also in place-names of Cumberland: see E. Ekwall *English River-Names* (1928) 329–330. In the mod. dial., as *pow*, in the regions of Tay and Forth in sense 1, in central and south-western Scotland in sense 2, and in the same areas and also Caithness, Orkney and Shetland in the sense ‘pool’, [...] 1. A slow-moving, ditch-like stream, flowing through carse-land. A burn ‘flowing sluggishly through carseland, often having deep, peaty pools with crumbling overhanging banks’ (Barrow). [...] 2. A creek or inlet (? at the mouth of a stream as in sense 1) serving as a dock or wharf.” (DSL); shet.n. “POW, *n.* a pool” (Angus, 1914, s. 103). Jf. norr. *pollr* m “2. poll, lita rund vik el. fjord-botn” (NorrO, s. 331); “O.N. *pollr*, a little round bay or bight; in Ork. spec. used of such a place as this, where a ridge of rock forms a sort of natural breakwater” (Marwick, 1923a, s. 59, nr. 91 *Pool*). Jf. shet.n. *pōl* “1) a) lille rundagtig vig el. bugt; lille indløb af søen, hvor vandet er roligt (U); [...] 2) *pōl*, lille sump, dam, vandpyt; alm.” (ShetN, s. 625–6). Jf. norr. *pollr* m “1. *pōl*, vasspytt. 2. poll, lita rund vik el. fjord-botn.” (NorrO, s. 331); “[...] kan ha samband med frisisk *polder* ‘overfløymt og inndika marskland’.” (NSL, s. 351).

Sk. i flere betydn. “POW, *s.* The poll, the head, S. “the head or skull,”” (JSD III, s. 536). Jf. *Pow* (sln.) [< meng. *pō* ‘påfugl’ (ONC, s. 502 *Powe*)] er også et hyppig forekommende slektsnavn i Skottland, og gårder kan få navn etter eieren. Trolig i 3 navn:

S Pool † /pou/; Pierowall; (HY 435 472); = 1740 R (OFN, s. 41); *Pole* 1841 C; *Lochend* 1882 K, 1897 OSNB. — Ifølge Marwick (OFN, s. 41) et tidl. 3 pennyland i 1740 R, i det tidl. tunshiptet Wa † og i dag kalt Lochend (OFN, s. 41 *Pole*). < norr. *Pollr, norr. *pollr* m ‘vannpytt, pøl’ (OFN, s. 41).

S Pow † /pou/; 1. Westside; (÷); = 1665 Ch; *Paw* 1696–7 (Irvine); = 1740 R; = 1794 R (OFN, s. 34, 41); = 1841 C. — “[...] All and haill Two penny lands of Pow in Noltland bewest [...]” (1665 Ch, s. 110). Marwick anfører en verdi på 4 pennyland i denne tidl. gården i det tidl. tunshiptet → Noltland Bewest † (OFN, s. 34, 41), men uten å foreslå hvor denne gården lå el. hvilken av dagens gårder som trolig representerer denne. Bemerkelsesverdig er det at Powstink † (2½ pennyland) også forekommer i listen over eiendommer i dette Noltlandet, selv om det muligens kan dreie seg om en og samme gård og at Pow i 1740 R og 1704 R utgjør hele 4 pennyland – en dobling av verdien fra 1665 Ch. Det eneste vannet som kan spores i 1882 K, er Muckle Water, men da ville man ikke betegnet vad(ested)et med bare ‘pøl’. Navnet *Pow* forekommer også i det tilgrensende tunshiptet Midbea † (se ndf.) [og i Sandwich og Stromness på Mainland]. Marwick (OFN, s. 41) tolker etymologien likt i alle navnene < norr. *Pollr ‘liten innsjø, vannpytt, pøl’.

⁷² “Here is to be seen the best rock scenery on the island, the cliffs rising to the height of from two to three hundred feet” (OSNB, s. 79); “Noup Head, which rises in a series of three terraces, the highest of which is at the south-western corner, where the cliff-line (240 feet) is very fine, overhanging in places” (Tudor, 1883, s. 378). Et gigantisk utkikkspunkt: “From the summit you see a grand sweep of cliffs round to Inga Ness, a glimpse of Eday, all the north side of Rousay, the Mainland from Costa Head to the Brough of Birsay, with the Ward and Cuilags Hills, and the Kaim of Hoy showing over the land, and, in clear weather, it is said, the Sutherlandshire hills as well” (Tudor, 1883, s. 378).

S **Pow** † /pou/; 2. Westside; (HY 448 441); *Pou* 1664 Ch; *Pow & Midhouse* 1696–7 (Irvine); = 1740 R; = 1794 (OFN, s. 34, 41); *Pow* 1841–71 C; *Powe* 1881 C; = 1882 K; = 1891 C; = 1897 OSNB; = 1901 C. — En tidl. gård på 3 pennyland i det tidl. tunshipet →Midbea † (OFN, s. 34). Trolig representerer en gårdene Black Pow el. White Pow den eldre Pow-gården, se 2003 K (Illus. 1.10).

quoy (sk.), kví f (norr.)

Sk. *kwy*, *quoy* “(kwai, kwi): s., now only used in place-names—but frequent formerly for a pen or enclosure or even a place where animals assemble—e.g. for milking, &c. *kví*, f., id.” (OrknN, s. 101); < “O.N. *kví*, f., a fold, enclosure for cattle. — Shetl. *kwi*, *kwæi* (esp. on Wests. and in Conn.), *hwi*, *hwæi* (N.I., Easts., Du.)” (Jakobsen, 1993, s. 74); “[a] piece of ground taken in from the common, and inclosed, Orkn.” (JSD III, s. 594). Jf. sms “QUOYLAND, s. Land taken in and inclosed from a common, Orkn.” (JSD III, s. 594). Norr. *kví* f “(1) Fold, Indhegning hvori man samler Kvæget” el. “(2) Klemme, hvori noget holdes indesluttet, en til begge Sider (ved Gjærder, opstillede Folk o. desl.) afstængt Gang eller Passage (jvf klömbr), hvad enten den saa er lukket i den ene Ende” (Fritzner); “1. kve, inngjerding til fe. 2. trong gang, geil, klemme” (NorrO, s. 254); “sommerfjøs eller kvegfolder (kvier, grinder)” (Olsen, 1978, s. 124); norr. “*Kvi-ing* f. Gjødtsel af Mark ved at lade Fæet staa i Fold paa den. Li[sta] og f.” og “*Kvia* f. indhegnet England i Udmark” (Hans Ross i Olsen, 1978, s. 124); “kreatur-fold, sætervang” (Olsen, 1953, s. 110). Jf. betyd. av sk. “QUOY, s. A young cow” (JSD III, s. 594); ‘fold til samling av kveg’, ‘innhegning for bufeet (om natten)’ (Særheim, 2007, s. 136), (se for øvrig “kve f.”, i KLNLM IX [1964], sp. 555–6).

På Orknøyene er *kví* (*quoy*) det desidert vanligste hov.l. i gårdsnavn, mens “[i] Norge er *kvi/kve* relativt sjelden brukt i gårdsnavn, bortsett fra Sunnfjord til Sunnmøre” (Sandnes, 1999, s. 45). *Kví*-gårdene på Orknøyene var marginale bruk og ble normalt ikke skattlagt. *Quoy* var udyrket mark da *skat* el. landskyld (land tax) ble først innført og som senere også unnslipp skattelegging etter at man begynte å dyrke jorda (Barclay, 1962, s. 96). På Shetland er det mindre vanlig; 47 navn har blitt talt opp mot 160 på Orknøyene (Fenton, 1997, s. 29).

Marwick (OFN, s. 41 *Quoy*) opplyser at i de tidlige rentals ble *quoyland* brukt som et spesifikt begrep for land som ikke ble skattlagt, med den opplagte forklaring at den type eiendom ikke ble skilt ut el. dyrket på det tidspunkt da skatt ble inført. Men enkelte gårder over hele Orknøyene som faktisk inkorporerer *quoy*s, f.eks. *Tuquoy* (se ndf.), ble skattlagt på vanlig måte, og slike gårder må anses for å være veldig tidlige utbrudd som har blitt dannet fra modertunship selv før skatteinnføringen.

En rekke *quoylands* (og per definisjon unndratt skatt) er ikke *quoy*-navn og trenger derfor ikke å diskuteres nærmere her. Men av *quoy*-navn finnes det et uvanlig stort antall på Westray, og det fantes utvilsomt et stort antall andre som ikke ble dokumentert, el. som Marwick selv ikke tok med (*ibid.*).

I “George Balfour of Pharay’s feu-charter” (register over føydal eiendom) fra 1664 Ch, finnes det dokumentert en lang rekke navn (se ndf.). I den listen vil det påpekes at mange har personnavnforledd—enkelte også av skotsk opprinnelse, f.eks. *Couper* og *Chalmers* (OFN, s. 41). Slike, og også *Palace-quoy*, må selvsagt være av relativt sen opprinnelse. Enkelte f.eks. *Quoybreckan* har *quoy* prefigert, andre f.eks. *Vassaquoy*—suffigert, men av en slik plassering har man ingen garanti for en holdbar konklusjon. Ring er en gård i Dykeside, og *Ringsquoy* åpenbart en kve opprinnelig underordnet den førstnevnte. *Michael Ringsquoy* må ha vært en kve som tilhørte *Michael* som tok etternavnet sitt fra den gården. Slike etternavn kan trolig tilskrives 1500 og 1600-tallet, langt inn i den skotskspråklig tid. I 34 navn:

N **Angerquoy (Quoyangrie)** /ˈaŋar.kwi, -kwɔi/; Braehead; (HY 442 476); *Quoyangrie*, -angry 1664 Ch; *Quoy Angry & Middbie* 1696–7 (Irvine); *Angerquoy* 1841 C; = 1882 K; = 1897 OSNB, 2003 (WBPT, s. 103, nr. 253). — Navn på en gård i det tidl. tunshipet Wa † (OFN, s. 41). Navnet *Quoyangrie* finnes også som gårdsnavn på Stronsay (Marwick, 1995b, s. 127; 1952 [OFN], s. 30) og South Ronaldsay (OFN, s. 173; Lamb, 2006, s. 140 *Quoyangry*) og som navn på en park i Kirkwall (OFN, s. 30). Invertert leddstilling. Utm.l. er usikkert og Marwick foreslår ingen tolkning. Muligens har gården fått navn etter vågen el. bukten den ligger ved 1) < norr. *Angr* m “i stadnamn m. st. Eig. trong vik, fjord (også trong dal og grasmark?). Jfr. ang m” (NorrO, s. 30). Plassen er lav og flat. Havet stod høyere da navnet ble dannet, og

kveen/kvegården ligger ved det som kan ha vært den nordre smale munningen av brakkvannsinnsjøen Loch Saintear som dengang har vært et trangt innløp fra Bay of Pierowall (jf. Illus. 1.5). På 1882 K er innsjøen avtegnet med en kanal med sluse ut til bukten, (→Brough). 2) Muligens med initiell v-bortfall; *Vangr < norr. *vangr* m “Har som omtalt i Indl. S. 84 ofte været brugt om Græsvolden, der omgiver en Kirkegaard” (f.eks. NG XI, s. 30 *Vang*); *vangr* m “1. vang, voll, open plass” (NorrO, s. 482). Jf. *Angram* (to plasser i England; 1. (North Yorkshire) nær Keld og 2. nær York); dat. pl. < geng. *anger ““(place at) the pastures or grasslands”” (ONC, s. 915); ‘vangskve’. Muligens lå gården på gressvoldene rundt kirken, (Lady Kirk †).

S **Brabnersquoy** ‡ /'brabnerskwɔi/; Westside; (HY 44 45); = 1726–46 K; = 1740 R Marwicks notatbok (OA 29/6/11); *Brabners* 1769 K. — Navn på en tidl. kvegård [1 av 9] i →Fribo (OFN, s. 41; Thomson, 1990, s. 46). På Aberdeens kart står *Brabners* og *Skeldiger* som *Quoys* i en del av tunshipet *Firbo*, se Tuquoy ndf. Utm.l. < eng. og sk. etternavn [*Bremner* el. *Brebner*]; var. form (som grunnet bostedsnavns ulike skriftformer på *-ham*) av et etnisk inkolentnavn fra hertuginnedømmet *Brabant*, [mellom-nederlandsk *Brabander*] i det som i dag er Belgia og sørlige Nederland (ONC, s. 87); ‘Brabners kve’, (jf. g.sk. *brabanar* ‘vever’). Under “Quoys of Fribo” står “George Brabner in Skeldergay” oppført i 1696–7 (Irvine, 2003, s. 96), og var med all sannsynlighet eieren av kvegfolden.

S **Chambersquoy** /'tʃamərs ˌkwai/, 'tʃamərs ˌkwai/; Pierowall; HY 440 480; = 1664 Ch; = 1696–7 (Irvine); *Chambersquoy* 1750 K; *Chambers quoy* 1795 K; *Chalmersquoy* 1841 C; = 1851 C; = 1861 C; *Chalmersquoy* 1882 K; = 1897 OSNB; = 1901 C; = 2003 (WBPT, s. 88, nr. 208); *Chalmersquoy* 2003 K. — “Small farm house and steading” (OSNB, s. 139) i det tidl. tunshipet *Wa* † (OFN, s. 41 *Chalmersquoy*). Utm.l. < *Chalmers* sk. var. av det eng. bosteds- el. etternavnet *Chambers*. Den opprinnelige *-l-*en var en ortografisk konvensjon som ble brukt til å å indikere vokallengde etter assimilasjonen av *-mb-* > *-m(m)-* (ONC, s. 120). Etternavnet *Chalmers* (sln.) er belagt på Westray bl.a. i 1841 C.

S **Coupersquoy** ‡ /'kʊpərskwai/; Dykeside/Pierowall; (÷); = 1664 Ch (OFN, s. 41). — Tidl. gård i tunshipet Dykeside el. *Wa* † (OFN, s. 41). Utm.l. < eng. etternavnet *Cooper*, m.eng. *Couper* (ONC, s. 140) ‘Coupers kve’ (OFN, s. 41). Etternavnet *Cooper*, *Coper*, *Cowper* er også belagt i folketellingene (1841–91 C). Jf. *Couparsquoy* ‡ (1736) på South Ronaldsay (Lamb, 2006, s. 90).

S **Crugersquoy** † /'kru:ɡerʃkwai/; Pierowall; (÷); = 1664 Ch. — Tidl. kve i det tidl. tunshipet Noltland (1664 Ch, s. 84). Utm.l. muligens < ty. *Crüger* (sln.), ‘Crügers kve’.

U **Curquoy** † /'kɛrkwai/, 'kɔ:rkwai/; Dykeside; (HY 431 474); = 1664 Ch; *Curquoy* 1740 R (OFN, s. 39); =, *Korkquoy* 1983 (RCAHMS, s. 37, nr. 147). — Navn på en kve i det tidl. tunshipet *Wa* † (OFN, s. 39), i dag representert ved to teiger rett nord for gården Knugdale og strekker seg fra den offentlige veien, rett sør for Breckowall, til foten av Knucker Hill (MacDonald, 2006, s. 56).

Det samme navnet, *Curquoy* /'kʌrkwi/, forekommer som gårdsnavn på Rousay og i Evie, den sistnevnte en gammel navnegård på 4½ pennyland (Marwick, 1970, s. 58; OFN, s. 66, 125; Sandnes, 2003, s. 117). Marwick peker på at utm.l. muligens representerer et personnavn, f.eks. < norr. *Kári* (M.), *Kárr* (M.) el. *Kóri* (M.) [? *Kórekr* (M.)] (OFN, s. 125; Rygh, 1901, s. 153–5, 157), men at det er svært usannsynlig. Videre tenker Marwick seg at <q> i forleddet like gjerne kan representere en dobbel <k>-lyd, og tankene ledes raskt til *Kirkquoy* (*Kirkja + *kví*). Den muligheten avvises for Evies vedkommende, siden det i rentalen av 1492 R opplyses at 4 pennyland av de 4½ pennyland var odelieidom, og de resterende ½ pennyland var jarlegods (OFN, s. 125). Det samme må også være tilfelle ved flere av de andre orknøyske navnene med forledd på *Curk-* /kʌrk-/ el. *Cork-* /kɔrk-/ , f.eks. *Curkabreck* i Rendall (OFN, s. 122; Sandnes, 2003, s. 197), Harray (Sandnes, 1996, s. 78, 90; OFN, s. 144), *Corkaquina* i Birsay (Marwick, 1970, s. 72), *Corkatae* på Sanday (Lamb, 1992, s. 22, 24 *Curcaday*) etc. Disse kan alle muligens inkorporere det samme app. i forleddet, men enkelte kan < norr. *korki* m ‘havre’; “Havre (irsk *coírc*, *corca*; [...] jvf Stedsnavnet *korkabúðir* [...]” (Fritzner); jf. “Korke (o’), m. Steen-Lav, en Væxt som ligner en kalkaktig Skorpe og bruges til Farve. (*Lecanora tartarea*). B. Stift og fl.

(*Korrkje*). Ogsaa færøisk. I skotske Dial. *corkes*. (Efter Jamieson gaelisk *corcar*)” (Aasen, 2003, s. 361–2); keltisk lånord i norr./norrønt < sk.gæl. *corc*, irsk *coirce*, mod. irsk *corca*, wal. *ceirch*, alle app. med betydningen ‘korn’ (OFN, s. 39; Marwick, 1923c, s. 257). Marwick hevder at de fleste kommer av norr. *kirkja* f ‘kirke’, men det skulle være rart om Orkn. bare skulle ha norr. ord for bygg, mens ingen for ‘havre-land’ (*ibid.*). Det vil være all mulig grunn til å tro at vikingene tok opp denne kornsorten fra kelterne, enten de lånte ordet el. ikke. Utm.l. kan vel så godt komme av et norr. app. uten noen denotering av ordet korn i det hele tatt, f.eks. < norr. *kurfr* m (Øsf); “betyder i Old-norsk en Stump, et kort Stykke, hvilket nok kunde passe til Gaardnavn” (NG I, s. 151 *Kursmose*) el. < norr. *kýr* pl av *kú* f ‘ku’.

- U** **Dikisquoy** ‡ /'dikis,kwɔi/; The Links; (÷); = ca. 1653 R. — I rentalen fra ca. 1653 R står denne kveen oppført under “Diminished Lands”, ‘forminskede eiendommer’: “In Westray for Dikisquoy and two qwoyes in Waall—Barley, 12 meells 3 sett.; Butter, 2 lisp. 12 mks.” (*ibid.*). Utm.l. er usikkert, og tolkningen av utm.l. som personnavnforledd, mannsnavnet *Dick* (M.) el. *Dicks* (sln.), slik navnet forekommer andre plasser på Orknøyene, er nærliggende. Men skriftformen indikerer < norr. *díki* n “1. dike, blautmyr, pøl. 2. dike, vassveit, grøft; vatn” (NorrO, s. 75) *Díkis + *kví* (tautologisk) ‘gjerdekve’, noe som fort leder tankene til distriktet Dikeside el. områdene i dagens The Links, (sistnevnte) som har vært og fremdeles er sterkt erodert av vind og sjø.
- N** **Gossaquoy** † /'gɔ:sɪ,kwi, 'gɔ:sɪ,kwɔi/; Westside; HY 439 451; = 1726–46 K⁷³; *Gossiquoy* 1841 C; *Gosaquoy* 1851 C; = 1861 C; *Gosaquoy* 1891 C; *Gosaquoy* 1897 OSNB; *Gossiquoy* (*Gossaquoy*) 2003 (WBPT, s. 107, nr. 266); = 2003 K. — “a farm dwelling house and steading” (OSNB, s. 184) [1 av 9 kveer] i →Fribo; “The property was last occupied [...] in the late 1920s” (WBPT, s. 107). Utm.l. er usikkert, muligens; 1) < norr. *Gorsa + *kví* jf. nn. *gor* n “(dynd, søle, mavevelling, fiskeindvold), gno. *gor* n mavevelling, fær. *gor* ds., sml. nisl. *gjør*, *ger* n ds., sv. *går*, *gorr* n ds., shet. *gor* slimet masse som skrapes av fisken, ogsaa dynd, mudder, øienslim, [...]” (NEO, s. 175; jf. NSL, s. 180 *Gossa* [*Gossen*] øynavn i Aukra, MoR) ‘gør(r)kve’ el. ‘gørsekve’; 2) < norr. *gás* f “(*gásar*; *gæss*) 1. gås” (NorrO, s. 139) og ikke; 3) det eng. etternavnet *Gosse* (sln.) (ONC, s. 257), jf. *Gossatte*, *Gossely* og *Gosalie* på Sanday (Lamb, 1992, s. 39); **Gása(r)* + *kví* ‘gåsekve’; 4) < det norr. mannsnavnet *Gási* (M.), (Rygh, 1901, s. 80–1).
- U** **Grassquoy** † /'gresɪ,kwai, 'gre:sɪ,kwɔi/; Skelwick; (HY 495 448); = 1595 R (s. 72); *Grasquoy* 1610 RMS (VII, nr. 343); = 1994 T. — “6 *lie uriscoppis* in Glenna, cum *lie quoyis* *ibid.* vocat. *Grasquoy*, Toftyoir et Skagarthe” (1610 RMS, bd. VII, nr. 343, s. 128); “near Glenna” (1994 T). En kve lagt under →Glenna sammen med →Skagarth i 1595-rentalen (Peterkin, 1820, s. 72). Selvforklarende etymologi ifølge Marwick (OFN, s. 32); ‘gresskve’ < **Gras/Grass* + **kví/quoy*.
- N** **Mekillquoy** ‡ /'mekɪl,kwɔi/; Westside; (HY 455 435); = 1601 UB; = 1632 RMS (VIII, nr. 1894); *Miekelquoy* 1649 RMS (IX, nr. 2030). — Navn på en tidl. kve av odelsjord i Tuquoy. Utm.l. er usikkert: 1) < norr. *mikill* adj. ‘stor kve’ (jf. sk. *muckle* med samme betydning), **Mikill/Muckle* + **kví/quoy* ‘storkve’; 2) < personnavnforleddet *Mikjál/Michael* (M.) ‘Mikjál’s/Michaels kve’, (jf. →*Michael’s Ringsquoy* † ndf). Jf. *Meiklequoy* (< *Mikla + *quoy*) på hele 9 pennyland (1595 R) i Birsay (OFN, s. 137). Jf. også det tapte gårdsnavnet *Mekilquoy* i nærheten av Barnhouse i Stenness (Lamb, 2003, s. 58). Skriftformen av utm.l. tyder på norr. navnedanning.
- S** **Michael’s Ringsquoy** † /'maɪkəl ˌrɪŋgz'kwɔi/; Dykeside; (÷); *Mitchell ringsquoy* 1664 Ch. — Tidl. gård i Dykeside el. Wa † (OFN, s. 41 *Michael’s Ringsquoy*), tilhørende en mann ved navn **Mikjál/Michael* (M.) med etternavn fra gården Ring (→*Ringsquoy* †, →*Ring*).
- U** **Mill House Quoy** † /'melus/; Westside; (HY 448 448); = 1696–7 (Irvine); *Millhouse* 1841 C, *West Millhouse* †, *Millhouse* 1851–71 C; *Lower Millhouse* † 1881 C; *Millhouse* 1882 K, 1897 OSNB, 2003 (WBPT, s. 110, nr. 278). — Millhouse var navn på en tidl. kvegård [1 av 9] i →Fribo (Thomson, 1990, s. 46). Dagens form er rent sk. ved at bade hov.l. og utm.l. er eng.

⁷³ OA “Map E29 an lists of ‘rests’, 1726–1746” (Thomson, 1990, s. 46, 49n)

- app., men hypotetisk sett kunne norr. *Mill/Miln*/*Mylnu + *house/hús* ‘møllehus’ el. ‘kvernhus’ ligge bak, (→Corn Mill, →Nistigar), (→Skeldergay †).
- S** **Olicorsquoy** † /^lolikərz,kwoi/; Pierowall; (÷); = 1664 Ch. — Tidl. kve el. gård i tunshipet Dykeside el. Wa † (OFN, s. 41). Utm.l. er usikkert, muligens etter eieren; < Olaf Corse ifølge Gregor Lamb (Lamb, 2003, s. 93); *Ólafr (M.), *Óli (M.), *Óleifr (M.), *Ólof el. [*Ólof,] *Álof* (Kv.) + *Kross(ar)* + *kví*. ‘Olaf Corses gård el. kve’, (Rygh, 1901, s. 188–90). Jf. Marwicks tolkning av *Quoyolie* på Papa Westray: “‘Olie’s Quoy’; Olie is the usual Orkney (and Norse) contraction of Oliver (*Oláfr*)” (Marwick, 1925, s. 43, nr. 149).
- U** **Outquoy** † /^lut,kwai/; 1. Rapness; (HY 502 423); = 1664 Ch; = 1841 C; = 1861 C; = 2003 (WBPT, s. 149, nr. 394). — Et tidl. 3½ el. 1½ pennyland (1664 Ch, s. 87). Utm.l. < shet.n. “*ŪT*, *adv. out*” (Angus, 1914, s.); ‘ut(marks)kve’.
- S** **Palacequoy** † /^lpali,kwɔi/; Pierowall; (÷); *Palasquoy* 1664 Ch; *Pellisquoy* 1740 R (OFN). — Tidl. gård i tunshipet Dykeside el. Wa † (OFN, s. 41). Muligens < irsk etternavn *Pallis* (*Pailís*) (sln.), (ONC, s. 1150) ‘Pallis’ kve’.
- N** **Quina** † /^lkwine/; Westside; (HY 44 44); = 1664 Ch; = 1740 R (OFN, s. 34, 41), *Queena* 1740 R Marwicks notatbok (OA D29/6/11); = 1794 R (OFN, s. 34, 41). — En tidl. gård på 1 pennyland i tunshipet Midbea (→Noltland Bewest †), (OFN, s. 34, 41). Trolig < norr. *Kvína f sg akk ‘kve’; “Men også i dagens vestnorske dialekter har enstavings hunkjønnsord med vokalutlyd bevart *n* på artikkelen i best. form: *øyna*, *bruna* [...]” (Sandnes, 2003, s. 166 *Queena* [gård i Firth]; Særheim, , s. 22–3), (→Quinagrina † ndf). Gæl. gen. (-*na*) er utelukket når navnet er usms.
- U** **Quinagrina** † /^lkwine ,gri:nɛ/; Westside; (HY 44 44); = 1664 Ch; = 1740 R; = 1794 R (OFN, s. 34, 41). — En tidl. gård på 2 pennyland i tunshipet Midbea (→Noltland Bewest †), (OFN, s. 34: 40). Invertert leddstilling. Usikkert; < *Kvína sg akk + *grinda* (Marwick, 1970, s. 68), el. en kve tilhørende →Quina † (ovf.).
- S** **Quinamuckinshay** † /^lkwɪn:ə,mʌkənzi, 'ma:kənzi, 'me:kənsi/; Westside; (HY 437 470 + HY 438 468); = 1769 K; = OFN (s. 41); *Makency* 1994 T. — En tidl. gård el. kve i det tidl. tunshipet Wa † (OFN, s. 41), i dag representert ved to teiger, *Makency* (1994 T). Navneformen Sam Harcus har samlet inn, er tydeligvis en elliptisk formasjon (1994 T). Navnet på Aberdeens kart (1769 K, se ndf.) er trolig invertert leddstilling. Navnet er merket av med et skravert område rett syd for Loch Saintear, og lokaliseringen blir ytterligere bekreftet på Sam Harcus’ nedtegnelse. Etymologien og morfologien er usikker; *Qui(na)* + *muck(in(s))* + *hay*. Utm.l. er muligens: < sk. *McKenzie*, *MacKenzie*, *Mackenzie* (sln.), (ONC, s. 418). Gæl. *Queen na gen. + *Mac Coinnich*, *Machen’s* (*Maughan’s*) gen⁷⁴, jf. norr. *Kvína sg akk + *McKenzie*, ‘Mackenzies kve (gård)’. Som oftest går *hay* tilbake på < norr. *ey* f ‘øy’ (Thomson, 1990, s. 42) el. *haugr* m, men kildegrunlaget er for usikkert her.

⁷⁴ Har vi med et mannsnavn (M.) el. et etternavn (sln.) å gjøre, åpner det seg en hel rekke tolkningsmuligheter: “Mack I. Scots (Berwicks): from the ON personal name *Makkr*, a form of MAGNUS. [...]” (ONC, s. 394); “Maughan I. Scots: habitation name from *Machan* (now also called *Dalserf*) in the former county of Lanarks, named with a dim. form of Gael. *machair* (river) plain. [...] Vars.: Maughan, Ma(u)chan.” (ONC, s. 408).

- U **Quinamurbinschay(?)** ‡; Rackwick; (÷); = *Berridaill, Corsland & Quinamurbinschay* 1696–7 (Irvine). — Navnet er usikkert, da Irvine (*ibid.*) kan ha misoppfattet el. mistydet → *Queenamuckenshay* †. Derimot er navnet notert under tunshipet Rackwick og ikke i Westside, noe som tyder på at det ikke er snakk om samme navn.
- N **Quoyar** ‡ /'kwaier/; Broughton; (HY 442 480); = 1664 Ch; *Quoy of Queer* 1665 Ch; *Quoy of Queer* † 1740 R (ca. 1935 Marwick OA D29); *Quire* 1841 C; *Quoyer* 2003 (WBPT, s. 52, nr. 116). — En tidligere gård i det tidl. tunshipet Wa † (OFN, s. 41 *Quoyer*), i dag et hus (WBPT, s. 52, nr.). Trolig < norr. *Kvíar f pl 'kveer (inngjerdinger for fe)'; "Kvi.a 225 (Rog 204, VAg 11), -e 31 (Rog 21), av gardsn. m.a. i Nærbø, her skrive «Kuiær» i 1332 av *Kvíar kví* 'kve, inngjerdinger for fe'" (NEL, s. 247).
- U **Quoybirse** /'kwai |bɛʃ/; Braehead; HY 443 472; *Quoybirfs* 1664 Ch; *Quoybrise* 1665 Ch; *Quaybirs* 1841 C; *Quiebirce* 1861 C; *Quoybirse* 1882 K, 1897 OSNB, 2003 (WBPT, s. 104, nr. 254). — Navn på et bruk i det tidl. tunshipet Wa † (OFN, s. 41 *Quoybirse*); på 60 acres i dag. Moderne skriftformer er gjerne *Quoybirst*, med -t til slutt.
Invertert leddstilling. Utm.l. er usikkert, muligens; 1) metatase av et (norr.) navn, *Bergr* (M.), *Bersi* (M.) el. *Birgir* (M.), (Rygh, 1901, s. 34–8); 2) < norr. *berg* n (= *bjarg* f) 'berg, berggrunn, (stor) stein, fjell, klippe' (NorrO, s. 49, 52; Fritzner), 'bergskve'; 3) del av et sammenligningsnavn < shet.n. *birse* "bristles; swine's hair" el. *birsi* "ekename for a swine" (Angus, 1914, s. 19); *birsi* 'den børstede (sjønavn; tabunavn) for svinet' el. lavsk. *birs* 'børste' med avl. adj. *birsy*, *birssy* 'børstet' (ShetN, s. 40); < orkn.n. *birse*, *biss* (OrknN, s. 13–4); 'kvebust' el. 'kvebørste'; 4) i Rog forekommer *Berse*, som trolig er sms av *Berg + *sær* 'kveen på berget ved (inn)sjøen', noe som passer reallt med gårdens beliggenhet på et berg langs med S-enden av Loch Saintear (Særheim, 2007, s. 30).
- U **Quoybrekan** ‡ /'kwɔi,brɛkən/; Braehead; (÷); = 1664 Ch. — Invertert leddstilling. Jf. → *Quoybreckan* i Aikerness (OFN, s. 41). Muligens < norr. *Kví + *brekkan* f sg bf 'kvebakken'.
- S **Quoyburrigar** ‡ /'kwɔi,berigər/; Rackwick; (HY 45 50); = 1664 Ch (se forside til Del 2). — Var navn på en tidl. kve i tunshipet Rackwick (OFN, s. 41). Invertert leddstilling. Utm.l. trolig < *Burg(h)er* (M.), (sln.), personnavn el. etternavn av tysk, nederlandsk/flamsk el. engelsk opprinnelse (ONC, s. 100–1), jf. norr. mannsnavnet *Borgarr* (M.), (Rygh, 1901, s. 47); 'Burghers kve (gård?)'. Navnet kan trolig være dannet etter "broch"-en i området < norr. *Borgar + *kví* 'borgkveen' (?), jf. Burgher Field i Skelwick/Rapness, (→ *Burrogarth* †). I 1696–7 oppgis "John Burgar in Corsland & Linaclet" (Irvine, 2003, s. 96) i dette tunshipet, og denne Burgar kan ha vært eieren.
- S **Quoycurris** ‡ /'kwai,keris/; Skelwick; (HY 49 43); *Quytrs [sic]* 1492 R (s. 60)⁷⁵; *Quoy curris* 1500 R (s. 81). — En tidl. kve i → Glenna (Peterkin, 1820, s. 81 [1500 R]), men opphavet er

⁷⁵ I skatteprotokollen av 1492 R står det "Item Quytrs in Glannay". I skatteprotokollen av 1497–1503 R forekommer navnet som "Quoy Curris in Glenna" (Thomson, 1996, s. 60n).

uvisst og Marwick foreslår ingen tolkninger (OFN, s. 36). Invertert leddstilling der utm.l. muligens er et etternavn < sk. *Currie* (fra bostedsnavnet i Midlothian [Lothian], Skottland), jf. *Corrie* i Dumfriesshire, el. < eng. *Curry* (fra bostedsnavnet i Somerset, England) + eng. gen. -s. (ONC, s. 154) el. < eng. *Curtis*; ‘Curris kve (gård)’, men det eldste skriftbelegget kan ha samme etymologi som i utm.l. i fjellnavnet Couters Hill.

- S** **Quoykilling** ‡ /'kwai,kɛ:li/; Rackwick; (HY 45 50); = 1664 Ch (se forside til Del 2). — En tidl. kve i tunshipet Rackwick (OFN, s. 41). Invertert leddstilling. Utm.l. er usikkert; 1) < *Killing* (M.) er et eng. personnavn, jf. f.eks. *Killingbeck* (Yorkshire) og *Killington* (Cumberland), (ONC, s. 343); 2) *Kjelling* (sln.) (NG XVI, s. 187 *Kjelling* i Gildeskål, Nor); < *kelda* f ‘rennende vann’ el. *kella* f ‘kvinne’ + eng f (?) (*ibid.*).
- U** **Quoynabreckan** † /'kwina,bre:kən/; Aikerness; HY 453 515; *Quinabreckan* 1664 Ch; *Queen of Breck* 1841 C; *Quoynabreckan* 1897 OSNB; *Quinabreckan* 1952 (OFN, s. 41); = 2003 K. — “a small farmhouse and steading” (OSNB, s. 17). Utm.l. *quoyna/queena* er et “common Orkney name, being a form of O.N. *kví* (quoy) with suffixed definite article—probably accus. sing *kvína* or nomin. pl. *kvírnar*” (Marwick, 1970, s. 50). Jf. sk. *quoy*. Hov.l. *breckan* er dannet av norr. *brekkan* “‘the slope’” (Marwick, 1970, s. 45); *Kvína f sg bf akk + *brekkan* f sg bf ‘kvebakken’ el. ‘bakkekveen’ (jf. →*Quoybrae*). Sandnes (1997, s. 127–8) har tom. foreslått en tolkning av navnet som bestående av en preposisjon, jf. norr. *Kvín á brekkunni ‘kveen i bakken’ > *Queen of Breckan*, *Queenabreckan*, (→*Breck/Breck o’ Aikerness*).
- S** **Quoy of Bane** ‡ /'kwai ov ,bein/; Westside; (HY 44 44); = 1664 Ch. — En tidl. kve under gården Vell i det tidl. tunshipet Midbea. Utm.l. er det sk. etternavnet *Bain* (sln.), ‘Bains kve’.
- U** **Quyskega** ‡ /'kwai,ʃkega/; Skelwick; (÷); = 1492 R (s. 60); *Quiškega* 1500 R (s. 81); †1595 R (s.). — Et gammelt *quoy*-navn sammen med →*Spanysquy* i *le bordland de Snarthmall* (Peterkin, 1820, s. 81). Det andre elementet i den inverterte sammensetningen er usikkert; 1) Jakobsen nevner shet.n. *skega*, et tabu-navn for et båtseil; shet.n. “SKEG, n. a boat’s sail” (Angus, 1914, s. 120), og sammenligner det med fær. *skeki* en ‘klut, fille’. Han refererer også til norr. *skiki* m ‘en stripe el. hjørne, liten del av noe’, men om en slik betegnelse forekommer her, er mer enn tvilsomt (OFN, s. 35–6). Jf. fær. ?*skíggi m ‘skur, tørkehus’ (Matras, 1933, s. 248). Muligens < norr. *skekill* m (VAg); “Udkant, nu i Folkesproget Skekel (Skjekjel): Udkant, Hjørne, Snip; altsaa: Jordvei, som danner et Hjørne, en Snip” (NG IX, s. 298), i f.eks. *Skjekkeland* (NG IX, s. 267, 298) og *Skjekle* (Øsf) (NG I, s. 115). Jf. “Skagge, m. en Udkant, et afsidesliggende Engstykke” (Aasen, 2003, s. 610); *Kvíar + *skaggi* ‘utkantinnhegningen’ (OFN, s. 35–6). 2) < *Skeggr*, *Skeggi* (M.), (Rygh, 1901, s. 221); *Kvíar + *skeggi* ‘Skeggs kve’.
- U** **Ringsquoy** ‡ /'ri:ns,kwɔi/; Dykeside; (÷); = 1664 Ch; = 1740 R (OFN, s. 41). — Tidl. gård i tunshipet Dykeside el. Wa † (OFN, s. 41 *Ringsquoy*), lagt under gården →*Ring* (OFN, s. 41), ‘(gården) Rings kve’ (→*Mitchell ringsquoy* †).
- S** **Robt Kingsquoy** ‡ /'robɔrt ,ki:nskɔi/; (÷); = 1696–7 (Irvine). — “Milne Burn Robt Kingsquoy Laurence Murray” (Irvine, 2003, s. 96). Utm.l. er en sammensetning [*Rob[er]t King(s)*] av personnavn og slektsnavn (trolig etter eieren): < sk. *Robert* (M.) + *King* (sln.); ‘Robert Kings kve’.
- S** **Simblestersquoy** ‡ /'simblɛstɔr,kwɔi/; Westside; (÷); = 1740 R (OFN, s. 41), *Simblesettersquoy* 1740 R Marwicks notatbok (OA D29/6/11); *Syblesterquoy* 1726–46 K (OA D29/6/11). — Navn på en tidl. kvegård [1 av 9] i →*Fribo* (Thomson, 1990, s. 46; OFN, s. 41). Utm.l. er usikkert; hvis det ikke er et personnavn el. etternavn, vil ikke følgende norr. tolkning gi mening: < *Simla/*Semla f + *sætr* ‘sæter (gård) for reinsdyrskveer’; ‘simlegårdskveen’ (til tross for arkeologiske funn av reinsdyrshorn på Orknøyene), jf. f.eks. *Simble* (NEL, s. 368), helt absurd i dette tilfellet. *Simlester* (M.) er et sjeldent sk. fornavn, og at det også forekom(mer) en variant med *-b-* er slettes ikke urimelig; ‘Simblesters kve’. Stewart (1987, s. 240) har tolket *Semblister* på Shetland (Sandsting) som < *Sunnara + *setr* av norr. *sunnr* adj. ‘sørlig’. Er dette ikke et etternavn, markerer formen det eneste sætr-navn på øya, men da ville gården som kveen tilhører, også være kjent. Utm.l. må derfor være et slektsnavn, trolig etter eieren, beboeren el. leietageren.

Forekomsten av *-l-* kunne også være en feilskrivning, da gårdsnavnet *Simbister* forekommer på f.eks. Sanday; < norr. *sunnr* adv. ‘sør’ (sideform av *suðr*) el. *synstr* adj sup + norr. *bólstaðr* m (jf. OFN, s. 16; Stewart, 1987, s. 56, 58; Lamb, 1992, s. 58; Gammeltoft, 2001, s. 148–9).

N **Spanysquy** † /ˈspɔːməs/; 1. Skelwick; (HY 485 465); *Spanysquy* 1492 R (s. 60)⁷⁶; *fpannis quoy* 1500 R (s. 81); † 1595 R?; *Sponefs* 1750 K; *Sponis* 1841 C; = 1851 C; *Spo Ness* 1861 C; = 1871, 1881 C; = 1882 K; = 1897 OSNB; = 1901 C; *Sponess* 1952 (OFN, s. 37); = 2003 (WBPT, s. 129, nr. 336). — En tidl. kve ett eller annet sted i Swartmeil bordland, anfører Marwick (OFN, s. 37), men i senere tid kun representert ved “A small farm and dwelling house” (OSNB, s. 172), som i dag ligger i ruiner.

Marwick festet seg ikke ved muligheten av at nåtidens Sponess kan representere den tidligere gården *Spanysquy* † (‘Sponess Quoy’) fra den eldste skatteprotokollen, da han ikke lokaliserte ruinene av den eldre gården i Swartmill (OFN, s. 37, 43). Navnet er interessant hvis det, slik det ser ut til, representerer norr. *Spanns + *kví*. Et *spann* var en målenhet som, dog trolig borte på Orknøyene før tiden de tidligste rentals fantes, ble vanligvis brukt som en enhet i fastsettelsen av smørskatt. *Spannsquy* ble anslått å være tilsvarende 5 lispund el. 4 pennyland. *Spanns + *kví* indikerer trolig derfor en kve på en bestemt størrelse el. kvalitet, f.eks en som ville bli leid for et spann (med) korn, el. som kunne bli sådd med et spann (med) frøkorn. I såfall er dette et eliptisk navn som f.eks. →Skello noe som trolig også går tilbake på en gård. Kveen kan også tatt navnet etter neset som den ligger ved (Spo Ness, ovf.). Marwick (OFN, s. 43) foreslår et fuglenemne i utm.l. < norr. *spói* m (‘en fugl lat. *Numenius*) spove’ (NorrO, s. 404); *Spó + *nes* ‘spovenes’. Jakobsen (1901, s. 187) har tolket åkerstykker som er pose- el. pungformet < avl. av norr. *spøng* f ‘spong, tynn plate’ (NorrO, s. 405) og tar man i betraktning at det ‘henger’ en liten ‘pose’ ut fra selve neset, er ikke en slik tolkning urimelig her heller.

Neset Spo Ness som kveen og senere gården tar navnet etter, er beskrevet som “a rocky promontory” (OSNB, s. 171). Utm.l. kan være et dyrenemne, jf. < norr. *spói* m “spoe, spue (ein fugl, lat. *Numenius*)” (NorrO, s. 404), men vadefuglen spove skulle ha lite å gjøre med et steinete landskap slik som dette.

Tolkningen av norske gårdsnavn på *spánn* el. *spónn* m “Spaan, efter Træspaaner faldne ved Hugning af Trælast” (f.eks. NG IX, s. 323 *Sponevigen*) gir ingen mening i orknøyske gårdsnavn, siden øyriket er kjent for nær sagt alt annet enn trær. Derimot kan muligens denne tolkningen fungere som et sammenligningsnavn av forrevne steiner lignende flis. Men på bakgrunn av realia synes heller tolkningen av *Sponevika* å passe i Westrays tilfelle: “der det er mykje *spónn* m. brukt om små flate steinar” (Hovda i KLNMM XX, sp. 83 som rangt fører det til “rundaktig Vik” NG V, s. 221); “(a) *Spoon* in English p.ns. can result from OE *spōn* ‘chip, shaving of wood’, while (b) *Spa(u)n-* can result from ON *spánn*, which can additionally refer to shingles or wooden tiles, so conceivably these were obtained here.” (Whaley, 2006, s. 317 *Spoon Hall*).

S **Tuquoy** /ˈtʊkwɪ, ˈtʊːkwɔɪ/; Westside; (HY 454 438); *Tukquy* og *Tukquy et Are* 1492 R (s. 58); *Tuquoy and Air* (s. 79), *Tuquy t Air* 1500 R (s. 80); *Towquoy*, *Towchquhy* 1566–7 RMS (IV, 1758); *Towquoy* 1595 R (s. 73); *Towquhy* 1600 RMS (VI, nr. 1038); *Towquoy* 1601 UB; = 1610 RMS (VII, nr. 343); *Dowquoy* [sic], *Towquoy* 1649 RMS (IX, nr. 203); *Touquoy* 1662 R; = 1695? K; *Towquoy* 1696–7 (Irvine); *Tukey* 1701 Brand (s. 69); = 1750 K; *Touquoy* 1769 K; *Touckway* 1841 C; *Tookquoy* 1842 SAS (s. 120); = 1851–81 C; = 1882 K; = 1891 C; 1897 OSNB; = 2003 (WBPT, s. 121, nr. 309). — I rentalen fra 1492 R og 1500 R anføres det at Tuquoy og Are (Air) utgjør et helt urisland el. 18 pennyland, (→Are), i 1595 R 13 pennyland alene (Peterkin, 1820, s. 73) og de resterende 5 pennyland var bispegods.

I 1566–7 (RMS IV, nr. 1758) hadde St Catherine’s Stouk [dedikasjon til St Catherine av Alexandria] 3½ pennyland i Tuquoy (*ibid.*; Thomson, 2001, s. 249, 473n).

Navnet på Westray er det eneste eksempelet på Orknøyene på et *quoy*-navn har kommet til å denotere et helt tunship og av et slikt stort omfang, trolig denoterer navnet et erodert og (delvis) øde-lagt område som hadde et annet navn tidl.

⁷⁶ “Spanysquy = Sponess Quoy” (Thomson, 1996 [1492 R], s. 60n).

Marwick (OFN, s. 37) anser utm.l. til å være altfor usikkert til å legitimere noe som helst forslag til tolkning av navnet etter dets etymologi. Utm.l. er usikkert; 1) < “It might be *too* = a mound or a hillock” (Thomson, 1990, s. 48n) < norr. *þúfa* f ‘tue’, *Þúfa + *kví* ‘tuekve’; 2) < sk. *tug*, *tueg*, *tuik*, shet.n. *tug* ‘tue, veldig liten jordhaug, alm. tueg’ (ShetN, s. 932), jf. hov.l. i *Bloody Tuaks* (Fig 1.8, HY 424 451)⁷⁷; 3) < oversettelseslån: *Two* + *quoy* < norr. *Tvær f (tveir tal.) el. *Tveðr* adj + *kví* ‘to-kveer’ el. ‘to-delers-kveen’ (NorrO, s. 444), siktende til →Mekillquoy † og →Bakka † [?].

Etter en del av skriftformene (*Tukquy* 1492 R; *Tuquoy* 1500 R; *Towchquhy* 1566–7 RMS) å dømme er nok utm.l. dim. av tue; ‘småtuekveen’.

Thomson (1990, s. 35–49) har forsøkt å gjenskape bosetningsmønsteret i Tuquoy og plassere stedet inn i dets landskapskontekst. I forbindelse Sir Laurence Dundas kjøp av jarledømme-eiendommen i 1766, bestilte Dundas et kart (1769 K) som viser grensene mellom rommene el. tunshipene; Kirbust, Outatown, Midby, Touquoy, Firbo og Garth (se ndf.):

Disse rommene relaterer gjerne til rekken av skatteprotokoller (rentals) fra 1492 R og fremover, og til oppføringer i RMS som dokumenterer eiendomsoverdragelser.⁷⁸

Som nevnt, var Tuquoy på 1 urisland el. ounceland el. øresland (= 18 pennyland) og blant nesten 200 urisland på Orknøyene er det det eneste med et quoy-navn. Hov.l. *kví* el. *quoy* er nesten utelukkende brukt om små jorder og marginale innhegninger.

Thomson (2001, s. 187) har på bakgrunn av størrelsen på gårdene forsøkt å rekonstruere Tuquoys bosetningshistorie og -mønster tilbake til vikingtiden (jf. Illus. 1.15 og 1.16).

N **Vassaquoy** † /ˈvasa,kwɔi/; Rackwick; (HY 45 50); = 1664 Ch. — Var navn på en tidl. kve i tunshipet Rackwick (OFN, s. 41).

⁷⁷ “TŪIK, n. a very small hillock” (Angus, 1914, s. 145) el. *tug* er sms; *tú-ek, norr. *þúfa* f ‘tue’ + *ek* dim. suff. (lavsk.: -*ack*, -*ick*, -*ock*, svarer til norr. -*ingr*, -*ungr*) (Jakobsen, 1901, s. 75–6n); Bloody Tuaks; ‘de blodige tuene’, “blod-tuvene eller hvad vi nå vilde bruke for et ord på norsk” (Brøgger, 1930, s. 170); *Blóðugr (adj.) + *tūeks “„de blodige Tuer”” (Munch, 1853, s. 96)

⁷⁸ RMS IV, nr. 1668, 1758; VI, nr. 1038; VII, nr. 343; VIII, nr. 1894; IX, nr. 2030 (Thomson, 1990, s. 38, 47n).

Utm.l. trolig < gen. *vatz* < norr. *vatn* n “(Gen. *vatns*, *vatz*, Dat. *vatni*, Fl.t. *vatnar*), Vand. I Navne oftest brugt med Hensyn til Indsøer, [...] Som 1ste Led gjerne i Genitivsform, nu *Vass-*” (NGIndl., s. 84–5, jf. utm.l. i →Wastbust †); *Vassa + *kví*, ‘vass- el. vannkveen’, (→Vassancro ‡, →Linaclatt/Linaclett ‡).

ring (sk.), (h)ringr m (norr.)

Sk. *ring* el. norr. *ringr* (*hringr*) m “Ring, Kreds” (NGIndl., s. 70; NSL, s. 363; Jakobsen, 1901, s. 142) el. ‘buk, bøying’ (Fritzner). I 1 navn:

U **Ring** /riŋ/; Dykeside; HY 422 482; = 1664 Ch; = 1683 (Clouston); *Ring* 1740 R (OFN, s. 42); *Ring* 1841 C; *Ring* 1897 OSNB; *Ring* 1952 (OFN, s. 42); *Havalsay, Ring* 2003 (WBPT, s. 39, nr. 91)⁷⁹. — Et 3 meils coppis el. 1½ pennyland i Dykeside. På Westray ser elementet *ring* til å denotere konturene av en halvsirkel av et fjell (ovenfor Noltland Castle) (OFN, s. 42), derav navnet. I 1851 C var det to boliger under dette navnet, (Havalsay).

sand(s) (sk.), sandr m, sandar m pl (norr.)

Sk. *sand* “2. The sand of a shore, or of an expanse of sandy ground; a stretch of (chiefly shore) sand, the shore itself, a beach, also ? a sandbank. Also *pl.* in same sense. Also *se-sand*, *Se n.*” (DSL); ‘sand, sandbanke, grunne, sandstrand, dyner, sandslette, sandrev, sandjord’. Jf. norr. *sandr* m “sand; helst i pl: *sandar*, sandstrand; sandmo” (NorrO, s. 357); “1) Sand [...] 2) Sandstrækning; [...] 3) Sandstrand som støder til, beskylles af Søen” (Fritzner). I 1 navn:

N **Sander** ‡ /ˈsaːndər/; Pierowall; (÷); = 1665 Ch. — Et tidl. 3 pennyland i det tidl. tunshipet *Wa* †. Hvis tolkningen er riktig, kan realia indikere at gården lå ved Sand o’ Gill, ellers kunne også →Santier være en forvanskning av navnet. Trolig < norr. *Sandar m pl ‘sandene’. Gårdsnavnet *Sander* med samme betydning forekommer flere plasser i Norge (Hed Opp) (NG III, s. 184, 241, 251; NG IV, s. 13).⁸⁰

side (eng.), síða f (norr.)

Eng. *side* ‘hold, kant, side’ el. ‘-skråning, -bredd’. Jf. norr. *síða* f “2. side av landet som vender ut mot sjøen, kyst, strand, land [...] 4. side, kant, lei” (NorrO, s. 364). Hva som er betydningen i hvert enkelt tilfelle varierer fra navn til navn. I 1 navn:

S **Dykeside** /ˈdeik saɪd/; (HY 42 48); *Dikeside* 1560 Ch; *Dyksyde* 1565 RMS (IV, nr. 1668)⁸¹; *Dyksyde* 1588–9 RMS (V, nr. 1612); *Dikeside* 1595 R (s. 76); *Dycksyde* 1664 Ch (se forside til Del 2); *Dykeside* 1769 K; = 2003 K. — Det fremgår av Balfour feu charter at distriktet utgjorde fra gammelt av 18 pennyland el. 1 eyrisland el. øresland. Tunship- el. distriktsnavnet denoterer en svingete helling/bakke nordvest for Noltland Castle hvor det ligger en rekke småbruk. Distriktet ble beskattet som 6 pennyland (OFN, s. 32). Navnet har sitt opphav i ‘hill-dike’ (“gjerdet som skiller grenden fra utmarken hvor sauene beiter” (Olsen, 1953, s. 115), som gikk langs fjellsiden og skilte den dyrkbare jorda i tunshipet fra “the ‘hill’” el. almenningen for beite utenfor, (“hill-dike”). Hvis, slik Marwick (OFN, s. 32) regner som nesten sikkert, det er tilfellet at navnet er oversatt, vil det opphavelige navnet være < norr. *Garðs + *síða* ‘gårdsiden’. Marwick (*ibid.*) viser til en en teig i Stove på Sanday—Gornside—som bærer et nokså likt navn

⁷⁹ En av navneformen i dag skriver seg fra fjellnavnet/høydenavnet Havalsay (HY 419 482) i Dykeside; *Havalsay* ca. 1935 Marwicks notatbok (OA D29/6/11); “Havalsay (hávalse): hillock” (*ibid.*).

⁸⁰ Jf. *Sander* /ˈsaːndər/ på North Ronaldsay: “A stretch of cultivated sandy soil. This is all that is now left to represent the old tunship of Sander benourth. Sand—1595 R.; Sander—1653 Val.; Sander—1785, etc. This old tunship embraced what is now Ancum’s Tun and Breck’s Tun. O.N. *sandr*, sand” (Marwick 1923b: 62, nr. 225).

⁸¹ I forleningsbrevet av bispegodset fra biskop Adam Bothwell til Gilbert Balfour og hans kone Margaret Bothwell i 1565 utgjorde bispestolens eiendom i hovedgården (Noltland Castle?) sammen med Dykeside 18 pennyland ved transaksjonen: “*lie* Bow de Noltland et *lie* Dyksyde (ad 18 den.)” (1565 RMS IV, nr. 1668, s. 401–2), (→Noltland).

(Lamb, 1992, s. 30). Tidlige “dykes” var av torv (“fealy dykes”), eller torv og stein, mens innhegninger fra det 18. og 19. århundre ble bygget av steinheller (Rendall, 2002, s. 98).

BULL OF NOLTLAND (12 PENNYLAND) DIKESIDE (6 PENNYLAND) (1560 Ch, 1565 RMS)

Hammer, Hamer	½	pennyland (1664 Ch)
Heillefeld	½	pennyland (1654 K)
Iphes	1/6	pennyland (1664 Ch)
Lian, Lien	½	pennyland (1664 Ch)
Longhouse	1/6	pennyland (1664 Ch)
Nuip	3	pennyland (ca. 1653 R)
Ring	½	pennyland (1664 Ch)

skáli m (norr.)

Norr. *skáli* m 1) ‘et hus med enkel form, hytte, skur (brukt til kortere opphold)’ 2) ‘hovedbygningen på en gård, hall, rom; et slag langhus benyttet som ildhus, sovehus (oftest på Island) og gildestue; også om de enkelte rommene i en *skáli* (f.eks. *drykkju-*, *elda-*, *for-*, *kvenna-skáli*) særlig sovesal’. Jf. mno. *skáli* og nn. ‘skåle, vedskjul, bislag, skot, sval’. På Orknøyene ser navnet utelukkende ut til å denotere gårder av betydn. 2), mens *skáli*-navn med betydning 1) ser ut til å forekomme alle andre plasser enn de norrøne koloniområdene (inkl. Norge), jf. lånordet i meng. *schele*, (se for øvrig “*Skåle* (i stadnamn)”, i KLN M XVI [1971], sp. 62–3):

[...] den eiendommelige gruppe av navn som inneholder „skaill“ (skáli „skåle; hall“): Skaill 11 ganger, Langskaill 12 ganger, Northskaill, o. s. v., sjeldnere Skaill- (Skaillbister) — tilsammen 35 eks. Etter „skaill“-gårdenes hele fremtreden må *skáli* her ha betegnet en langt anseligere bygning (jfr. *Gildeskáli* s. 18) enn islandsk *skáli*. Man må ved disse gårder tenke på „the houses of large family estates“ (Hugh Marwick). „There is no doubt that the distribution of the skaill shows us the distribution of the chief men in the islands before the creation of the earldom“ (J. Storer Clouston). (Olsen, 1939, s. 20)

Marwick (OFN, s. 237–40) regner *skáli*-navn (skaills) blant primærgårder i likhet med *bú*-gårdene:

Skáli-gårder ligger gjerne sentralt i tunshipene, ofte nær kirker, men de er sjelden nevnt i rentals. Det skyldes trolig at de har vært del av en gammel navnegård, kanskje hovedbølet, der det var naturlig å bygge en drikkeskåle. *Skáli* brukes i norrønt dels om store haller eller hovedbygninger på gårder, dels om enkle bygninger som gjerne ligger utenfor tunet. I Danelagen brukes det om setre, men på Orknøyene skal vi regne med den første betydningen. Dagens form er *Skaill*, ofte i sammensetninga *Langskaill*. (Sandnes, 1999, s. 45)

Navneelementet i Norge er ofte tvilsomt, da det lett kan forveksles med norr. *skál* f ‘skål’ “[...] med bakgrunn i at garden ligg i eit søkk eller ei ‘skål’ som er omkransa av fjell.” (Særheim, 2007, s. 208 *Skåland*; NG X, s. 31). Trolig i hele 5 navn:

N **Breckaskaill** /¹bre:kə,skil/; Rackwick; HY 452 502; = 1664 Ch; *Breckaskaill & Corsland* 1696–7 (Irvine); *Brekeskail* 1841 C; = 2003 (WBPT, s. 12, nr. 20). — Et eldre 2 pennyland bispegods og ½ pennyland kirkegods. Utm.l. trolig < norr. *brekka* f ‘brekke, stor el. bratt bakke’, *Brekku + *skáli* ‘brekkeskåle’ (OFN, s. 38, 238); jf. *Breckaskaill* /¹bre:kə,skil/ på naboøya Papay; “Breakiskill [T.R.] O.N. *brekku-skáli*, “the house or *skáli* on the slope”” (Marwick, 1925, s. 44, nr. 157).

N **Langskaill** /¹la:ŋg,skil/; 1. Westside; HY 439 428; = 1665 Ch; *Roveland, Trebland & Langskaill* 1696–7 (Irvine); = 1740 R; = 1794 R (OFN, s. 34); *Langskail* 1841 C; = 1851 C; = 1897 OSNB; = 2003 (WBPT, s. 116, nr. 300). — En “late analogical formation” (Gammeltoft, 2001, s. 277–8, 288) på *-skeal/-skail(l)*? Lite sannsynlig, siden det er en tidl. gammel gård på hele 7 pennyland i det tidl. tunshipet → Outatown †, senere → Noltland Bewest † (OFN, s. 34; Lamb 1982). Gården er ikke nevnt i tidl. rentals (OFN, s. 33). Utm.l. trolig < norr. *langi* adj. ‘lang’, *Langi + *skáli* ‘langskålen’, ‘langhallen’ el. ‘gildestuen’(?).

N **Langskaill** /'la:ŋg,skil/; 2. Skelwick; HY 487 452; = *Langscale* 1492 R (s. 60)⁸²; *Langfcaile* 1500 R (s. 81); *Langskale* 1595 R (s. 72); *Langskel* 1654 K; *Langskail* 1841, 1851 C; = 1882 K; = 1897 OSNB; = 2003 (WBPT, s. 131, nr. 344). — “a large substantial farm house and steadings” (OSNB, s. 205) i dag.⁸³ En gammel navnegård på 4 uris coppis el. ⅔ pennyland. Utm.l. trolig < norr. *langi* adj. ‘lang’, *Langi + *skáli* ‘langskålen’, ‘langhallen’ (OFN, s. 32–3, 238) el. ‘gildestuen’(?). I dag finnes det ikke færre enn fire nabogårder som bærer dette navnet (Langskaill), hhv. North L—, L—, South L— og West L—. Disse ligger i hjertet av distriktet kjent som →Skelwick/Skello, som tar navnet sitt fra den nærliggende bukten på østsiden av øya, en bukt som ifølge Marwick (OFN, s. 33) nesten sikkert hadde fått navnet (norr. *Skála + *vík* (?)) fra den opprinnelige ‘Lang Skail’, som (etter dens nåværende gårds plassering å dømme) stod ovenfor bukten.

Det faktum at en så sammenhengende lang del av denne øya var bordland (privat eiendom for jarlen), gjør at forholdene rundt de opprinnelige bosetningene er uklare. Bordland-området vi har med å gjøre, strekker seg i en distanse på rundt 8 km i lengde, varierende fra drøye 1,5 til vel 3 km i bredde, og omfavnet hele den lange søndre armen av øya. Før den tidligste Rental (1492 R) var all den dyrkbare jorda i området, med unntak av →Bu of Rapness, The parsellert ut i omkring 30 små enheter—ingen overgikk 1 pennyland i verdi. Oppføringen av hvert av disse i Rentals hjelper utvilsomt til å gi en klarere idé enn vi kan ha i andre områder av den faktiske utbredelsen av populasjonen på den tiden og deres økonomiske forhold. Men dessverre utydeliggjør de de større tidlige bosetningsenhetene.

Den nordre delen av området (omtalt i 1500 R som “the Swartmeil bordland”—fra den først navngitte gården innenfor det området) ble verdisatt i uris coppis; den resterende—fra →Wasbust sørgående (med unntak av →Bu of Rapness, The)—ble kalt “the bordland of Wasbuster” og ble verdisatt i meils-coppis. Men blant de små enhetene som står oppført i disse områdene, finnes det noen som i kraft av navnet har karakter av en høyere verdsetting enn andre, og kan trolig derfor anses for tidligere å ha vært mye større enheter, som senere ble oppløst av en eller annen jarl i en tidlig småbruksplan. Av slike navn ville →Grimbust (*Græni + *bólstaðr* ‘grønnbostad’) i bukten i sørenden av →Rapness trolig vært en; →Brabuster (*Breiði + *bólstaðr* ‘breibostad’) nær dagens Clifton trolig en annen, →Wasbuster (*Vatz + *bólstaðr* *vatz* < norr. *vatn* n, gen. *vatns* ‘vassbostad’) en tredje; og denne Langskaill ville ha vært hovedbølet til en fjerde tidlig bosetning—hva navnet enn hadde gått under forut for reisingen av ‘langhuset’ innenfor.

Det bør nevnes at det finnes også en annen →Langskaill på denne øya, som ikke er nevnt i tidlige Rentals, men beliggende i det som tidligere het →Noltland-Bewest † (se ovf.).

N **Skaill** /skil/; Aikerness; HY 457 522; *Skeall* 1632 RMS (VIII, nr. 1894); = 1649 RMS (IX, nr. 2030); *Skeel* 1750 K; *Scale* 1769 K; *Skail* 1834–45 SAS (s. 115); *Skaill* [5] 1841 C; = 1882 K; = /skil, skjil/ 1952 (OFN, s. 43); *Skaill Farm* 2003 (WBPT, s. 5, nr. 3). — Hovedgården el. hovedhuset i tunshipet Aikerness (OFN, s. 43; WBPT, 2003, s. 5). *Skáli ‘hovedbygning; herregård; skåle; (forsamlings el. møte)sal’ el. ‘gildestuen’(?). Tunshipet ble i eldre rentals skattlagt under ett, og vi har dermed ikke eldre skriftbelegg av gårdsnavnet. Arkeologiske funn har avdekket ‘an old building’ og to gravplasser rett ved dagens gårdsanlegg.⁸⁴ Charteret fra 1632 angir 4½ pennyland.

⁸² Repetisjon av ord i parentes (Thomson, 1996 [1492 R], s. 60n).

⁸³ “[...] After acquiring the adjacent lands of Kirkhouse (old) and Springfield, and after boundary adjustment in that area. Langskaill became a well appointed farm of 42 acres. The new house was built in 1985 [...] it is owned by [...] The Bu” (WBPT, 2003, s. 131). Det har vært hevdet fra arkeologisk hold at norrøne innbyggere drev etnisk rensing av pikterne: arkeologiske utgravinger ved gården Langskaill på Westray viser tegn på at en piktisk kultur forsvant brått ved skandinavenes ankomst. Dette har styrket teorien om at Nordøyene ble erobret ved voldsutgytelse. Funnene avdekket rester som kan dateres fra tidl. jernalder til det 14. århundre, der de pre-norrøne funnene forsvinner raskt når bosetterne ankommer i stort antall. Et norrønt langhus ble avdekket som ble bygget rett over et tidligere jordhus og del av et piktisk hus, noe som indikerer et landnåm av plassen og de tilgrensende landområdene.

⁸⁴ HY 4567 5217 og HY 460 522 (RCAHMS, 1983, s. 36, nr. 144 og 145).

N Smerskeal ‡ /'smy:r,skel/; Pierowall; (÷); = 1740 R (OFN, s. 43). — En liten uskattet enhet i det tidl. tunshipet Wa † (OFN, s. 43). En “late analogical formation” (Gammeltoft, 2001, s. 277–8, 288) på *-skeal/-skail(l)*? Utm.l. er usikkert. *Smer-* forekommer i andre orknøyske navn, f.eks. *Smerquoy* i St. Ola (Mainland), og denoterer trolig norr. *smæra* f, *smære* m, mod.isl. *smári* m, *smæra* f, orkn.n. *smero* ‘naturlig kløver’, *Smær + *skáli* ‘kløverskåle’, men Marwick (OFN, s. 43) avviser tolkningen, siden ‘kløver-hall’ ville være en usannsynlig dannelse. Utm.l. trolig < norr. *smjør* n ‘smør’; *Smjør + *skáli* ‘smørskålen’. Jf. betydn. av *Skello* ovf., ‘smørvekt’. [Generelt regnes *Smør-* som et rosende ledd i norske stedsnavn (NSL, s. 412–3)]. Dette kan å vært brukt som lagringsplass for det saltede smøret (innkrevd *butter skat*, ‘smørskatt’, som ble fraktet med skip fra havnen etter å ha vært lagret der en tid). Derimot forekommer dette elementet med en annen funksjon i gårdsnavn, trolig med rosende innhold, f.eks. med bakgrunn i god jord, god gressvekst e.l. (Særheim, 2007, s. 210; NG X, s. 294). Verken navnet eller lokaliteten kjennes lenger i dag.

stank † (eng.), stunk † (sk.)

Eng. *stank* † “[...] 1. A pond or pool. Also a ditch or dyke of slowly-moving water, a moat. Now Sc. and dial. [...] 2. A dam to hold back water, a weir or floodgate. Now dial. and techn.” (OED). No. *stank* n, jf. norr. *stökkva* vb i forskjellige betydn., her: “[...] 5) skvætte, stænkes; om vaade Sager: [...] upers. stökkkr á (klæði) dvs. der skvætter noget (saurr) paa Klædningsstykke, *Vatsd.* 34 (51²⁸ jvf 51¹⁸ fgg); blóði, sveita stokkinn dvs. bestænket, besprængt med Blod, Sved, *Hund.* 1, 15. 2, 6; [...]”]; norr. *stökkva* (kt) vb “(1) forjage, fordrive; [...] 2) stænke; [...]” (Fritzner). Trolig i 1 navn:

S Powstink ‡ /'pou,steŋk/; Westside; (HY 435 438); = 1740 R; = 1794 R (OFN, s. 34). — En tidl. gård på 2½ pennyland i det tidl. tunshipet →Noltland Bewest † (OFN, s. 34). Marwick foreslår ingen tolkning av navnet. Slik navnet står skrevet, skulle en tro det hadde med en ‘stinkpøl’ å gjøre, men skriftformen er trolig feil. Navnet er forsvunnet og kjennes ikke lokalt, men gården Powdykes ser ut til å representere denne i dag. På OS-kartet fra 1882 K står det angitt like vest for sistnevnte gård, “Liable to Floods”, flomutsatt, noe som indikerer at utm.l. sikter til en form for drenering el. en slags vollgrav for å forhindre overforsvømmelse på gården. Navnet kan også ha en invertert leddstilling; ‘stank(e)pøl’.

taft, toft (sk.), topt m, tuft f (norr.)

Sk. *toft* “Also: tofft, tofte, toift, taft; (toft, toft-, touft-). [ME and e.m.E. *toft* (13th c.), *tofte* (14th c.), late OE *toft*, ON *topt*, *tuft*, later *toft*, *tuft*.] Also in place-names. 1. The site of a house or buildings; a homestead, [...] Toftis liand in the Ill of Westray in the lordschipe of Orkney; 1563 *Prot. Bk. J. Robeson* 15” (DSL), belagt på Westray i 1563. Jf. norr. *topt* (pl. *-ir*) m “1. tuft, toft, tomt; også elles om stad der noko har vore (t.d. om kjølvatn etter skip)” (NorrO, s. 440); “tuft eller toft f. (Gen. tuftar, Flt. tuftir), Hustomt. [...] pt er [...] gaet over til ft.” (NGIndl., s. 82); “Tomt, Sted paa hvilket en Bygning opføres eller er opført” (Fritzner). I 2 navn:

N Howatoft ‡ /'houə,ta:ft, 'hou,tu:/; Westside; (÷); *Howtoft* 1601 UB; *Howatoft* 1632 RMS (VIII, nr. 1894); *Howatoft* 1649 RMS (IX, nr. 2030). — En tidl. “runrig”-eiendom sammen med →Howan og →Northetoun i det tidl. tunshipet →Noltland Bewest †. Senere 1 pennyland av odelseiendom. Mulig rest av norr. kasusmorfologi; *Hauga + *toft* ‘haugetoft’, jf. *Howatoft* på Rousay (Marwick, 1947, s. 69). Hov.l. kan være et fakultativt tillegg og gården det dreier seg om, muligens How el. Howa Tower. Jf. også *Haavatoft* < *Háva + *tuft* (VAg); “af Adj. hár, høi, og tuft f., Hustomt” (NG IX, s. 255) og *Haatoft* (Hrd) (NG XI, s. 367).

N Tafts † /ta:fs/; Rapness; HY 496 416, *Tofta* 1492 R (s. 97?), *Cofta* 1500 R (s. 82)⁸⁵; *Tofta* 1595 R (s. 72); *Costa* 1610 RMS (VII, nr. 343); *Tofts* 1664 (s. 87); = 1841 C; = 1850 K; = 1897 OSNB; = 2003 (WBPT, s. 149, nr. 396). — En tidl. gammel navnegård på 4 meils coppis el. ¾ pennyland ifølge Marwick (OFN, s. 37). Det finnes en diger kjøkkenmødding på stedet noe som antyder at stedet innehar et viktig forhistorisk byggverk (OFN, s. 37). Marwick (*ibid.*) tolker

⁸⁵ *Cofta* 1503 R er ifølge Marwick en feillesing av <C> for <T> (OFN, s. 37).

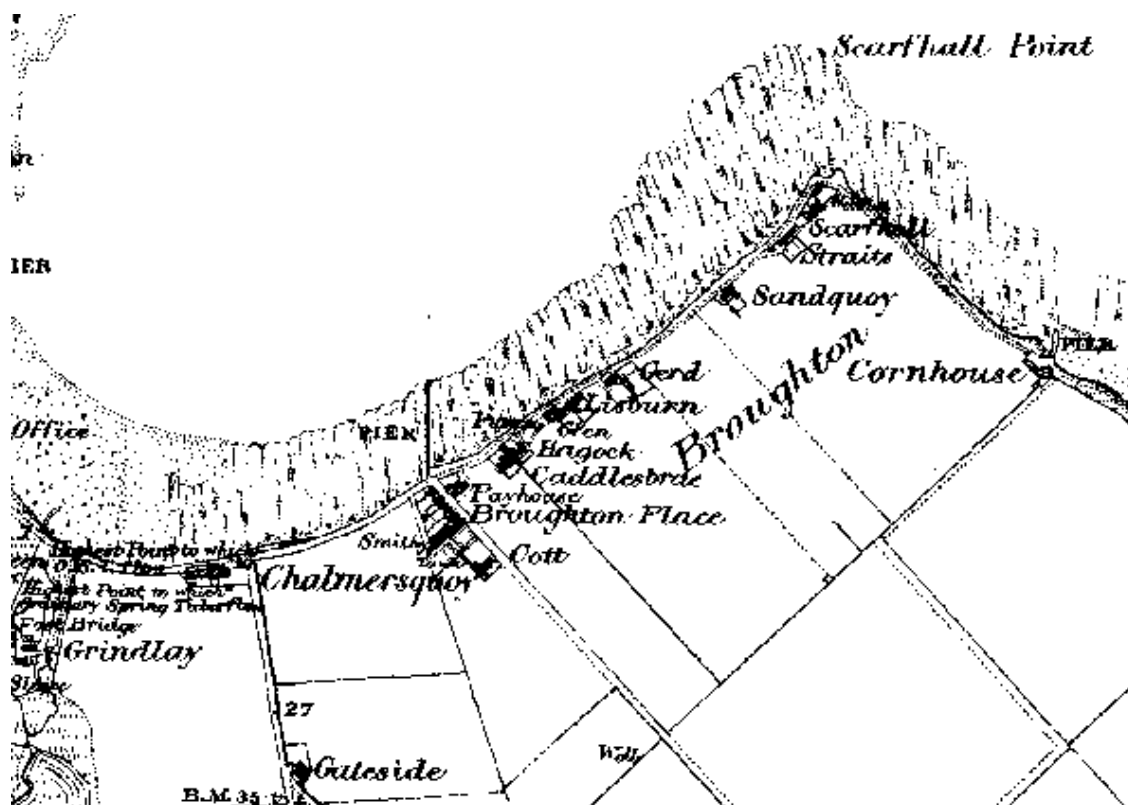

navnet som < norr. *Toptir m pl 'eldre husmannsplasser (hustufter) el. rester av eldre bygninger', et oversettelseslån.

tun, town (eng.), tūn (geng.), toune (meng.), tūn n (norr.)

Eng. *town* "a space of land varying in extent and denomination, generally surrounded by a hill dike, separating it from some other town or a common, and including a number of houses or separate possessions, lying runridge and intermixed,—these being called the townlands, to distinguish them from tumails, &c. A town is of no definite extent; but is known by the different denominations of *Uris*, or 18 penny land, 9 penny land, and so forth. The total extent of each town being fixed by the rentals or *other evidence*, the titles or *possessions of the several heritors interested* indicate the proportions which belong to each when the town is subdivided." (Peterkin, 1820, s. 134–5 Appendix); shet.n. *tun* "TŪN, *n.* a piece of ground enclosed and cultivated; a croft with its house and outhouses; a village; a town" (Angus, 1914, s. 145); jf. eng. *-ton* "farm, village; Old English *tūn*, modern 'town'" (Room, 1988, s. xxvi); shet.n. *tun* '1) en gårds hjemmemark, det til et hus hørende oppdyrkede stykke jord, 2) gård (hus) også hjemmemark' (ShetN, s. 933). Jf. norr. *tún* n "1. inngjerd bø, heimemark (jfr. nn. tun, enga omkring husa, [...]) 2. tun, gardsplass (på landet vanleg grasvakse). 3. tun, bruk i ein gard" (NorrO, s. 443). I 6 navn:

S **Broughton** /'breudən/; HY 445 482; *Burrowstoun* 1492 R (s. 61); *Burrowftoun* 1500 R (s. 83); *Holland* 1769 K; = 1851 C; *Broughton Village* † 1881 C; = 1891 C; =, *Broughton Place* † 1882 K; =, *Broughton Place* † 1897 OSNB. — I 1500 R en 4 meils coppis (Peterkin, 1820, s. 83) el. ⁴/₆ pennyland, senere "a thickly cultivated district on the South Side of the Bay of Pierowall comprises a large block of Buildings. [...] a number of dwelling houses and small crofts" (OSNB, s. 140); *Broughton Place* † "a large block of buildings" (OSNB, s. 140); "In the 1871 Census up to eight houses are described as Broughton Place, whereas in 1881 they are called Broughton Village. In 1891 they are numbered No1 – No8. By 1901, Broughton 5 –1 seems to refer to the houses/crofts along the beach, while others are recorded as Nos 1-9 Broughton Village" (WBPT, s. 53). Leieboerne i dette tunshipet har opp gjennom tidene vært knytte til gården Brough. Rundt midten av 1800-tallet ble teigene til gården Brough delt opp i kvadrater (i 20 acres områder). Leilendingene i de små brukene på disse jordene ble flyttet og gitt ny eiendom og hus langs "the Broughton Beach" hvor de beholdt navnene på deres tidl. boliger, ofte med prefigeringen "New" i en tid, f.eks. *New Sandquoy* †. Distriktet og gården tar sitt navn etter en "broch"-ruin. Gården Brough (med dens omfattende jordeiendom) ble eiet av mektige The Traills of Holland (1637–1952) på Papa Westray (Papay), derav navnet *Holland* på Aberdeens kart 1769 K (Rendall, 2002, s. 6), i tillegg til eierskap i *Tirlet*, *Rapness* og en rekke andre plasser ellers på Orknøyene, (→Brough).

- U Northetoun** † /ˈno:ɹ ˌtun/; Westside; (HY); *Northowne* 1600 RMS (VI, nr. 1038); = 1632 (RMS VIII, nr. 1894); *Northertoun* 1649 (RMS IX, nr. 2030). — “2½ den. in Northowne” (1600 RMS, bd. VI, nr. 1038, s. 350). Trolig en del av et tidl. kirkegods som inngikk i en tidl. “runrig”-eiendom på til sammen 4 pennyland sammen med →Howan og →Howatofte i det tidl. tunshippet →Noltland Bewest †; “4½ den. terrarum eccles. de Towquoy, 4 den. de Howane in Northetoun et Howatofte, 1½ den. *lie udall-land* in Howatofte” (1632 RMS, bd. VIII, nr. 1894, s.); “4½ den. terrarum quandam vocat. *lie Kirkland of Dowquoy* (vel Towquoy), 4 den. in Howan in Northertoun et Howatofte, 1½ den. *lie udalland* in Howatofte” (1649 RMS, bd. IX, nr. 2030, s.). Etymologien av både hov.l. og utm.l. er usikker, siden begge app. forekommer i både eng./sk. og norr. Eng. adj. *North*/*Norðr + *town/tun/tún* n ‘nordtun’ el. ‘nordre tun’, jf. *Nordtun* (Hrd); “*Norðrtún, den nordre Gaardpart” (NG XI, s. 134).
- U Outatoun** † /ˈu:taˌtun/; Westside; (HY 45 43); *Utter Town*, *Uttir Towne* (s. 60) 1492 R; *utir toun* 1500 R; *Outatoun* 1769 K; 1795 K; *Outo’-town* 1842 SAS (s. 120); =, *uto’-town* 1881 C; — Sammen med *Overtoun* † utgjorde de to tidl. tunshipene det opprinnelige tunshippet →Noltland Bewest †. Det tidl. tunshippet er avtegnet på Admiralty Chart av 1795 K beliggende mellom →Old Manse i vest og Loch of Tuquoy, The i øst. Gården er benevnt i den eldste rentalen i det tidl. tunshippet *Nolteland be Wast-Hay* † 1492 R. Vi har her trolig å gjøre med tre eldre gårder: **Sævar-* (ved sjøen), **Øfra-/Uver-* sk. se DSL (øvre), og **Yttra-* (ytre), selv om sistnevnte denoterer et tunship på eldre kart. I folketellingen av 1881 C står navnet oppført som en klynge av hus ved siden Tuquoytown og Kirbesttown.
- U Overtoun** † /ˈo:vir ˌtun/; 1. Westside; (÷); *Ovir Towne* † 1492 R (s. 60); *Overtoun* 1500 R; = (Thomson, 1990, s. 38). — Sammen med det tidl. tunshippet →Outatoun † (ovf.) utgjorde de det tidl. tunshippet →Noltland Bewest †.
- U Overtoun** † /ˈo:vir ˌtun/; 2. Pierowall; (÷); = 1665 Ch; *Overtoun* 1740 R (OFN, s. 42); = ca. 1935 Marwicks notatbok (OA D29/6/11). — Et tidl. 3 pennyland i det tidl. tunshippet Wa(all). < *Øfra + *tún*; ‘øvertun’ el. ‘(tunshippet) høyere oppe’, →Saverton.
- N Saverton** /ˈse:vɛrtən/; Pierowall; (HY 437 485); *Savertown* 1664 Ch; *Sawertown* 1665 Ch; *Savertoun* 1740 R (OFN, s. 42); = 2003 (WBPT, s. 72, nr. 167). — Et av de opprinnelige husene i Pierowall. Den tidl. gården (odelseiendommen) var en del av tunshippet Wa † (Pierowall).

Navnet er gammelt, men det har foregått et denotasjonsskifte ved at gårdsnavnet i dag brukes om en villa.⁸⁶ Utm.l. < norr. *Sævar m gen ‘sjø’ (*sær* m) + *tún*; ‘havtunet’ el. ‘gården ved havkanten’. Marwick (*ibid.*) peker på at det er et relasjonsnavn sett i forhold til et annet navn i samme tunship—*Overtoun* † 1740 R (OFN, s. 42); < **Øfra/Uver* (sk. se DSL) + *tún*, utm.l. < retningsadv. ‘øvre tun’ el. ‘gården høyere oppe’, (→ *Ovir Towne* †, se ovf.).

ups, ufs f (norr.)

Norr. *ups* f “Klippevæg, lodret eller meget brat Side af en Klippe. (Sædvanlig kun om mindre Klipper” (Aasen, 2003, s. 791); “nu i mange forskjellige Udtaleformer [...] *Ufs, Ofs, Øfs*” (NGIndl., s. 59); “1 klippevæg (egl. vistnok den øverste skrå kant af en sådan), 2 tagskaæg; fær. »ups (uks)«, skrænt ned til kanten af en bjærgvæg. [...]” (Jakobsen, 1901, s. 160). I 1 navn:

N **Iphs** /efs, ifz/; 2. Dykeside; HY 421 490; = 1664 Ch (se forside til Del 2); *Iffs* 1740 R (OFN, s. 40); *Ifs* 1794 R (OFN, s. 40); *Iffts* 1841 C; = 1952 (OFN: 40); = 1897 OSNB; = 2003 (WBPT, s. 38, nr. 87). — En 1 meils cop el. $\frac{1}{6}$ pennyland i Dykeside (OFN, s. 40), og “a farm dwelling house & steading” (OSNB, s. 98) også i dag. Gården ligger i en svært bratt oppreven fjellskrent nord for Noltland Castle (OFN, s. 40).

vatn n (norr.)

Norr. *vatn* n “(G. vatns eller vatz) 1) Vand som Element. [...] 2) Samling af Vand i flydende eller stillestaaende Tilstand. [...] 3) Indsø” (Fritzner). I 2 navn:

N **Wattyn** † /watn/; Rapness; (HY 487 427); = 1492 R (s. 61); *Wattin* 1500 R (s. 82); † 1595 R. — En tidl. liten og gammel navnegård el. enhet på $\frac{1}{2}$ meils cop i Wasbuster bordland. Navnet er forsvunnet, men plassen var trolig i nærheten av The Loch of Wasbust (nøyaktig lokalisering etter Sam Marcus). Trolig < norr. *Vatn n ‘vann’. *Watten* er et ganske vanlig stedsnavn på Orknøyene ifølge Marwick, jf. *Watten* på Egilsay (OFN, s. 72) og *Wattin* i Deerness, jf. også *Watten* i Caithness, Mainland Skottland.

vo, voe (sk.), vágr sg, vágar pl m (norr.)

Shet.n. “VO, *n.* an arm of the sea extending inland; an estuary” (Angus, 1914, s. 151); *voe* “An inlet of the sea, a deep bay or long creek, a fjord, *specif.* on the coasts of Sh. and Ork.” (DSL); < norr. *vágr* m “hav, sjø, sjøgang, våg, bukt, vik” (NorrO, s. 479); “Vaag, liden Bugt, gjerne en noget indelukket” (NGIndl., s. 84). Beleggene av *Wall* † ndf. viser at *-g* i utlyd vokaliseres til *w* el. *u*, et generelt utviklingstrekk innen norrønt. Mot slutten av 1400-t. får vi endingen *-ll*. Skotsk får et bortfall av postvokal *l*. Tradisjonell skotsk har *ha[ll]* og *ba[ll]*. Bortfallet av *-g* i *våg* sammenfaller med med *wall* ‘vegg’ i skotsk uttale med *l*-bortfall. Av den grunn er det opprinnelige *vágr* blitt oppfattet av skriverne som *wall* (Sandnes, 2004a, s. 34–5). Alle navnene i materialet er skjærgårdsnavn, men også bebyggelsesnavn. Trolig i 5 navn:

S **Breckowall** se “breck, brekk, brek (sk.), brekka f (norr.)”

N **Pierowall** /^lpirowoː/; HY 43 48; *Hofn* † ca. 1200 OrknS; *Fere Vo.* og *Fer Voe* 1654 K (Irvine, 2006, s. 23)⁸⁷; *Peer of Waal* 1664 Ch; *Peir of Waill* 1667 (SAS 1795–8); *Piriwa* 1684 Wallace (s. 11)⁸⁸; *Piruva* 1693 K; *Piriwa* 1701 Brand (s. 59)⁸⁹; *Peer of Waal* 1795 K; *Pyrawall* 1795–8 SAS (s. 348); *Pierowall* 1841 C; = 1882 K; *Pirowa* 1879 (Low [1978], s. 198); = 1897 OSNB. — Ordnance Survey Name Book har følgende beskrivelse:

A rising village built in the form of a crescent round the Bay of Pierowall is situated about 3½ miles from the extreme point of Aikerness (which is the most northerly point in the Island) and about 9

⁸⁶ Robert Marcus alias → Westray bodde på Savertoun, Wall, Westray, i 1615 (Lamb, 2003, s. 84).

⁸⁷ Se kartutsnitt på forside til Del 1.

⁸⁸ “Be north Eflesha is **Westra**, seven mile long, pleasant fertile and well inhabited: itt heth a convenient harbor for ships att **Piriwa**.” (Wallace, 1883, s. 11).

⁸⁹ “a convenient Harbour for Ships at *Piriwa*; [...]” (Brand, 1883, s. 59).

miles from Rapness its most southerly point. The houses present a substantial appearance being all built of stone and slated. The Bay of Pierowall round which the Village is partly build [*sic*] affords good anchorage. The steamer Orcadia calls at the Pier of Gill, situated one mile north east of the Village, twice a week. There are two places of worship, the Plymouth Brethren – the Baptist Chapels in the Village also a good Hotel, a Post Office and several shops. Colonel Balfour and Trenabie is the principal proprietor. (OSNB, s. 131)

Det gamle appellativiske saganavnet på landsbyen – *Hqfn* – er dannet av norr. *hqfn* f “Havn. [...]”¹ Havn for Skibe og Baade” (NGIndl., s. 58); ‘havn’, men om dette er et reelt navn el. om det bare fungerer som en appellativist benevning i *Orkneyinga saga*, er usikkert.

Når det gjelder dagens navn, synes Marwick og de fleste forskere å være enige om at landsbyen el. tunshipet og vågen (Wa) har utm.l. etter piren (‘utstikkerbryggen’) som en gang ble anlagt der. Kartografer og andre skrivere kan ha vært veldig tiltrukket av piren (den utstikkende bryggen) som utgjør den nordøstre delen av havnen, (Gill Pier). Således kan hov.l. feilaktig blitt analysert som sk. *pier*; “A key, quay, wharf, or harbour” (JSD III, s. 486):

The name Pierowall was formerly the Pier o’ Wa, i.e. a pier built in this tunship of Wa. The bay is one of the most sheltered and secure harbours in the North Isles, and is certainly the Hqfn (haven) where in the 12th century, according to the *O. Saga*, there was a ‘thorpe’ where a rich and wise man Helgi lived. That ‘thorpe’ was no doubt the beginning of the present village of Pierowall. O.N. *vágr*, ‘bay’. (OFN, s. 37)

Den opprinnelige piren har forlenget forsvunnet (SAS 1795–8, s. 336), men slik P.A. Munch hevder, finnes det ikke engang spor etter noen tidligere sådan:

Den eneste sikre Havn paa Westrey, og følgelig det eneste Sted, der fortrinnsviis kunde faa Navnet „Höfn“, er den lille Bugt ved Gaarden Wall, hvilken ogsaa kaldes *Pier o’ Wall*, d.e. Havnedæmning ved Wall, uden at der nu er Spor af nogen kunstig Havnedæmning. (Munch, 1853, s. 95)

Uansett kan ikke dagens Gill Pier, “a Stone Pier and Stonehouse in the Bay of Pierowall” (OSNB, s. 106), være den samme utstikkerbryggen som har gitt navnet Pierowall, og beliggenheten var trolig en annen.⁹⁰

Hov.l. i *Pier(-o’-)wall* er stavet ulikt (se ovf.), og kan åpne for ulike tolkninger: 1) ‘Pir (ii), m. 2, en liden Kanal, et Indløb med Brygger paa Siderne. Østl. Eng. *pier*: Brygge, Brokar; Fr. *pierrée*: Steenrende” (Aasen, 2003, s. 530). 2) Utm.l. < adj. i norn *peerie* (Shetland); shet.n. “PIRI, *adj.* little, small, diminutive” (Angus, 1914, s. 101) el. *peedie* *adj.* (Orknøyene) i betydningen ‘liten’.⁹¹ Jf. irsk *pírín* “*g. id. pl. -ní, m., a small piece, a bit; [...]*” (Dineen, 1996 [1927], s. 844). Alf Torp (NEO) gjengir en rekke beslektede ord og ordformer som kunne være bakgrunnen for etymologien her, selv om jeg heller mer til Blaeus belegg (1654 K ovf.):

Pir *n* (ung, svak skabning, Nhl), *pîr* *adj.* (spæd, Roms), *pîra f* (tynd, svak plante, Tel). Sml. eng. di. *peer* spæd, tynd, svakelig. Se *pîren* og flg.

Pir *m* (liten makrel = *spîr*, Shl, liten ørret, Tel?); i shet. er *pir* naken sjøsnegle; nt. (vestfal.) *pîr* liten fisk, fiskeyngel, elritse, eng. di. (laan) *peer* gorkyte. Samme ord er vel mnt. *pîr* og *pêrink* regnorm, mndl. holl. *pier f* ds. Dette synes at forutsætte et germ. *pêi-ra-* ved siden av **pî-ra*. Til en germ. rot **pî* være spids. Sml *spîr*. Se flg.

Pira (-er, pible frem, Ryf Shl (sml. *spîra*), gni, være karrig, fø karrig (= *pina*) Sfj, *pîr m* gnier), **pira** (-ar; plire, Tel Nhl, i bet. stikke frem med en tynd spids, Tel, er ordet avl. av *pira f*); øfris. *pîrôgd* = *plîrôgd* plirende (sml. bornh. *perka* plire); øfris. nt. *pîren* se nøie efter, ogsaa være karrig, være grisk efter. Betydningerne »plire« og »pible« forenes i bet. «trang aapning». — **pîren** (karrig, Sfj, skranten, svakelig, So, tynd, spæd (om plante), No, pirrelig, Roms, svak og udygtig i uttrykket «ikkje piren», Snm Ork o.fl.), fær. *pîrin* gnieraktig, shet. *pîri* liten, sv. di *pirug* fin, liten, spæd, *pireli* ds. Se *pîr m*. Sml. ogsaa *pirka*.

⁹⁰ Det var enten George den første Balfour of Berriedale † (f.d. 1815) eller en av hans sønner som var ansvarlig for oppføringen av Gill Pier (Scott, 1969).

⁹¹ Dette *adj.* er svært utbredt i Skottland. Fra og med landets kontakt med “the Auld Alliance” Frankrike gjennom kampene mot England har fr. *adj. petit(e)* gått inn i skotsken.

Pira (-ar, pirke, stikke saa smaat, Har, *pirast* drille hinanden, Vo Har Tr), **píren** (*peeren*, smaatærende; pirkende, Shl Ryf), sv. di. *píra* stikke med fingeren. Avlydende til pîra. Sml. øfris. *pîren* stikke, pirre. Se pirra.

Piraal (slimaal, myxine glutinosa, No), sv. *pirål*. Vistnok til pir m.

Piril (*peeril*, liten svak figur, pusling, Tel, *pyril* Gbd, pøril Tr, liten skjelm, Tel, slags kortspill, i Gbd *pyril*). Sml. da. *pirris* komisk litet menneske (æ. da. *pirris* liten gut, *pirrel* liten praas) sv. di. *pirril*, *pirröl* liten tingest, liten stak kar; sml. æ. skot. *pirlet* en latterlig figur. Til pîra. Falder let sammen med avledn. av *pur*- (sv. di. *porvil* liten person), se pur v. (*ibid.*, s. 489–90)

Jf. også norr. *pertill* m ‘liten part’ (NorrO, s. 329). Utm.l.; 1) < **Pir(a)* + *vágr*, ‘lillevåg’ el. ‘smalevåg’. Vågen er ikke spesielt liten, men utm.l. er trolig brukt for å skille den fra Hamna Voe (*Hamnar + *vágr*) i Stromness (på West Mainland), og den mest kjente vågen av dem alle, Kirkwall (< *Kirkju + *vágr*), på Mainland.

Blaeu gir følgende referanse til plassen (the Bay of Pierowall): “[...] an anchorage (which is called *Fer Voe*), [...]” (Irvine, 2006, s. 23); *Fere Vo*. † 1654 K (se forside til Del 1). 1) < geng. *fær* ‘passasje, led, vei’; 2) < norr. *fær* f ‘sau’; **Fær(a)* + *vágr* ‘fårevåg’ el. ‘sauevåg’ (jf. *Færevåg* i Hordaland)⁹²; 3) < norr. *fjørðr* m til samme rot som *fara* vb ‘gjennomfart (inn mot land), innfart’ (NSL, s. 148); *Fjarðar + *vágr* ‘vågen ved fjorden (i betydning skipsleia)’, jf. *Ferder* i ytre Oslofjord; 4) < norr. *fjara* f ‘fjøre, ebbe, forstrand’; *Fjoru + *vágr* ‘fjørevåg (i betydning langgrunn bukt el. tørrlagt bukt når det ikke er flo)’ som trolig har oppstått som følge av en feiltolkning av skriftformen <P> for <F>. En motsatt eller substitusjon eller misforståelse av <p> for <f> har vi i øynavnet *Flotta* (< norr. *Flat* + *ey*) mellom Hoy og South Ronaldsay, stavet “Plata” (→ 1658? K = Willem J. BLAEU, se kildelisten).

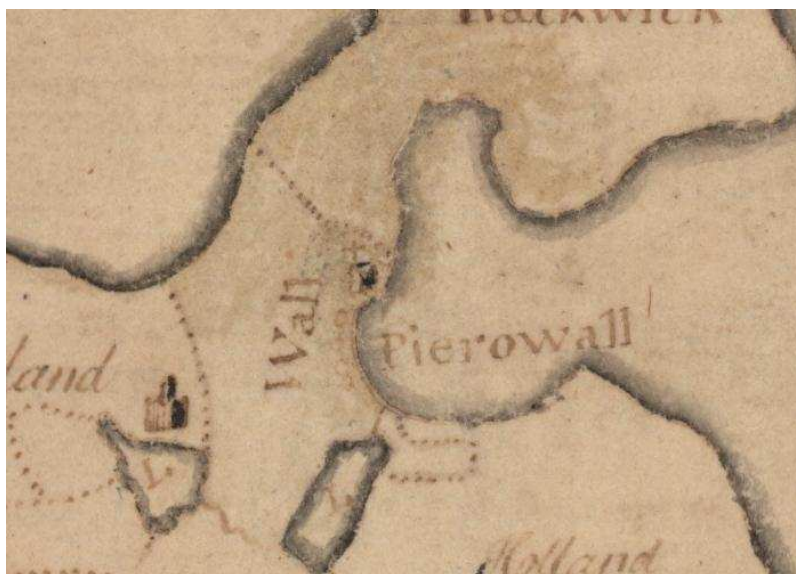
I dagens navn (Pierowall) ser det derimot ikke ut til å være noen tvil om etymologien av utm.l. (-wall), går tilbake på enten norr. *vágr* m el. sk. *vo*, *voe*. Problemet er bare at Pierowall ikke forekommer i eldre kilder, i såfall ikke i den nogenlunde nåværende form, og visse avvikende referanser gjør krav på en nærmere undersøkelse. Uansett må piren, som åpenbart har gitt opphav til det nåværende navnet, fungere som *terminus anti quem*, men perioden for oppføringen av piren er derimot ukjent:

[...] in a deed of 1667 as “ane tenement house [→Breckowall] ... buildit upon the shoar of Peir of Waill,” and is evidently that long, roofless house (twice lengthened since 1667) just above the original, vanished pier. (Clouston i SAS 1795–8, s. 336)

Vågen eller bukten må ha hatt et annet navn forut for dette og ‘Færevåg’ er ikke usannsynlig. Lokalt kalles Pierowall for “the Village” (ifølge Sam Harcus), ‘landsbyen’ og “the Shore” (ifølge Scott Harcus) ‘land’ el. ‘bredden, stranden’, jf. “egocentriske navn, uttrykk” (Zilliacus, 2003, s. 168, 246).⁹³

⁹² Denne tolkningen har også vært lagt til grunn i utm.l. av *Faray* /^hfæri/ (en av naboøyene), *Fara*, *Faire Isle* og *Færøyene*. Derimot er tolkningen av utm.l. i Færevåg usikker, og hvis navnet er overført, har vi en sirkulær argumentasjon for norrøne navn som Nicolaisen (1987, s. 75–85) har advart mot (jf. 3.3.3, Del 1): “36. Færeveag. Udt. fæ:2ravåg. -- Fergeuag [-uog i Udgaen] NRJ. II 517. Ferreuog 1563. [Fereuogh DN. XV 845, 1570] Feruog 1610. Ferevaag 1668. Ferrevaag med Haanæs 1723. Se Skaanevik GN. 30.”(NG XI, s. 164).

⁹³ Jf. den store utbredelsen av etternavnet *Færavaag* (“20 (Hrd 15)” (NEL, s. 133)) og *Færevåg* (“66 (Hrd 35, Rog 28)” (*ibid.*)) på Sør-Vestlandet i Norge.

N **Wa** † /wɔ:/; Pierowall; (HY 43 48); *Waw* 1492 R (s. 61); *Waw* 1500 R (s. 85); = 1565 RMS (IV, nr. 1668)⁹⁴; = 1588–9 RMS (V, nr. 1612); *Waw* (s. 74), *Wall* 1595 R (s. 76); *Wa*, *Waal* 1601 UB; = 1600 RMS (VI, nr. 1038); = 1605 RMS (VI, nr. 1553); = 1610 RMS (VII, nr. 343); *Waal* ca. 1653 R; *Wall* 1750 K; *Wall* 1769 K; *Walls* 1795 K. — Navnet eksisterer ikke lenger i dag (kun i sms →Pierowall og →Breckowall), men det var et 2 urisland el. 18 pennyland tunship på vestbredden av *The Bay of Pierowall* (OFN, s. 37–8). “Ved selve landnåmet, i strengeste forstand, trer de navn i forgrunnen som så å si danner sig selv ut fra fremtredende trekk i den lokale situasjon: *Vágr* (Wa, Westray)” (Olsen, 1953, s. 122), ‘fjordbukt’ (NSL, s. 501 *Vågan*). Det ser ut til at Pierowall ble navnet på distriktet etter at navnet på gården og tunshippet forsvant. På kartutsnittet ovf. (1759 K, jf 1750 K, Illus. 1.14) vises tydelig at Pierowall betegner kun den perifere delen ytterst i Pierowall og ikke områdene omkring bukten.

I charteret fra 1664 Ch og rentalen fra 1740 R fremgår det at tunshippet Wa var delt i to: *Savertown* 1664 Ch; *Savertoun* 1740 R (*Sævar + *tún*) og *Overtown* 1664 Ch; *Overtoun* 1740 R (*Øfra + *tún*) — ‘(sjøtun eller) havtun’ og ‘øvretun’ (OFN, s. 42). Hvilken gård og kve som lå i hvilken er derimot vanskelig å avgjøre, jf. →Noltland Bewest †.

<u>WAW</u>	<u>36</u>	<u>PENNYLAND (1492 R)</u>
Breck in Waal	6¼	pennyland (1664 Ch)
Curquoy	en kve	(1664 Ch)
Grindally	3	pennyland (1665 Ch)
Halbreck & Kirkhouse	5	pennyland (hhv. 3 og 2 pennyland i 1665 Ch))
Knokdale	en kve	(1740 R)
Overtoun	3	pennyland (1740 R)
Pool	3	pennyland (1740 R)
Sander	3	pennyland (1665 Ch), Sander = Santier? (jf. ndf.)
Santier	3	pennyland (1740 R)
Savertown	3	pennyland (1664 Ch)
Smerskeal	en uskattet enhet	(1740 R)
Valdabreck	en kve	(1664 Ch)

vøllr, vøllr m sg, vellir m pl (norr.)

Norr. *vøllr* m “(Gen. vallar, Dat. velli, Flt. vellir), Vold, græsbevoxt Slette, omtrent enstydig med vangr.” (NGIndl., s. 87); *vøllr* m “voll, gressmark, eng; stridsvoll” (NorrO, s. 507); “a field” (Jakobsen, 1993, s. 110). Jf. *hváll* m “liten haug = *hóll*” (NorrO, s. 209). Jf. < norr. *hváll*, *hóll* m “isoleret Høide, helst en rundaktig” (NGIndl., s. 56–7); “Høi, Bakke, = *hváll*” (Fritzner). Jf. sk.

⁹⁴ I forleningsbrevet av bispegodset fra biskop Adam Bothwell til Gilbert Balfour og hans kone Margaret Bothwell i 1565 utgjorde det tidl. tunshippet hele 36 pennyland el. 1½ urisland ved overdragelsen: “Wa (ad 36 den.)” (1565 RMS, bd. IV, nr. 1668, s. 401–2).

“FELL, s. 1. A wild and rocky hill, [...] 2. High land, only fit for pasture, [...] 3. It is expl. as signifying “a field pretty level on the side or top of a hill,”” (JSD II, s. 207). I 3 navn:

U Crowald † /'krəuəld/; Westside; (HY 44 44); *Crowall* 1664 Ch; = 1740 R (OFN, s. 34, 39); *Crowland* [?] 1794 R (OFN, s. 34). — En tidl. gård på 3 pennyland i det tidl. tunshiptet Midbea † (→Noltland Bewest †), (OFN, s. 34, 39 *Crowald*), både gården og navnet er ser ut til å ha gått tapt (OFN, s. 39), ei heller kan skjærgårdsnavnene *Crowals Ber* og *Geo of Crowalsber* gi noen indikasjon på hvor gården kan ha ligget, siden de begge ligger på nordvestkysten av Westside. I charteret av 1664 er gården redusert til bare en kve.

Marwick foreslår ingen tolkning av navnet, og det streifer ham ikke en eneste gang at →*Crowland* †, med samme pennylandverdi, er gården som representerer *Crowald* senere, (→*Noltland Bewest* †). Utm.l. er usikkert, muligens →“cro, crue, kru (sk.), norr. krú, kró f)”. Marwick har heller ikke våget seg på et tolkningsforsøk av *Croval* (OFN, s. 150, 166) og *Crowall* (OFN, s. 104) som forekommer på andre plasser av Orknøyene. (jf. *Vald NG II*, s. 251). Muligens < norr. *Kró + *vøllr* ‘innhegningsvold(en)’, mao. den menneskeskapte gårdsvolden. Lå gården ved ferskvann, kan opphavet av hov.l. være *vaðill* m ‘vad’, *Kró* + *vaðill* (?).

N Vell /ve:l/; Westside; HY 441 437; *Vailzie* 1664 Ch; *Vaily* 1683 (Clouston); *Velz* 1740 R; *Velzie* 1794 R (OFN, s. 34, 44 *Vell*); = 1851, 1861 C; *Velgi* 1871 C; *Velzie* 1881 C⁹⁵; = 1891 C; *Velzie* 1882 K; *Velzie* 1897 OSNB; *Velzie* 1901 C; = 2003 (WBPT, s. 113, nr. 289); = 2003 K. — En gård på 5 pennyland i tunshiptet Midbea (→*Noltland Bewest* †), (OFN, s. 34, 44 *Vell*). Trolig < norr. *Velli dat sg < *vøllr* m “eng” (NorrO, s. 507). Jakobsen hevder at bygden *Velli* på Fetlar, som ligger på en fjellskråning, “må oprindelig have hedet »undir felli« og ikke »á velli« (ang. v for f i fremlyd sé »Det norrøne sprog på Shetland s. 134)” (Jakobsen, 1901, s. 91); *Fell n (< norr. *fjall* n) ‘fjell’(?).

wick (sk.), vík f (norr.)

Sk. *wick*, *weike* “[17th c. Eng. *weeke* (1664-5), ON *vík*.] A small bay or inlet” (DSL); “Also *wik(e)*. An open bight or inlet of the sea, a small bay (Sh. 1825 Jam., 1914 Angus *Gl.*). Very common in I.Sc. and Cai. as a place-name, esp. as a second element, e.g. *Wick*, *Lerwick*, *Sandwick*, *Marwick*, *Windwick*, and in its Gaelic form in N.W. Scot. as *Uig*. [wik; locally wik] *Cai. 1795 *Stat. Acc.*¹ VIII. 162: Where *wick* is the terminating syllable, the place is not only maritime, but there is always, in the vicinity, an opening of the coast larger than a creek, but smaller than a bay. *Sh. 1821 Scott *Pirate* xix.: By air and by wick, and by helyer and gio, And by every wild shore which the northern winds know. *Sh. 1899 Evans & Buckley *Fauna Sh.* 1: These [inlets] are variously styled Wick, Voe, or Geo, according to their breadth and the nature of their surroundings. [O.Sc. *weike*, 1627, Norw. *vík*, O.N. *vík*, id., from the same orig. as Wick, n.¹]” (DSL); “4. A cleft in the face of a hill, in the place-name *Wicks o Baiglie* on the north-eastern spur of the Ochils on the old road from Kinross to Perth. [...] [O.Sc. *to hing by the wicks*, 1648, Mid.Eng. *wyke*, = I. 1. Of Scand. orig. For I. cf. O.N. *vík* in *munnvík*, the corner of the mouth, for II., O.N. *vikja*, to turn, make something go sideways, Norw. *vik(j)a*, to bend, cause to turn sideways.]” (DSL). Jf. norr. *vík* f “vík, lita bukt” (NorrO, s. 499); “Vig, liden Bugt af Sø eller Vand” (Fritzner). I 3 navn:

N Rackwick /'ra:k,wik, 'ra:k,wi/; 1. Rackwick; (HY 45 50); *Rekavik*, *Recavic*, *Rekavík* [?] ca. 1200 OrknS; *Rakwic* 1492 R (s. 61); *Rakweik* 1500 R (s. 84); *Rakwik* 1565 (RMS IV, nr. 1668)⁹⁶; *Rackwik* 1595 R (s. 74, 76); = 1664 Ch (se forside til Del 2); = 1769 K; = 1897 OSNB. — Et gammelt 8 pennyland tunship i 1595 R og “a small District at the north end of Westray” (OSNB, s. 103) i dag. *Orkneyinga sagas* “Rekavík” var boligen til “Porliotr”, en høvding i det

⁹⁵ “z representerer det gamle sk. grafemet ʒ for /j/ og markerer palatal uttale” (Sandnes, 2003, s. 219–20 *Enyas Hill*).

⁹⁶ I forleningsbrevet av bispegodset fra biskop Adam Bothwell til Gilbert Balfour og hans kone Margaret Bothwell i 1565 utgjorde bispestolens tunshipeiendom til sammen 27 pennyland ved overdragelsen: “Rakwik (ad 27 den.)” (1565 RMS, bd. IV, nr. 1668, s. 401–2), (→Wa, →Aikerness).

12. århundre, men hvorvidt det er denne Westrays *Rackwick* el. *Rekavík* på Hoy det er referanse til er usikkert, slik P.A. Munch (1853, s. 95)⁹⁷ nevner; Clouston argumenterte for denne *Rackwick*, men i *History of Orkney* (Clouston, 1932, s. 78n) referer han til en tredje *Rackwick* nær Stromness (på Mainland) noe som krever en vurdering. Det er faktisk også en fjerde *Rackwick* på Westray, se ovf.

Tunshipet har navn etter naturnavnet Rack Wick “a large bay on the west coast of Westray” (OSNB, s. 25). Etymologien av utm.l. er likevel usikker: 1) *Rák + *vík* < norr. “*rák* n., Græsgang, hvorpaa Kvæg drives, eller Kvægvei (af reka, drive)” (NGIndl., s. 41 a kr m); 2) < *Reka + *vík* < norr. *reki* m ‘vik, hvor det driver noe iland’. Når nordvestlig vind står inn i bukten, ligger den lille viken innenfor *Narr Ness* ubeskyttet. Jf. f.eks. *Reknes* (Hrd jf. STR Nor) (NG XI, s. 433; XVI, s. 311–2); “[...] i Analogi med oldn. rekastrønd f., en Strand, hvor Søen kaster drivende Ting, Vraggods (reki m.) op. Jfr. Reksen, opr. Rekasandr, i Fillan (Bd. XIV S. 75). I denne Betydning synes Navnet at passe til det sterkt fremspringende Nes.” (NG XVI, s. 311–2); ‘rekevik’; 2) < norr. *Reka + *vík* ‘viken med strandingsgods el. vrakgods’ dvs. en vik el. bukt der drivgods etc. blir skylt i land. Drivved eller drivtømmer var viktig, siden Orknøyene manglet skog.

Denne *Rackwick* var et stort 2 urisland el. 36 pennyland tunship som lå, og fremdeles ligger, nord for Pierowall, og det er verdt å merke seg at det finnes en *bær-gård*—Trenaby og en *skaill-gård* der også—Breckaskaill (OFN, s. 36).

RAWKWIC	36 PENNYLAND (1492 R)
Birradail, Birradail	? pennyland ? (1664 Ch)
Breckaskaill	2 pennyland bispegods + ½ pennyland kirkegods (1664 Ch)
Feold	? pennyland ? (1794 R)
Gill	6 pennyland (1664 Ch)
Habreck	2 pennyland (1664 Ch)
Linaclatt/Linaclatt	1 pennyland krongods (1664 Ch)
Quoy barger	en kve (1664 Ch)
Trenibie/Trennibie/Trennabie & Yellhouse/Yelshouse/Zelshous	6 pennyland (1664 Ch); 4 p. bispegods + 2 p. krongods
Trumland/Trummaland	1 pennyland bispegods + ½ pennyland krongods (1664 Ch)
Vassaquoy	en kve (1664 Ch)

N **Rackwick** † /'ra:k,wik, 'ra:k,wi/; 2. Rapness; (HY 504 422); *Rawkwic* 1492 R (s. 61); *Rekink* 1500 R (s. 82)⁹⁸; *Rakwik* 1565 RMS (IV, nr. 1668); *Rakwik* 1588–9 RMS (V, nr. 1612); *Rackwik* 1595 R; *Rakweik* 1600 RMS (VI, nr. 1038); *Rakwik* 1610 RMS (VII, nr. 343); = 1769 K; = 1897 OSNB. — Ved den andre Westray Rackwick anføres en liten navnegård som var på 3 meils coppis el. ½ pennyland. I dag er den ifølge Marwick trolig lagt under Clifton (OFN, s. 36). Gården har navn etter naturnavnet Rack Wick “a large Bay in the district of Rapness” (OSNB, s. 261). Vel *Rekavík (vik, hvor det driver noe iland), [av norr. *reki* m]. Når nordøstlig vind står inn i bukten, ligger viken ubeskyttet mot denne; ‘rekevik’.

N **Skelwick/Skello** /'ske:l,wek, 'skelo:, 'skelo/; (HY 48 44); *Skelwick* 1683 (Clouston); *Skelwick* 1750 K; = *Skelwick* 1769 K; *Skailwick* 1842 SAS (s. 118, 120); = 1851 C; *Skailwick* 1868 TNG; *Skelwick* 1897 OSNB; *Skelwick* 2003 K. — “a large and fertile district situated c. 3 ½ miles south of Pierowall” (OSNB, s. 207), som på Westray kun går under det lokale navnet *Skello*.⁹⁹

⁹⁷ “Paa den nordlige Kant ligger *Rackwick*, maaskee Orkn.-Saga’s *Rekavík*, hvor Thorljot, Ølver Rostas Fader, boede, skjönt dette dog snarere har været *Rackwick* paa Hoy” (ibid.).

⁹⁸ Feilskrift ifølge Marwick for *Rekvik* (OFN, s. 36).

⁹⁹ *Skello* /'skelo:/; *Skelwick*; (HY 492 455); = Cooper (1989, s. 31, 40, 72). — Til tross for mangelen på denne navneformen i eldre belegg, ville det ikke være helt utenkelig at navnet er < norr. *Skála bf dat sg, jf. gårdsnavnet *Skaala* (Bus) (NG V, s. 200), men her ikke i den vanlige betydningen i Norge, ‘skur, enkeltstående hus’ (NGIndl., s. 74), men den orknøyske ‘hall, langhus, gildestue’ osv. (se ndf.). Endelsen -o i navneformen *Skello* kan trolig bare være det vanlige avl.suff. her, da verken á f ‘elv’ (ingen bekk/elv fra Loch of Swartmill) eller *haugr* m ‘haug’ (ingen som skiller seg ut i området) ser ut til å passe realt. Ser man på de høye platåene som omgir *Skello*, passer sk. *Skalli ‘3) tørr el. steinet forhøyning; bar høytopp, høy med bar og jordløs el. steinet

— Distriktet har navn etter naturnavnet Skel Wick “a large Bay” (OSNB, s. 225), men utm.l. er likevel usikkert; 1) *skáli* m, brukt om et hus langt fra gården, et skur (NGIndl., s. 74), jf. Husvik; 2) < norr. *skál* f ‘skål, en rundaktig vik’, jf. AUSA, brukt om små vik (jf. også Skaaltjern, som må betegne et rundagtigt tjern). *Skålvik* er et temmelig hyppig forekommende navn i Norge. Den siste tolkningen passer godt med formen på denne viken, jf. *Skaalvik* (Vik, Brønnø, Nordlands amt); 3) < *Skáli + *vík* f ‘skålevik’, i sammenheng med “skålen” og sikter til skjæret utenfor, *Skelwick Skerry*, jf. *Skaalvik* (Hrd MoR Nor) (NG XI, s. 270; XIII, s. 451; XVI, s. 20). Imot denne tolkningen taler derimot navnet på det gamle hovedbølet, →Langskail, som ligger rett vest for viken. Lokalt går distriktet kun under navnet →Skello. Utm.l. < norr. *skáli* m ‘hall’. Jf. “*Skolawik* [i Walls]: *skåla-vík. — Som bygdenavn *Skallowa*, skr. »Scalloway« [på Mainland]: *skåla-vágr” på Shetland (Jakobsen, 1901, s. 146).

work (eng.), virki n (norr.)

Sk. uttrykk “New work” (OFN, s. 40–1); ‘nytt verk’. Jf. norr. *virki* ‘fort’. Et utbredt navn i Skottland. I 1 navn:

S **Newark** /^hnju:wark/; Skelwick; HY 493 447; = 1750 K; = 1781 K; = 1841 C; = 1882 K; = 1897 OSNB; = 1952 (OFN, s. 40–1); = 2003 (WBPT, s. 142, nr. 378). — Navn på en stor gård på 48 acres dyrkbar jord. Teignavnet *Point of Glen* indikerer hvor den tidl. gården Glenna lå, gården som antas å være gjenoppbygd som Newark (WBPT, 2003, s. 142).

Navnet betyr på skotsk rett og slett ‘nytt verk’ (OFN, s. 40) og er, som nevnt, utbredt i Skottland. Sannsynligheten er derfor stor for at navnet kan være overført. Marwick (OFN, s. 40–1) beretter at William Balfour of Pharay i 1725 skaffet et bedre enkebo til sin kone Jean Elphinstone, da han overdro til henne “the manor-place and dwelling-house of New-ark and offices, etc., built by himself upon the grounds and lands of Skelwick in Westray” der de bodde på den tiden. Tilsynelatende hadde han oppført et nytt gods til seg selv fra noen av eiendommene i Skelwick (OFN, s. 40–1). Navnet forekommer bl.a. på Sanday (Marwick, 1952 [OFN], s. 21; Lamb, 1992, s. 47–8), i Deerness (OFN, s. 78), Rendall (Sandnes, 2003, s. 204), † Burray/South Ronaldsay (Lamb, 2006, s. 131–2) etc., (→Glenna).

á f (norr.)

Norr. *á* f ‘å, elv’. Som stedsnavn eller navn på jordeiendom forekommer ordet som *o* el. *woo*, gen. sg *ár* i (shet.n.) navn får *or* og *wor* (Jakobsen, 1901, s. 17). Det er ikke lett å påvise *á* i navn som ender på *-o*, siden *-o* er et vanlig avledningssuffiks og en vanlig diminutivsuffixering på Nordøyene. I enkelte tilfeller kamuflerer endelsen (norr.) *haugr* m ‘haug’, se ndf. Jf. geng. *ēa* som forekommer i navn som *Eaton*, *Eton*, *Ree* og *Rea* i England (Ekwall, 1969 [1924], s. 23), men tydeligvis aldri usms. I 1 navn:

N **Woo** † /u:/; Rapness; HY 514 412; *Owe* 1492 R (s. 61); *Ow* 1500 R (s. 83); *Ow* 1595 R (s. 73); *Ow* 1610 RMS (VII, nr. 343); *Ow* 1654 K; *Awe* 1664 Ch; *Wool* 1841 C; *Wool* 1881 C; = 1882 K; = 1897 OSNB; = 2003 (WBPT, s. 152, nr. 406). — I 1500 R en 2 meils coppis (Peterkin, 1820, s. 83) el. ½ pennyland. En liten ubebodd gård i dag, beliggende ved en liten bekk, som trolig var større da den gamle navnegården ble bygget, slik det fremgår av Aberdeens eldre kart (1769 K). I dag tilhører gården Perth (WBPT, 2003, s. 152). Navnedannelsen er svært vanlig på Orknøyene (OFN, s. 38). Skrivemåten (*Woo*) er trolig en misoppfatning ifølge Jakobsen (1993, s. 13) etter påvirkning av sk. *woo* (= *wool*) ‘ull’ (DSL).

---

topp’ som forekommer i stedsnavn på Shetl. (ShetN, s. 726). Jf. geng. *scale* “†drinking-bowl XIII; pan of a balance XIV; sg. and pl. weighing instrument XV. – ON. *skál* bowl, pl. weighing-scales = OHG. *scāla* (G. *schale*):- Gmc. *skālō, rel. to *skalō, whence OE. *scealu* shell, husk, drinking-cup, weighing scale, OS. *skala* cup (Du. *schaal*), OHG. *scala* shell, husk (G. *schale*). [...]” (Hoad, 1996, s. 419); muligens ‘skåla’, etter sammenligningen for en skålformet vik el. bukt.

2.2 Artikler for enkeltnavn: oppkallingsnavn

Oppkallingsnavn, da. *opkaldelsesnavn*, er et “[s]ekundært navn uden topografisk forbindelse med det primære navn. Artselementet angår altså strengt taget kun den oprindeligt betegnede lokalitet, ikke den opkaldte. Jfr. Sekundært navn, betydning 2)” (Christensen & Sørensen, 1972, s. 229).

Q **Goward** ‡ /ˈgouward/; Westside; (HY 45 45); = 1726–46 K (Thomson, 1990, s. 46, 49n); = 1740 R Marwicks notatbok (OA D29/6/11; ikke med i OFN). — Navn på en tidl. kvegård [1 av 9] i →Fribo (Thomson, 1990, s. 46). Navnet er belagt i en av de senere rentals. Trolig et gammelt anglo-normannisk slektsnavn (sln.) fra Normandie med fr. opphav og en rekke forskjellige stavinger etter det 11. århundre: *Gower, Gowers, Gowar, Gowars, Goward, Gore, Goher, Gurr, Goer* etc. Jf. avl. av gæl. (*O'*)*Gobha(nn), Mav(an)Ghabhann, (Mac/O')**Gow(an), Gow, M(a)c Gowan*, sk./eng. *Smith, Smithson* (sln.) oppr. yrkesnemne for ‘smed’ (NEL, s. 496).

Q **Perth** /pɜːt/; Rapness; HY 509 408; *Pretty* 1492 R (s. 61); *Precti* 1500 R (s. 83)¹⁰⁰; *Prettie* 1595 R (s. 73); *Prettie* 1610 RMS (VII, nr. 343); *Pert* 1654 K; *Pairt* 1664 Ch; *Pert* 1841 C; *Port* 1851 C; = 1897 OSNB; = 2003 (WBPT, s. 154, nr. 410). — En gammel navnegård på 2 meils coppis el. ²/₆ pennyland i Rapness, i dag fremdeles “a farm dwelling house & steading” (OSNB, s. 275). Vi ser at i annen halvdel av 1600-tallet endres navneformene etter en metatese og i analogi med byen Perth. Marwick finner etymologien veldig obskur, der dagens form av navnet utvilsomt skyldes en assimilasjon til navnet på den skotske byen i Mainland Skottland, jf. *Sanquhar* 1882 K, 1897 OSNB (→Sangar †).

1) Perth (< sk.gæl. *Peairt*) i Perthshire i Skottland er dannet av det piktiske app. *pert* ‘skog, småskog, kratt’ liksom i walisisk *perth* ‘buskas, krattskog, kratt’ (Nicolaisen, 2001, s. 210), men passer overhode ikke reelt her.

2) I dial. finnes ordet *pert*, ‘del, part’, og gården kunne være en part av f.eks. Bu.

3) Gregor Lamb (2004, s. 26) setter navnet *Pretty* (i dag Perth) på Westray både i sammenheng med shet.n. *purt* ‘stillestående, vann uten bevegelse’ og nyn. *pert* (med s-bortfall < norr. *sperðill* m ‘liten kule av sau- el. geitemøkk’ NorrO, s. 403) ‘enkelte perler av sau- el. geitemøkk’ (NEO, s. 486); med den første betydningen ‘møkk’ generelt.¹⁰¹

4) Marwick vil omtrent helt avvise eng. *pretty* ‘vakker’ som en reell mulighet (OFN, s. 35). Selv vil jeg sterkt avvise Marwicks kommentar. De opprinnelige beleggene, *Pretty, Precti* og *Prettie* er ikke nødvendigvis beskrivende for gården, men må settes i sammenheng med det eng. slektsnavn *Pretty* med tyngdepunkt i East Anglia (ONC, s. 503); m.eng. *prety, prity* [var. *Prity, Pret(t)yman*] < geng. *prættig* “(e) *tricky, sly, cunning, wily, astute, WW; Æ. [‘pretty’]*” (Hall, 2000, s. 274); ‘vakker, prektig’. Jf. eng. *Pratt* (sln.); m.eng. *pratt(e)* [ikke belagt som app. før det 15. årh., dim. *Pratten, Pratlett*] (ONC, s. 502) av (det opprinnelig nedsettende tilnavnet) < geng. *prætt* m “nap. *prattas trick, craft, art, Æ, W, ZDA. [‘prat’]*” (Hall, 2000, s. 274).

Det eng. etternavnet *Pratt* (sln.), etter *David Pratt*, er belagt på Sanday i 1613, men etternavnet forekommer sjelden i dag (Lamb, 2003, s. 66).¹⁰² Vi må forvente å finne navn på engelske jordeiere blant de skotske.

Q **Saintear** † /ˈsan,ti:ər/; Pierowall; (HY 44 48); *Santier* 1740 R (OFN, s. 42). — Dette som tidl. var 3 pennyland i det tidl. tunshiptet Wa †, eksisterer kun i dag som navn på et forlatt hus i

¹⁰⁰ Feilskrift ifølge Marwick der <c> utvilsomt er en feillesing for <t> (OFN, s. 35).

¹⁰¹ “G. Lamb mener å finne påfallende mange “skitne ord” som *horr, saurr, skítr* og *drítr* i stedsnavna på Orknøyene. I mange tilfelle kan orda referere til fuktig jord” (Sandnes, 2003, s. 205). Av norske eksempler på navneformen på Westray finnes det heller ingen, siden også opphavet av gårdsnavnet *Parten* (NG XVII, s. 46) er uvisst.

¹⁰² Jf. stedsnavnet “Prattsfauld, Prattsford, Sprattsfauld: (O) Burness [‘Pratt’, earlier ‘Parrat’, is an old Sanday surname: ‘ford’ is a corruption of Scots ‘fauld’, an enclosure: the form ‘Sprattsfauld’ is difficult to explain unless the ‘s’ represents part of a detached first name; the original might have been ‘Angus Pratt’s fauld’] 13” (Lamb, 1992, s. 52–3); ‘Pratts fold’.

strandkanten av Pierowall Bay. Selv om det ikke finnes noe gårds- el. bruksnavn som bærer dette navnet i dag, eksisterer navnet som utm.l. i navnet på innsjøen Loch of Saintear og indikerer hvor Santier opprinnelig lå. Etymologien av navnet er svært usikkert.

1) Det opprinnelige →Sander †? 2) Jf. “Santry (*Seantrabh*) Dublin. ‘Old dwelling’.” (ONC, s. 1181); 3) Marwick (OFN, s. 42) antar en helgendedikasjon; ‘Saint-x’. Også i rentalen fra 1740 R (OFN, s. 42) er det dokumentert et →Kirkhouse † på 2 pennyland også et el. annet sted i det tidl. tunshipet Wa †. Navnet impliserer at det har ligget en kirke el. et kapell på stedet, selv om det ikke finnes noe bevis i fokeminne i dag. Marwick (*ibid.*) foreslår tolkningen *St Tears* etter et kapell (med dette navnet) i nærheten av *Castle Sinclair* i sognet *Wick*. Hvem denne helgendedikasjonen er etter, kan en bare spekulere i, men ingen overbevisende tolkninger har så langt vært produsert.¹⁰³ Den mest sannsynlige dedikasjonen synes likevel å være *Drostan* († tidlig i det 7. århundre), abbed og grunnlegger av klosteret Deer (Aberdeenshire), som ble et viktig senter for grunnleggingen av kirker på begge sider av Moray Firth (Farmer, 1997, s. 141 kol. 1). Stedsnavnet kan være dannet som en assimilasjon av *S(ain)t* og *Deer* > *Saintear*. Jf. den gamle helgendedikasjonen ved Point of Peterkirk (HY 499 403) i Rapness, der dedikasjoner til St Peter regnes til den før-norrøne keltiske misjoneringen.

O **Tirlot** /^terlöt/; Westside; HY 443 442; *Tirlett* 1664 Ch; *Tirlet* 1740 R; *Tirlet* 1750 K; = 1769 K; = 1781 K; = 1795 K; = (Peterkin 1820, App. No. XXII, s. 130); = 1841–81 C; *Tirlet* 1882 K; = 1897 OSNB; = 1952 (OFN: 43); = 2003 (WBPT, s. 112, nr. 286); = 2003 K. — I charteret fra 1664 Ch var gården og godset på 3 pennyland, i dag bare “a small farm house situated in the district of “Midbea”” (OSNB, s. 195). Marwick (OFN, s. 43) har ingen forslag til tolkning, verken av hov.l. el. utm.l., fordi navnet mangler tidlig kildebelegg. *Tirlot* forekommer også som teignavn på Rousay, uten at Marwick (1947, s. 91) har kunnet foreslå noen tolkning.

1) Tolkningen av utm.l. i Norge, jf. *Tirdalen* (SoF) (NG XII, s. 354) og *Tirevold* (Hrd) (NG XI, s. 347), kaster derimot ikke noe lys over dette navnet, siden fuglearten tiur ikke forekommer på Orknøyene.

2) Utm.l. i *Tyrtingen* i Hrd; “*Tyrflingr m., afledet af torf n., Torv. I Gen. Flt. har man det samme Ord i Partnavnet Tyrflingahús(ar)” (NG XI, s. 555); *Tyr + *leiti* n ‘leite, høyde el. bakke i landskapet som stenger for utsikten el. gir utsikt’ (NorrO, s. 267), jf. teignavnene *Upper* og *Lower Tirley* 1994 T (HY 431 477) ved foten av Knucker Hilll.

3) Shet.n. *tirl* ‘vannmøllehjul’ (ShetN, s. 901); *Pyrill m, nn. *tverel* m ‘kjernestang’ som forekommer som fjell- og gårdsnavn på Island (NorrO, s. 460) + *leiti* n ‘kvernhusleite’?

4) Med beliggenheten i forhold til en større bekk som renner forbi, kunne hov.l. ha sammenheng med < norr. *fljót* n “2. (brei, stille) elv. 3. samling av væte, søle, tjern” (NorrO, s. 117), jf. også →Whitelet (Quoylet og Letto Sands) i samme område.

Historisk sett ser derimot *Tirlot*-navnet ut til å være ensbetydende med etternavnet til de mektige eierne gjennom tidene, (høy)adelsfamilien *The Traills of Thurlet* eller *Tirlet*, slik det gjerne kalles i dag.¹⁰⁴

¹⁰³ Marwick (1952 [OFN], s. 42) viser til W. J. Watsons (1926, s. 136) tolkning av navnet; som en direkte oversettelse fra keltisk *Cill nan Deur* “church of tears” (‘tårenes kirke’) om et navn på et kapell i Caithness. I tillegg har Rev. Dr. A.B. Scott (*Pictish Nation*, s. 136) tolket dette navnet: “S. Drostan’s foundations are ‘Kirk o’ Tear,’ and connected it with a celebration of Innocents’ Day, which was really a celebration of S. Drostan’s Day, old Style” (OFN, s. 42). Uavhengig av om navnet skal tolkes som *St Tear el. *St Deer, er stedsnavnet en navnegåte og et mysterium i forhold til hvilken funksjon det har hatt på Westray.

¹⁰⁴ Den første Traill på Orknøyene var handelslorden Patrick Traill of Elsness (ca. 1627–90), sønn av George Traill fra Blebo (5 km øst for Cupar) i Central Fifeshire (Skottland). *The Traills of Thurlet* el. *Tirlet* har lange, stolte normanniske aner av lorder, landbaroner og geistlige helt tilbake til vikingen Mordac of Verdun, en støttespiller til Rollo (Gange-Rolv). Mordacs etterkommer Goidfrid de Traillie kom til England i 1066. The Traills hadde landeiendommer ved Trelly i Frankrike og senere i Bordeaux. I ca. 1385 kjøpte Walter Treyl Bishop of St Andrews Blebo fra kirken og overdro den senere til sin nevø, Thomas.

Blebo, en stor rural Blebo-eiendom ble parsellert ut i 1609 av lorden i den perioden, John Traill, etter ønske fra hans eldste sønn for å hjelpe hans yngre bror Thomas The smaller at denne delen skulle omdøpes til Blebo Hole. I det 16. århundre slo en annen bror med samme navn, George Traill, seg ned på Orknøyene. Familien *Traill*, med etternavnet stavet på forskjellige måter som *Traile*, *Treyl*, *Trail* eller *Traill*, var tro mot tradisjonen om at familimedlemmene som forlot Fife permanent, skulle for alltid stave etternavnet ved å legge til en ekstra

Det franske etternavnet *Treille* er et topografisk navn på noen som bodde nær en vingård eller i et hus med et dekorativt vintre el. en dekorativ vinranke < gfr. *treille* 'listverk brukt til å støtte vinen; vinhylle' (< senlatin *trichila* 'eplehage, urtegård'), f.eks. *Treilles*, *Trille*, *Latr(e)ille* var., *Tr(e)illet* dim., *Trillat* aug. (ONC, s. 620). Skriftformene *Tir(let)* el. *Tir(lot)* kan derfor være en metatese, men om suffigeringen går tilbake på fr. dim. el. fr. aug. (forstørrer) er uvisst. Etymologien av navnet må derfor være noe sånt som 'eiendommen til familien med aner fra Treilly'?

L. Av den grunn finner vi den orknøyske familiegrenen som bestandig staver etternavnet med dobbel L (og de fleste av emigrantene ser ut til å ha fulgt familieregelen, med unntak av etterkommerne av David Trail som emigrerte til Maryland i det 17. århundre).

Appendiks 3: Registre for materialanalysen

3.1 Westray: lokalitetsangivende hovedledd

Utelatt fra registeret er fire oppkallingsnavn som ikke uten videre lar seg plassere, siden de mangler beskrivende ledd (jf. Zilliacus, 2002, s. 160, 163, 195): Goward ‡, Perth, Saintear † og Tirlot. Fordelingen av hovedledd for de 168 eldre bbyggelsesnavnene oppgis i prosent (jf. 3.2). Navneleddene fra Del 1 (jf. 5.3.1–5.3.8) angis med halvfet type.

[0,6 %] <i>aurr</i> m (norr.)	‘ør, banke av grus og sand’	Are
[0,6 %] <i>bakki</i> m (norr.)	‘høyde, høydedrag’	Bakka
[0,6 %] <i>bigging</i> (sk.), <i>bygging</i> f (norr.)	‘gruppe el. klynge av hus’	Newbigging
[2,4 %] <i>bólstaðr, bústaðr</i> m (norr.)	‘bosted, gård’	Brabustir, Grannabustir, Kirbustir, Washbuster,
[4,2 %] <i>brekka</i> f (norr.)	‘brekke, stor bakke’	Brek, Brek, Habreck, Halbreck, Peybreck, Valdabreck, Vest Brek
[1,2 %] <i>bú</i> n, <i>ból</i> m (norr.)	‘gård, bebodd jordbruk’	Bull of Noltland, Bull of Rapness
[1,2 %] <i>broch, burgh</i> (sk.), <i>borg</i> f (norr.)	‘bygdeborg, festning, mur, høyde’	Burgh, South Burgh
[0,6 %] <i>burn</i> (sk.)	‘bekk, vannled’	Millburn
[2,4 %] <i>bær, býr</i> m (norr.)	‘gård, hjemmemark, innmark’	Firbou/-bon, Midbea, Mydbewest, Tren(n)a/Tren(n)ibie
[1,8 %] <i>cleat</i> (sk.), <i>cleit</i> (gæl.), <i>klettr</i> m (norr.)	‘flat sten’ el. ‘stenbygning’	Clait(e), Linaclatt/-clett, [Noltclet] Quhiteclet
[1,8 %] <i>cot, cott</i> (sk.), <i>kot</i> n (norr.)	‘kott, lite hus, hytte’	Coatt, Cot, Cott
[1,2 %] <i>dale</i> (sk.), <i>dalr</i> m (norr.)	‘dal, dalstrøk, senkning i landskapet’	Birradail, Knokdale
[0,6 %] <i>deil, deld</i> (sk.), <i>deild</i> f el. <i>deill</i> m (norr.)	‘del, lott’ el. ‘grense, markskille’	Daillie
[1,2 %] <i>ey, øy</i> f (norr.)	‘øy, omkringflømt land’	Vestrey, Westra(?)
[1,8 %] <i>fiold, fell</i> (sk.), <i>fjall</i> n (norr.)	‘fjell, høyde’	Fervel/-val, Feold, Heillefeld
[0,6 %] <i>fist</i> † (eng.), <i>*fístr</i> m, <i>vist</i> f (norr.)	‘utblåsing’ el. ‘oppholdsted, bosted’	Cocklefist
[0,6 %] <i>gair, geyr(o), ger</i> (sk.), <i>geiri</i> m (norr.)	‘trekantet el. kileformet stykke, lapp, gressbevokst strimmel’ el. ‘land mellom to åkerruter’	Gairy
[8,3 %] <i>garth</i> (sk.), <i>garðr</i> m (norr.)	‘gård, gjerde, inngjerdt jordstykke (gressgang)’	Burrogarth, Garth, Gorn, Lamigar, Mylgarth, Neagarth, Nethir Sandgarth, Nistiger, North Sourgarth, Ovirgarth, Ramnys-/Ranisgarth, Skagarth, Skeldergay, South Sourgarth
[0,6 %] <i>gil, gill</i> (sk.), <i>geila</i> f, <i>gil</i> f (norr.)	‘slugt, kløft, smal liten dal’ el. ‘lang fordypning i jorden’	Gill
[0,6 %] <i>glenna</i> f (norr.)	‘mellomrom, gressplett mellom	Glannay

[0,6 %] <i>grit</i> (sk.), <i>grjótt</i> n (norr.)	klipper' 'grot, samling av store steiner under el. ved vann, steinet vad'	Grother
[0,6 %] <i>hammer</i> (sk.), <i>hamarr</i> m (norr.)	'bratt klippevegg'	Hammer
[4,8 %] <i>house</i> (eng.), <i>hús</i> n (norr.)	'hus, (ofte) gård'	Kirkhouse, Longhouse, Midhouse, Midhouse, Mill House*, Nearhouse, Surehouse, Yell-/Yelshouse/Zelshous
[0,6 %] <i>høfn</i> f (norr.)	'havn, båthavn'	Høfn
[2,4 %] <i>how</i> (sk.), <i>haugr</i> m (norr.)	'haug, forhøyning, høyde, jordhaug, fjelltopp'	How le Bull, Howane, Ramyshow, South Howan
[1,2 %] <i>jorð</i> f (norr.)	'jord, jordstykke av større el. mindre utstrekning'	Todds Yir/Zir, Toftyoir
[1,2 %] <i>kirk</i> (sk.), <i>kirkja</i> f (norr.)		Nethir Kirk, Ovirkirk
[0,6 %] <i>kluster</i> (sk.), <i>cloister</i> (eng.), <i>klaustr</i> n (norr.)	'kloster'	Clastre
[0,6 %] <i>køstr</i> m (norr.)	'dyngje, sammenkastet steinhop'	Kestro
[6,5 %] <i>land</i> (sk.), <i>land</i> n (norr.)	'jordstykke, jord, landeiendom'	Corsland(?), Crowland, Mobisland, Nouteland, Nouteland be Wast-Hay, Roveland, Rusland, Suyirland, Trebland, Trum(ma)land, Wester-Nouteland
[1,2 %] <i>lee</i> , <i>li</i> (sk.), (<i>h</i>) <i>líð</i> f (norr.)	'li, fjellside	Grindally, Lian/Lien
[0,6 %] <i>loan</i> , <i>lone</i> (sk.), <i>lón</i> n (norr.)	'krøttersti mellom beiter'	Howlon
[0,6 %] <i>manse</i>	'prestegård'	Manse
[1,2 %] <i>mill</i> (sk.), <i>mylna</i> f (norr.)	'mølle'	The Mill of Rapness, Westmill
[0,6 %] <i>mol</i> , <i>moll</i> (sk.), <i>melr</i> m (norr.)	'banke av småstein, rullestein'	Swarthmale
[0,6 %] <i>moor</i> , <i>muir</i> (sk.), <i>mór</i> m (norr.)	'slette, flate med sandig el. gruset jordbunn'	Mow
[1,8 %] <i>ness</i> (sk.), <i>nes</i> n (norr.)	'nes, odde, forberg'	Akirnes, í/á Hreppisnesi, Weddernes
[0,6 %] <i>noust</i> (sk.), <i>naust</i> n (norr.)	'åpent, tillaget båtstø'	Naist/Nouste
[0,6 %] <i>nup</i> , <i>niep</i> , <i>noop</i> , <i>noup</i> (sk.), <i>gnúpr</i> m, <i>gnípa</i> f (norr.)	'høyt, steilt med overdelen fremover hengende fjell; høy bergtopp med steil forside'	Nuip
[0,6 %] <i>pier</i> (eng.)	'pir, utstikkerbrygge, molo, havnedemning'	Peer of Waal
[1,8 %] <i>pool</i> , <i>pow</i> (sk.), <i>pollr</i> m (norr.)	'pøl, vannpytt' el. 'overflømt og inndiket marskland'	Pool, Pou, Pow
[17,9 %] <i>quoy</i> (sk.), <i>kví</i> f (norr.)	'kvi/kve', 'inngjerding til england i utmark el. kve til inngjerding av fe', 'kvefold', 'innhegning til bufeet (om natten)'	Brabnersquoy, Chambersquoy, Coupersquoy, Crugersquoy, Curquoy, Dikisquoy, Gossaquoy, Grassquoy, Mekillquoy, Mitchellringsquoy, Mill House Quoy, Olicorsquoy, Outquoy, Palasquoy,

		Quina/Queena, Quinabreckan, Quinamuckinshay, Quinamurbinshay(?), Quoyangrie, Quoyar, Quoynagrenie, Quoy of Bane, Quytrs, Quyskega, Ringsquoy, Robt Kingsquoy, Simblestersquoy, Spanysquy, Tukquoy, Vassaquoy
[0,6 %] <i>ring</i> (sk.), (<i>h</i>) <i>ringr</i> m (norr.)	‘ring, krets’ el. ‘buktt, bøyning’	Ring
[0,6 %] <i>sand</i> (sk.), <i>sandar</i> m pl (norr.)	‘sand; helst i pl: <i>sandar</i> , sandstrand; sandmo’	Sander
[0,6 %] <i>side</i> (sk.), <i>síða</i> f (norr.)	‘hold, kant, side’	Dikeside
[3,0 %] <i>skáli</i> m (norr.)	‘hovedbygningen på en gård, hall, et slag langhus’	Breckaskaill, Langscale, Langskaill, Skeall, Smerskeal
[0,6 %] <i>stank</i> †, <i>stunk</i> † (eng.)	‘stenk’	Powstink
[1,8 %] <i>taft</i> , <i>toft</i> (sk.), <i>topt</i> m, <i>tupt</i> f (norr.)	‘(hus)tuft, tomt’	Howtoft, Tofta
[3,0 %] <i>town</i> , <i>tun</i> (sk.), <i>tún</i> n (norr.)	‘gjerde, innhegnet sted’, ‘tun, gårdsplass, hjemmemark (innmark)’	Burrowstoun, Northowne, Utter Town/Uttir Towne, Ovir Towne, Savertown
[0,6 %] <i>ups</i> , <i>ufs</i> f (norr.)	‘klippevegg, loddrett el. meget bratt side av en klippe’	Iphes
[1,2 %] <i>vo</i> , <i>voe</i> (sk.), <i>vágr</i> m (norr.)	‘våg, liten bukt’	Fer Voe/Fere Vo., Wa
[0,6 %] <i>vatn</i> n (norr.)	‘samling av vann i flytende el. stillestående tilstand, innsjø’	Wattyn
[1,2 %] <i>vøllr</i> , <i>vøllr</i> m (norr.)	‘vold, gressbevokst slette’	Crowall, Vailzie
[1,8 %] <i>wick</i> (sk.), <i>vík</i> f (norr.)	‘vik, bukt’	Rakwic, Rekavík(?), Skelwick
[0,6 %] <i>work</i> (sk.), <i>virki</i> n (norr.)	‘verk’	Newark
[0,6 %] <i>á</i> f (norr.)	‘elv, å (her: bekk)’	Owe

3.2 West Mainland: lokalitetsangivende hovedledd

For å få en bedre oversikt over sammenligningsmaterialet fra Evie, Rendall og Firth på West Mainland (jf. Sandnes, 2003), har jeg valgt å sette opp et register for dette materialet (*ibid.*, s. 387–92), (jf. 3.4). Materialet teller 113 eldre bebyggelsesnavn mot 172 i Westray-materiale, derfor angir jeg frekvens i prosent (jf. 3.1 ovf.). Tolkningene/identifiseringen, skriftformene av de eldre beleggene og hov.l. med tilhørende betydning ndf. er i størst mulig grad gjengitt identisk med hvorledes de forekommer i drøftingsdelen (*ibid.*, s. 112–227) og registeret (*ibid.*, s. 387–92). Navnene står oppført her med første belegg (jf. 3.4 ndf.), og ikke slik de gjør i avhandlingen (*ibid.*, s. 387–92), jf. sidehenvisning i 3.4.

[0,9 %] <i>á</i>	norr. ‘å, bekk’	Ow
[0,9 %] <i>árkvísl</i>	norr. ‘åforgreining’	Orquhill, Orquill
[0,9 %] <i>bank</i>	sk. ‘bredd’	Bankis
[0,9 %] <i>bigging</i>	se 8.4.3.2	Netherbigging
[5,3 %] <i>bólstaðr</i>	norr. ‘gård’	Ellibustar, Ossbustir, Scelbister, Cowbustir, Grymbustar, Rannabustar
[1,8 %] <i>borg</i>	norr. ‘borg’	Bora, Burgar
[3,5 %] <i>brekka+</i>	se 8.4.3	Brek/Breck, Brattabreck, Curcabreck, Windbreck
[0,9 %] <i>brig</i>	sk. ‘bru’	Millbridge
[0,9 %] <i>bú</i>	se 8.4.3.	Bull of Rendall
[7,0 %] <i>dalr</i>	norr. ‘dal’ (8.4.3)	Aviedale, Arsdale, Deal, Hedal, til Rennadals/i Rennadali, Romerdaill, Thurisdale, Wasdale
[0,9 %] <i>efja</i>	norr. ‘evje’	Evy ¹⁰⁵
[0,9 %] <i>endi</i>	norr. ‘ende’	Garsent
[1,8 %] <i>ey</i>	norr. ‘øy’	Gareksey, Damis-/Daminsay
[0,9 %] <i>eyrr</i>	norr. ‘ør’	Inerair
[0,9 %] <i>flá</i>	norr., se 8.4.3.	Flawis
[0,9 %] <i>fjorðr</i>	norr. ‘fjord’	i Fiaurþ
[7,0 %] <i>garðr</i>	norr. ‘gård’	Cusger, Garith, Gorn, Growagarth, Hamagarth, Midgarth, Negarth, Urigar
[0,9 %] <i>grandi</i>	norr. ‘sandør’	Granding(?)
[0,9 %] <i>grind</i>	norr. ‘grind’	Grind
[0,9 %] <i>grøf</i>	norr. ‘hulning’	Gravan
[0,9 %] <i>hamarr</i>	norr. ‘hammer’	Hammerin
[2,7 %] <i>haugr</i>	norr. ‘haug’	Thorwaldishow, Howa, How Nestahou
[0,9 %] <i>hlíð</i>	norr. ‘li’	Clettaley
[0,9 %] <i>hryggr</i>	norr. ‘rygg’	Rigga
[3,5 %] <i>hús/house</i>	norr./sk. ‘hus’	Midhouse, Newhouss/-house, Smyrous/Smeirhous, Walkerhouse
[0,9 %] <i>kleif</i>	norr. ‘kleiv’	Helliekloiff
[0,9 %] <i>*kluk</i>	norr. ‘høyde’?	Clouk
[2,7 %] <i>kot/cot</i>	norr./sk. ‘lite hus’	Coatfeggie, Cot, Cot
[0,9 %] <i>kragi</i>	mno. ‘krage’	Craga
[0,9 %] <i>krókr/cruik</i>	norr./sk. ‘krok’	Cruik
[0,9 %] <i>krú</i>	norr. ‘inngjerding’	Crouer
[8,0 %] <i>kví</i>	norr. ‘kve’	Curquoy, Spittalisquy, Binzequoy, Milnquoy, Quhytquoy,

¹⁰⁵ Jf. utm.l. i “til Efjusunds” ca. 1200 OrknS (jf. 3.4).

[3,5 %] <i>land</i>	norr./sk. ‘land’	Crowriaquoy, Quoyna-mekle, Quoyblacke, Quoyhendrie Roith-/Rothland, Holland, Raynland, Mydland
[0,9 %] <i>leirr, leira</i>	norr. ‘leire’	Lyren
[0,9 %] <i>merk/mørk</i>	norr. ‘mark’	Merks
[0,9 %] <i>mýrr/myre</i>	norr./sk. ‘myr’	Rosmyre
[2,7 %] <i>ness</i>	norr. ‘nes’	Akirness, Burnes, Gorysness
[1,8 %] <i>pollr/pow</i>	norr./sk. ‘pøl, dam’	Pow, Poldrite
[0,9 %] <i>rjóðr</i>	norr. ‘rydning’	Binyereth
[3,5 %] <i>setr (sætr)</i>	norr. ‘oppholdssted’	Cursetter, Incksetter/-satter, Morsetter, Seater
[0,9 %] <i>skáli</i>	norr. ‘hus, stue’	Sceal ¹⁰⁶
[2,7 %] <i>skarð</i>	norr. ‘skar’	Benyescarth, Setscarth, Cattascart ¹⁰⁷
[0,9 %] <i>staðir</i>	norr. ‘sted’	Costa/-stay[?]
[0,9 %] <i>topt</i>	norr. ‘tuft’	Aetoft/Etoft
[0,9 %] <i>tún/town</i>	se 8.4.3.11.	Uppetown/-toon
[0,9 %] <i>vað(ill)</i>	norr. ‘vad’	Wathill
[1,8 %] <i>vík</i>	norr. ‘vik’	Waswit, Withwit/-wik
[2,7 %] <i>vøllr</i>	norr. ‘voll’	Savale, Tini-/Tingwall, Vellione

¹⁰⁶ Gården *Langskaill* 1882 K (HY 43 21) på Gairsay i Rendall er ikke tatt med her, siden den mangler eldre kildebelegg: “I sagatida var Gairsay et høvdingesete. Her hadde Svein Åsleivarson, den siste fullblods viking på øyene, “ein drykkjeskåle so stor at det fanst ikkje nokon som var jamstor på Orknøyane” ifølge *Orknøyingasagaen* (kap. 105). Sagaen forteller videre at han jamt holdt 80 menn i kosten, så han trengte saktens plass. *Langskáli* kan referere til denne store drikkeskålen. Navnet *Langskáli* brukes imidlertid ikke i sagaen og kan ha festet seg etter Sveins tid († ca. 1171). Det vil i så fall si noe seinere enn det Thomson har foreslått, [...] Det er ruiner av vikingetidshus ved gården.” (Sandnes, 2003, s. 201).

¹⁰⁷ Mulig med preposisjon og invertert leddstilling (jf. Marwick, 1952 [OFN], s. 114, 116, 120): *börinn í skarði, setr í skarði, kot í skarði*. Hov.l. kan derfor være *bær, setr* og *kot*.

3.3 Westray: 1. belegg, navnedanning og leddinndeling

De 172 eldre bebyggelsesnavnene. Jf. førstebeleggene for de 113 eldre bebyggelsesnavnene i materialet for sognene Evie, Rendall og Firth på West Mainland (Sandnes, 2003) under 3.4 ndf.

1. BELEGG	PRI/ SEK	SMS/ USMS	NAVNE- DANNELSE	UTM.L.	HOV.L.	UTM.L. ¹⁰⁸
1492 R	sek	sms	N (s. 56)	Akir	nes	
1492 R	sek	usms	N (s. 23)		Are	
1565 RMS	sek	usms	N (s. 23)		Bakka	
1664 Ch	sek	sms	U (s. 36)	Birra	daill	
1726–46 K	pri	sms	S (s. 62)	Brabners	quoy	
1492 R	pri	sms	N (s. 25)	Bra	bustir	
1664 Ch	pri	sms	N (s. 70)	Brecka	skaill	
1664 Ch	sek	usms	U (s. 29)		Breck	in Waal
1592 RMS	sek	usms	N (s. 29)		Brek	
1596–7 RMS	sek	usms	N (s. 29)		Brek	
1492 R	pri	usms	U (s. 30)		Burgh	
1492 R	pri	sms	S (s. 73)	Burrows	toun	
1560 Ch	pri	sms	S (s. 28)		Bull	of Noltland
1492 R	pri	sms	S (s. 28)		Bull	of Rapness
1492 R	pri	sms	U (s. 40)	Burro	garth	
1664 Ch	pri	sms	S (s. 62)	Chambers	quoy	
1492 R	sek	usms	U (s. 34)		Clait(e)	
1654 K	pri	usms	U (s. 47)		Clastre	
1696–7	pri	usms	U (s. 35)		Coatt	
1726–46 K	sek	sms	U (s. 39)	Cockle	fist	
1696–7	sek	sms	U (s. 48)	Cors	land(?)	
1500 R	pri	usms	U (s. 35)		Cot	
1740 R	pri	usms	U (s. 35)		Cott	
1664 Ch	pri	sms	S (s. 62)	Coupers	quoy	
1664 Ch	sek	sms	U (s. 79)	Cro	wall	
1794 R	sek	sms	U (s. 48, 79)	Crow	land	
1664 Ch	pri	sms	S (s. 62)	Crugers	quoy	
1664 Ch	pri	sms	U (s. 62)	Cur	quoy	
1696–7	sek	usms	N (s. 36)		Daillie	
ca. 1653 R	pri	sms	U (s. 63)	Dikis	quoy	
1560 Ch	sek	sms	S (s. 69)	Dike	side	
1794 R	sek	usms	U (s. 39)		Feold	
1654 K	sek	sms	N (s. 75)	Fer/Fere	Voe/Vo.	
1740 R	sek	sms	U (s. 38)	Fer	vel/val	
1492 R	pri	sms	N (s. 31)	Fir	bou/bon	
1665 Ch	sek	usms	U (s. 40)		Gairy	
1492 R	pri	usms	U (s. 41)		Garth	
1664 Ch	sek	usms	U (s. 43)		Gill	
1492 R	sek	usms	N (s. 43)		Glannay	
1664 Ch	pri	usms	N (s. 41)		Gorn	
1726–46 K	pri	sms	N (s. 63)	Gossa	quoy	
1726–46 K	sek	usms	O (s. 82)		Goward	

¹⁰⁸ Jf. ‘invertert leddstilling’, ‘inverterte sammensetninger’ (eng. “inversion compounds”) d.e. ‘inverterte sammensatte navn’ el. ‘postpositive utmerkingsledd’ (jf. Sandnes, 2005, s. 178).

3.3 (fortsettelse)

1. BELEGG	PRI/ SEK	SMS/ USMS	NAVNE- DANNELSE	UTM.L.	HOV.L.	UTM.L. ¹⁰⁹
1492 R	pri	sms	N (s. 25)	Granna	bustir	
1595 R	pri	sms	U (s. 63)	Grass	quoy	
1665 Ch	sek	sms	N (s. 53)	Grinda	lly	
1595 R	sek	usms	N (s. 44)		Grother	
1664 Ch	sek	sms	U (s. 29)	Ha	breck	
1665 Ch	sek	sms	U (s. 29)	Hal	breck	
1664 Ch	sek	usms	U (s. 44)		Hammer	
1654 K	sek	sms	U (s. 39)	Heille	feld	
1632 RMS	sek	usms	N (s. 46)		Howane	
1492 R	sek	sms	S (s. 46)		How	le Bull
1740 R	sek	sms	S (s. 54)	How	lon	
1601 UB	pri	sms	N (s. 72)	How	toft	
ca. 1200 OrknS	pri	usms	N (s. 46)		Hqfn	
1664 Ch	sek	usms	N (s. 75)		Iphes	
ca. 1200 OrknS	sek	sms	N (s. 57)	í, á Hreppis	nesi	
1601 UB	sek	usms	U (s. 48)		Kestro	
1492 R	pri	sms	N (s. 25)	Kirk	bustir	
1665 Ch	pri	sms	U (s. 44)	Kirk	house	
1740 R	sek	sms	N (s. 36)	Knok	dale	
1683	pri	sms	U (s. 41)	Lami	gar	
1492 R	pri	sms	N (s. 71)	Lang	scale	
1665 Ch	pri	sms	N (s. 70)	Lang	skail	
1664 Ch	sek	usms	N (s. 54)		Lian/Lien	
1664 Ch	sek	sms	U (s. 35)	Lina	clatt/clett	
1664 Ch	pri	sms	U (s. 45)	Long	house	
1750 K	pri	usms	S (s. 54)		Manse	
1601 UB	pri	sms	N (s. 63)	Mekill	quoy	
1565 RMS	pri	sms	U (s. 32)		Mydbe-	bewest
1664 Ch	pri	sms	N (s. 33)	Mid	bie	
1664 Ch	pri	sms	U (s. 45)	Mid	house	
1683	pri	sms	U (s. 45)	Mid	house	
1665 Ch	sek	sms	S (s. 31)	Mill	burn	
1664 Ch	pri	sms	S (s. 63)	Mitchellrings	quoy	
1492 R	pri	sms	U (s. 41)	Myl	garth	
1696–7	pri	sms	U (s. 63)	Mill House	quoy	
1492 R	sek	sms	U (s. 48)	Mobis-	land	
1492 R	sek	usms	N (s. 56)		Mow	
1492 R	pri	usms	N (s. 59)		Naist/Nouste	
1492 R	pri	sms	N (s. 41)	Nea	garth	
1601 UB	pri	sms	U (s. 45)	Near	house	
1492 R	pri	sms	U (s. 44, 47)	Nethir	Kirk	
1492 R	pri	sms	U (s. 41)	Nethir	Sandgarth	
1750 K	pri	sms	S (s. 81)	New	ark	
1696–7	pri	sms	S (s. 24)	New	bigging	
1740 R	pri	sms	U (s. 41)	Nisti	ger	

¹⁰⁹ Jf. ‘invertert leddstilling’, ‘inverterte sammensetninger’ (eng. “inversion compounds”) d.e. ‘inverterte sammensatte navn’ el. ‘postpositive utmerkingsledd’ (jf. Sandnes, 2005, s. 178).

3.3 (fortsettelse)

1. BELEGG	PRI/ SEK	SMS/ USMS	NAVNE- DANNELSE	UTM.L.	HOV.L.	UTM.L. ¹¹⁰
1492 R	pri	sms	U (s. 42)	North	Sourgarth	
1600 RMS	pri	sms	U (s. 74)	Nor	thowne	
1492 R	sek	sms	U (s. 49)	Noute	land	
1492 R	sek	sms	S (s. 49)		Nouteland	be Wast-Hay ¹¹¹
ca. 1653 R	sek	usms	U (s. 59)		Nuip	
1664 Ch	pri	sms	S (s. 64)	Olicors	quoy	
1750 K	sek	sms	U (s. 57)	Ous	ness	
1664 Ch	pri	sms	U (s. 64)	Out	quoy	
1665 Ch	pri	sms	U (s. 74)	Over	town	
1492 R	pri	sms	U (s. 42)	Ovir	garth	
1492 R	pri	sms	U (s. 47)	Ovir	kirk	
1492 R	pri	sms	U (s. 74)	Ovir	Towne	
1492 R	sek	usms	N (s. 81)		Owe	
1664 Ch	pri	sms	S (s. 64)	Palas	quoy	
1664 Ch	pri	sms	S (s. 75, 60)		Peer	of Waal
1696–7	sek	sms	S (s. 29)	Pey	breck	
1740 R	sek	usms	S (s. 60)		Pool	
1664 Ch	sek	usms	S (s. 61)		Pou	
1665 Ch	sek	usms	S (s. 60)		Pow	
1740 R	sek	sms	U (s. 72)	Pow	stink ¹¹²	
1492 R	sek	usms	O (s. 82)		Pretty	
1492 R	sek	sms	U (s. 35)	Quhite	clet	
1740 R	pri	usms	N (s. 64)		Quina/Queen	
1664 Ch	pri	sms	U (s. 66)		Quina	breckan
1664 Ch	pri	sms	U (s. 64)		Quina	grina
1769 K	pri	sms	S (s. 64)		Quina	muckinshay
1696–7	pri	sms	U (s. 65)		Quina	murbinsay(?)
1664 Ch	pri	sms	N (s. 61)		Quoy	angrie
1664 Ch	pri	usms	N (s. 65)		Quoyar	
1664 Ch	pri	sms	U (s. 65)		Quoy	birss
1664 Ch	pri	sms	U (s. 65)		Quoy	brekan
1664 Ch	pri	sms	S (s. 65)		Quoy	burrigar
1664 Ch	pri	sms	S (s. 66)		Quoy	killing
1664 Ch	pri	sms	S (s. 66)		Quoy	of Bane
1492 R	pri	sms	S (s. 65)		Quy	trs ¹¹³
1492 R	pri	sms	U (s. 66)		Quy	skega
1492 R	pri	sms	N (s. 42)	Ramnys/Ranis	garth	
1492 R	sek	sms	N (s. 46)	Ramys	how	
ca. 1200 OrknS	sek	sms	N (s. 79)	Reka	vík?	
1492 R	sek	sms	N (s. 80)	Rak	wic	
1664 Ch	sek	usms	U (s. 69)		Ring	
1664 Ch	pri	sms	U (s. 66)	Rings	quoy	

¹¹⁰ Jf. ‘invertert leddstilling’, ‘inverterte sammensetninger’ (eng. “inversion compounds”) d.e. ‘inverterte sammensatte navn’ el. ‘postpositive utmerkingsledd’ (jf. Sandnes, 2005, s. 178).

¹¹¹ Jf. *Wester-Nouteland* (1492 R) ndf.

¹¹² Navnet kan ha invertert leddstilling og hov.l. er muligens *Pow-*, med *-stink* som utm.l.

¹¹³ Thomson regner navnet som feilskrift. I rentalen av 1492 R står “Item Quytrs in Glannay” oppført. I rentalen av 1503 R forekommer navnet som “Quoy Curris in Glenna” (Thomson, 1996, s. 60n).

3.3 (fortsettelse)

1. BELEGG	PRI/ SEK	SMS/ USMS	NAVNE- DANNELSE	UTM.L.	HOV.L.	UTM.L. ¹¹⁴
1696–7	pri	sms	S (s. 66)	Robt Kings	quoy	
1696–7	sek	sms	N (s. 51)	Rove	land	
1750 K	sek	sms	U (s. 51)	Rus	land	
1665 Ch	sek	usms	N (s. 69)		Sander	
1740 R	sek	usms	O (s. 82)		Santier	
1664 Ch	pri	sms	N (s. 74)	Saver	town	
1740 R	pri	sms	S (s. 66)	Simblesters	quoy	
1595 R	pri	sms	N (s. 42)	Ska	garth	
1632 RMS	pri	usms	N (s. 71)		Skeall	
1696–7	pri	sms	N (s. 42)	Skelder	gay	
1683	sek	sms	N (s. 80)	Skel	wick	
1740 R	pri	sms	N (s. 72)	Smer	skeal	
1565 RMS	pri	sms	U (s. 31)	South	Burgh	
1665 Ch	sek	sms	S (s. 46)	South	Howan	
1492 R	pri	sms	U (s. 42)	South	Sourgarth	
1492 R	pri	sms	N (s. 67)	Spanys	quy	
1696–7	pri	sms	U (s. 52)	Sure	hose	
1492 R	sek	sms	N (s. 52)	Suyir	land	
1492 R	sek	sms	N (s. 55)	Swarth	male	
1664 Ch	pri	sms	S (s. 56)		The Mill	of Rapness
1664 Ch	sek	usms	O (s. 83)		Tirlett	
1492 R	sek	sms	N (s. 47)	Todds	Yir/Zir	
1492 R	pri	usms	N (s. 72)		Tofta	
1610 RMS	sek	sms	N (s. 47)	Toft	yoir	
1492 R	sek	sms	N (s. 58)	Tow	zeis ¹¹⁵	
1696–7	sek	sms	S (s. 52)	Treb	land	
1664 Ch	pri	sms	N (s. 33)	Tren(n)a/Tren(n)i	bie	
1664 Ch	sek	sms	N (s. 53)	Trum(ma)	land	
1492 R	pri	sms	S (s. 67)	Tuk	quoy	
1492 R	pri	sms	U (s. 74)	Utter/Uttir	Town/Towne	
1664 Ch	sek	usms	N (s. 79)		Vailzie	
1664 Ch	sek	sms	N (s. 30)	Valda	breck	
1664 Ch	pri	sms	N (s. 68)	Vassa	quoy	
1664 Ch	sek	sms	U (s. 30)	Vest	Brek	
ca. 1200 OrknS	sek	sms	N (s. 37)	Vestr	ey	
1492 R	pri	sms	N (s. 26)	Was	buster	
1492 R	sek	usms	N (s. 75)		Wattyn	
1492 R	sek	usms	N (s. 78)		Waw	
1492 R	sek	sms	U (s. 58)	Wedder	nes	
1492 R	sek	sms	U (s. 49)	Wester-	Nouteland ¹¹⁶	
1726–46 K	pri	sms	S (s. 55)	West	mill	
1654 K	sek	sms	U (s. 37)	West	ra	
1664 Ch	pri	sms	U (s. 45)	Yell/Yels/Zels	house/hous	

¹¹⁴ Jf. ‘invertert leddstilling’, ‘inverterte sammensetninger’ (eng. “inversion compounds”) d.e. ‘inverterte sammensatte navn’ el. ‘postpositive utmerkingsledd’ (jf. Sandnes, 2005, s. 178).

¹¹⁵ Thomson regner dette for feilskrift, og stedet er Twiness (Thomson, 1996 [1492 R], s. 61n).

¹¹⁶ Jf. *Nouteland be Wast-Hay* (1492 R) ovf.

3.4 West Mainland: 1. belegg, navnedanning og leddinndeling

Beleggene og kildeforkortelsene for de 113 eldre bebyggelsesnavnene er gjengitt etter Sandnes (2003), med unntak av ett fra min egen oppgave (jf. ca. 1200 OrknS). Der Sandnes mangler forkortelse for navnedanning eller markerer med <?> i drøftingen, har jeg i likhet med i min analyse valgt <U> [= usikker navnedanning].¹¹⁷ Et tilsvarende register over Sandnes (2003) undersøkelse av 113 eldre bebyggelsesnavn, belagt før 1800 for sognene Evie (*ibid.*, s. 112–58), Firth (*ibid.*, s. 159–91), og Rendall (*ibid.*, s. 192–227) gir følgende:

1. BELEGG	PRI/ SEK	SMS/ USMS	NAVNE- DANN- ELSE	UTM.L.	HOV.L.	UTM.L. ¹¹⁸
ca. 1200 OrknS	sek	sms	N (s. 112)	til Efiu	sunds	
1492 R	sek	usms	N (s. 112)		Evy	
1492 R	sek	sms	N (s. 112)	Akir	ness	
1492 R	sek	sms	N (s. 112)	Ars	dale	
1212 Court Book	sek	sms	N (s. 112)	Ar	wik	
1618 Sas.	pri	usms	N (s. 115)		Burgar	
1503 R	sek	usms	U (s. 115)		Clouk	
1492 R	pri	sms	N (s. 115)	Co	sta/stay	
1618 Sas.	pri	usms	U (s. 115)		Cot	
1618 Sas.	sek	usms	U (s. 116)		Craga	
1492 R	pri	sms	N (s. 117)	Cur	quoy	
1600 Ch	sek	usms	N (s. 117)		Deal	
1618 Sas.	sek	usms	S (s. 118)		Dyk	
1492 R	pri	sms	N (s. 118)	Fea	quoy	
1656 Ret.	sek	usms	U (s. 118)		Flawis	
1492 R	pri	usms	U (s. 118)		Garith	
1492 R	pri	sms	N (s. 119)	Growa	garth	
1492 R	pri	sms	N (s. 119)	Hama	garth	
1618 Sas.	sek	sms	N (s. 119)	Hellie	kloiff	
1595 R	sek	usms	N (s. 120)		Howa	
1626 Sas.	sek	usms	N (s. 120)		How	
1655 Ret	pri	sms	U (s. 121)	Mid	house	
1492 R	pri	sms	N (s. 121)	Ne	garth	
1492 R	pri	sms	U (s. 122)	New	houss/-house	
1600 Ch	sek	usms	N (s. 122)		Orquill	
1618 Sas.	sek	usms	U (s. 122)		Pow	
1492 R	pri	usms	U (s. 123)		Quyis	
1492 R	sek	sms	N (s. 123)	Roith/Roth	land	
1492 R	pri	sms	N (s. 123)	Spittalis	quy	
1492 R	sek	sms	N (s. 124)	Thuris	dale	
1624 Sas.	pri	sms	N (s. 125)	Uri	gar	
1799 ¹¹⁹	pri	sms	S (s. 125)	Walker	house	

¹¹⁷ Sandnes (*ibid.*, 112–227) uttrykker en del skepsis der hun anfører <N>, i tillegg anføres <?> (*ibid.*, 387–92) bak enkelte navn i registeret over lokalitetsangivende hovedledd (jf. 3.2 ovf.) der navnet allerede er tolket som enten norrønt eller skotsk i drøftingen, noe som gjør at flere navn må gå inn i kategorien <U>.

¹¹⁸ Jf. ‘invertert leddstilling’, ‘inverterte sammensetninger’ (eng. “inversion compounds”) d.e. ‘inverterte sammensatte navn’ el. ‘postpositive utmerkingsledd’ (jf. Sandnes, 2005, s. 178).

¹¹⁹ OA D 34 E/5

3.4 (fortsettelse)

1. BELEGG	PRI/ SEK	SMS/ USMS	NAVNE- DANN- ELSE	UTM.L.	HOV.L.	UTML. ¹²⁰
1624 Sas.	sek	usms	N (s. 125)		Ow	
1492 R	sek	sms	N (s. 125)	With	wit/wik	
1624 Sas.	sek	sms	N (s. 131)	Romer	daill	
1584 (REO, s.161)	sek	sms	N (s. 140)		Ane	hallow
1502 R	sek	sms	U (s. 160)	Binye	reth	
1595 R	pri	sms	N (s. 160)	Binze	quoy	
1502 R	pri	usms	N (s. 160)	Benye	scarth	
1502 R	sek	sms	N (s. 161)	Bur	nes	
1502 R	pri	sms	N (s. 161)	Cow	bustir	
1502 R	pri	sms	N (s. 161)	Cur	setter	
ca. 1200 OrknS	sek	usms	N (s. 162)		i Fiaurþ	
1642 Gr	sek	usms	N (s. 162)		Granding(?)	
1502 R	pri	sms	N (s. 162)	Grym	bustar	
1425 DN II 691	sek	sms	N (s. 163)	He	dal	
1502 R	sek	sms	N (s. 163)	Ho	lland	
1502 R	sek	sms	N (s. 164)	Thorwaldis	how	
1665 Ch	sek	sms	N (s. 164)	Cletta	ley	
1595 R	pri	sms	U (s. 165)	Miln	quoy	
1642 Gr	pri	sms	U (s. 165)	Nether	bigging	
1502 R	pri	sms	N (s. 165)	Quhyt	quoy	
1502 R	sek	sms	U (s. 166)	Rayn	land	
1502 R	pri	sms	N (s. 167)	Ranna	bustar	
1587 REO	sek	sms	N (s. 167)	Ros	myre	
1595 R	sek	sms	N (s. 167)	Sa	vale	
1502 R	pri	sms	N (s. 167)		Seater	
1502 R	pri	usms	N (s. 167)	Set	scarth	
1502 R	sek	usms	N (s. 169)		Wathill	
1502 R	sek	sms	N (s. 169)	Was	dale	
ca. 1200 OrknS	sek	sms	N (s. 186)	Dami/Damins	ay	
ca. 1200 OrknS	sek	sms	N (s. 192)	Renna/i Renna	dals/dali	
1620 Sas.	pri	sms	N (s. 192)	Ae/E	toft	
1629 hp	pri	sms	U (s. 192)	Uppe	town/toon	
1629 hp	sek	sms	N (s. 193)	Efe	day	
1688 Collins	pri	usms	U (s. 194)		Bora	
1629 hp	sek	usms	U (s. 195)		Brek/Breck	
1729 Traill	sek	sms	N (s. 195)	Bratta	breck	
1595 R	pri	usms	U (s. 196)		Cot	
1577 Ch	pri	sms	N (s. 196)	Catta	scart	
1595 R	sek	usms	U (s. 196)		Cruik	
1727 Traill	pri	usms	N (s. 196)		Crouer	
1740 R	pri	sms	S (s. 196)	Crowria	quoy	
1723 Traill	sek	sms	N (s. 197)	Curca	breck	
1722 Traill	pri	sms	U (s. 197)	Cus	ger	
1503 R	pri	sms	N (s. 197)	Elli	bustar	

¹²⁰ Jf. 'invertert leddstilling', 'inverterte sammensetninger' (eng. "inversion compounds") d.e. 'inverterte sammensatte navn' el. 'postpositive utmerkingsledd' (jf. Sandnes, 2005, s. 178).

3.4 (fortsettelse)

1. BELEGG	PRI/ SEK	SMS/ USMS	NAVNE- DANN- ELSE	UTM.L.	HOV.L.	UTM.L. ¹²¹
1492 R	sek	sms	N (s. 197)	Gars	ent	
1627 hp	pri	usms	N (s. 198)		Gorn	
1492 R	sek	sms	N (s. 198)	Goryss	ness	
1740 R	pri	usms	N (s. 199)		Grind	
1595 R	pri	sms	N (s. 199)	Howa	quoy	
1503 R	sek	sms	N (s. 199)	Halk	land	
1727 ¹²²	sek	usms	N (s. 200)		Hammerin	
1595 Ch	sek	sms	N (s. 200)	Iner	air	
1723 Traill	pri	sms	N (s. 200)	Inck	setter/satter	
1492 R	pri	sms	N (s. 201)	Oss	bustir	
1724 Traill	sek	usms	N (s. 202)		Lyren	
1492 R	pri	sms	U (s. 202)	Mid	garth	
1492 R	sek	sms	U (s. 202)	Myd	land	
1740 R	sek	sms	S (s. 203)	Mill	bridge	
1786 Sas.	sek	usms	U (s. 203)		Merks	
1492 R	pri	sms	N (s. 203)	Mor	settir	
1577 Ch	sek	sms	N (s. 204)	Nesta	hou	
1629 hp	sek	sms	N (s. 204)		Orquhill	
1675 Ch	sek	usms	U (s. 204)		Ore/Owre	
1629 hp	sek	sms	N (s. 205)		Pol	drite
1492 R	pri	sms	N (s. 205)		Quoyna-	mekle
1722 Traill	pri	sms	S (s. 206)		Quoy	blacke
1733 Traill	pri	sms	S (s. 206)		Quoy	hendrie
1503 (R)	pri	sms	N (s. 206)		Bull	of Randall
1723 Traill	pri	usms	N (s. 207)		Sceal	
1723 Traill	pri	sms	U (s. 207)	Scel	bister	
1595 R	sek	sms	N (s. 208)	Tini/Ting	wall	
1729 Traill	sek	usms	N (s. 208)		Vellione	
1786 Sas.	sek	usms	U (s. 210)		Deal	
1786 Sas.	pri	sms	U (s. 211)		Coat	feggie
1655	sek	usms	N (s. 212)		Gravan	
1675	pri	sms	N (s. 216)	Smyr/Smeir	ous/hous	
1629 hp	sek	sms	S (s. 217)	Wind	breck	
1595 R	sek	usms	U (s. 217)		Bankis	
1503 R	sek	sms	N (s. 220)	Gareks	ey	
1629 hp	sek	usms	N (s. 224)		Rigga	
1492 R ¹²³	sek	sms	N (s. 226)	Was	wit	

¹²¹ Jf. 'invertert leddstilling', 'inverterte sammensetninger' (eng. "inversion compounds") d.e. 'inverterte sammensatte navn' el. 'postpositive utmerkingsledd' (jf. Sandnes, 2005, s. 178).

¹²² OA D 34 E1/2/2

¹²³ Neste belegg er *Wasweik* 1503 R (Sandnes, 2003, s. 226).

3.5 Westray: person- og slektsnavn som utmerkingsledd

Jf. "INDEX II PERSONAL FARM-NAMES" (OFN, s. 262–3)

(I) Rimelige person- og slektsnavntolkninger	(II) Usikre person- og slektsnavntolkninger		
Brabnersquoy ‡	<i>Bremner, Brebner</i> (sln.)	Curquoy †	<i>Kári</i> (M.), <i>Kárr</i> (M.), <i>Kóri</i> (M.), <i>?Kórekr</i> (M.)
Chambersquoy	<i>Chalmers, Chambers</i> (sln.)	Dikisquoy ‡	<i>Dick</i> (M.), <i>Dicks</i> (sln.)
Coupersquoy †	<i>Cooper, Coper, Cowper</i> (sln.)	Gossiquoy †	<i>Gosse</i> (sln.), <i>Gási</i> (M.)
Crugersquoy †	<i>Crüger</i> (sln.)	Hildavale	<i>Hilda</i> (Kv.)
Michael Ringsquoy †	<i>Michael, Mikjál</i> (M.)	Lamigar †	<i>Lambi</i> (M.), <i>Lamb</i> (sln.)
Olicorsquoy ‡	<i>Óli</i> (M.), <i>Ólafr</i> (M.), <i>Óleifr</i> (M.), <i>Ólof</i> el. [<i>Ólof,</i>] <i>Álof</i> (Kv.), <i>Oliver</i> (M.), <i>Olaf</i> (M.) + <i>Corse</i> (sln.)	Mekillquoy ‡	<i>Mikjál, Michael</i> (M.)
Palacequoy ‡	<i>Pallis (Pailís)</i> (sln.)	Musland	<i>Móbil</i> (Kv.), <i>Mabil</i> (Kv.), <i>Magnús</i> (M.)
Peybreck ‡	<i>Pey</i> (sln.)	Quoybirse	<i>Bergr</i> (M.), <i>Bersi</i> (M.) el. <i>Birgir</i> (M.)
Queena-	<i>McKenzie, MacKenzie,</i>	Quoy of Bane †	<i>Bain</i> (sln.)
muckenshay †	<i>Mackenzie, McKinsey</i> (sln.)	Quyskega †	<i>Skeggr, Skeggi</i> (M.)
Quoyburrigar †	<i>Barger, Burgher</i> (sln., M), <i>Borgarr</i> (M.)	Ramsay	<i>Hrafn, Hramn</i> (M.)
Quoycurris †	<i>Currie, Curry</i> (sln.)	Rapness	<i>Hreppir</i> (M.), <i>Hrappir</i> (M.)
Quoykilling †	<i>Killing</i> (M.)	Trenabie ‡	<i>Pránder</i> (M.), <i>Prónder</i> (M.)
Ranisgarth ‡	<i>Ranny, Ranni</i> (M.), <i>Hrafn, Hramn</i> (M.)	Trumland ‡	<i>Prymr</i> (M.)
Robt Kingsquoy †	<i>Robert</i> (M.) + <i>King</i> (sln.)	Valdabreck †	<i>Valdi</i> (M.)
Simblestersquoy †	<i>Simblester, Simlester</i> (M.)	Yell-/Yelshouse/	<i>Helgi</i> (M.), <i>Híðulfr</i> (M.),
Todds Zir ‡	<i>Simlesetter</i> (sln.)	Zelshous	<i>Hildir</i> (M.), <i>Hildir</i> (Kv.), <i>Hildulfr</i> (M.), <i>Hjalmr</i> (M.), <i>Hjalti</i> (M.), <i>Jarl</i> (M.)
	<i>Todd</i> (M.), <i>Todd</i> (sln.), <i>Toddi</i> (M.), <i>Todda</i> (Kv.), <i>Þórðr</i> (M.), <i>Þorðís</i> (Kv.)		

Dette gir følgende antall og andel av eldre bebyggelsesnavn (belagt første gang før 1800) med person/slektsnavn som utmerkingsledd:

Rimelige:	16 navn (av 172 ulike bebyggelsesnavn) eller 9,3 %
Usikre:	16 navn (av 172 ulike bebyggelsesnavn) eller 9,3 %
Totalt:	32 navn (av 172 ulike bebyggelsesnavn) eller 18,6 %

Vi ser at person- og slektsnavn er lite utbredt som utmerking i eldre bebyggelsesnavn, men bemerkelsesverdig mer utbredt på Westray enn i deler av West Mainland.¹²⁴ I tillegg kan vi registrere at det som regel er britiske eiere på 1600- og 1700-tallet som kan identifiseres med rimelig grad av sikkerhet. På West Mainland (Evie, Rendall og Firth) regner Sandnes med at 27 mulige av 661 (693?) ulike (bosteds-, teig- og natur)navn, dvs. bare 4 %, er sannsynlige, i tillegg til 18, eller 2,8 %, usikre tolkninger av personnavnforledd (Sandnes, 2003, s. 240).¹²⁵ Jf. Marwick sine tolkninger av drøyt 1500 bebyggelsesnavn (OFN, s. 262–3); 68 (4,6 %) sikre og 42 (2,8 %) mulige bebyggelsesnavn med personnavnforledd.

¹²⁴ Jf. Sandnes, 2003, s. 386 Appendiks 3

¹²⁵ Det må legges til at andelen er vesentlig lavere i Sandnes' 113 eldre bebyggelsesnavn enn i hele materialet til sammen.

3.6 Westray: mulige navneparalleller til Norge

Mange av de eldre bebyggelsesnavnene ser ut til å ha paralleller til flere bebyggelsesnavn i Norge (59 av 172 eller 34,3 %).¹²⁶ Jeg har valgt å oppgi rekonstruert norrøn navneform og fylke. Skriftformene for hvert enkelt navn i Norge kan avvike noe fra det offisielle navnet i dag, siden jeg oppgir de som forekommer i serien *Norske Gaardnavne* (NG). Sammensatte navn der bare ett av leddene har en parallell, har jeg derimot utelatt. I den grad det er mulig å begi seg inn på proveniens og 'heimfesting' av hvor norskættede navnegivere på Westray kan ha kommet fra, kan man, ikke overraskende, se en høyere andel navneparalleller i Rogaland (33) og Hordaland (31) enn i de neste fylkene, Møre og Romsdal (23), Sør Trøndelag (21) osv. Dette kan i hvertfall kan gi en viss indikasjon på hvilken navneskikk som er benyttet. Derimot gjelder dette kun navn med bostedsnemne og ikke naturnemne (27), da sistnevnte har en topografisk tilknytning. Dessuten hadde Orknøyingene og Shetland nære bånd også Island (jf. Sigmundsson, 2005, s. 209–15), Færøyene, Caithness osv. der navneparalleller også forekommer.¹²⁷

NORRØNT NAVN	NAVN PÅ WESTRAY	NAVN I NORGE	FYLKER I NORGE
*Á	Woo	Aa	Tel Nor SoF MoR STro Tro
*Arðri	Are	Are	Rog
*Aurr		Aur	Akh
*Aurar, *Auri		Aure	Bus MoR
*Aurr		Ør	Øsf
*Bakkinn	Bakka	Bakka	Tel
*Bú (eller *Búð)	Bu	Bu	Opp Nor Rog Hrd STro
*Bú (eller *Búðir)		Bue	VAg Rog Hrd
*Brekka	Breck	Brekka	Opp
*Brekka		Brekke	Øsf Bus Vef Tel Rog Hrd SoF Akh MoR Hed Opp Nor
*Háva + brekka	Habreck	Haabrekke	Hrd
*Hávu + brekku			
*Borg	Brough	Borg	Hed Nor
*Borg		Borge	Bus Hrd
*For + borði	Fribo	Forbord	NTr STro
*For + borðar			
*Mið + bær	Midbea	Midbø	Tel VAg AAgr Rog Hrd
*Mið + bærinn			
*Tranda + býr	Trenaby	Tranby	Bus
*Klettr	Cleat	Klet	NTr STro
*Klettar			
*Klettar		Klette	Bus Hed Opp Nor Hrd STro
*Kletti			
*Kot	Cot, Cott, Coatt	Kot	STro
*Beru + dalr	Berriedale	Berdal	Opp
*Berja + dalr			
*Deild	Daillie	Deila	Tel
*Deildin		Deilden	Tel

¹²⁶ Jf. Nicolaisens 30,9 % (eller 42 av 136) tall av paralleller i gårdsnavnen (i OFN) på North Ronaldsay og Sanday (Nicolaisen, 1987, s. 75–85).

¹²⁷ Vi må heller ikke glemme det faktum at den norrønættede delen av befolkningen på Westray i tillegg til sitt norrøne onomastikon også hadde et norrønt leksikon hvorfra de kunne lage nye navn uavhengig av nøyaktig hvor de eller deres forfedre kom fra.

3.6 (fortsettelse)

NORRØNT NAVN	NAVN PÅ WESTRAY	NAVN I NORGE	FYLKER I NORGE
* <i>Dalr</i> , * <i>Dala</i> , * <i>Dalir</i> , * <i>Dali</i>		Dale	Øsf Tel AAg VAg Rog Hrd SoF MoR NTr Nor Tro Opp
* <i>Dalr</i> , * <i>Dala</i> , * <i>Dalir</i> , * <i>Dali</i>		Dale	Øsf Tel AAg VAg Rog Hrd SoF MoR NTr Nor Tro Opp
* <i>Fjalla</i> * <i>Fjallar</i>	Fiold	Fjelle	MoR Rog Hrd
* <i>Gerði</i>	Gairy	Gjerde	Tel Bus Nor SoF MoR Rog Hrd
* <i>Borgar</i> + <i>gerði</i> * <i>Garðr</i>	Burriarth Garth	Borregaard Gar	Øsf Rog
* <i>Mylnara</i> + <i>garðr</i> * <i>Nýi</i> + <i>garðr</i>	Millgarth Neagarth	Mølnargaarden Nygaard	STr Akh Tel Bus Hed Vef Opp VAg AAg Nor SoF NTr MoR Øsf Rog Hrd Tro
* <i>Øfri</i> + <i>garðr</i> * <i>Øfri</i> + <i>garðr</i>	Ovirarth	Øvergaard Øvregard	Akh Hed Nor Tro SoF
* <i>Gil</i> * <i>Giljar</i> * <i>Gilju</i>	Gill	Gil Gilje	VAg Rog Rog Hrd
* <i>Glenna</i> * <i>Glenna</i>	Glenna	Glenna Glenne	Tel Bus Opp Akh Tel Bus Vef Øsf
* <i>Grjótar</i>	Grother	Grøte Grøtur Grøttøren	Bus STr MoR MoR
* <i>Hamarr</i> * <i>Hamri</i>	Hammer	Hammer	Akh Hed Opp VAg Nor Hrd NTr Rog STr
	Hofn	Havn	Nor Rog Hrd Tro
* <i>Kirkju</i> + <i>hús(ar)</i> * <i>Lang</i> + <i>hús(ar)</i> * <i>Mið</i> + <i>hús(ar)</i>	Kirkhouse Langhouse Midhouse	Kirkhus Langhus Midhus	Hed Rog Hrd STr Øsf Akh Rog Hrd
* <i>Ný(ja)</i> + <i>hús(ar)</i> * <i>Suðr</i> + <i>hús(ar)</i>	Nearhouse Surehose	Nyhus Sørhus	Akh Hed Opp Bus Vef Tel STr Rog Tro
* <i>Gildi</i> + <i>hús</i>	Yelshouse/Yell- house/Zelshous	Gilhus	Bus
* <i>Giljar</i> + <i>hús</i>		Giljarhus Gjellhus	Hrd Tel
* <i>Haugr</i>	How	Haug	Akh Tel Bus Hed Vef Opp Nor SoF Øsf Rog Hrd Tro
* <i>Haugum</i> * <i>Haugrinn</i>	Howan	Haugan Haugen	Bus Vef VAg NTr MoR STr Akh Tel Bus Hed Vef Opp VAg AAg Nor SoF NTr MoR Øsf Rog Hrd STr Tro
[* <i>Klaustrit</i> ?] * <i>Músa</i> + <i>land</i> * <i>Mosa</i> + <i>land</i>	Clouster Musland Mosland	Kloster Musland Mosland	VAg Rog VAg
* <i>Naut</i> + <i>land</i> * <i>Hnotu</i> + <i>land</i> * <i>Natu</i> + <i>land</i>	Noltland	Nautland Notland	VAg Hrd

3.6 (fortsettelse)

NORRØNT NAVN	NAVN PÅ WESTRAY	NAVN I NORGE	FYLKER I NORGE
* <i>Nøtu + land</i>		Nodland	Rog
* <i>Notu + land</i>		Noddeland	AAG
* <i>Knatt + land</i>		Natland	Rog
* <i>Rossa + land(ir)</i>	Rusland	Rosland	Tel Rog
* <i>Rólfs + land</i>			
* <i>Rossa + land</i>		Rosseland	AAG VAg Rog Hrd
* <i>Rossa + land</i>		Rossland	Hrd
* <i>Ryssu + land</i>		Røsland	Hrd
* <i>Þrif + land</i>	Trebland	Trevland	Vef Rog
* <i>Þref + land</i>			
* <i>Hlíðin</i>	Lean	Lien	Akh Tel Bus Hed Vef Opp VAg AAG Nor SoF NTr MoR Øsf Rog Hrd STR Tro
* <i>Líðir</i>		Lian	Bus Hed Vef VAg Nor NTr STR
* <i>Móar</i>	Moa	Moa	NTr
* <i>Mór</i>		Mo	Øsf Akh Hed Opp Bus Vef Tel Rog Hrd SoF MoR STR NTr
* <i>Mói</i>		Moe	STR
* <i>Mói</i>		Moi	AAG VAg Rog
* <i>Ós + nes</i>	Ouseness	Osnes	VAg Rog Hrd SoF MoR
* <i>Ausu + nes</i>		Ausnes	MoR
* <i>Aust + nes</i>			
* <i>Vera + nes</i>	Weatherness	Værnes	NTr STR
* <i>Viða + nes</i>		Vidnes	MoR
* <i>Naust(ar)</i>	Noust	Naust	NTr STR
* <i>Kvíar</i>	Quoyar	Kvia	Rog
* <i>Kvéar</i>		Kvear	Bus
* <i>Ringr</i>	Ring	Ring	NTr
* <i>Söndin</i> /* <i>Sandin</i>	Sander	Sander	Akh Hed Opp
* <i>Sandar</i>			
* <i>Sandar</i>		Sande	Hed Opp Vef MoR Nor
* <i>Toptir</i>	Tafts	Tofte	Opp Bus Vef VAg Hrd Nor
* <i>Tuptir</i>			
* <i>Tuptir</i>		Tufte	Bus Vef Tel VAg SoF
* <i>Tuftir</i>			
* <i>Norðr + tún</i>	Northetoun	Nordtun	Hrd
* <i>Øvra + tún</i>	Overtoun	Øvretun	SoF
	Overtown		
* <i>Ups</i>	Iphs	Ufs	Tel
* <i>Vatn</i>	Wattyn	Vatn	Nor NTr MoR Øsf STR
* <i>? + vágr</i>	Fer Voe/Fere Vo.	Færeveag	Hrd
* <i>Vágr</i>	Wa	Vaag	Nor NTr MoR Rog
* <i>Vall + brekka</i>	Valdabreck	Valbrekk	Rog
* <i>Velli</i>	Vell	Velle	VAg Rog MoR NTr
* <i>Skel + vík</i>	Skelwick/Skello	Skjelvik	Hrd MoR STR Nor
* <i>Skála + vík</i>		Skaalvik	Hrd MoR Nor
* <i>Skálar + vík</i>			

Appendiks 4: Mål, vekt, mynt, verdiforhold og landskyldenheter

---

Denne oversikten er etter Peterkin (1820, s. 133–5 Appendix); Steinnes (1936, s. 150 [NK XXX, s. 84–154]), Marwick (1929 [OrknN]; 1952 [OFN], s. 196–8) og Thomson (1984, s. 125–42; 1996 [1492 R]; 2001, s. 451). Se for øvrig “Appendiks 5: Tabeller over landskyld (1492 R)” ndf. og “Termer og ordforklaringer” i Del 1.

Fiskal inndeling:

1 Uris terræ, urisland, uresland, eyrisland, ounce ¹²⁸	= 18 <i>d.</i> [<i>davach</i> el. <i>davoch</i> , en arkaisk keltisk enhet] el. 18 pennyland = 4 skatland (< <i>skattland</i> n, skattskyldig land, skattland).
1 skatland	= 4 ½ pennyland el. ¼ urisland
1 [davach, davoch el.] pennyland	= 4 <i>f.</i> [<i>farthing</i> el.] <i>farthingland</i> (< <i>fjórðungr</i> (<i>fjórðungr</i>) m, fjerding, fjerdepart; 1 <i>peningr</i> m = 4 <i>fjórðungr</i> m), (< <i>peningsland</i> n)
1 mark, merk	= 1/24 ‘settin’ el. ‘lispund’, <i>mk.</i> den laveste vektenheten (< <i>mørk</i> f (<i>merkr</i>))
1 markland, merkland	= Merklandet varierer i forhold til antall pennyland. Gjennomsnittet ligger på 4 <i>mk.</i> pr. <i>d.</i> (= ¼ pennyland)
1 meils coppis	=
1 teynd	= (Peterkin, 1820 [1595 R], s. 76)
1 uris coppis	= 1/6 mark i norrøn målestokk (OrknN, s. 201) (< <i>eyriskaup</i> , <i>øyriskaup</i>)

Skatter og vektenheter:

Smørskatt ¹²⁹	– leispund, lispund (< <i>línspund</i> , <i>lífspund</i> n, 36 mrk.; på Vestl. og i Nord-Norge 24 mrk.)
Maltskatt ¹³⁰	– setten, settin (< <i>séttungr</i> m, sjetdepart, = 1/6 <i>mællir</i> m)
Forcop ¹³¹	– ble betalt i penger i de fleste tilfellene (< <i>fararkaup</i> n, betaling el. hyre for en leidangsferd)
Wattle	– ble også betalt i penger (el. smør) (< <i>veizla</i> , <i>veitsla</i> f)

Vektenheter med omregninger:

24 marks, merks	= 1 settin, setten (= 1/6)
24 marks, merks	= 1 lispund
6 settins el. lispunds	= 1 meal, meil (< <i>mællir</i> m, et mål særlig for tørrvarer) ¹³²
1 meil	= 6 leispunds, lispunds el. settins
1 last	= i ‘malt’ 24 meils el. i ‘bear’ 38 meils
24 meils	= 1 last (< <i>lest</i> f = 10 el. 12 <i>skipund</i> i norrøn målestokk)

---

¹²⁸ (1) et lite distrikt brukt til skattlegging og administrative oppgaver (2) et distrikt som danner en underinndeling av et sogn (Thomson, 2001, s. 451).

¹²⁹ “Butter Scat” på Westray var på 71 (1492 R) og 84 (1500 R) (Thomson, 1984, s. 127 Table 1).

¹³⁰ “Malt Scat” på Westray var på 83 (1492 R) og 87 (1500 R) (Thomson, 1984, s. 127 Table 1).

¹³¹ “Forcop” på Westray var på 68 (1492 R) og 71 (1500 R) (Thomson, 1984, s. 127 Table 1). “Rent”, leien, på Westray var på 29 (1492 R) og 71 (1500 R) (ibid.).

¹³² I 1826 var meil juridisk definert som 177 lbs 12 oz., derfor var mark 0,56 kg, setten 13,44 kg, meil 80,65 kg og last 1,935.5 kg. Alle vektenhetene hadde vært mye lavere i eldre tider. Vektenhetene ble ytterligere komplisert ved bruk av 2 vektarmer. Vektene på *bere-pundlar* var to tredjedeler av de på *malt pundlar* (Thomson, 2001, s. 451n).

- 1 barrel = ca. 20 lispunds (ca. 1500). Kun brukt om smør
- Span – en arkaisk enhet omtrent ekvivalent med 5 lispunds.
Chalder – en gammel skotsk enhet av tørrmål betående av 15 bolls

Normal skatt:

- Smør – 6 span pr. urisland
Malt – 4 settinger pr. *d.* (men ofte høyere)
Forcop – 30 penny pr. urisland (OrknN, s. 45–6)
Wattle – 1 penny pr. *d.* = 18 *d.* pr. urisland

Lengdemål (“linear measure”):

- 1 inch (in) – 2,54 cm
1 foot (ft) – 30,48 cm
1 yard (yd) – 91,44 cm
1 mile – 1609,3 m

Flatemål (“square measure”):

- 1 acre – 4047 m²

Appendiks 5: Tabeller over landskyld (1492 R)

Tabell 1–6 er utregninger etter W.P.L. Thomson (1996 [1492 R], s. 80–103 Tables) av *Lord Henry Sinclair's 1492 Rental of Orkney* (Thomson, 1996 [1492 R], s. 80–103 Tables):

- Table 1: Butter Skat
- Table 2: Malt Skat and Forcop
- Table 3: Rent
- Table 4: Reductions in malt skat and forcop
- Table 5: Reductions in traditional rents
- Table 6: Earl William Sinclair's conquest lands

Der opplysninger innbefatter beskatningen og utregningene for Papa Westray (utgjorde felles sogn med Westray i 1492) og andre sogn i samme tabell, er disse utelatt her. En del av begrepene er forklart nærmere under “Mål, vekt, mynt, verdiforhold og landskyldenheter” ovf. og “Termer og ordforklaringer” i Del 1.

Tabell 1: Smørskatt

Kolonne 1 viser antallet pennylands. Pennylands var den tradisjonelle landskyldenheten etter det skatten ble utregnet (18 pennylands = 1 urisland).

Kolonne 2 viser verdiberegningen for smørskatt i *spans* og *pennies*. Et span (= spann) ble verdsatt til 21 skatte-pennies (leilighetsvis 20 pennies).

Kolonne 3 kalkulerer smørskatt-satsen per pennyland. Smørskatten ble vanligvis skrevet ut etter den veldig faste satsen på 1 span fra hvert tredje pennylands = 7 pennies smør per pennyland. Det fremgår av tabellen at de fleste steder betalte etter denne satsen eller svært nær den.

Kolonne 4 viser mengden smør betalt i *stent* i lispunds og marks (24 mks. = 1 lispund). Bare en del av smørskatten ble innkrevd i ekte smør (the stent), resten var betalelig i ‘pennyworths’ av andre produkter som f.eks. korn (etter Thomson, 1996 [1492 R], s. xi, se nedenfor):

Total	= Stent	+ Butter Skat
Butter Skat	Butter	praeter the Stent
Normally 1 span of butter from every 3 pennylands (value 21 skat-pennies)	Normally 1 lisp. per span paid in real butter (values 4 pennies)	The remainder paid in pennyworths of grain and meat at standard conversion rates (value 17 pennies).

Stent ble vanligvis betalt etter satsen 1 lispund smør per span utregnet smørskatt.

Kolonne 5 uttrykker betalingen av stent som en prosentandel av den totale smørskatten. Siden et lispund (verdsatt til 4 skat-pennies) var betalelig per span (21 skat-pennies) etter standardsatser, var stenten $\frac{4}{21}$ eller 19% av verdien til smørskatten.

Tabellen viser igjen regelmessigheten av denne betalingen i de fleste distrikter.

Merk: Der smørskatten er belagt som null er plassen enten bordland (jarlens tradisjonelt skat-frie gårder) eller quoyland (små porsjoner av nylig gjenervervet land som unnslopp skattlegging).

	Plds. Total	Butter Skat			Stent		
		Sp	d.	Rate	Lis.	Mks.	%
Westray (Cross Parish)							
Claite	4.00	1	7.00	7.0	1	8	19.0
Garth	1.25	0	8.75	7.0	0	6	11.4
Tukquy	18.00	6	0.00	7.0	6	0	19.0
Nouteland be West Hay	5.50	1	17.50	7.0	1	20	19.0
Outer Town	11.50	3	17.50	7.0	3	20	19.0
Blown land	5.75	2	1.00	7.0	2	0	18.6

The Bordland (Meilcops & Uriscops)							
Burgh, Rakwik & Akirnes							
Waw							

Westray (St. Mary's)							
Burgh, Rakwik & Akirnes	11.75	3	17.00	6.8	3	20	19.2
Waw	0.25	0	0.00	0.0	0	0	0.0

	Plds. Total	Butter Skat			Stent		
		Sp	d.	Rate	Lis.	Mks.	%
Westray (Bishopric)							
Akirnes	20.00	6	14.00	7.0	6	16	19.0
Burgh	7.25	2	9.00	7.0	2	9	18.6
Rakwick	28.00	9	7.00	7.0	9	8	19.0
Wester Nouteland	12.00	4	3.50	7.0	4	4	19.0
Kirkbustir	4.50	1	10.50	7.0	?	?	?
Garth	1.75	0	12.50	7.0	0	12	16.0
Tukquy	3.50	1	3.50	7.0	1	4	19.0
Clait	2.00	0	14.00	7.0	0	16	19.0
Furbou	6.00	2	0.00	7.0	2	0	19.0

Tabell 2: Maltskatt og fararkaup

Kolonne 1 viser antallet pennylands, de tradisjonelle landverdienhetene som skatten var basert på.

Kolonne 2 viser betalingen i maltskatt etter 'auctus' (= den fulle jordebok-satsen). Dette er uttrykt i lasts, meils, settens og marks.

24 marks	=	1 setten
6 settens	=	1 meil
24 meils	=	1 last

Kolonne 3 uttrykker maltskattsatsen i settens av malt per pennyland.

Den kan sees at, ulikt smørskatt som ble betalt etter en enkel sats, var maltskatt variabel. Den ble betalt etter 'enkle satser' på 4, 4½ og 4⅔ settens, og etter den dobbelte maltskattsatsen på 8, 8½, 9 og 9⅓ settens, i likhet med den "halvdoble" satsen på 6 settens.

Riktignok, innen hvert sogn, eller i hvertfall innenfor hvert distrikt av et sogn, ble maltskatt skrevet ut etter samme sats. Satsen for Westray var på 4½ settens (*ibid.*, s. xiii).

Kolonne 4 viser forcop-betalingen i pennies. Merk 'pennies' er heller de tradisjonelle pennyverdier i produksjon enn skotske penger. I enkelte tilfeller uttrykte jordeboken i settens, som enkelt lot seg gjøre, siden 1 setten med malt = 1 skat-penny ('pennyverdi').

Kolonne 5 uttrykker forcop-betalingen i skat-pennies av forcop per pennyland.

Mens alle skattebetalende plasser var forpliktet til å betale smørskatt og maltskatt, ble forcop betalt av en minoritet av plassene (47%). Den var den mest variable av skattene, gårder/bruk innenfor det samme distriktet ble ofte fastsatt med ulike satser. Den vanligste satsen var $1\frac{2}{3}$ skat-pennies tett etterfulgt av 2 pennies.

Merk: Steder der maltskattesatsen er belagt som null, var enten bordland eller quoyland, hvorav begge var unndratt skatt.

Westray (Cross Parish)		Malt Skat					Forcop	
	Plds. Total	L	M	S	Mk	Rate	Total	Rate
Claite	4.00	0	3	0	0	4.50	9	2.25
Garth	1.25	0	0	5	12	4.40	2.5	2.00
Tukquy	18.00	0	14	0	0	4.67	30	1.67
Nouteland be West Hay	5.50	0	4	0	18	4.50	8	1.45
Outer Town	11.50	0	8	3	18	4.50	17.5	1.52
Blown land	5.75	0	4	1	21	4.50	8.75	1.52

The Bordland (Meilcops & Uriscops)		Malt Skat					Forcop	
	Plds. Total	L	M	S	Mk	Rate	Total	Rate
All skat-free bordland		0	0	0	0	0.00	0	0.00

Westray (St. Mary's)		Malt Skat					Forcop	
	Plds. Total	L	M	S	Mk	Rate	Total	Rate
Burgh, Rakwik & Akirness	11.75	0	8	4	21	4.50	33	2.81

Westray (Bishopric)		Malt Skat					Forcop	
	Plds. Total	L	M	S	Mk	Rate	Total	Rate
Akirnes	20.00	0	15	0	0	4.50	90	4.50
Burgh	7.25	0	4	2	15	3.67	26.625	3.67
Rakwick	28.00	0	23	1	12	4.98	139.5	4.98
Wester Nouteland	12.50	0	9	2	6	4.50	18	1.44
Kirkbustir	4.50	0	3	2	6	4.50	7	1.56
Garth	1.75	0	1	1	21	4.50	3	1.71
Tukquy	3.50	0	2	3	6	4.36	0	0.00
Clait	2.00	0	1	3	0	4.50	4	2.00
Furbou	6.00	0	9	0	0	9.00	10	1.67

Tabell 3: Leie

Kolonne 1 viser det totale antallet pennylands, benyttet til å avregne skatt, men kun indirekte brukt som utgangspunkt for leien. Leien var avhengig av antallet marks som pennylandet inneholdt. Overraskende forteller jordeboken oss sjelden eksplisitt hvor mange marks det var til pennylandet.

Kolonne 2 viser antallet pennylands fra hvilke Lord Henry Sinclair kunne kreve inn leie, dvs. tidligere jarlegods, kongsgods eller forlenet eiendom.

Kolonne 3 uttrykker den prosentvise leide eiendommen av den totale eiendommen. Merk hvor vanlig det var for et tunship å bestå av en blanding med leid eiendom og odelseiendom. Fragmenteringen var enda større enn dette ser ut til å indikere, siden de leide eiendommene ofte var på mer enn en kategori, eller ellers får vi kanskje vite at forlenet eiendom hadde kommet i Earl William Sinclair sitt eie som et resultat av mer enn en overdragelse.

Kolonne 4 viser leien, krevd inn av Lord Sinclair i lasts, meils, settens og marks (24 marks = 1 setten; 6 settens = 1 meil; 24 meils = 1 last).

Kolonne 5 uttrykker leien i settens per pennyland. Merk at kun i enkelte tilfeller var leien uttrykt på denne måten som en form for ytelse på pennylandet. Leien var vanligvis basert på marks av eiendom. Denne kolonnen kan anses som det foreløpige svaret som tillater oss å ende opp på informasjonen i kolonne 6.

Kolonne 6. Antallet marks i pennyland (vanligvis 1½, 2, 3 eller 4) er enkelte ganger angitt i rentalen, men ikke i majoriteten av tilfellene. Likeledes er betalingssatsen (vanligvis 10, 12 eller 13½ settens per mark) i enkelte tilfeller eksplisitt angitt.

Riktignok, fra antallet settens per pennyland, er det mulig å gjette antallet marks og betalingssatsen. For eksempel, hvis det er 48 settens med leie på pennylandet, kan vi være sikre på at der fantes 4 marks til pennylandet leid for 12 settens per mark. På 40 settens per pennyland var der muligens 4 marks på 10 settens, men vi vet at i enkelte tilfeller representerte denne betalingen 3 marks på 13½ settens.

Forskjellen i leietakst peker på selve det variable opphavet til pennylands, de dyrest leide pennylands var omtrent 40 ganger de billigste. Ytterlighetene var unntakene. På langt nær den større delen av eiendom var leid for relativt lave satser. Det var vanligst å være 1½, 2, 3 eller 4 marks til pennylandet, og for disse marks å være leid for 10 eller 12 settens per mark. Legg merke til bruken av to variabler, antallet merker, skapte det som i praksis var en glidende skala av avgifter.

Bispegodset ('Pro Episcopo') er utelatt fra disse tabellene siden Lord Henry kun var interessert i skattene deres. Han fornekta ikke biskopens rett til leien, og derfor lot han heller ikke oppføre leien.

Lord Henry krevde ikke leie for odelseiendommen (privateid eiendom). Riktignok var ikke alltid odelseieren eier-beboer. Han kunne leie ut eiendommen til tjenere, men vi har ingen informasjon om disse leieavgiftene.

	Pennylands			Landmale				Set./ Pld.	Marks/Pld. x Settens Rent
	Tot.	Rented	%	L	M	S	Mk		
Westray (Cross Parish)									
Claite	4.00	3.62	90.6	2	2	4	12	84.0	?
Garth	1.25	0.00	0.0						
Tukquy	18.00	13.00	72.2	3	6	0	0	36.00	3 mks. x 12 set.
Nouteland be W.Hay	5.50	3.50	63.6	0	9	2	0	16.00	?
Outer Town	11.50	11.50	100.0	1	6	4	0	16.00	?

	Pennylands			Landmale				Set./ Pld.	Marks/Pld. x Settens Rent
	Tot.	Rented	%	L	M	S	Mk		
Westray, The Swartmeil Bordland (Uriscops)									
Swarthmale	1.00	1.00	100.0	0	19	0	0	114.00	?
Ramyshow	1.00	1.00	100.0	0	19	0	0	114.00	?
Langscale	0.67	0.67	100.0	0	12	4	0	113.43	?
Ovirkirk	0.67	0.67	100.0	0	12	4	0	113.43	?
Nethir Kirk	0.67	0.67	100.0	0	12	4	0	113.43	?
North Sourgarth	0.67	0.67	100.0	0	12	4	0	113.43	?
South Sourgarth	0.67	0.67	100.0	0	12	4	0	113.43	?
Glanay	1.00	1.00	100.0	0	19	0	0	114.00	?
Mobisland	1.00	1.00	100.0	0	19	0	0	114.00	?
Qutris	0.00		100.0	0	1	1	0		?
Todds Yir	0.00		100.0	0	2	0	0		?
Ramnysgarth	0.00		100.0	0	0	4	0		?
Quyskega	0.00		100.0	0	0	4	0		?
Spanysquy	0.00		100.0	0	3	2	0		?

	Pennylands			Landmale				Set./ Pld.	Marks/Pld. x Settens Rent
	Tot.	Rented	%	L	M	S	Mk		
Westray, The Wasbister Bordland (Meilcops)									
Wasbuster	1.00	1.00	100.00	1	2	0	0	156.00	?
Twiness	0.50	0.50	100.00	0	13	0	0	156.00	?
Tofta	0.67	0.67	100.00	0	17	2	0	155.22	?
Mow	0.33	0.33	100.00	0	8	4	0	157.28	?
Rakwik	0.50	0.50	100.00	0	13	0	0	156.00	?
Neagarth	0.17	0.17	100.00	0	4	2	0	152.94	?
Garth	0.33	0.33	100.00	0	8	4	0	157.58	?
Wattyn	0.08	0.08	100.00	0	2	1	0	162.50	?
Mylgarth	0.17	0.17	100.00	0	4	2	0	152.94	?
Mow &c.	1.38	1.38	100.00	1	12	0	0	156.52	?
Nethir Sandgarth	0.50	0.50	100.00	0	13	0	0	156.00	?
Ovirgarth	0.50	0.50	100.00	0	13	0	0	156.00	?
Brabister	0.50	0.50	100.00	0	13	0	0	156.00	?
Burrogarth	0.50	0.50	100.00	0	13	0	0	156.00	?
How	0.17	0.17	100.00	0	4	2	0	152.94	?
Grannabustir	0.83	0.83	100.00	0	21	4	0	156.63	?
Weddernes	0.33	0.33	100.00	0	6	2	0	115.15	?
Quhitlet	0.33	0.33	100.00	0	6	2	0	115.15	?
Burrowstoun	0.67	0.67	100.00	0	12	4	0	113.43	?
Owe	0.33	0.33	100.00	0	8	4	0	157.58	?
Pretty	0.33	0.33	100.00	0	8	4	0	157.58	?
Suyirland	0.50	0.50	100.00	0	13	0	0	156.00	?
Naiste	0.33	0.33	100.00	0	8	4	0	157.58	?
The Bu of Rapness	9.00	9.00	100.00	0	8	0	0	53.33	4 mk x 13.3 set.

	Pennylands			Landmale				Set./ Pld.	Marks/Pld. x Settens Rent
	Tot.	Rented	%	L	M	S	Mk		
Westray (St. Mary's)									
Burgh, Rakwik & Akirness	7.75	7.75	100.00	1	7	0	0	24.00	2 mks x 12 set.
Waw	0.25	0.25	100.00	0	0	3	0	12.00	1 mk. x 12 set.

Tabell 4: Reduksjon i maltskatt og fararkaup

Tabell 5: Reduksjon i tradisjonell leie

I hvert tilfelle er totalen for sognet vist på det høyeste (omtalt som 'auctus' i rentalen). Kolonnen 'Now' viser totalen som rentalen beskriver som 'Iam', dvs. den faktiske betalingen som ble krevd inn i 1492. Den forekommende betalingen er så uttrykt som en prosent av betalingen på det høyeste.

Betalingen er belagt i lasts, meils, settens og marks (24 marks = 1 setten; 6 settens = 1 meil; 24 meils = 1 last). Forcop er belagt i skat-pennies, selv om rentalen i enkelte tilfeller uttrykker forcop i settens av korn (1 setten = 1 skat-penny).

Maltskatten, forcop og leietabeller utelater bispegods, siden kun skattebetalingen på det høyeste ('at the full') ble belagt, og derfor vet vi ikke omfanget til reduksjonene, hvis i det hele tatt noen. Eiendom 'set for a soume' (satt til en sum) er også utelatt, men om den enkelte betaling i smør var satt mot både skatt og leie, ville det i de fleste tilfellene representere en reduksjon på over 50 %.

Bordland og quoyland betalte ingen skatt, og forekommer derfor kun i leietabellen. Odelseiendom betalte skatt, men betalte ingen leie til Lord Henry Sinclair, og forekommer derfor kun i maltskatt- og forcop-tabellen. Blant plassene som betalte maltskatt, kun heller mindre enn halvparten var påkrevd forcop-avgift. Derfor er ikke tabellene sammenlignbare siden de ikke er basert på de samme plassene.

Maltskatt- og forcop-reduksjoner var på respektive 30% og 40%. Reduksjonen var betydelig større hvis 'soumes' er inkludert. På dette grunnlaget er det trolig trygt å si at omtrent 30% av eiendommen var fullstendig udyrkbare. Et av de mest verdifulle egenskapene ved denne rentalen er måten den gjør oss i stand til å anslå utbredelsen av 'ley land' (udyrtet jord).

Fallet i leien var på en måte større enn reduksjonen i maltskatt og forcop. Det ser ut til å ha vært en del av Henrys strategi å lage konsesjoner i leien (betalt til ham av hans egne leilendinger), men i anstrengelse å gjenskape hele verdien av maltskatten (betalt av odallere så vel som leilendinger). Ved rentalen fra 1500 lyktes han i å krevde inn en større andel av maltskatten, men måtte fremdeles få i stand større konsesjoner i leien.

Malt Skat	At Full				'Now' (1492)				% of Full
	L	M	S	Mk	L	M	S	Mk	
Table 4 – Reductions in malt skat and forcop									
Westray (Cross Parish)	0	21	5	0	0	14	2	6.0	65.8
Westray (St. Mary's)	0	9	1	21	0	5	3	18.0	63.8
Total	0	30	6	21	0	19	5		

Forcop	At Full d.	Now d.	% of Full
Westray (Cross Parish)	45.25	29.5	65.2
Westray (St. Mary's)	33.00	33.0	100.0
	75.25	62.5	

	At Full				'Now' (1492)				% of Full
	L	M	S	Mk	L	M	S	Mk	
Table 5 – Reductions in traditional rents									
Wasbister Bordland	14	19	5	0	11	20	5	0.0	80.0
Westray (Cross Parish)	1	16	0	0	1	3	2	12.0	68.5
Swartmeil Bordland	6	15	4	0	3	22	5	0.0	59.4
Westray (St. Mary's)	1	11	0	0	0	17	2	0.0	49.5
Total	22	51	9		15	72	14		

Tabell 6: Jarl William Sinclairs forlente eiendom

'Conquest lands' (ervert eiendom) var eiendommene som William Sinclair (Earl of Orkney 1434–1470) hevdet å ha ervert i sin levetid, i motsetning til jarledømmegodset som han arvet.

Antallet pennyland av ervert eiendom (conquest land) som ble tatt, delvis fra 1492-rentalen, men hovedsaklig fra Peterkins trykte rental fra 1500 som regner opp "conquest lands" mer nøyaktig. "Conquest"-eiendommene hadde vært odell før Earl William ervert dem, så vi kan rekonstruere antallet odelseiendom som hadde vært i 1434 da han ble innsatt som jarl.

Det er bemerkelsesverdig hvor mye eiendom Earl William overtok da han ervert – ikke mindre enn 31,6 % av all odelseiendommen som hadde eksistert i 1434. Mye av denne eiendommen besto av adspredte fragmenter, ofte i distrikter der han tidligere ikke hadde hatt noen eiendom.

Antallet av conquest-land kan ha vært overdrevet.

	Odal 1434	Earl William's Acquisitions	Per Cent	Odal 1492-1500
Westray	12.50	3.50	28.0	9.0

Appendix 6: Summary

BRIEF RECORD

From 'Færevåg' to 'Pier of Wall'? Early Habitative Names in Westray, the Orkney Isles. A thesis (60 ECTS) submitted to the Section for Name Studies, the Department of Linguistics and Scandinavian Studies, Faculty of Humanities, University of Oslo, in fulfilment of the degree of Master of Arts / Thomas Marcus Huser. Spring 2008. Supervisor: Professor Tom Schmidt.

Part 1: From 'Færevåg' to 'Pier of Wall'? Early Habitative Names in Westray, the Orkney Isles. 117 pp, ill.

Part 2: Appendices. Maps, supplementary information to individual names and generics, tables and indexes, 119 pp, ill.

FROM 'FÆREVÅG' TO 'PIER OF WALL'? EARLY HABITATIVE NAMES IN WESTRAY, THE ORKNEY ISLES.¹

Thomas Marcus Huser

'As Norwegian as Norway proper' ("ligesaa norskt som Norge selv"), is how the Norwegian historian, linguist and geographer, Peter Andreas Munch (1810–1863), used to describe Orkney after his brief visit to the isles in 1849 about a century after the last remnants of "Norn" had died out. Place-name studies in Shetland and Orkney have fallen victim to Norway and Denmark's need in the 19th century for 'national restoration', when scholars were more concerned about proving their own national heritage than establishing facts (cf. the similar situation concerning place-names studies in Normandy). Some would argue that this period, also triggered by national romanticism, has not ended. What is beyond any doubt however, is the fact that Munch and his contemporaries have provided self-fulfilling prophecies or circular reasonings to scholars of today: "The vast majority of Orkney farm-names, probably about 99 per cent., are of Norse origin, and it is with these we have to deal." (Marwick, 1952, 227)², cf. Gunnel Melchers's (1994, 336)³ claim that 90% of the place-names in Shetland and Orkney are of Scandinavian origin and John Stewart's (1970, 307–19)⁴ survey in Foula (Shetland) with 80 Scots or hybrid names to 800 "Norn" (or 90% Norse names). The leading authorities on Shetland and Orkney place-names, Dr Jakob (properly Jákup) Jakobsen (1864–1918) and Dr Hugh Marwick (1881–1965), showed very little awareness of the role of bilingualism, language contact between "Norn" and Scots and the great number of borrowings in Scots. Seldom did they consult Scots (etymological) dictionaries, where in fact the date for the first recording in Scots is

---

¹ The title should be read as: 'From *Fer Voe* (or *Fere Vo.*) to *Pier o' Wall* (Pierowall)'. The Dutch cartographer Johan Blaeu's recording of the name in 1654 (Blaeu's Atlas) suggests that it is an identical equivalent to Færevåg (*Ferreuog* 1563; *Fereuogh* 1570; *Feruog* 1610; *Ferevaag* 1668; *Ferrevaag* 1723) in the county (fylke) of Hordaland in western Norway, whereas the etymology of the specific in both names is uncertain: Norse *fær* 'sheep' has been suggested by many, cf. the specifics in **Faray**, **Fara** (in Orkney) and the **Faroe** Islands.

² Marwick, H. 1952, *Orkney Farm-Names*, W. R. Mackintosh, Kirkwall.

³ Melchers, G. 1994, 'Shetland, Orkney och Caithness – tre skandinaviska utposter', *Kulturgränser – myt eller verklighet?*, L.-E. Edlund (ed.), DIABAS 4, Umeå, 329–43.

⁴ Stewart, J. 1970, 'Place-names of Foula', *Fróðskaparrit* 18, Tórshavn, 307–19.

also annotated⁵. Furthermore their analyses rarely included names that are of Scots origin, an approach that must be taken into account when reassessing Marwick's remarks about Orkney farm-names. Many seemingly Norse place-names distributed on the maps are Scots place-names, coined from early Norse borrowings into Scots. Examples from Westray of late analogical formations e.g. *Haugahovn* (dwelling house from 1980), *Howanbrek* (building prospect from 1998), *Vinnabrek* (villa from 2002), *Höfn* (modern youth centre), *Kalisgarth* (care centre from 2006) and *Yrabyr* (modern villa) etc., stress "both the importance of local knowledge and the dangers of expecting to see a Viking under every stone!" (Baldwin, 2005, 31)⁶. On the other hand Norse place-names may appear as Scots, due to later adaptations.

The great similarities between the Germanic languages, e.g. Lowland Scots and "Norn", made language contact and borrowings widespread in the Scandinavian colonies. Lallans or Lowland Scots was much influenced by dialects in Northumbria which had adopted many Scandinavian words from the Danelaw. Through centuries Shetland and Orkney have served as crossroads for people and have become a melting pot for several languages. Even during the "Norse" period, say from the first settlements c.800 to the pawning of Shetland and Orkney to Scotland in 1468 and 1469 respectively, the Earldom of Shetland and Orkney was passed to a Gaelic-speaking, Pictish overlord (the Mormaer or Earl) of Caithness, with roots in the Highlands, who ruled the isles 1231–1350, which again gives us a strong indication of multilingualism in the isles. Through their extensive trade the "Islandbeards" (as they were called in *Orkneyinga Saga*) had contact with many different countries communicating through a whole range of languages; Danish, Faroese, Icelandic, Dutch, Low German, English, the latter gaining increasingly in importance. It is in this context that place-names in Shetland and Orkney should be interpreted.

The toponymic corpus which I have subjected to scrutiny consisted originally of 1100 place-names in Westray, collected from a whole range of sources. The maximum number of pages for a thesis has forced me to limit my survey. The present survey consists of 172 early habitative names in Westray, recorded for the first time before 1800. The scope of this survey parallels the written records of place-names, from the *Orkneyinga Saga* (c.1200) with a brief description of Westray in 1136/7 to the latest rental from 1794. This research does, in theory, cover sufficient ground to enable the writer to confirm or deny Marwick's claim that 99% of Orkney place-names are of Norse origin. The scope and objectives of this survey have already been indicated and they are as follows:

(1st objective) The aim of this survey is as far as possible to determine the etymology and language of formation in every habitative name, recorded for the first time before 1800, in Westray. When it comes to the continuity in Norse settlement and habitative names it is appropriate to look into landownership. Norse habitative names must be linked to the legal system inherited from the Norse earls; ["Odal Land" or] "*Udal Land*: privately owned land originally characterised by being held by unwritten right and being divisible among heirs." (Thomson, 2001, 454)⁷, and the proportion of what is termed "Bishops Land" and "Earldom Land" or "Kingsland" could also influence the number of Norse place-names. Therefore by making a comparison with for example West Mainland where ownership is different and Norse place-names have been identified, cf. Evie, Rendall (later the united parish of Evie and Rendall) and Firth (cf. Sandnes 2003)⁸, this pattern can be illustrated more clearly.

---

⁵ Cf. *Dictionary of the Scots Language* (Scots: *Dictionar o the Scots Leid*), which comprises of many early dictionaries in Scots from a whole range of texts in Old Scots to Modern Scots. [<http://www.dsl.ac.uk/dsl/>]

⁶ Baldwin, J.R. 2005, 'Names around *Da Burn a Ham* and its Catchment, Foula'. In: *Cultural Contacts in the North Atlantic Region: The Evidence of Names*. Edited by P. Gammeltoft, C. Hough & D. Waugh 2005, NORNA, SPNS, SNSBI, Edinburgh, 25–41.

⁷ Thomson, W.P.L. 2001, *The New History of Orkney*, Mercat Press, Edinburgh.

⁸ Sandnes, B. 2003, *Fra Starfjall til Starling Hill: Dannelselse og utvikling av norrøne stedsnavn på Orknøyene*, published Ph.D. (Dr.art.), NTNU Trondheim, Norway. ['From Starfjall to Starling Hill: Formation and development of Norse place-names in Orkney', an in-depth study of the place-names of the parishes Evie, Rendall and Firth on the west mainland of Orkney]. Electronic version available: www.diva-portal.org/diva/getDocument?urn_nbn_no_ntnu_diva-523-1__fulltext.pdf [1.5.2008].

(2nd objective) Does Westray’s inventory of place-names with borrowed name elements correlate with the context as far as language and archaeological finds are concerned?

(3rd objective) What name elements and formations are frequent in Westray’s nomenclature inventory and how representative is this material of early habitative names compared to that of West Mainland (Evie, Rendall and Firth, cf. Sandes, 2003⁹)?

(4th objective) How many and which one of Westray’s early habitative names have possible parallels in Norway? It has been claimed that Orkney (North Ronaldsay and Sanday)

[...] is an unexciting landscape described in unexcited terms by unexcited, or even unexciting, people. Lack of refinement and detail is written all over it, as well as utilitarian rather than aesthetic purposes. What is discerned and toponymically structured here, one has seen at home before; it therefore asks for imitation, not innovation. (Nicolaisen, 1987, 80)¹⁰

Is it possible to argue that Westray’s early habitative names present some form of innovation or are they simply wholesale imported place-names from Norway?

(5th objective) How many of the excerpted and collected early habitative names are in use today? Although place-names are mono-referential and function well as names though they are lexically opaque, language death has its consequences. This is an important aspect since a lot of changes have taken place in Westray and the last speakers of “Norn” probably passed away before 1800.

Before Orcadian place-names can be analysed we need criteria to determine their provenance or language for formation. The only systematic survey that has been carried out in this area has some pitfalls when it comes to indications for Norse formations, which I will come back to (cf. Sandnes 2003). For this reason I have outlined a modified version of Sandnes’ criteria as shown in the second table below.

Norse formation	<ul style="list-style-type: none"> - Certain if the name contains reflexes of Norse articles or case morphology: <i>Ernie Tooin</i> - Likely if the generic is of Norse origin, and supported if there are additional Norse elements: <i>Fisk Hellya</i>
Scots formation	<ul style="list-style-type: none"> - Likely if all elements are Scots, including local borrowings from Norse - Certain when a Scots generic is specified with an existing place-name of Norse origin: <i>Breckan Park</i> - Certain for <i>of</i>-constructions: <i>Bu of Hoy</i>.
Uncertain	<ul style="list-style-type: none"> - If all elements are known in both Norse and the local Scots dialect: <i>Boat Geo, Midhouse</i>.

(Sandnes, 2003, 239 Figure 7.2; 2005, 177¹¹)

⁹ Note that I have excerpted only the early habitative names recorded for the first time before 1800 (113 in number). Therefore in order to carry out this selection I have followed the same criteria adopted for the choice of my own Westray material.

¹⁰ Nicolaisen, W.F.H. 1987, ‘Imitation and Innovation in the Scandinavian Place-Names of the Northern Isles of Scotland’, *Nomina* XI, 75–85.

¹¹ Sandnes, B. 2005, ‘What is Norse, what is Scots in Orkney Place-Names?’. In: Gammeltoft et al. (eds.) 2005, [...], *ibid.*, 173–79.

[Cf. my own criteria with examples form Westray:]

Scots formation	<ul style="list-style-type: none"> - Likely when all elements of the name are Scots: <i>Newbigging, Newark.</i> - Likely when the generic is a Norse noun borrowed into the dialect and the specific is Scots, e.g. <i>Chambersquoy.</i> - Likely when a Scots generic is specified by a Norse place-name: <i>The Swartmeil Bordland, The Wastbister Bordland.</i> - Certain for <i>of</i>-constructions: <i>Bu of Rapness, Bull of Noltland.</i>
Norse formation	<ul style="list-style-type: none"> - Likely only if the name contains reflexes of morphemes that cannot have been formed in Scots, e.g. Norse case or inflectional morphemes in <i>-in(n)</i> (definite, feminine, masculine, singular, nominative; definite, neuter, plural, nominative) and <i>-ar/-er</i> (plural): <i>Cuppin (o' Cheor), Ernie Tooin, Hoobacker, Sweestibacker</i> and the name can be dated to the 18th century or earlier. - A Norse generic is an indication of a Norse formation, which is supported if the name also contains other Norse elements: <i>Breckaskaill, Wasbuster.</i>
Uncertain	<ul style="list-style-type: none"> - If the name consists of nouns that are known in both Norse and Scots, either words they have in common or Norse nouns borrowed into the dialect: <i>Midhouse/*Miðhús, *Mucklequoy/*Mikillkví.</i> - If the name consists of reflexes of morphemes that exist in both Gaelic and Norse: <i>Quoy(na)breck(an)/*Kvín á Brekkunni.</i> - If the name appears as lexically opaque, i.e. the written records make it difficult to identify the noun(s) and morpheme(s) or if the element(s) appear unanalysed in names elsewhere.
Transferred	<ul style="list-style-type: none"> - Likely if the name does not denote the place and is also known outwith Orkney: <i>Goward, Pretty, Saintear and Tirlot.</i>

This survey has produced the following results of formation according to provenance or language:

[**S** = indicates a Scots formation (<Sk> throughout Sandnes' (2003) dissertation), **N** = indicates a Norse formation, **U** = indicates that its linguistic provenance is uncertain, **T** = names transferred from outwith the Orkneys (<O> = overført, 'transferred', abbreviation throughout my thesis and Sandnes' (2003) dissertation)]

Westray¹²

	Primary habitative names				Secondary habitative names				Total	%
	Compounds		Simple names		Compounds		Simple names			
	Nos.	%	Nos.	%	Nos.	%	Nos.	%		
S	23	13.4	1	0.6	8	4.7	3	1.7	35	20.4
N	22	12.8	7	4.1	18	10.4	16	9.3	63	36.6
U	35	20.3	5	2.9	22	12.8	8	4.7	70	40.7
T	0	0.0	0	0.0	0	0.0	4	2.3	4	2.3
	80	46.5	13	7.6	48	27.9	31	18.0	172	

¹² Note that the percentages in these tables have been rounded when necessary in order to obtain the equation 172 = 100% and 113 = 100% respectively. The figure in the first decimal place has been rounded up when the figure in the second decimal place was five or higher.

Cf. Firth, Evie & Rendall in total according to my criteria (U = S? + N? + U)¹³

	Primary habitative names				Secondary habitative names				Total	%
	Compounds		Simple names		Compounds		Simple names			
	Nos.	%	Nos.	%	Nos.	%	Nos.	%		
S	4	3.5	0	0.0	2	1.8	1	0.9	7	6.2
N	26	23.0	7	6.2	33	29.2	13	11.5	79	69.9
U	9	8.0	5	4.4	3	2.7	10	8.8	27	23.9
T	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0
	39	34.5	12	10.6	38	33.7	24	21.2	113	

The discrepancy between Marwick’s exaggerated 99% of Norse origin compared to Westray and Sandnes’ (2003) survey is overwhelming. Sandnes (*ibid.*) uses different criteria (see above) whereas this is just one of the reasons why Westray has only got 36.6% of early habitative names of Norse origin. The other reason must be sought in issues regarding ownership:

Correlation between “Udal Land” and Norse habitative names¹⁴

Parish	Church	Earl/ King	Udal Land	Number of names in total	Number of Norse names	Percentage of Norse names
Westray	67.7%	28.7%	3.6%	172	63	36.6%
Evie	72.3%	16.4%	11.3%	36	25	69.4%
Firth	16.2%	25.9%	57.9%	25	21	84.0%
Rendall	9.0%	54.7%	36.3%	52	33	63.5%

The table above demonstrates that there is a good deal of correlation between a high proportion of “Udal Land” and a high frequency of Norse habitative names¹⁵. During the Reformation in 1560–1565 all the bishopric land belonging to Bishop Adam Bothwell became feudal property when his half-brother-in-law, Gilbert Balfour married the bishop’s half-sister, Margaret Bothwell, claiming 164½

¹³ Cf. Sandnes’ results and method. Where the code is not indicated <> or the code is followed by a <?>, the name formation is <U> according to my criteria (cf. Sandnes 2003, 228, 239 Figure 7.2). The differences in criteria have a significant impact on the results. According to Sandnes’ criteria the result would be: 9.7% (S), 82.3% (N), 8.0% (U) and 0.0% (T).

¹⁴ Cf. Thomson, 1984, 137 “Table 2: The Conquest Lands (pennylands)” below:

	Odal Land 1492–1500	Conquest Land	Previous Odal Land	Bordland & Auld Earldom	Conquest as Percent of Previous Odal
Westray	9	3.5	12.5	26	28 %
Evie	16.5	22	38.5	1	57 %
Firth	33	6.75	39.75	0.5	17 %
Rendall	34.33	9.17	43.5	0	21 %

Thomson, W.P.L. 1984, ‘Fifteenth Century Depression in Orkney: The Evidence of Lord Henry Sinclair’s Rentals’, in: Crawford, B.E. & T.M.Y Manson 1984, *Essays in Shetland history: Heiðursrit to T.M.Y. Manson: 1904, 9th February, 1984*, The Shetland Times Ltd., Lerwick, 125–142.

¹⁵ Apparently there is less correlation in Rendall, but there we also see a higher number of names of uncertain origin (14). The proportion of “Udal Land” calculated from early rentals (1492–1500) recorded in 23 parishes in Orkney are (in decreasing numbers): Harray 82.1%, South Ronaldsay 62.3%, St. Andrews 61.5%, Stromness 60.1%, **Firth 57.9%**, Stenness 54.0%, North Sandwick 50.0%, Greamsay 43.5%, South Sandwick 41.2%, Papa Westray 39.9%, Walls 36.5%, **Rendall 36.3%**, Deerness 35.2%, Holm/Paplay 35.0%, Orphir 24.5%, Rousay 18.5%, Sanday 13.4%, Birsay 13.2%, Shapinsay 11.8%, **Evie 11.3%**, St. Ola 4.7%, **Westray 3.6%** and Stronsay 1.0%.

pennylands (of 252 or 261 pennylands in total) or some 65% or 62.8% of all the lands in Westray (cf. charter of 1560 and 1565 *RMS* iv, No. 1668, pp. 401–2). In general landed property was redistributed, stripping the assets of the old landowners.

To sum up and conclude my points:

(1) The greatest scholar on Orkney place-names, Dr Hugh Marwick (1952, 227), has claimed that as many as 99% of Orkney's 1500 farm-names are of Norse origin. Although this figure is proved incorrect (cf. Sandnes 2003) scholars are still keen to hold on to this exaggeration. This survey has proved that the most restrictive percentage of Norse formations or coinages is 36.6% and the most optimistic (N, U and T in total) is 67.3%. In other words, they are well below Marwick's figure. Likewise one could claim that the lowest figure of Scots coinage is 20.4% and the highest 63.4%. However, the survey clearly shows us that in 40.7% of the names the language formation cannot be determined with certainty. The great discrepancy between this survey and Marwick's figure is due to the fact that he rarely collected names that were of Scots origin and to our different approach to the understanding of language interaction and borrowings. As far as the discrepancy with Sandnes' (2003) survey is concerned (69.9% according to my criteria or 82.3% according to her criteria are of Norse origin), the difference in criteria is not the most significant reason. "Udal Land" accounts for only 3.6% of Westray's lands, while in West Mainland's case (cf. Evie, Firth and Rendall) it accounts for 35.16%. This relative lack of "Udal Land" is the key factor for Westray's low percentage of Norse names.

(2) Many of the names in my material may have been coined in a multilingual environment. This can be observed both on a lexical and on a morpho-syntactic level, cf. Scots or Gaelic nouns *cru(e)*, *tuik/tuack* and *treabh*. In addition, we see many Norse words with changed denotation or influence from Celtic territories, e.g. *klettr/cleit* that used to denote 'a (jutting) crag or rock' in Norse, while in Orkney it denotes 'a low rock', 'a stonebuilding' (cf. Scottish Gaelic *cleit* sg, *cleitean* pl, in St. Kilda, *cleits* in English, 'an all-purpose storage hut'), 'a chapel' or 'an oratory' (cf. Lamb, 2004, 169–73)¹⁶. 14 names appear as inverted compounds, an archaic relict in Norse, but frequent in Scotland, especially 'Quoy-x'. Two of these names appear as 'X of Y'-constructions ('Bu of' -). There is a good deal of correlation between the number of Norse and Scots words that can be used for coining the names.

(3) Like Scandinavian scholars Marwick has tried to deduce a chronological pattern and dating of farm-names. The material of early habitative names on the other hand demonstrates that the majority of generics in Westray's early (secondary) habitative names are formed by words denoting natural or topographical features. The same applies to the West Mainland: 69 (or 40.1%) in Westray to 52 (or 46%) in West Mainland, which makes Marwick's place-name 'chronology' of generics denoting cultural features unreliable. All the common generics in Orkney are represented in Westray, apart from *setr/sætr/setter* (31 in total) and *staðir/staith* (60 in total)¹⁷, with characteristics that make them unsuited for Westray. Orkney's most frequent name element, *quoy/kví*, is frequent in Westray (in 34 names or 20.3%) and in West Mainland (9 names or 9.8%). The reason for this high frequency in Orkney is due to its secondary meaning ('not liable to taxation'). The secondary meaning makes the element redundant, and it occurs both in 'X-quoy', 'Quoy-x' and 'Quoy of X'. The 'Quoy-x' is by far the most productive with a family name as a specific.

(4) Bill Nicolaisen (1987, 75–85) has argued that Orkney is a stereotype landscape that lacks innovation, and if people bother to look long enough they will find parallels in Norway to all of Orkney's farm-names. 59 of the 172 (or 34.3%) early habitative names in Westray have possible

---

¹⁶ Lamb, R.G. 2004, *Orcadiana: Pen Portraits of the Past*, Bellavista Publications, Kirkwall.

¹⁷ The total numbers are according to Thomson, W.P.L. 1995, 'Orkney farm-names; a re-assessment of their Chronology'. In: Crawford, Barbara E. (ed.) 1995, *Scandinavian Settlement in Northern Britain: Thirteen Studies of Place-Names in their Historical Context*, Leicester University Press, London – New York, 42–63.

identical parallels in Norway. However, it is not safe to conclude that the names have been directly transferred from Norway. This applies especially to all the names that have characteristics that denote the topographical features found in Westray. 27 of the 59 names fall into this category. We also observe that the counties (fylker) in Norway with most identical parallels in Westray are close to Westray geographically; i.e. Rogaland (33) and Hordaland (31). In addition we can see that, like elsewhere in Orkney, certain generics are very frequent in Westray, while they occur only sporadically in Norway. Similarly in compound names the specifiers in Westray's names show much more variation in contrast to those in Norway. This applies especially to *bólstaðr* (4), *quoy/kví f* (30) and *skáli/skaill* (7), the latter also used to denote high status farms by contrast to Norway, possibly with the odd exception of Gildeskål. Inverted compounds are extremely rare in Norway, but have a high frequency in Westray (21 names or 12.2%).

(5) The inventory of names is not static. New names come where others vanish. We also witness a shift in denotation. Vanished names in my material are not all Norse names, but occur frequently in Scots names too. It would be impossible to try to prevent this natural progress from taking place, though projects and surveys such as this where people can learn more about the etymology etc. in Westray's place-names, may help people to keep up the tradition of naming and preserve the early habitative names in the island¹⁸. There are a whole range of factors that may have contributed to the death of so many of Westray's early habitative names: the general decline in the population in the Middle Ages, "Ley Land" or "Blawn Land" (due to erosion), the centralisation and secularisation of the church where farms connected to their private chapels lose status, the pawning of the isles to the Scots Crown (1468), the death of "Norn" (c.1750–1800), the Reformation, confiscation of land, destruction of properties (e.g. Trenabie, Brough and Cleat) after the Jacobite Rebellion in 1745, numerous changes in ownership and tenure, agricultural changes (e.g. run-rig, the squaring of land etc.), changes of the udal laws, widespread migration in the British Isles, changes in business activities, industry and infrastructure etc. The astonishing number 107 of 172 (or 62.2%) early habitative names are today completely or partly vanished(!). Those that are only partly vanished have undergone changes in denotation, when they exist as field-names or names of deserted farms. Often we find secondary habitative names, farms named after an adjacent natural feature, where only the topographical name in the area remains and the farms have disappeared or been left in ruins or when new villas are named after a vanished farm further afield. Still we can also observe many peculiarities in the material from Westray, which ensures Orkney place-names their rich, independent and unique position on the map.

Orkney's greatest author, George MacKay Brown (1921–96), concludes in *What is an Orcadian?* by calling him "a fine mixer-maxter!", which could not have been a more appropriate conclusion to the origin of Westray's early habitative names. The majority of Westray's early habitative names, probably as many as 40.7% are of uncertain origin and it is with these names of borrowed elements and the creole languages "Norn" and Scots we have to deal.

---

¹⁸ I supplied pupils in Westray (and Papa Westray) with my whole corpus of names to help them carrying out the following project: "Westray & Papay Peece Neemes : a young roots project [...] Recording Westray Place names and their original meanings [...] Westray Development Trust has been awarded a grant of £25,000 to research the origin of local place names and to make recordings of local language and dialect, all of which have strong Norse/Viking roots. The project will take place on the Island of Westray where the main spoken language was old Norse until the early 1700s. The island also has a unique local dialect which has been maintained until recently as the population has been relatively static. However, social change on the island means that the dialect and the meaning of local place names are in danger of being lost. The project will ensure that younger generations play an active role in preserving their local heritage. Young people will interview older members of the community and make recordings of the local dialect and discuss the meanings of words. They will use the resources at the local library and heritage centre and carry out desk-based research into local language and dialect. At the end of the project the participants will give a presentation about the project and present the new database and website to the local community." (Tuesday 29 March 2005, Heritage Lottery Fund). Presented at the conference 'Vikings and Scotland – Impact and Influence', 20–22 September 2006, organised by the Royal Society of Edinburgh.

Appendiks 7: Navneindeks

For drøftingen av enkeltnavn i den ordsemantiske og språkstrukturelle analysen, se for øvrig “Navneindeks” i Del 1.

A

Aikerness.....	7; 22; 29; 30; 36; 56; 71
Angerquoy (Quoyangrie)	61
Are †	23; 51

B

Bakka ‡	23
Berriedale †	36
Boat Geo	112
Brabnersquoy ‡	62
Brebuster †	25
Breck	29
Breckaskaill	70
Breckowall	29; 62; 75
Brecks ‡	29
Brough.....	30; 60
Broughton.....	8; 13; 29; 31; 65; 73
Bu, The/Bu of Rapness, The	28
Bull of Noltland †	28
Burrogarth †	40

C

Chambersquoy	62
Cleat	34
Clouster ‡	47
Coatt ‡	35
Cocklefist ‡	39
Corsland(?) ‡	48
Cot †	35
Cott	32; 35
Coupersquoy ‡	62
Crowald ‡	79
Crowland †	48
Crugersquoy †	62; 97
Curquoy †	62

D

Daillie ‡	36
Dikisquoy ‡	63; 97
Dykeside.....	69

F

Farrivald	38
Field	39; 53
Fribo.....	31; 62; 63; 66; 82

G

Gairy †	40
Garth	41
Gill	43
Glenna ‡	43
Gorn	41
Gossaquoy †	63
Goward ‡	82
Grassquoy †	63
Grimbust.....	25
Grindley	53
Grother ‡	44

H

Habreck ‡	29
Halbreck †	29
Hammer ‡	44
Hilldavale	39
Hqfn †	46
How ‡	46
Howan †	46
Howatofte ‡	72
Howlon ‡	54

I

Iphs	75
------------	----

K

Kestro	48
Kirbist* ‡	25
Kirkhouse	25; 29; 44; 47; 71; 83
Kirkhouse †	44
Knugdale	36

L

Lamigar †	41
Langskaill	70; 71; 81
Lean	54
Linaclett/Linaclett †	35
Longhouse	44

M

Manse †	54
Mekillquoy †	63; 97
Michael's Ringsquoy †	63
Midbea	32; 48; 64; 79; 83
Midbea †	33
Midhouse †	45
Milgarth †	41
Mill House †	45
Mill House Quoy †	45; 63
Mill of Rapness †, The	55
Millburn †	31
Moa †	56
Musland	48

N

Neagarth †	41
Nearhouse †	45
Nether Brough †	31
Nethergarth	41
Newark	81
Newbigging †	24
Nistigar	32; 41
Noltland	22; 29; 38; 40; 49; 74
Noltland Bewest †	24; 26; 29; 32; 33; 36; 40; 41; 45; 46; 49; 51; 52; 60; 64; 70; 72; 74; 79
Northetoun †	74
Noup	10; 22; 59
Noust †	59

O

Olicorsquoy †	64
Ouseness	57
Outatown †	74
Outquoy †	64
Overtoun †	18; 26; 49; 74; 75
Overtown †	74
Ovirgarth †	42

P

Palacequoy †	64
--------------	----

Perth	52; 79; 82
Peybreck †	29
Pierowall	8; 29; 30; 39; 44; 46; 53; 60; 61; 62; 64; 65; 72; 74; 75; 77; 78; 80; 82
Pool †	60
Pow	61; 83
Pow †	60
Powstink †	72

Q

Quina †	64
Quinagrina †	64
Quinamuckinshay †	64
Quinamurbins Shay(?) †	65
Quoy of Bane †	66
Quoyar †	65
Quoybirse	65
Quoybrekan †	65
Quoyburrigar †	65
Quoycurris †	65
Quoykilling †	66
Quoynabreckan †	66
Quyskega †	66

R

Rackwick	7; 8; 33; 36; 39; 43; 45; 57; 65; 66; 68; 70; 79
Rackwick †	80
Ramsay	46; 97
Ranisgarth †	42
Rapness	15; 16; 25; 35; 40; 41; 42; 46; 51; 52; 55; 56; 57
Ring	61; 63; 66; 69; 70
Ringsquoy †	66
Robt Kingsquoy †	66
Roveland †	51
Rusland	51

S

Saintear †	82
Sander †	69
Sangar †	42
Saverton	74
Simblestersquoy †	66
Skagarth †	42
Skail	71
Skeldiger †	42
Skelwick/Skello	80
Smerskeal †	72
South Howan †	46

Spanysquy †	67
Sulland	52
Surehose ‡	45
Surrigarth	42
Swartmill †	55

T

Tafts †	72
Tirlot	83
Todds Zir ‡	47
Toftyoir ‡	47
Trebland ‡	52
Trenabie ‡	33; 53; 97
Trumland ‡	53
Tufter	72
Tuquoy	22; 23; 67
Twiness	58

V

Valdabreck ‡	30
--------------------	----

Vassaquoy ‡	68
Vell	79
Vestry(?).....	37

W

Wa †	78
Wasbist* ‡	26
Wattyn ‡	75
Weatherness †	58
West Breck	30
Westmill ‡	55
Westray .. 6; 25; 27; 37; 38; 43; 49; 57; 59; 60; 69; 71; 75; 79; 80; 82; 83	
Whitelet	35
Woo †	81

Y

Yell-/Yelshouse/Zelshous ‡	45
----------------------------------	----